EMANOIL BUCUȚA

Capra neagră

CU DESENE DE MAC CONSTANTINESCU

• CASA SCOALELOR •

www.dacoromanica.ro

CAPRA NEAGRĂ

www.dacoromanica.ro

EMANOIL BUCUȚA

CAPRA NEAGRĂ

CU DESENE DE
MAC CONSTANTINESCU

CASA ȘCOALELOR

www.dacoromanica.ro

EVFIMIEI

www.dacoromanica.ro

Plecaseră dela Glăjărie de două ceasuri.

Frunzele de fag își picau rar ploaia, care pe locurile acestea păduroase din munte nu cade niciodată de-a-dreptul. Pe povârnișuri bătaia apei fremăta nesfârșit. Aerul stătea nemișcat și rece. Iarna se simțea în văzduh, cu brațele pline de nămeții nevăzuți ai înălțimilor. Se uita după ei cum urcau. Cine știe dacă la o răspântie, cu marginea de stâncă ruptă până în fundul fundurilor, unde s'adună alb un izvor prăbușit de sus, n'avea să fluere pe neașteptate și să le zăvorască de pretutindeni zarea? Erau șase. Inaintau tăcuți, fără să le pese.

Caii mergeau pe stânga și țineau ca de obiceiu marginea. Sub ei râpa se pierdea în ceață. Colțul mantalelor din acea parte atârna în gol. Zahei, călăuza din satul de pe Olt, venea încet la urmă, cu iapa de frâu, care ducea în dăsagii legănați merindea boierilor.

— Uitați-vă colo! zise el deodată.

Șirul se opri ca la poruncă. Erau pe grohotișul unei săritori. Caii își mai potriviră copita în pietre și tăcerea se așeză neturburată. Deasupra văii, dincolo de brâul întunecat al brazilor, licăreau singuri niște colți pleșuvi. Departe nespus și atât de prăpăstioși încât drumețul, privindu-i, se trage fără să vrea îndărăt și se rezeamă de peretele de stâncă din spate. Intre ei stăteau nemișcate două capre negre.

www.dacoromanica.ro

— Trebue să fie caprele lui Găvrilă, făcu Zahei şi se închină. Calul de povară tras din nebăgare de seamă de frâu, se opinti speriat. In acelaşi timp cele două vietăţi zburdară a joacă, lovindu-se în coarne, şi pieriră. Nu fusese nicio legătură între ambele fapte, dar calul tot primi o nuia peste piept.

— Cine e Găvrilă, şi cum sunt caprele lui? întrebă întorcând ochii la călăuză, capul micii caravane.

— Nu ştiţi pe Găvrilă, cu mustaţa galbenă lăsată pe oală? «Domnul» care zicea că strămoşii i-au venit aici în valea Porumbacului, rugaţi de Maria Terezia?

— E vorba de Gabriel Kutler dela casa din Bârcaciu, zise cineva din rând, de sub gluga trasă pe frunte.

— Kutler? Pe Kutler îl cunosc foarte bine. Acum un an şi ceva am fost la vânătoare împreună pe Valea Laitei. Bun vânător! Ce-i cu el?

— Apoi tot din pustia de vânătoare i s'a tras lui răul.

— Ia spune, Zahei, drăguţule, care rău? N'ei mai povesti şi-om mai uita de apă, zise al doilea din şir, lăsându-şi locul şi rămânând mai îndărăt.

— Rău-ăl mare, domnule, oftă Zahei ţinându-şi puţin calul, ca să-i dea celuilalt rând. Ia, când e vorba să-l ajungă necazul pe om!...

— Da' necazul n'are cum să-l ajungă pe om, Zahei, că omul îl duce cu el în traistă.

— Samnitule, ţine-ţi o ţâr' gura, şi lasă-l mai bine pe Zahei. Că de nu, acu te punem să ne păzeşti liniile de retragere, la o sută de paşi depărtare.

«Samnitul» era un om de drept din ţara Moţilor, cari, pentrucă au gâtul lung, poartă mai întâi la cămăşile lor ţărăneşti un guler mult mai înalt decât aiurea şi apoi au un dar de vorbă nesecat. Ii ziceau «Samnitul»

www.dacoromanica.ro

după o slăbiciune de care pătimea. El, despre orice s'ar fi vorbit, făcea ce făcea şi amintea de sfatul ţinut de Samniţi după înfrângerea Romanilor, că ori să-i distrugă ori să-i lase să plece neumiliţi. A răzbit însă părerea să fie trecuţi pe sub furcile caudine. Fiecare cap care se pleca, jura răsbunare. Şi ce cap! Cap de cuceritor de lume.

— Iar dela Samniţi n'a rămas decât numele, făcea el pentru a mia oară, cu aceeaşi convingere.

— Şi tu, ca să nu ne dai pace, zicea al treilea drumeţ, cel care voia să asculte pe Zahei şi care era o femeie.

Acum ieşeau la luminiş. Ceaţa se întindea sub ei liniştită şi rămânea în urmă cu pădurile. Incepeau să se vadă ţuguele de piatră din spre scufundătura cu tău a Avrigului şi din spre Vânătoarea lui Butean. Vântul se făcea mai ascuţit şi mai tainic. Şuera cu întreruperi, lua o cădere de apă şi o despletea peste muşchi şi lespezi lustruite, sau se repezea năpraznic de-a-dreptul în cai, de-i silea să se priponească şovăitori o clipă, pe muchia râpilor. Apoi nu se mai simţea un timp de loc. Numai câte o pală de nor care trecea înnebunită pe sus, era ruptă de colţi şi suflată pulbere peste vreo văgăună, îl dădea de gol. Zahei povestea.

Călăreţii se duceau înainte fără să arate prin ceva că ascultă. Câte odată firul pentru unul se întrerupea şi atunci, până îl prindea din nou, trebuia să-l întregească singur. Fiecare putea să creadă că e o amintire a locurilor, pe care i-o spune singurătatea şi e numai de el auzită. Tăceau. Tăcea şi « Samnitul ».

Casa lui Găvrilă o cunoaşte oricine. In gura podului are un băţ cu şomoiog de paie. Drumeţii se dau jos în gara de lângă Olt, iau căruţa, trec prin satul din vale, taie tot câmpul cu piatră mărunţă aşternută de gârla

www.dacoromanica.ro

care dă pe dinafară cel puțin de două ori pe an, când se topește zăpada și când se coace cucuruzul, și se opresc aici. Ei n'o cunosc după bățul cu șomoiog de paie, ci după o tablă pe care scrie nemțește: Om de încredere al societății, sau după o oarbă știință a locurilor, pentrucă de multe ori au tras la ea în ceasuri de noapte. Dacă e Găvrilă acasă, iese el în poartă; dacă e numai Mali, nevastă-sa, deschide fereastra ca să vadă cine e; iar dacă nu sunt decât câinii, latră amândoi, mușcându-se, dindărătul gardului. Vecinii știu că a doua zi « domni » au să sue în munte.

Astăzi Găvrilă a pus în sac niște drobi de sare. Sacul și l-a aruncat pe umărul stâng. Pe cel drept are pușca, aplecată puțin în curea, cu cocoașele în jos și cu patul apucat în mână, vânătorește. E un om de treizeci și cinci de ani, legat și sprinten. E alb de bălan, și arată între oamenii pământului ca o scoarță de mesteacăn între scoarțe vechi de fag. Zahei e în curte, lângă ușa grajdului. Se aude scurmând și chelălăind dindărătul ei.

— Vezi, Zahei, să nu cumva să scape câinii. Mă duc să le dau de mâncare la capre.

— Mânca-le-ar lupii de spurcăciuni! Atâta rău cât mi-aș rupe eu opincile până la poenele văzduhului, unde vin dumnealor după iarbă neîncepută.

— Tu nu ești vânător, Zahei, asta e! Stai pe-aproape, să nu pice cineva. Femeia mea e singură. Să ne vedem cu bine, Mali.

Femeia stătea în fereastră, cu mâinile pe cercevele, aplecată mult afară.

— Cu bine, Gabriel. Numai fii cu ochii în patru la păcătosu' de Murgu, să nu-ți facă vreun rău.

www.dacoromanica.ro

Călăreții se duceau înainte.

www.dacoromanica.ro

— Fii fără grijă. De când nu i-a dat judecata dreptate, mă cam lasă în pace.

— Eu de-atunci mă tem mai tare. Nu te încrede!

— E judecata când ai dus calul la Făgăraș? se amestecă și Zahei. De primejdie gând îți mai veni și ție atunci, bade Găvrilă! Ași fi vrut să văd ochii judecătorului.

— Spune-mi, puteam să fac altceva? Nu-mi știam nicio vină. Incărcasem pe Cerchez cu merinde pentru casa din Bârcaciu. Câinii îi aveam legați unul de altul; pușca cu oțelele scoase. Pe la jumătate drum îmi iese înainte Murgu. Se dădea jos din munte. Cum mă zărește se repede să mă ia de piept. « Ai ieșit la vânat, hoțule! Las' că te învăț eu minte! Acu nu-mi mai scapi ». Ii spui eu că n'am ieșit la niciun fel de vânat, să se uite la pușcă și la câini; de geaba. N'am cu cine vorbi. El o ține una și că am să răspund la judecată. « Bine, să răspund și la judecată. N'au să fie toți judecătorii orbi și zăcași ca tine ». Peste câteva zile am primit hârtie dela Făgăraș. Am întrebat pe unul, pe altul, ce mi se poate întâmpla? Toți, parcă se învoiseră: nu și nu, că trebue să aduc martori. Altfel era rău de mine. De unde să scot eu martori, la o treabă unde nu se găsea martor decât frunza de fag?

— E bună și frunza de fag, până n'apucă să se îngroașe, că poți să cânți din ea să răsune pădurea, zise Zahei.

— Frunza de fag e și ea a silvicului și n'ar fi cântat pentru mine. M'am tot gândit ce să fac. Imi venea să crăp de ciudă. Cum? Știe o lume că omul ăsta nu poate să mă sufere. Dacă aș aduce chiar Cârțișoara lui, și nu i-ar fi frică să n'o taie dela pădure, să nu-i globească vitele pe nedrept sau de câte mai poate născoci un om

www.dacoromanica.ro

cu mațe pestrițe și cu putere, ca să facă rău, ea ar pune într'un glas mărturie pentru mine și împotriva lui. Și am plecat în ziua înfățișerii, călare pe Cerchez, tot fără să mă fi luminat, cu gândul că avea să mă lumineze el Dumnezeu acolo.

La judecată Murgu a arătat cum m'a prins asupra faptului și m'a pârît ca pe un hoț de vânat nărăvaș. Vorbea și se uita mai mult la mine, cu ochii mici și plini de scântei. Judecătorii, vedeam eu, dădeau crezământ omului Stăpânirii. Ce eram eu față de un inginer silvic? Și de unde să bănue ei ce-l mănâncă pe dumnealui și de când mă paște? După ce l-au ascultat, s'au întors la mine: « Ce-ai de spus, Gabriel Kutler?». « Am de spus numai atât, domnilor judecători, că vreau să-mi iau lumea în cap de răul șefului de ocol». Ei dădeau să mă oprească, dar năduful îngrămădit în mine a izbucnit odată și n'a mai fost chip să-l ție nimeni.

Eu, de când mă știu pe locurile astea, am trăit pe munte, cu ciobanii și cu vânătorii. Cunosc toate potecile. Când a venit războiul și pe-aici, am fost dat pe lângă alpini călăuză. Nu s'a trecut pe la noi granița, spre Cumpăna. In schimb am făcut scăpați pe atâția Români rămași de trupă sau țărani din sat bănuiți de vânzare. Mi-era milă de toți, iar cu unii trăisem totdeauna ca frații. La pace am desbrăcat frumos hainele militare și mi-am văzut de treabă. Societatea m'a pus paznic la casă, cu Mali, cu care copilărisem, ne-am luat cam tot în vremea aceea și nu erau mulți în Valea Porumbacului mulțumiți ca noi. Până într'o zi, când ne-a fost trimes domn peste păduri, Murgu. Venea din Câmpie, cu școală, dar fără inimă pentru munte. După ce și-a luat ocolul în primire, a pus ochii pe mine, să-l învăț la vânatul sub-

www.dacoromanica.ro

țire și să-i arăt strungile cele bune. Eu aveam alte gânduri sau poveri, și-l ocoleam. S'a mai întâmplat tot atunci și pățania cu căpitanul venit de pe frontul dela Tisa.

Il trimisese generalul să-i aducă de unde-o ști două capre negre, pentru un ospăț. Era ardelean și mă cunoștea din faimă, de mai de mult, dela Sibiu, și a tras drept la mine. Eu l-am primit, l-am omenit, dar la vânătoare n'am vrut să mă duc. « Ascultă, Kutler, nu glumi. E poruncă dela General. Țara e în stare de războiu. Ce-mi pasă mie de silvicul tău? Să poftească și să sufle ceva. Pe răspunderea mea. Haide!». N'am avut încotro și m'am dus. Și m'au pus păcatele să trec în pădurea Statului, dela valea de jos, la stânga, pentrucă dincoace se rărise vânatul. Am ajuns la locul știut, am făcut goana și am doborît trei bucăți, pe toate trei eu. Căpitanul mi-a schiopătat numai un câine, cu o descărcătură greșită. Chiar așa nu se întâmpla nimic, dacă nu ne abăteam, din voia tovarășului meu, cu sania pe la cârciumă. Crăcile alunecaseră la o parte. Se opreau oamenii să se uite la pulpele subțiri de dedesupt. Nu era greu să audă Murgu și nu m'a iertat, cu toate că atunci s'a făcut că nu știe nimic. Numai odată, când ne-am întâlnit în poiana de deasupra, mi-a strigat de departe: « Ai început să intri cu pușca în averea Statului? Să știi că te curăț!» « Ți-a ajuns foarte bine la ureche, ce-a fost. De ce-mi bagi vină, când n'am avut?» « Bine, bine», a mai mormăit cu mânie și a pierit în brazi.

La vreo trei luni după aceea m'au luat jandarmii și m'au dus la Sibiu. Aveam două dosare, așa de umflate, că trebuiau să le ducă dela un loc la altul pe un cal de mitralieră. Când mi s'a cetit dinăuntru am rămas trăsnit.

www.dacoromanica.ro

Era acolo toată vieaţa mea, dela naştere, şi mai dinainte, dela strămoşii aduşi de Maria Terezia. Aveam şi eu o istorie a mea ca un grof cu castele! Mi-o făceau din nou, bucăţică cu bucăţică, până la războiu. Şi mă trezeam eu, care numai de dragul honvezilor n'am asudat, că fusesem în serviciul de spionaj al fostei armate şi că mulţi oameni din satele româneşti urcaseră în spânzurătoare, trimeşi de mine şi de minciunile mele. Mai târziu călăuzisem pe alpini, pe cărări de mine singur ştiute, în spatele liniilor româneşti, şi numai din răutate, fără să mă fi silit nimeni. Eram chiar acum un ins primejdios, lăsat îndărăt cu anumite însărcinări. Mă întâlneam cu oameni deochiaţi sus la casă, unde duceam hârtii din vale şi alte solii tainice. Plângerea şi dovezile le înaintau funcţionari de încredere din ţinut. Iţi închipui cine era acel singur funcţionar de încredere, care se răzbunase că nu-l duceam la capre, cu vina că mă născusem şi trăisem Sas. Tribunalul marţial m'a osândit fără multă vorbă la expulzare. Abia când m'au pus în vagonul de vite pentru Oradea, cu sentinelă alături, a aflat Mali ce s'a ales de mine şi a alergat cu rufărie de schimb, cu merinde şi cu lacrimi. Mă temeam de copilul din ea, care începuse să-i înfoieze rochiile, şi mă ţineam să nu urlu. La Oradea, Ungurii n'au vrut să mă primească şi, după ce am zăcut pe-acolo vreo trei luni, în care timp s'au mai dres lucrurile în ţară şi cunoscuţii dela Sibiu au putut să alerge pe la tot felul de uşi, am fost lăsat acasă.

Acum, după un an de linişte, se încerca pe altă cale să fiu scos din rândul oamenilor. Eram hoţ de vânat, precum şi tot cât fusesem trădător de ţară. Duşmanul meu se mulţumea cu mai puţin, dar nu se lăsa. Dacă însă armata văzuse şi se întorsese, ea care n'are atâta

www.dacoromanica.ro

timp să vadă şi se întoarce mai greu, judecătorii trebuiau să-şi dea seama ce era aici şi să mă lase să-mi caut treaba. Sântem o mână de Saşi acolo, cunoscuţi ca oameni ai legii. De ce să fim loviţi tocmai noi şi slăbiţi în supunerea faţă de ea, cu care ne naştem în sânge? Ştii care a fost vorba dela urmă a judecătorilor, după ce mă sdrobişem eu atâta să le dovedesc nedreptatea care mi se face şi desnădejdea de atâtea necuvenite prigoniri? Tot vorba oamenilor întrebaţi de mine mai înainte. Unde-mi erau martorii că nu vânasem hoţeşte în pădurile Statului? Aşa mi-a venit atunci un val de sânge în cap, că n'am mai gândit nimic, am îngânat nu ştiu ce şi am ieşit afară. Cerchez era în piaţă, legat la stâlp. N'avusesem când să mai trec pe la han, să-l las la iesle cu un braţ de fân şi cu o găleată de apă. A ridicat deodată vesel capul, când m'a văzut, şi a întins de frâu. Parcă nu mai era plin de praful şi de sudoarea drumului, uitat în soare. Mă privea cu ochii mari şi schimba picioarele.

Plecasem cu gândul ăsta din sala de şedinţă sau mi-a venit atunci? L-am luat de-acolo şi am intrat înăuntru, în judecătorie. Aud numai loviturile lui de potcoave în podele. Sunau curat şi puternic. Mă simţeam tare alături de el, ca un arhanghel pornit să dea de veste lumii a doua venire, a judecăţii celei drepte. Au sărit oamenii să ne ţie, au ieşit şi judecătorii. Le-am spus că aduceam singurul martor pe care îl aveam. Numai el fusese faţă şi cunoştea adevărul. Să puie acum în cumpănă şi să osândească. Ce obraz aveam, nu mi-a povestit nimeni, dar mi 'nchipui, dacă nebunia asta i-a încredinţat şi m'a întors acasă pe Cerchez ca om cinstit şi liber, cum nu mai credea fiinţă să mă întorc.

www.dacoromanica.ro

— Vezi că Murgu nu uită și fii tot gata, zise iară Mali din fereastră. De câte ori mă gândesc la ce-am pățit până acu, mă ia groaza. Mai bine am vinde ce-avem și ne-am duce să ne așezăm în altă parte. Societatea ne-ar găsi un loc la Pălținiș.

— Ba mai bine să-și strângă sdrențele veneticul de silvic și să se cam ducă el de unde a venit, doamnă, o îmbună Zahei.

Kutler râse.

— Ne-a mutat odată împărăteasa pe Kutleri aici din părțile Bistriței, ne ajunge.

Mai dădu odată grija casei lui Zahei, aruncă o vorbă bună nevestei și plecă prin fund, peste pârleaz, pe drumul muntelui.

Ceilalți doi se uitau după el. Din grajd se ridică un chelălăit mare, pe două glasuri. Kutler se mai opri odată, chiar pe gard, la acea chemare de tovarăși nedespărțiți cari îl simțiseră depărtându-se și nu se puteau învoi să rămâie.

— Le cade greu, săracii! vorbi de-acolo stăpânul. Ține-i până mai târziu, că altfel îmi iau urma.

Când să iasă și să se piardă în sfârșit de cealaltă parte, nu știu ce gând îi veni, își scoase pușca de pe umăr și chemă pe Zahei.

— Pune-o în cuiu. Și-așa nu-mi trebue astăzi. Mai rău m'ar încurca și pe la casă tot nu dau. Mă întorc sub seară cu bureți de cei tomnatici. Vezi de copilă, Mali. Eu de-acu mă duc.

Parcă nu se putea deslipi din loc. Și dus a fost. Fără nimic din ce era al lui, decât drobii de sare ai sălbăticiunilor.

www.dacoromanica.ro

Din margine dela ei și până la poalele pădurii tot să fie o jumătate de ceas, cu opriri cu tot. Intâi trec băieții cu ciurda de vaci. Trebue să-i întrebi ceva. Câte-o fătată de curând întârzie și muge după viţică. Ciomagul o ajunge și o mână iară în grămadă. Iți faci loc bătând pe pătata lui Moș Scorei pe șold. Apoi întâlnești pe surlar cu porcii, necăjiți totdeauna, grohăind și alergători. Câte un car se duce la lemne și trece pâraiele de-a-dreptul. Dacă vrei să nu ocolești sau să nu te uzi, îi sari pe butucul roții și schimbi o vorbă cu omul. O fată se vede de departe, parcă ferindu-se de lume. « Ce, Marino, ți-ai încălțat cismele? De-acum curând vine și zăpada ». Fata se roșește toată și umblă repede, înnodându-și mai strâns cârpa sub bărbie.

Un drum la fel a făcut și Găvrilă atunci. Numai că el care știa semnele vremii și trebuia să ajungă în locuri pustii, se mai uita și după soare și după aburi. Munții erau curați. Lumina îi bătea pieziș, din dreapta, și le aprindea fețele umede ca niște pereți de cleștar. Se muta de pe unul pe altul, cobora în adânc pe văi, zugrăvea fiecare râpă, îi desfăcea de cer, până înălța întreg șirul Făgărașului cu Negoiul în mijloc, într'o pulbere argintie și tremurată, pe măsură ce soarele se ridica mai sus. O văpaie rumenă, ca o dogoreală ieșită din piatră, zimțuia puțin crestele. Vremea avea să se păstreze frumoasă, dar cu vânt mare de seară. Pe dedesupt pădurile roșii ardeau liniștit. Pălălaia lor se întindea în linie dreaptă cât bătea ochiul, de jos din câmp și până în întunericul albastru al brazilor. Un Octomvrie uscat și fără înghețuri pregeta să le scuture frunza.

Găvrilă intrase pe drumul bătucit al casei și urca încet. Cerceta semnele de vopsea colorată de pe pietre

www.dacoromanica.ro

şi copaci. Poate că ar fi fost bună încă o placă jos, cu arătarea kilometrilor, câţi sunt cu toţii până la adăpost şi până la vârfuri, iar la locul lui anume însemnat fiecare cu un număr. Işi aducea aminte că o uşe dela pod pierduse o balama în furtuna din urmă. N'avea destule lemne. La grajd mai trebuia podit în fund, unde cam pica prin acoperiş. Ii veneau toate gândurile la rând ca oricărui gospodar şi se bucura că până ajunge la mal se ridică întâia rouă şi poate să se aşeze, ca să guste ceva, chiar între jnepeni. Simbria Societăţii nu era mare, dar îi mai ieşea ceva dela mâncări şi băuturi, şi vara asta fusese muntele tot plin. Incepeau să vie şi Românii, cari erau mai fudui şi mai darnici. In întâii ani profesori de pe la Cluj sau studenţi cu ciocănaşe şi cutii, scotocind măruntaiele muntelui, dar din ce în ce mai mult şi lume de cealaltă. Negoiul nu mai vorbea nemţeşte ca înainte. Domnii dela Sibiu se uitau în condicele de semnături şi rămâneau pe gânduri.

Şi sărind aşa dela una la alta, lăsase tocmai drumul şi apucase pe vale, la dreapta, când se auzi chemat pe nume:

— Kutler! Hei, Kutler!

Altă dată s'ar fi oprit şi s'ar fi întors, să vadă cine-i şi ce vrea dela el. Acum mergea înainte, ca şi când nu-l privea, înnegurat deodată. Parcă se pusese un nor rece peste soare. Pentrucă acum cunoscuse glasul care-l chema. Fără să-şi dea seama făcuse mişcarea să-şi ia puşca, dar puşca nu era la locul ei şi nu ştia la ce ar fi fost bună, să fi fost.

— Hei, Gabriel Kutler!

Dacă stătea şi se întorcea se găsea faţă în faţă cu şeful de ocol. De ce-l striga? N'avea niciun drept s'o facă.

www.dacoromanica.ro

Nu era argatul lui. Și nici prieten! Dacă avea de făcut vreo certare pentru casă, știa unde să se îndrepte și avea oameni. La vreo douăzeci de pași odihnea răsturnat din perete în perete de vale bradul cel mare, cu toată perdeaua crăcilor căzută la pământ. Odată dincolo, în răspântia cu trei ieșiri, numai să fi vrut, i se perdea urma și scăpa de o atât de urîtă întâlnire. Dar mai putea să ajungă până la el? Murgu nu mai striga, ci urca repede. Se cunoștea că era numaidecât hotărît să-i vorbească. Ar fi trebuit sau să fugă sau să se lase apucat de haină. Se opri singur și făcu față omului de sub el, care se grăbea dărâmând ca ursul bolovani și cioturi.

— Ce este? zise fără chef.

— Este că strig și nu răspunzi.

— N'am auzit. Mă gândeam la altele.

— Poți să-mi spui și mie la ce te gândeai?

— Ia la niște clei de prins cocoșii de munte.

— Ascultă, Kutler, lasă batjocura. Poate că am și eu o vină, dar nici tu nu ești așa de curat cum te crezi.

— Ce vină aș putea să am? Că nu m'am lăsat asvârlit peste graniță sau în pușcărie?

— Să nu mai vorbim de ce a fost, că nu duce nicăeri. Când doi oameni sânt, unul tare pe dreptul lui, iar celălalt încăpățânat să i-l nesocotească, puteam ajunge și mai rău. Eu nu-ți cer decât atât: să mergi de câteva ori cu mine la vânat.

— Iară!

— Iară și iară. Munții aceștia sânt ai mei. Îi bat acum de doi, trei ani și nu-i cunosc. Fiarele se feresc de mine. Și, când viu îndărăt cu isprăvi mici, te miros pe tine departe, ieșind sub seară și întorcându-te pe cărări pe care nu le știu, înainte să răsară soarele, cu mistrețul pe

www.dacoromanica.ro

săniuță de crăci sau cu cocoșul de munte în plasă. Mi-e necaz pe știința și norocul tău, nu mă înțelegi? Dă-mi ceva din ele și nu te mai văd!

— Înțeleg, dar sânt daruri care nu se pot da. Lasă-mă. Eu sânt născut aici. Dumneata ești om din Câmpie. Eu am trăit pe cărările muntelui de când m'am pomenit. Dumneata ai învățat, cum am auzit, Politehnica la Berlin. Grunewaldul nu e Negoiul.

— Dacă te îndărătnicești mereu, să știi că tot te desființez!

— Ai mai vrut. Incearcă!

— Știi că la casă v'am dat bușteni; pentru drum am împrumutat și eu brațe. Societatea nu se poate plânge că am ceva cu ea. Dar dacă trimet vorbă că nu te vreau, nu te vreau azi, nu te vreau mâine, și că, dacă te mai ține, are să-i fie rău de rosturile și dela Bârcaciu și dela Negoiu și dela Bâlea, poate că are să aleagă între câștigul ei și între tine. Gândește-te! Se poate să dobândesc mai mult cu binele decât n'am fost în stare cu răul.

— Și asta numești dumneata bine?

— Dar tu de ce mă fierbi? Acuma unde te duceai?

— Ce-ar fi dacă ai veni odată cu mine, ca să simți singur, mai mult cu picioarele, care e știința și care norocul meu la vânat? Mă duc în poiana caprelor, cu niște drobi de sare. Să le dau să lingă și ele, că mult îi mai duc dorul.

— Viu. Și nu te teme că picioarele mele sânt mai șubrede decât ale tale. Dar unde-i poiana caprelor? Și de unde-o știi tu?

— Iară întrebi lucruri la care nu pot să răspund.

— Eu nu înțeleg ce căutați voi, Sașii, în munte. Voi sânteți negustori și evanghelici. V'ați făcut cetăți, târ-

www.dacoromanica.ro

guri și biserici, jos. Pe înălțimi au șezut totdeauna Românii. Toate numirile sânt vechi și ale noastre. Dacă ați încercat să puneți și voi câte una, acuma, de curând, de când v'ați descoperit dragostea urcușului, nu s'a lipit și cei dintâi, oamenii voștri de bun simț, au osândit-o. Aici trebue oameni tari și păgâni cari se închină la stele și nu știu de predică. Sașii au plecat din șes și la noi s'au așezat pe râuri sau devale, la ieșirea din trecători. In zadar v'ați pus în cap să vă faceți munteni.

— Și cu toate astea, eu îți sânt călăuză și dumneata te ții după mine.

— Tocmai acesta e lucrul sucit care mă supără. Voi când vă puneți ceva în cap, o porniți cu cismele voastre cele lungi și cu ochii spălăciți, pe care nu-i doare soarele ca pe vulturi, până acolo unde se potrivește ce v'ați pus în cap cu ce-a vrut Dumnezeu. Stați de când ați venit, închiși ca într'o tabără de căruțe dușmane — căruțele voastre dela Rin, cu țoale și cu datini, ca în zilele dela început — și pușcați în oricine se apropie, chiar băștinaș și gazdă al acestui pământ. Aceasta de opt veacuri. Astăzi vi s'au cam isprăvit focurile.

— Nu crede! Ne-ascundem numai pușca de nevoie.

— Așa? Bine! Așteptați! Vă înșală firea noastră petrecăreață și haihue. Noi trăim în dorul lelei, azi dorind și mâine uitând. Ce n'avem timpul să isprăvim azi, isprăvim în alte sute de ani și poate nu mai isprăvim niciodată. Trecem pe lângă întăritura voastră de căruțe râzând și uneori ne oprim și argățim chiar, ca să-i dregem vreo spărtură de vreme și să ne-o facem mai vrășmașe. Dar să nu ne umflăm odată ca apele tinere! Numai un mușuroiu de pământ cleios, poate cu un vârf dintr'o clopotniță de biserică deasupra și cu un notar sas înfipt în el

www.dacoromanica.ro

și ținând la piept cronicul venirii voastre, ar mai rămâne de voi.

— V'ați duce la Rin să aduceți alți Sași, dar n'ați mai găsi proști ca ăi vechi. Cum, voi n'ați folosit nimic dela întăritura noastră de căruțe, în toate cele opt veacuri? Dacă n'am fi văzut pe țăranii de dincolo în timpul războiului! Nu semănau cu Românii noștri. Iar, cu ce-i întreceți, e dela noi.

— Îi întrecem în cisme și în gospodărie. Incolo, nu știu. Dovadă, că de-acolo trebue să ne ducem să ne luăm îndreptările și că ei au venit peste noi să ne ia. Dar să lăsăm asta. Aveți și voi ceva bun, dela care nu ne dăm îndărăt. Muierile.

— Dacă e ceva care a rămas în întăritura de căruțe, sânt femeile. La ele n'ajungeți.

— Ei, taci! Nici nu trebue să ajungem. Se dau ele singure săracele jos. Mai ales noaptea, când le dorm bărbații, evanghelici și spelbi.

— Vorbești parcă ar fi de niște căruțe de crăci pe care le dai din pădurea Statului fără să le treci nicăeri.

— De ce căruțe de crăci știi tu? Te-apuci să stai de bârfeli cu hoții de țărani? Știi că pentru asta pot să te chem în judecată?

— Eu tot mi-am găsit un martor când tăbărîseși asupra mea cu nedreptatea. Dacă ai aduce și dumneata un căruț de-acelea de crăci înaintea judecătorului, mă tem că ar vorbi altfel decât calul meu.

— Ia ascultă, Kutler? De ce te superi când spui și eu o vorbă de credința femeilor voastre săsoaice? N'o fi călcat cu stângu' și Amalia, nevastă-ta?

— Ticălosule! Îți zdrobesc țeasta cu dăsaga asta de sare! Ce te-a găsit să-mi murdărești femeia? Nu-ți sânt

www.dacoromanica.ro

destule câte mi-ai făcut? Imi ații acum drumurile ca să mă bagi drăcește în alte ispite?

— Liniștește-te, dragă, și lasă-mă să-mi puiu pușca la loc. Dar știu că te repezi! Nici nu mă așteptam dela sângele tău alb. E bine că am aflat-o pentru mai târziu. Dar astăzi nu uita că avem pace și că mergem împreună la poiana caprelor negre. Treaba cu femeile uite cum stă. Am fost și eu prin atâtea sate de pe Târnave și mai încoace spre Olt, pe la Ștena și Ticuș. Sânt case întregi cu oameni bălai și ochi albaștri, ciolănoși la mădulare și albi la piele, Români din neam în neam, între Români puțintei și negricioși. N'ai să zici că Sașii s'au dat la femeile oamenilor, când ei nu-și pot face copii nici lor și stau mai mult pe loc, fără spor de odrasle, de când se pomenește.

— Dar de ce ocărăști așa, de florile mărului, pe bieții oamenii voștri din acele sate? Lucrurile s'au putut petrece și altfel, pe căi cinstite. Dacă erau să se strecoare Românii în case săsești, ai vedea Sași oacheși și nu Români albi.

— Ascultă colea, Kutler. Mediașul e o cetate săsească, nu-i așa? Nu numai cu fabrică de salamă, cu vinuri și cu școli, dar și cu oameni cari vă dau îndreptări. Ei uite, dintre acei oameni cari vă dau îndreptări mi-am ales eu o femeie, care mi-a plăcut. Mândră, învățată, cu mântăluță neagră de mătase și cu tichie albă scrobită de soră, fată nedusă încă la bărbat. Ageră și ascuțită la treburile ei, ascultată de o întreagă lume, se înmuia pierdută lângă mine. Imi pusesem ochii pe ea încă dela Berlin, dar la început n'a mers. A trebuit să mă îngrijească întâi de-o rană în timpul războiului, în spitalul ei. Mai târziu, după ce o silisem să mă asculte, o duceam prin

www.dacoromanica.ro

pădure, către ulița românească cu case sărace, în care intra ca să dea un sfat sau ca să-și însemne un nume și să trimeată un medic sau alte ajutoare. O duceam pe-acolo dinadins, ca s'o umilesc în mândria ei de sasă, care se dăduse unui om din neamul cel prost al Ardealului, într'o legătură oprită. Când vream, o chemam la Sibiu, unde se putea feri mai ușor de ochîi alor voștri și o puneam să-mi dea din toate bunătățile unei cărni tinere și neîncepute.

— Și-acum o spui! Mă mir că nu-i strigi în stradă și numele! A fost destul de pedepsită, dacă va fi adevărat și nu numai o lăudăroșie proastă, pedepsită că te-a găsit tocmai pe dumneata, nu pentrucă erai Român, ci pentrucă ești ce te arăți să fii. Săraca fată!

— Dulce fată! Acum s'a închis ca într'o mânăstire într'o școală de surori de ocrotire, unde e directoare. Prin ea mă gândeam să-l cunosc pe colonelul Lindehurst. Spune-mi, ce-i adevărat din faima lui?

— Tot, și încă pe deasupra.

— De ce să fie el capul vânătorilor regale, aici, în muntele și sub nasul nostru? Numai pentrucă e un pensionar, după ce a făcut aceeași treabă Habsburgilor?

— Nu de-aceea, ci pentrucă nu e al doilea, în tot ținutul, mai iscusit decât el și pentrucă are sânge de prinț în vine.

— Dacă m'ai lua tu numai o lună la școala ta, ai vedea ce sânge de prinț ar începe să-mi curgă și mie în vine!

— La asta visezi? Ia-ți gândul! Lindehurst e tare și la urs și la sitari și în lume. L-am însoțit de atâtea ori. El n'are nevoie să-i arăt poiana caprelor.

— Vânatul e al meu prin lege. Și-am să vă taiu în curând pe toți dela el.

www.dacoromanica.ro

— Bine. Incepe însă cu Lindehurst. Şi-acum taci, că ne-apropiem.

Muntele se sălbăticise. Scursura de zăpezi în care umblau, pe trepte de bolovani, înceta scurt. Inaintea lor se ridica un perete drept, până la cer. Sus, pe muchia albă, un smoc de iarbă tremura la un vânt, care, în adăpostul de dedesupt, nu se simţea. Parcă numai pasărea putea să ajungă până acolo. Dar o brână pierdută, mai mult o poliţă de oi, şerpuia abia văzută, înconjurând deasupra prăpastiei cu o potecuţă de ameţeală cetatea închisă în sine. In acea potecuţă intrară la rând, Găvrilă întâi şi silvicul după el, siguri pe genunchii lor de cătărători de înălţimi. Urcau băgători de seamă, cu o mână proptită de piatră şi cu cealaltă în gol, ţinând cumpăna. La întâia cotitură, omul din cap încercă vântul. Curgea dela Miazănoapte şi fu mulţumit. La a doua se opri şi aşteptă tovarăşul. Ii făcu semn să rămâie liniştit şi-i arătă un loc între două stânci, de unde uşor putea să se salte pe pântece şi să se strecoare dincolo.

O poiană mai mult lungă decât lată li se arătă. Murgu se silea să-şi aducă aminte dacă n'o mai văzuse, venind din partea cealaltă, şi nu ştia nimic. Iarba era verde, cu toată vremea târzie. In scobitura de şea se adunau ape şiroite de pe creste şi o păstrau crudă. Câţiva copaci, mai mult nişte vrejuri cu ace verzi închise, puneau pete de coloare şi de umbră pe ruina goală a colţilor mărginaşi. Intre ei strălucea un tău mic. Vântul îl încreţea mereu şi-i purta un fel de sgribulire vânătă încoace. Seninul era aşa de tare şi aşa de deasă lumina cuibărită acolo că lăcrămau ochii. Iar, prin lăcrămătură, lucrurile tremurau, se îndoiau şi se întreiau şi-şi schimbau făptura.

www.dacoromanica.ro

Găvrilă se târî dela locul lui în genunchi şi pe mâini, desfăcu din spate sacul, pe care îl aruncă întâi, ca să se uşureze, şi apoi îl urmă şi el. Toate se petrecură repede şi neauzit. Murgu îl privea nemişcat. Il privea cum se duce şi cruţă fâneaţa, în care-şi afundau botul caprele, punând deodată fruntea cu cornițe şi ochi fără grijă, în bătaia puştii. Cum stă şi ascultă, ca şi când aproape, după desişul şi pietrele din faţă, ar fi fost cineva care nu trebuia să prindă de veste. Cum scoate întâiul drob de sare, îl scoate pe al doilea, şi le lasă pe unul la malul tăului şi pe altul la intrarea strungii, căutând mereu cu obrazul mersul vântului, ca să nu otrăvească văzduhul pentru adulmecătorii ascuţiţi ai râpilor, la pândă în toate părţile după miros de vietate şi mai ales de om. Umbla ca într'o curte a lui, grijind de vite, numai că tainic şi cu cea mai mare pază. La urmă se propti în coate între doi colţi, se aplecă şi se uită dedesupt, de jurîmprejur, adulmecând şi el ca o fiară.

Seninul şi lumina lăcrămau tot mai rău ochii. Lucrurile se mişcau, se lungeau şi se scurtau sau se scufundau leneş ca ceara la foc. Nimic nu se simţea decât vântul care cânta pe mai multe ţevi. Omul din fund, care-şi împlinea slujba singurătăţii, aparte de lume şi uitător de martori, era o fiinţă a muntelui. Nimeni nu-l putea ajunge. Nebun cine credea să-i calce pe urme. Cu copite despicate ar fi gonit peste pietre şi ar fi scăpărat la o răspântie din blana plină de rouă, pierind.

Fără să ştie bine ce face, Murgu ridică puşca.

O rezemă de o sburătură, o aşeză bine la umăr şi culcă încet capul în lungul ţevii. Alunecând peste podeţul de oţel de după cocoaşe şi peste creasta dela buză, ochiul rămânea lipit de spatele acela, cu coatele asvârlite înapoi,

www.dacoromanica.ro

din hotarul poenei. O clipă, două, trei. Dar de vraja locului sau numai de încordarea muşchilor, lumea îngustă de-acolo începea din nou să se clatine. Şi, ca de frică să nu scape o ţintă, Murgu apăsă pe trăgaciu.

Un bubuit înfundat răsună, parcă îndărătul lui, şi-l făcu mic, sgârcit între umeri, fără alt gând decât să se ferească de o lovitură care avea să-l zdrobească. La capătul ţevii spatele cu braţele asvârlite mult înapoi, se întoarse fără grabă. O faţă mirată căută locul unde se găsea el. Era Găvrilă, era Lindehurst sau un om-cerb, care nu se îndemna să-şi scoată crăcile coarnelor dintre ţancuri? Murgu ochi repede, în miezul frunţii de departe, şi trase, trase de câteva ori la rând singurul glonţ pe care-l mai avea, cu degetul bolnav de spaimă. Omul, care pornise spre el, se opri deodată, şovăi, ridică o mână ca să se apuce de ceva, se frânse întâi pe genunchi şi se rostogoli apoi pe-o parte, în iarba pe care o cruţase adineauri.

Poiana rămase ca înainte, pustie, cu tăul încreţit de adiere şi cu albastrul dureros. Pietrele se buburoşeau şi creşteau de dogoare. Murgu şi-ar fi lepădat sumanul scurt de blană. Ii era cald. Simţea şi o sfârşeală în deşert, de foame. Dela şase nu luase nimic în gură şi umblase necontenit. Avea nişte steri de lemne de vale, la care trebuiau să vie la amiază ţăranii, cu carele. N'aveau decât să aştepte! Nu ştia bine cum pătrunsese şi de ce întârzia pe aici, dar nu se putea hotărî să plece. O piroteală de somn îl făcea să-i scape capul. Se trezea speriat şi se uita împrejur, fără să înţeleagă. Parcă venise cu Găvrilă? Unde era Găvrilă? Il luă un fel de fior. Ar fi chemat şi nu putea.

Paznicul din Bărcaciu era, oricât s'ar fi apărat el, un hoţ de vânat. Intr'un fel sau altul, tot rău trebuia

www.dacoromanica.ro

Ieșeau de pretutindeni, stăpânele muntelui.

www.dacoromanica.ro

să sfârşească. El, silvicul, mai dăduse cu puşca în om, pe măgurile cele de var ale Italienilor. Trăgeau toţi în acelaşi timp sau cu întreruperi, din ascunzători. Gâvrilă se umpluse deodată de sânge, dela tâmplă până pe haine, în jos, parcă l-ar fi împroşcat cineva din tău cu ape înroşite. Apoi se prăbuşise, privindu-l, fără să zică nimic.

Ce erau însă ochii aceia bulbucaţi şi mari, cari îl ţineau în căutătura lor lungă? Jocul acela de catifele mângâioase şi plânse? Se sculase căzutul într'un cot? Venise de undeva Lindehurst, să-l ajute? Era aievea tot ce vedea? Dădea să fugă, dar numai în gând, pentrucă trupul n'asculta. Ochii tot mai calzi, în lăcrămi şi fără să clipească, se apropiau. Era o capră răsărită prin strungă. Bănuia ceva. N'avea încredere, dar înainta dusă de obiceiu şi atrasă de chemarea sării. Indărătul ei se îmbulzea o întreagă turmă. Toamna era încă la început. Nu se alesese căpriorul şi capra de ceilalţi. Când solul se oprea, cu coarnele pe ceafă şi cu urechile ciulite, ascultând suflarea aerului şi întrebând miresmele, caprele care-l urmau se izbeau în şolduri şi se scuturau ca din juguri, s'o rupă la mal. Picioarele subţiri le dârdâiau. Câte una scotea o limbă mică şi sorbea din tău. Altele se strânseseră la drobii de sare. Lingeau aspru, îşi căutau loc, îl pierdeau, se îngrămădeau una în alta, râpâiau mărunt încolo, când îşi făceau spaimă, până la marginea poenei, şi se întorceau iară. O pereche şedea nemişcată pe colţul cel mai înalt. Drumeţii din vale o vedeau, când treceau la Negoiu.

Ieşeau de pretutindeni, stăpânele muntelui, mai vechi decât omul, şi-l luau în stăpânire la acest ceas al întâiei răcori. Numai capra din frunte înainta încet, sfredelindu-l cu aceiaşi ochi. Ce vrea? Nu-l simţea, chiar aşa,

www.dacoromanica.ro

ascuns cum era, şi dincoace de vânt? N'a stat pe locul unde căzuse Găvrilă, nu şi-a adâncit botul la căpătâiul lui şi, când l-a ridicat, n'avea o faţă de om, a paznicului sau a regescului vânător cu sânge de prinţ în vine, sau a altcuiva, pe care îl iubise de mult şi îl făcuse adineauri de batjocură? Alergau la îngropăciunea omului lor, pe care îl cunoşteau şi care le ştia? Nu trebuia adusă din nou aci şi lăsată între celelalte, să se cureţe, şi capra lui neagră, prihănită în vânzoleala lumii de jos? Nu era totul o închipuire? Capra fruntaşe venea mereu spre el, cu aceeaşi faţă de fiinţă omenească, pe când alte capre negre, nenumărate, îi dădeau ocol şi năvăleau toată poiana.

Căzu din bârlogul lui ca o uscătură, alergă pe brână fără să-şi dea seama de primejdie şi se înfundă înnebunit în pădure. Caprele ridicaseră toate capul şi-l ascultau cum fuge, fără să se mai sperie. Capra cea mare dinainte, oprită chiar pe muchia de după care stătuse pitulat, îl privea dela marginea cerului, neclintită.

www.dacoromanica.ro

A doua zi pe seară doi din drumeții de pe Negoiu umblau prin Sibiu. Găsiseră sus la casă viscol mare și zăpadă. Toată noaptea vântul bătuse în obloane și sgâlțâise la căprioreala podului.

— Nu prea arată a plecare mâine dimineață, Zahei, șoptise proptită în cot pe culcușul ei Zoica Spătar, mădularul femeiesc al expediției.

— Nu, doamnă bună. Nici mâine și nici poimâine. Dar lemne sânt și merinde cât încap dăsagii. Și să vedeți ce frumos e muntele după întâia ninsoare!

— Frumos, frumos, dar pe mine mă bate un gând. Ia gâdilă-l puțin la tălpi pe domnul Vlad.

Zahei se sculase din așternutul lui de pe scânduri și se plecase de două, trei ori ca să treacă pe sub mantalele întinse la uscat, până la un pat de lângă sobă. Rând pe rând flăcările îl luminaseră din plin sau nu mișcaseră prin odaie decât o deșirătură de întuneric.

— Ce este? făcuse omul scoțând un cap aiurit de sub velință.

— Vezi, nu scula lumea! Nu-i nimic. Dormi de șapte ceasuri. Incepe să-ți cam ajungă, vorbise către el femeia. Își putea îngădui, pentrucă nu erau numai tovarăși de drum, dar de vreo douăzeci și șapte, douăzeci și opt de ani, și frate și soră.

— Nu înțeleg. Iți trebue ceva?

www.dacoromanica.ro

— Am, eu semnele mele, pe care mi le întărește și Zahei, că am pus-o de mămăligă cel puțin pe trei zile. Decât să stau închisă aici, mai bine aș isprăvi în două zile ceva la Sibiu. Am nevoie de un însoțitor.

— Bine, sau ți-ai închipuit în adevăr că, după cele auzite, am adormit ca un buștean și am așteptat să mă gâdile Zahei la tălpi? Să-i spunem și Arhimandritului și să mergem.

Arhimandritul era puitorul la cale și capul plecărilor lor la munte. In viața de toate zilele era soțul Zoichei Spătar. Venea de departe, de pe la Bistrița ardeleană.

— Ba nu-i mai spunem nimic. Las arhimandritului numai grija schitului. E destul dacă-i scriu un cuvânt. Pe Zahei îl luăm cu noi. Ne trebue. Te rog! Fără lămuriri! Vorbim pe drum.

Se îmbrăcaseră în tăcere și ieșiseră, în vârful degetelor, ca să facă în câteva ceasuri calea întoarsă, prin lapoviță și vijelie.

— Nu înțeleg de ce zorul ăsta. O să supărăm pe toată lumea.

— Fii pe pace, că nu se supără nimeni. Le-am spus eu ceva care să-i liniștească și să-i facă chiar să ne aștepte cu oarecare nerăbdare. Cel puțin Andrei Spătar, Moise Bologa și Herman Lutz. Iată despre ce e vorba.

Ținuseră o vreme caii alături și de sub una din glugi se auzise pătimaș povestea acestei neașteptate plecări. Cealaltă glugă nu zicea nimic. La câte un loc surpat sau unde se adunase apa, o lua înainte singură și se trezea că-i pare rău de întrerupere. Indată ce drumul se îmbunătățea, încetinea mersul și se așeza din nou în rând. Zahei urma, călare și el.

www.dacoromanica.ro

Acum treceau în sus, pe ulița Gușteriței. Căutau o firmă.

— Știi bine, Zahei, pe-aici e?

— Fiți pe pace, domnișorilor. Vă duc și cu ochii închiși. Cum facem după colț putem să ne oprim. Se chiamă că am ajuns.

Zahei știa într'adevăr unde-și ducea oamenii. Strada avea o ieșitură care se umplea de umbra aruncată de malul cetății bisericești evanghelice, înălțat parcă și mai mult în noapte de bătaia ciocanelor din turnuri și de ceasornicul aprins din zidul clopotniței, ca o lună plină. Prăvălia întâia care urma era o florărie. A doua părea o frângherie țărănească. Și una și cealaltă erau închise, dar lăsaseră obloanele ridicate ca să se uite și să se îndemne lumea.

— Așa un biciu mi-aș dori eu, zise Zahei oftând la vitrină.

— Mâine e al dumitale, numai scoate-ne unde trebue, îl potoli Zoica Spătar. Se vede că ai luat apă la opinci de ne duci cu atâta încetineală.

Trecuse de șapte seara și ulița aceasta negustorească, plină peste zi de forfota și de ispita vitrinelor, se dădea acum odihnei. Numai la câte un loc începea o viață de noapte. Un glob agățat de un braț înflorit de fier împrăștia în deschizătura unui gang fără poartă o lumină de chemare. Prin ziduri pătrundea până afară o muzică înnăbușită și svonul unei lumi foarte depărtate. Trecătorul își rărea fără voie pasul sau se oprea să asculte. De cele mai multe ori intra. Ferestrele mari dela drum aveau perdele trase pe vergele de alamă. Alte ferestre la fel, dela catul al doilea, arătau că toată casa era un singur local de petrecere.

www.dacoromanica.ro

— Aici e, zise Zahei.

— Aici?

Nu le venea să-şi creadă ochilor.

— Nu aduce cu casa de pe Negoiu, râse omul, dar aici e. Toate câte se văd şi altele pe care aveţi să le vedeţi numai înăuntru, sânt ale fostului păzitor de pe munte şi vânător de capre negre, domnu' Găvrilă Kutler. Glonţul care l-a lovit i-a fost cu noroc. L-a făcut «domn».

Intrară.

Zahei merse mai departe şi se înfundă prin bucătării. Il întâmpinară strigăte şi râsete. Se cunoştea că nu vine pentru întâia oară. Ei se uitară fără să-şi dea seama unul la altul, preţuindu-se din creştet până în talpă. Femeia trase puţin de marginea beretei spre tâmpla stângă, iar bărbatul căută locul nodului cravatei, şi pătrunseră, zâmbind, în sala cea mare. Trebuiau luate unele măsuri pentru ca drumul din munte până în inima Sibiului să nu le fie de geaba. O mică dibăcie poliţienească de început nu strica. Nu era bine să dea de bănuit prin nimic. Se sileau să arate în totul la fel cu ceilalţi oameni.

Partea de jos a casei era o singură încăpere. Un stâlp uriaş o sprijinea la mijloc, un fel de osie în jurul căreia se învârtea toată viaţa îngrămădită aici, graba chelnerilor cu braţele pline de farfurii şi pahare, schimbarea dela o masă la alta a oaspeţilor, lenea florăreselor. Fumul de ţigare scufunda totul ca într'o ceaţă. Erau mai cu seamă bărbaţi şi, se vedea, obişnuiţi ai localului. Taraful de lăutari, cu puternic ţambal unguresc, punea dela locul lui mai înalt, cu ghivece de flori la colţuri, oarecare măsură pornirii tot mai vădite de sgomot şi de sbucium. Aici temeiul era băutura, cu amintiri abia înfrânate, de ceardaş. Nu rămaseră.

www.dacoromanica.ro

O scară de lemn întunecat ducea într'o cotitură largă la catul de sus. De pe marginea ei scara se deschidea cu fiecare treaptă de toate părțile. O urcară. Deasupra parcă era altă lume. Numai muzica mai străbătea de dincolo, subțiată și tăinuită de depărtare. Rampa se isprăvea cu o coloană, pe care o femeie de țări calde, goală până la șolduri, ducea într'o singură mână o tipsie cu poame de sub alte ceruri. Era cioplită din acelaşi lemn, dintr'o bucată cu scara, şi părea că s'a întors numai o clipă, zâmbind, către urcătorii pe urmele ei, înainte să-şi caute de cale. Se aşezară într'una din odăițele cu trei pereți, deschise spre sală, sub o lampă cu apărătoare galbenă de mătase.

O fată se apropie. Purta coadă pe spate, pieptănătură cu cărare, rochie verde cu bretele peste bluza albă, mâneci scurte şi pantofi cu catarămi nichelate. Părea o Tiroleză şi nu era decât o Săsoaică, într'un port de artă casnică, răspândit prin propagandă. Ii întrebă ce doreau.

Sus serveau fete. Toate erau îmbrăcate la fel. Le vedeai trecând prin fund, cu farfurii şi cu sticle, fără grabă. Unele îşi zâmbeau aproape ştrengăreşte, când se încrucişau, şi schimbau răceala de restaurant de clasa întâia într'o omenie de ospăț între cunoscuți.

— Drăguță, să ne aduci ceva de mâncare şi să ne trimeți încoace pe domnul Kutler, zise Zoica Spătar.

— Pe patron?

— Da, chiar pe dumnealui.

— Şi cine să-i spui că-l caută?

— Nişte oameni de pe Negoiu.

Mă prind că dârdâi puțin, Vlade. Ține-ți firea. S'ar putea, cu toate semnele, să nu fie ea.

www.dacoromanica.ro

— Poate că ar fi fost mai bine să-l luăm și pe Bologa cu noi. Ne venea mai ușor cu un om al locului.

— Fii liniștit. N'avem ce face aici cu un om al locului. E o treabă numai a noastră, în care n'au de ce să se amestece și alții. Și mai ales dacă este ceea ce ne gândim și ne-a pornit cu Zahei, bătrânul Dac, pe drumuri. Așa, e un lucru numai între noi. Iar altminteri, dacă ar mai fi și un străin, ori nu l-am pregăti și n'ar înțelege, ori i-am spune și, ieșind altceva, ne-am face de râs. Lasă că e mai bine cum este.

Urmă o tăcere, în care timp Vlad Armășescu rămase cufundat în sine, iar sora lui iscodi cu ochii așezarea și viața locului. Apoi se uită la frate-său, înțelese ce-l apasă și-i zise cu îndoioșare:

— Uită-te împrejur și adu-ți aminte. Parcă toți acești opt ani n'ar fi trecut și am aștepta pe Magda noastră în sala de sus a cafenelei-restaurant de pe Kurfürstendamm. Iară a întârziat cinci minute! Trebue să fie de vină tot cursul de osteologie. Ce idee să pui asemenea curs la asemenea oră! Dar uite-i numai capul pe scară, cu blana ei albă, uite-i umerii cari se mișcă de urcatul treptelor, pieptul întreg, picioarele iuți. Ție-ți plăceau ochii mari, mie mersul. Vine zâmbind și cerându-și scuze. Ești scuzată, scumpo! Eu o sărut. Tu îi iei blana. Ce-ai zice s'o vezi ca atunci?

Vlad Armășescu nu răspunse. Asculta cu ochii închiși și urmărea aievea episodul povestit de soră-sa și altele la fel. Fuseseră zile frumoase zilele berlineze! Ele treceau pe dinaintea lui cu vioiciunea de-atunci și cu un înțeles, pe care abia acum îl putea prinde. Auzea mișcarea dimprejur și uneori chiar vorba în șoaptă cu cineva a Zoichii, dar nu ridica pleoapele și nu lua parte. Tre-

www.dacoromanica.ro

cutul îl întorsese îndărăt, în tinerețea prea repede și prea nemilos risipită. Il asculta pe el.

Plecaseră amândoi, Zoica și el, la studii în capitala Germaniei, după întâia vacanță de studenți scăpați de grija examenelor, și petrecută în munți și la mare, în Bucovina și în Transilvania. Fusese o adevărată sburdare de ani tineri. Coborîseră de pe Rarău la Câmpulung și porniseră spre Blaj, la serbările de cincizeci de ani ale «Astrei», ca la o excursie între oameni după o excursie între brazi. Nu se opriseră decât o zi la Sinaia, ca să-și vadă mama.

La Blaj se dăduseră jos în gara mică. Bâjbâiau în întuneric pe o șosea înmuiată de ploaie și pe lângă uluci fără case. Dela un loc soră-sa se dusese cu fetele, iar el intrase în seminar ca să doarmă pe scânduri, între două paturi, în dormitoarele năvălite de oaspeți.

In patul din dreapta nimerise un vorbăreț, căruia numai de somn nu-i ardea. In cel din stânga un prieten al lui se întorcea când pe-o parte, când pe alta, și ar fi vrut poate să se odihnească, dar era silit să răspundă și rămânea treaz. Multă vreme, cum stătea el întins dedesupt și între ei, ascultase fără să vrea și făcuse haz. Mai târziu, tot ce auzise atunci i se întorsese în minte ca un început de istorie tainică. Se crezuse numai un martor de întâmplări străine, menit să rămână necunoscut, și iată, caierul din care se torceau firele, purtate de mâini nevinovate peste culcușul de drumeț, era chiar viața lui. Prin negura de-atunci se deslușesc doi călăreți de ieri, alături și sub glugi, pe coastele Negoiului. Au aceleași glasuri și sunt tot ei, numai cu anii trecuți, pe umeri.

www.dacoromanica.ro

— Ce zici tu, măi Moise, măi, de-atâta omenire strânsă aici? Nici Simion Bărnuțiu n'a văzut la vremea lui, mai multă. Şi asta încă nu-i nimic! Să vezi de mâine, din zori, cum au să se mai scurgă încoace satele pe toate drumurile! Când or suna clopotele catedralei metropolitane de utrenie tot Ardealul are să fie față. Fii mândru, măi Moise, măi, că ești Român și ești greco-catolic! Şi spune dacă nu-ți părea rău să fi rămas acasă, la voi, la Bistrița, ciondănindu-te cu vreo babă în biroul avocațial? Hai, deschide pliscul și mărturisește-te!

— Imi părea, cum să nu-mi pară. Cui i s'ar mai fi rupt oasele pe patul de scânduri al studenților din Blaj?

— Nu vorbi cu păcat, măi Moise, măi. De-aici ne ies oamenii noștri sfinți și nu-ți strică nici ție să te iei odată în viață bine cu cerul. Ține-ți numai piciorul acasă, că l-ai uitat încălțat și jos e alt om al lui Dumnezeu la care poți să-i muți din loc vreo falcă.

Omul lui Dumnezeu de dedesupt era el.

— Te doare ceva de te svârcolești așa? Ha?

— E un tăun în odaie, care mă înțeapă de câte ori dau să închid ochii.

— Dacă e, să știi că și acela dela Dumnezeu drăguțul e. Toate aici- dela el sânt și nu-i iertat să te plângi. Tot el, tăunul, poate că te-a luat din urmă, tocmai dela Bistrița ta, pe unde leneveai, și, hai, hai, dindărăt, mai lovind cu coada, mai boncănind din coarne, până te-a adus pe aceste locuri sfinte. Pleacă-ți genunchiul, nevrednice, și stai treaz! In orice clipă se pot deschide cerurile și rămâi fără să le vezi, cu gura deschisă în întuneric, dar mai apoi închisă acasă, unde n'ai să ai ce povesti Bistrițenilor tăi.

www.dacoromanica.ro

— Mânca-i-ar buba a neagră şi lipsi-m'aş de ei, că tare mi-e somn după atâta sdruncin!

— Ei, hai atunci, să te las şi oiu veghea eu pentru tine. Dar n'ai să te superi dacă, treaz fiind, mi s'o întâmpla să gândesc tare ca acum. Tu nu băga seama şi taci. M'ai auzit?

— Auzit, că nu se îndură Dumnezeul teologilor ficiori să mă surzească. Am auzit şi am să mai aud, tot ce-i gândi tu tare, până când o crăpa de ziuă.

— Mult să ştii că nu mai e. Şi despre partea aceasta, parcă ar fi chiar păcat numai pentru puţinul timp rămas să mai tragem obloanele ochilor. Flieh! Auf! Hinaus in's weite Land, vorba bătrânului Faust. O să-i tragem o spălătură jos la fântână, să ne curăţăm şi de funinginea drumului şi de urdorile nopţii, şi om porni pe urmă să căutăm pe Magdalena noastră. Ei, asta să ştii că n'a avut-o Simion Bărnuţiul tău, cu toată ştiinţa lui de drepturi şi cu toţi cei patruzeci de mii dela 48, pe cari, fie vorba între noi, nici dracu' nu i-a numărat să-i vadă că sânt chiar aşa cu patru nule, cum îi scrie mereu la carte. A vrut Sasa cu sprânceana trasă, ca în cântec, să vadă ce-i aceea Blajul într'o zi mare ca aceasta. Dator eşti să te scoli mâine de vreme şi s'o duci prin toate părţile. Să descopere şi ea, măcar acu şi dela tine, a patra naţiune!

Atunci şi acolo auzise întâia oară de Magdalena Olbert.

Nu ştia când adormise, dar a doua zi nu mai era nimeni în paturile care stătuseră de vorbă noaptea. Se sculase în bătaie de clopote şi alergase să-şi găsească sora. Văzuse pe cei doi mitropoliţi, Mihaly de Apşa, mai fălos şi mai

www.dacoromanica.ro

țeapăn, cu mișcări repezite, și Mețianu, mai bătrânesc și mai apropiat, cu o lumină călugărească pe față, străbătând piața alături, printr'un furnicar de lume. Stătuse în catedrală chiar lângă Andrei Bârseanu, care vorbea cu atâta cutremur și avea un obraz atât de golit de sânge poate pentrucă se gândea că din același loc își ridicase acolo glasul cu șaizeci și trei de ani înainte Simeon Bărnuțiu.

Cineva de sub pupitrul unde se zdrobea vorbitorul, îi făcea semn. Crezuse întâi că e pentru altul și stătuse liniștit, ferindu-se numai să se mai uite. Când privise mai târziu din nou, omul, și mai vesel, îi clătinase din cap strengărește. Se întorsese la stânga și la dreapta, ca să vadă dacă nu se înțelege cu vreun vecin. Alături de ei erau niște redingote lungi care nu-și deslipeau ochii de Vice-președintele « Astrei ». Zoica privea în altă parte, la tâmpla cu dantelăria ei nesfârșită de lemn cioplit, la pictura din bolta turlei, adâncă și măreață, parcă se deschiseseră cerurile și Cristos căuta de-acolo la cei mai buni din poporul lui românesc.

Făcuse o mișcare de nedumerire din buze, dar celălalt, care-l urmărea, îi spunea cu toată fața că de el și nu de altul era vorba. In același timp dădea cu cotul și șoptea ceva râzând, unui domn de alăturea. Acesta, la rândul lui, îl căuta în mulțime, după arătările celui dintâiu și zâmbea și el. Se căsnea să-și aducă aminte, dacă-i cunoștea de undeva, și nu izbutea. Erau Ardeleni. Se simțea numaidecât. Stăteau strânși sărbătorește în haine negre, cu mustățile răsucite și făloase.

— Zoico, uită-te la cei doi de colo, cari se tot strâmbă la noi, și spune dacă am avut vreodată ceva cu ei?

— De lângă oacheșa aia frumoasă?

www.dacoromanica.ro

Atunci o văzuse pe fata dinaintea celor doi, pe care o apărau de înghesuială, ținând lumea cu spatele lor puternice, și în aceeași clipă se luminase. Nu puteau fi decât cei doi tovarăși necunoscuți de somn, iar ea, Magdalena, Sasa venită să cunoască a patra națiune a Ardealului la acest mare praznic al ei. Le putea răspunde, în sfârșit, dând la rândul lui din cap. Dincolo izbucni o adevărată veselie, curmată scurt de o nouă învolburare de patimă a cuvântătorului.

Din acea clipă n'a mai urmărit serbarea decât cu întreruperi. Peste un ceas și după ce și-a făcut loc prin valurile de oameni s'a trezit față în față cu toți trei în piață.

— Dă-mi voie, domnișoară Olbert, să-ți arăt îngeru l nostru de azi noapte.

Fata se uita la el cu ochii ei aproape prea mari, ca într'o pictură de primitivi sau într'un mozaic bizantin în care-i lărgește simbolul. Nu zicea nimic. Aștepta. El recunoștea glasul cald al vorbărețului de ieri. Dar nu zicea nici el nimic. Aștepta deopotrivă, privind, nu pe bărbați, ci pe femeie. Vorbitorul descoperi pe Zoica Armășescu și își ceru iertare, plecându-se:

— Sânt Andrei Spătar, medic din Bistrița.

— Imi pare bine. Eu, Zoica Armășescu, fără meserie, Bucureșteancă, sora fratelui meu, Vlad Armășescu, îngerul dumitale de azi noapte.

— Dragă domnișoară, povestiserăm prietenei noastre, studenta Magdalena Olbert, eu și domnia sa, Moise Bologa, avocat din Bistrița,— și pe măsură ce vorbea, îi prezenta,— cum ne-am culcat în niște pătuce de internat doi și ne-am sculat trei. Intre noi am găsit pe fratele

www.dacoromanica.ro

dumitale, pe care l-am lăsat azi dimineaţă dormind ca un înger.

Işi întinseseră în acelaşi timp mâinile, el şi Magdalena Olbert. Apoi au plecat, ei doi înainte şi Zoica între bărbaţii străini, la câţiva paşi în urmă. Valuri de omenire îi despărţeau câteodată şi trebuiau să se strige, ca să se găsească. Drumul acesta până la cimitirul marilor Blăjeni şi după aceea la vale, spre podul de peste Târnave, îi apropiase. Se trezeau singuri, ca nişte vechi tovarăşi. Se aplecau împreună ca să citească pe o piatră istoria unei vieţi. Işi dădeau mâna ca să sară un şanţ. Mergeau în pas alături şi, când sgomotul era prea mare, îşi vorbeau aproape în gură.

— Cum aţi venit tocmai dela Bucureşti până la noi? Până la noi se zice, nu?

Avea o românească destul de bună, numai cu unele poticniri de bunăvoie, ca prinsă pe drum de o nesiguranţă. Atunci se întorcea zâmbind şi puţin înroşită către el şi spunea încă odată, ca acum, întrebând dacă e bine, cuvântul de care se îndoia. El o liniştea din cap şi se mira de o atât de bună stăpânire a limbii, mlădioasă şi cântată ardeleneşte.

— Nu uita că d-l Moise Bologa locueşte la noi şi că ne întâlnim în fiecare seară şi peste zi de-atâtea ori.

El îşi aducea aminte de glumele care i se păreau acum cu două înţelesuri, ale lui Andrei Spătar, se gândea la felul cum ajunsese Magdalena Olbert la serbările dela Blaj şi se simţea muşcat de o mică nemulţumire. Poate că Moise Bologa se afla aici cu drepturi de logodnic. Dar era treaba lui? I se părea numai că fata era prea subţire pentru el şi că, în această unire dintre un Român şi o Sasă, Românul ar fi fost mai prejos. Ochii ei singuri,

www.dacoromanica.ro

negri, adânci şi deştepţi puneau între Magdalena şi avocatul bistriţean ca o prăpastie. Ca să treci până la ei îţi trebuiau aripi. Văpaia în care îl înfăşuraseră îl răscolea din nou de câte ori îşi aducea aminte. Se ferea să-i privească. Era mulţumit când, întorcându-se din mers, vedea numai marginea pălărioarei de paie închisă ca un coif. Nasul se arăta drept şi mic, buzele cărnoase, bărbia puţin fugită îndărăt, gâtul desgolit mult, umerii mângâioşi, fără unghiuri, braţele liniştite. Când spunea ceva care i se părea o îndrăsneală, le aducea la mijloc, le plimba în lungul cordonului de piele şi strângea fără trebuinţă catarama cu paftale mari de argint lucrate. Făcuse aceeaşi mişcare şi acum, întrebând, cu toate că întrebarea era destul de obişnuită. El era tulburat fără voie. Presupunea şovăieli al căror temeiu nu-l ghicea.

— Nu era aşa de greu să venim până la Blaj. Intâi, pentrucă cincizeci de ani ai « Astrei» nu sânt o serbare de fiecare zi şi, apoi, pentrucă şi noi ne socotim puţin Ardeleni.

— Cum aşa?

— Mama e de pe-aici, de pe Olt, dintr'un loc de unde se întâlnesc Românii cu Săcuii şi Saşii.

— Atunci asta nu poate fi decât pe la Ugra. Unchiul meu e pastor acolo şi mă duc la el la fiecare două veri odată. Ce-ar fi să ieşim vecini?

El se întorsese să caute pe Zoica, dar între ei şi nouii lor prieteni fierbea poporul. Nu putuse decât să-i facă semn cu mâna pe deasupra capetelor.

— Ce nimereală minunată! Dar pe pastorul din Ungra îl cunoaştem foarte bine! De câte ori trecem prin sat oprim la el. Poate că erai acolo şi ultima dată, pe prispa

www.dacoromanica.ro

cu perdele de viță sălbatică. Noi venim cu căruța cu cai iuți ungurești la trenul de dimineață din Homorod. In nopțile de vară, după treerat, cerul e înrourat de stele. Pădurea bătrână de stejari urcă dealul din valea Cohalmului în valea Oltului. Pământul l-au spălat ploile care au lăsat rădăcinile afară. Roțile sunt asvârlite dintr'una într'alta și n'au arcuri. Stăm în fân pe spate, cu ochii la stele și nici nu ne pasă de scuturătură. « Am lăsat la dreapta drumul Crihalmei și al Ticușului. De-acum curând intrăm în Ungra», ne spune de pe capră și arată cu biciul, fără să se întoarcă la noi, căruțașul. Incepem să ne gândim la cafeaua cu lapte cu smântână groasă și cozonac a pastorului, care ne așteaptă. Mama îl cunoștea de când era fată și prietenia lor a trecut și asupra noastră. La fiecare drum, încolo sau încoace, ziua sau noaptea, e lege: intrăm o jumătate de ceas la el.

— Asta înseamnă că intrați la mine. Sânt la unchiul Gustav ca acasă. Ce bine îmi pare că vă descoper! Am să vă chem să veniți și pe la noi, la Bistrița.

Tocmai atunci îi ajungeau de dindărăt Spătar, Zoica și Bologa. Fără să spună un cuvânt, Magdalena Olbert o luă de gât și o sărută. El lămuri pe cea mai mirată din surori despre taina acestei izbucniri de dragoste.

— E o adevărată pastorală, nu se putu stăpâni Andrei Spătar dela o glumă proastă. Bologa, mai gospodar și gazdă, se folosise de această înfrățire neașteptată, ca să hotărască masa împreună.

Ii zărește pe toți prin ceața anilor, și pe el printre ceilalți, neștiutor că soarta începuse să toarcă firele în care să-i prindă pe mulți de acolo. Își dă seama că zilele, cât s'au întâmplat toate acestea și au stat împreună atunci, au fost două, dar nu le mai vede deosebite și parcă de

www.dacoromanica.ro

când s'au întâlnit şi până când s'au despărţit, soarele a rămas mereu pe cer.

După amiază erau cu toţii la Veza, în micul sat, mai mult un pâlc de case peste Târnava mare.

Pe câmp îşi încerca sborul lui, Vlaicu, privit ca un Arhanghel de ţăranii alergaţi aici din toate părţile, mai ales ca să-l vadă pe el. Avionul se pierdea sbârnâind în soarele de aur al acelui început de toamnă. Nu sbura sus: nici nu trebuia. Se deosebia bine aviatorul făcând semn cu mâna. Dela marginea Câmpiei Libertăţii, în loc să ia înălţime, cotea într'un cerc larg şi se întorcea urmărit de oameni cât îi ţineau opincile, cu ochii pe cer, căzând uneori, cu spaima că li s'a prăbuşit în cap şi pasărea măiastră a văzduhului.

Andrei Spătar se amestecase între ei şi venea gâfâind tocmai dela celălalt capăt al luncii:

— Ce-mi stai acolo, între femei, Moise? Mişcă şi spune ca Goethe la Valmy: « De aici şi de astăzi începe o nouă vreme în istoria omenirii şi puteţi să spuneţi că aţi fost de faţă ».

— Iară începi cu Goethe al tău? Mă mir că nu ne agrăeşti nemţeşte!

— Ce crezi că e greu? Asta am învăţat-o la liceul săsesc din Bistriţa de când eram băiat şi nu ştiam că mă trag şi cu sânge şi cu nume din Moldovenii lui Petru Rareş: Von hie und heute geht eine neue Epoche der Weltgeschichte aus, und ihr könnt sagen, ihr seid dabei gewesen. Gata! Spune-le, domnişoară Olbert, dacă am tradus bine sau nu.

— Ai tradus bine, frate, şi te gratulez, o ţâr' pentru românească şi foarte mult pentru nemţească, zise pe neaşteptate un glas străin de lângă ei.

www.dacoromanica.ro

Toți se întorseseră să vadă cine era.

— Trebue să mărturisiți însă împreună cu mine că marele Goethe fura aici puțin pe Napoleon. Il fura cu atât mai neiertat cu cât își punea în gură vorbe la 1792 pe care nu le-a scris decât hăt, în anii când Impăratul se ducea la Elba și la Sfânta Elena și făcuse oarecare școală, dela bătălia dela Piramide până la Lupta Popoarelor dela Lipsca, de asemenea expresii marțiale, care te furnică prin spate. Pe Napoleon însă îl prindea; pe Goethe, nu!

Omul care se amestecase în vorba lor îi privea aproape crunt. Pe urmă, când își puse ochelarii ca să se uite mai bine la ei, își dădură seama că era o încruntare de vedere slabă. Stătea fără haină, în vestă, pe podișca dintre câmp și grădinița cu mese și lavițe de scândură, făcute numai pentru serbare, a crâșmei din șosea. Avea o față încenușată și un trup cu umeri obosiți de șaizeci de ani și de om trăit. Profilul se păstrase bine cioplit și bătăios, iar ochii neastâmpărați, aprigi și de o ascuțime care tăia pe ceilalți și nu se putea să nu-l taie și pe el.

— Eu nu sânt decât oaspe aici la dumneavoastră, dar mă bucur când văd tinerețea veselă și înfiptă a Ardealului. Poate ați auzit de un Român, care-și mănâncă niște moșteniri la Berlin în Schöneberg și prețuește mult berea nemțească. Prietenii mei de acolo îmi zic Nenea Iancu. Altfel mă chiamă Ion Caragiale, Ion Luca, și sânt neam de comediant valah.

— Bravo, nene Iancule! Așa prezentare mi-aș dori și eu într'o viitoare piesă.— Ion Luca, neam de comediant valah!

— Lasă, dragă Liciule, că nu murim până n'om ieși amândoi la rampă să mulțumim publicului, eu ca autor și tu ca primul meu actor.

www.dacoromanica.ro

— Să te-audă Dumnezeu! strigară mai multe glasuri.

— Băieții să tacă, și mai ales tu, Iosife, jumătate de Mire, liricule! — Asta e, domnișoarelor și domnilor, și iertați că m'am băgat în vorba dumneavoastră. E meseria noastră și blestemul literaților să trăiască din ce fură dela alții, dar nu pentru sine, ci tot pentru ei. Servus!

Și se întoarse între ai lui, cu poetul Ștefan Iosif alături, vorbind cu repezeli și cu patimă, într'un mers pe iarbă încoace și încolo, despre lucruri pe care nu le mai auzeau. Așa făcuse cunoștință Magdalena Olbert cu marea literatură română.

Mai târziu s'au așezat și ei la o masă. Seara venea încet pe vale, adusă de apele galbene din Răsărit. De jurîmprejur dealurile aveau un chenar de lumină, care se întărea pe măsură ce dedesupt aerul se albăstrea. Numai crucile din vârful celor două turle ale negrei mitropolii scăpărau de aur deasupra pământului. Un mic miez de foc se aprindea și se stingea, mai mult ca o părere, între brațele lor. Era întâia stea, care încerca și nu putea să se nască. De peste case, departe, se ridica fumul, ca la sat, când s'au întors de pe ogoare carele. Câmpul mirosea puțin a veșted. Toamna și despărțirea apropiată îi puneau pe gânduri și îi întristau. Unda care lăsase peste Blaj ziua de astăzi, cu tot soarele, cu toată lumea și cu toate nădejdile ei, se trăgea îndărăt și se strângea în sine, ca un sul de pergament împodobit de caligrafii Evului Mediu, desfășurat sub toți ochii la acest praznic mare și pus din nou la raft, în arhivele istoriei, pentru vreun alt îndepărtat prilej.

I se părea că n'a auzit și n'a simțit destul. Făcea o repede socoteală în minte și era nemulțumit. Se aștepta să prindă măreția și înțelesul acestei învălmășeli, pe când

www.dacoromanica.ro

fusese dela început acoperit și luat de ea. Peste amintirile lui, la fel ca peste toată valea, se auzea numai bătaia clopotelor și clopotarul, care ieșea până la brâu din clopotniță ca să se uite jos, râdea la el cu fața lui Andrei Spătar. Parcă întreaga serbare nu se petrecuse decât ca să cunoască prin el, mijlocitor tot atât de necunoscut până azi noapte, pe Magdalena Olbert.

O căuta și o descoperea gospodărind, între Zoica și Moise Bologa, la celălalt capăt al mesei. Ce loc putea să ia în viața lui această întâlnire a întâmplării, care, prin «unchiul Gustav», intra nevinovată și se așeza într'un cadru familiar? Uite-o cum tăia și împărțea ceva pe farfurii cu soră-sa, cum îi dădea peste mână lui Spătar, care încerca, după obiceiul lui, să se amestece. Când se auzea și câte un șuerat și pe sub dealul dimpotrivă unul din multele trenuri care trebuiau să întoarcă pe oaspeți acasă, își însemna trecerea cu albe rotocoale de fum, ea se uita la ceasornicul mic de aur din buzunărașul dela piept. Numai pe el nu-l vedea. Avea să plece, peste două ceasuri, pe locuri pe unde n'a fost și poate n'are să ajungă niciodată. O mai zărea în gara înnoptată, fluturându-și batista de rămas bun, din geam, dintre cei doi bărbați. Cu Spătar n'avea nimic, îi era chiar drag. Bologa, mai șters și mai supus, dar călcând ca un câine credincios în pașii Magdalenei Olbert, nu-i plăcea. I-a iscodit de câteva ori, a tras chiar cu urechea la ce vorbeau, fără să capete vreun temeiu la niște prostești bănueli. Locuia la ea în casă. Prietenia lor putea să meargă destul de departe, fără să se schimbe în altceva. Plecarea împreună se prea putea să nu însemne nici ea nimic. Știa de obiceiul ardelenesc, mult mai ciudat, dar care dădea o altă creștere, al trimiterii copiilor și mai cu seamă a fetelor în gospodării

www.dacoromanica.ro

străine, de atâtea ori pe plată, ca să se pregătească pentru viață altfel decât agățate de poala mamei. Așa ajunsese să se bucureștenizeze și familia lor. Bunicul își adusese el singur fata în țară și o lăsase, când era abia de șaisprezece ani, la niște oameni necunoscuți, ca să trăiască din munca ei, cu toate că starea lui acasă în Ardeal, în pământuri și vite, era de adevărat bogătaș.

Credea că n'avea dreptate și că între Bologa și Magdalena Olbert nu erau legături mai apropiate, își zicea că nici dacă ar fi fost nu l-ar fi privit, și tot îl încerca oarecare necaz. De ce? Poate din aceeași copilărească pornire, păstrată și la douăzeci de ani, să fie, oriunde se arată, deosebit dintre toți. Orice luare aminte dăruită altcuiva era ca un furt făcut în paguba lui și de care avea drept să se plângă. Fiecare duce în spate, poate mai mult fiecare tânăr, pentrucă are umerii mai sdraveni, acea piatră frumos săpată și găsită în săpăturile dela Delfi, care seamănă cu o piatră de hotar de unde începe orice măsurătoare, era închinată ciudatului zeu Omphalos și s'ar chema pe românește buricul pământului. Iată un subiect vrednic să fie trecut lui Andrei Spătar!

Altminteri n'ar fi înțeles. Ar fi trebuit poate să-i cadă dragă fata. Dar atunci aproape n'ar mai fi prețuit iubirea, dacă ea ar fi putut să ia naștere într'un fel atât de neprevăzut.— Sfântă tinerețe, care-ți clădești drumurile ca Romanii, struere viam, și apoi te trezești umblând pe cărările mici și mai mult dosnice, ale tuturor! Cineva cunoscut în împrejurările mai mult hazlii, în care cunoscuse el pe Magdalena? Nu, nu se putea! Iubirea e ceva care se întâmplă pentru întâia oară în lume și rămâne fără pereche în viața cuiva, femeia iubită, așa cum o visase el, nu se întrupează decât pentru iubitul ei, pe care-l

www.dacoromanica.ro

așteaptă într'un colț de pământ și îl întâlnește orice s'ar pune împotrivă. Ea n'avea de ce să se coboare, ca o stea de mag, tocmai din Bistrița, și să fie dintr'un neam mai mult uscat și bătrân, către care nu simțise, nu aplecare, dar nici putință de legătură niciodată.

Ceva din părerea satului lor din Ardeal față de Sași, mai mult de luare în râs și de îndepărtare, se strecurase încă din copilărie și în el. Chiar ea, cum se purta și ce vrea? Trecea pe-aici adusă de-o toană și fără să priceapă nimic din tot ce-o înconjura. Mare lucru dacă n'avea față de Români disprețul sau cel puțin neluarea în seamă a poporului ei de negustori și de cărturari făloși. Se lăsa dusă de cei doi, unul un argat săritor, ca s'o servească, și celălalt un fel de paiață, ca s'o facă să petreacă, și mâine avea să râdă cu prietenele în burgul lor obosit, de alaiul valah dela Blaj. Poimâine n'avea nici să-și mai aducă aminte de drum sau de întâlnirile lui. A patra națiune, cum zicea Spătar, avea să vie și mai departe cu ouă și găini în piață sau să facă pentru domnii Sași treburile mai groase ale cărăușiei și ale desțelenirii pământurilor și putea să-și trăiască traiul încă opt sute de ani alături, fără să i se dea mai mare luare aminte decât în cei dintâi opt sute. In tot cazul, numele era prea lung și mai ales prea evanghelic. Trebuia tăiat și luat ori Magda, dacă era vorba de o ființă mai hotărîtă și mai iute, ori Lena, dacă ființa se făcea de vis și de iubire.

— Luați, mâncați, îl auzi atunci prin gândurile lui pe Andrei Spătar. Nu vă mirați că mă închin și-mi aduc aminte de cuvinte din Evanghelie înainte de masă. Noi în Ardeal sântem toți feciori și nepoți de preoți. L-ați văzut pe Iorga trecând adineauri prin piață între canonici și profesori dela teologie. El v'a spus-o și dumneavoastră

www.dacoromanica.ro

în « Sate şi preoţi din Ardeal ». De câte ori mă duc în sat, preotul, care mi-e unchiu, nu ştie ce cinste mai mare să-mi facă decât să mă puie să dau răspunsurile dela strană şi să-i citesc Apostolul. Să mă ierte fiica sufletească a lui Honterus, şi domnişoara, sora dumneavoastră, pravoslavnica, dar singura biserică mântuitoare e biserica Romei şi, înnăuntrul ei, biserica noastră mai micuţă, greco-catolică. Noi, Grănicerii din spre părţile tătărăşti, suntem toţi uniţi.

— Eu nu prea sânt dusă la biserică, domnule Spătar, răspunsese Zoica, dar dacă e să-ţi spui părerea mea, cred că nu se află decât o biserică adevărată şi ea e biserica răsăriteană şi constantinopolitană a lui Constantin cel Mare. Cea romană este aripa ei păgână, şi-a păstrat împăratul cu trei coroane, legionarii şi mai cu seamă pofta de putere pământească, iar cea luterană şi unită sânt nişte biete secte, ieşite, una din sânul bisericii catolice şi alta din sânul bisericii ortodoxe. Nu le stă bine, în tot cazul, să-şi vorbească de rău pe maica lor şi să se fălească dacă au fost în stare să înmulţească talantul luat fără voie dela ea.

— Doamne, sora noastră iubită, iată că ne arunci în plină luptă confesională! Bine că nu ne-a auzit vreun urmaş de călugăraş bazilit dela Blaj, că de-aici mi se trăgea sfârşitul! Ce-ar fi să ne trăsnească acum deodată din două părţi şi sora noastră evanghelică, ea care a sfărâmat sfinţii, a ars altarele în secolul al şaisprezecelea şi s'a învăţat să ne privească de-atunci ca pe nişte idolatri şi eretici! Aşteaptă până pleci la Universitate la Berlin, ca să ne vii de-acolo mai tare decât din cartea Episcopului Teutsch, sau mai bine zis a celor doi episcopi, în care am buchisit şi eu, Geschichte der Siebenbürger

www.dacoromanica.ro

Sachsen für das sächsische Volk. Sânt în ea și pricini de ceartă mai mare, chiar dela întâiul comite de Bistrița al lui Geiza al doilea, Emerich de Salzburg, și mai de mult, când aflați pe aceste locuri tot soiul de lighioni și numai pe noi, băștinașii Români, nu vreți să ne vedeți nicăeri și ne tăgăduiți. Și azi mă umplu de flacără când mi-aduc aminte, cum m'am sculat în bancă și i-am spus profesorului nostru de istorie, pe care îl știi și dumneata, Otto Wagner, că noi Românii nu putem să primim această părere. El, în loc să se supere, mi-a pus mâna pe umăr și mi-a zis: « Ia stai jos, Dacule, și nu vrea să știi totul de pe acum, că pe urmă nu-ți mai rămâne ce să înveți mai târziu ». Aș dori să trăim amândoi când s'o uni Ardealul cu Țara Românească și să-l sărut în mijlocul oamenilor pentru vorbele pe care le-a spus atunci,

— Văd că te-ai apucat să pizmuești și soarta jidovului rătăcitor, dragă domnule Spătar. Ți-ar trebui să mergi și mai mulți ani decât a mers el, până să vezi ce-ți visează sufletul, îl întrerupse Magdalena Olbert, bătând cu muchia cuțitului în marginea farfuriei, de săriră în sus feliile de salam de Sibiu și de șvaițăr.

— Mă mir că nu strigi un jandarm să mă ridice, mare patrioată ce ești, o întărâtă râzând Spătar.

Insă atât Vlad cât și soră-sa nu mai urmăreau această luptă de vorbe. Magdalena Olbert pleca de toamnă, așa dar ca și ei, la Berlin, la studii! Puteau să se vadă din nou acolo! O mare lumină se făcu deodată în el, ca la deschiderea obloanelor de restriște fără temeiu de-adineauri. Era vesel. Lumea i se arăta mai frumoasă și mai bună. Bologa însuși părea un om de treabă și plăcut. Se căia acum că îl disprețuise. Dacă n'ar fi fost el, ziua lor din Blaj s'ar fi scurs mult mai săracă, Magdalena Olbert

www.dacoromanica.ro

n'ar fi plecat din bătrâna cetate a Bistriței și ei nu s'ar fi simțit ca astăzi, Ardeleni între alți Ardeleni. Necunoscând pe nimeni, s'ar fi mulțumit să se piardă în mulțime și să se uite la toate ca la un spectacol, dela care te retragi ostenit și străin după ce sgomotul a încetat și luminile s'au stins. Ce le păsa lor că lumea se împrăștiase și că serbarea intrase în odăile de primire ale Mitropolitului sau în toate casele de oaspeți ale orășelului? Ardealul rămăsese aici, pentru ei, pe acest loc înserat, cu luminile de pe dealul Iancului și cu cântecele nelămurite, parcă de tulnice de Moți, din Câmpia Libertății năvălită de negurile amurgului și ale istoriei. Oameni ai țării se găseau alături, ca să-i ajute s'o simtă și să se adâncească în sufletul ei ascuns. Ii iubea pe toți trei. I-ar fi îmbrățișat. Aveau să se întâlnească din nou la Berlin!

www.dacoromanica.ro

La începutul lui Octombrie coborîseră amândoi, el și Zoica, în forfota gării Potsdam. Un automobil îi luase, încărcat cu bagajele lor de un an întreg, și îi dusese drept la gazdă. O familie germană, pe care o cunoșteau dela călătoria ei prin țară, le făcuse treaba să le-o găsească. Ea nu se arătase. Nu se arătase nici Magdalena Olbert, pe care o înștiințaseră de ziua și ora sosirii. Se uitaseră unul la altul fără să-și zică nimic. Mai târziu, când au început să înțeleagă firea, care nu se înfige și nici nu se aprinde, a Germanului, și-au dat seama de ce au fost lăsați să se descurce singuri, după ce alții avuseseră însă grija să facă toate pregătirile și să le ia din cale greutățile.

Magdalena se abținuse dinadins și cu destulă suferință, cum o spunea după aceea descoperindu-și toți dinții într'un râs cu capul răsturnat pe spate, ca să nu le ia nimic din prospețimea întâiei întâlniri cu Berlinul și ca să nu se găsească mai târziu și pentru totdeauna amestecată în aceste amintiri ale lor. Atunci nu știau de toată paza care le însoțea pașii și, după ce puseseră hârtia cu adresa casei în mâna șofeurului, stăteau cam fără tragere de inimă îndărătul geamului și se uitau. De câte ori au mai făcut același drum, care era drumul lor la Universitate, la muzee și la teatre, de fiecare dată uimirea din întâia zi li se întorcea vie ca atunci în minte.

www.dacoromanica.ro

Era poate după o ploaie subțire, cum i-a deprins mai târziu cernerea rece și aproape nevăzută a Nordului. Toate păreau spălate adineauri și mai cu seamă asfaltul în care se răsfrângeau strada, lumea și însăși trecerea lor viforoasă, ca într'un lac romantic. La o răspântie, un avuz arunca fâșii de apă în toate părțile, pe când deasupra, de piatră roșie, îmbrăcat în zale și rezemat în spada lui grea medievală, stătea Roland, brațul Dreptății. S'au aplecat ca să-l vadă mai bine. Îl știau din povestirile berlineze ale lui Wilibald Alexis. Citiri vechi și peste care trecuseră, cu mai năzurosul lor gust de astăzi, îi furau ca pe vremuri și mult mai mult decât pe vremuri, în fața acestor neașteptate ilustrații, ieșite ca o vegetație aspră și puternică din pământurile eroice ale Germaniei. Erau siguri că nu se mai gândeau decât ei, din tot acel val vârtej de oameni și de vehicule, la Berlinul de altădată și la scriitorii lui trimiși de douăzeci de ani în bibliotecile populare, dar tocmai aceasta îi umplea de mai multă încântare. Cu cât orașul de sub ochi le era mai străin, cu atât celălalt, în care se simțeau mai la larg, îi primea, îi mângâia și le pregătea intrarea.

Apoi mașina, cotind rotund și arătându-le ca o alee a trecutului străjuită până în fund pe dreapta și pe stânga de cavaleri, de prinți electori și de regi de marmură, îi furase de-a-lungul unui parc. Nu putea să fie decât Tiergarten. Indărăt se zărea, subțire și argintată ca o stemă de oraș venit de foarte departe în timp, o mare poartă cu stâlpi clasici și cu o Victorie deasupra dusă de cai de bronz în plin avânt. Trebuia să fie Brandenburger Tor, așezată ca un căluș de vioară pe pieptul cântător al Berlinului.

Orașul însuși părea de aur și ascuns într'o pădure fermecată, în pădurea de tei a lui Siegfried din care cădeau

www.dacoromanica.ro

Nu-i așa că seamănă leit cu o Maica Domnului cu trandafiri ?

www.dacoromanica.ro

rar foi galbene. Pomii şedeau în rând, ca într'o evocare şi gata să se şteargă la o clipire stângace de pleoapă. Ei goneau, doi călători căzuţi din cer, strânşi unul în altul, pe sub bolta lor nesfârşită, lăsând de-oparte şi de alta lacuri împietrite de toamnă, maluri de căi ferate interurbane, terase cu mesele uitate afară din serile cu lună şi cu muzică. Uite, vestitul « Genunchiu », Am Knie, unde aveau să se adune cu studenţii români la cafeneaua Abbazia în şedinţele lor săptămânale, uite Teatrul Schiller, librăria cu bliblioteca de împrumut dela întâlnirea străzilor Bismarck şi Leibniz, uite Charlottenburgul şi locurile pe unde au trăit din plin cei doi ani de vieaţă berlineză! Automobilul coteşte scurt şi frânează scârţâit, chiar după colţ. In acelaşi timp, ca la un semnal de bucurie, toată strada se aprinde. Au ajuns.

Au un mic apartament la catul al doilea, alcătuit aproape din patru încăperi, dacă socotesc sălita care le leagă odăile şi pridvorul câştigat asupra străzii. Pridvorul e la odaia Zoichii, pe care o schimbă în seră de flori, iarna, şi în salonaş de primire, oridecâteori au mosafiri. Gazda e o femeie mică şi sprintenă, cu cărare la mijloc şi strânsă într'un şorţ negru. Ii plimbă pe la paturi şi pe la mese, le arată unde au să găsească apa caldă dimineaţa, cafeaua cu lapte şi maşina de călcat. E de vreo 45 de ani şi are un râs bun, cu care are să le însenineze fiecare zi. Ii duce la fotografia din perete a fetei ei cu un copil de câteva luni în braţe.

— Nu-i aşa că seamănă leit cu o Maica Domnului cu trandafiri? îi întreabă şi stărue să răspundă.

Tânăra mamă are în mână un trandafir, pe care îl ţine înaintea ochilor pruncului, ca să-l facă să se uite în sus. Bunică, mamă şi nepot au acelaşi râs, care are

www.dacoromanica.ro

să se păstreze peste un veac întreg şi poate mai mult. Bătrâna e doamna Wisotzky, văduvă poloneză şi catolică, iar tânăra, doamna Rittmeister, Olga Rittmeister, soţia unui funcţionar evanghelic dela poştă. Printre aceste amănunte le spune că au şi o scrisoare, adusă astăzi de omul de serviciu al doamnei Henke, pe care o cunoştea dela tribunalul de copii al cartierului şi care-i arvunise casa pentru ei.

— E pe masă în odaia de alături, dar veniţi să vă spălaţi întâi şi să gustaţi ceva înainte să ieşiţi în oraş. Scrisoarea aveţi timp s'o citiţi şi mai pe urmă.

Au deschis plicul cu mâini nespălate şi flămânzi şi şi-au trecut hârtia din mână în mână. Nu era mult în ea, dar înduioşa deodată ca un cuvânt de bun venit al acestui oraş babilonic şi necunoscut. Doamna Henke îşi arăta nădejdea că locuinţa avea să le placă şi-i poftea să bea cafeaua cu lapte împreună, a doua zi, Duminică, în Grunewald. Din societate avea să facă parte şi o prietenă din Ungaria. Sub semnătură era scris româneşte: «Ghici, ghicitoarea mea?» iar în parenteză: (aşa se zice, nu?), cu un mare M dedesupt.

In aceste două fiinţe tot Berlinul pe care îl cunoşteau le venise în întâmpinare. Indoiala şi singurătatea dela sosire le pieriseră ca luate cu mâna. Zoica se învârti într'o figură de balet, învolburându-şi fustele ca o rochiţa rândunicii.

— Poţi să urmezi etnografia cu Luschan, filologule! Nu mai am nimic de zis.

Şi pieri în odaia ei, luând pe doamna Wisotzky de mijloc.

Aşa a fost întâia lor zi în oraşul cu universitatea pe care o aleseseră pentru studii, şi intrarea în vieaţa cea nouă. Magdalena Olbert începea să-i urmărească. Ea

www.dacoromanica.ro

rămâne pe pragul acelui timp, nevăzută și cu ochii ei mari de amintire, plutitori singuri într'un aer înnegurat de trecut. Timpul însuși nu e decât un cadru al ei și toate celelalte se șterg în umbră, ca într'o pânză de Rembrandt, în care lumina parcă n'are alt rost decât să cadă și să se prăfuiască pe un coif de aur.

Se vede șezând în atâtea după amiezi, când ziua scădea, în sala Muzeului Impăratul Friedrich, copleșit de asemenea gânduri, înaintea Ostașului cu chivără scăpărătoare. Il doare, și-i e frică să se gândească ce s'ar face fără această durere. Precum acoperământul scump de cap, lucrat meșteșugit cu ciocanul lui, de făurar, nu el a fost gândul din urmă al artistului, ci prinderea pe drum a luminii fără trup, la fel și Magdalena Olbert, Magda lor de mai târziu: o închegare a dragostei și a tinereții, care putea să plece apoi pentru noui alcătuiri și alți visători, și mai puțin ființa anume, cu trăsături numai odată puse laolaltă, atât de calde și de zâmbitoare. Anii de-atunci nu mai pot fi închipuiți fără ea. Poate de aceea întâia iubire se păstrează atât de vie, pentru că iubirea nu e decât una singură și, tot ce o urmează, numai o încercare de ținere pe loc sau de apropiere de icoana ei neștearsă.

A doua zi i-a dus în Grunewald Maica Domnului cu trandafiri, doamna Rittmeister. Doamna Wisotzky luase toate măsurile de cu vreme. Ținea întâi ca stimații ei chiriași, de cari se simțea foarte mândră, să-i cunoască întreaga familie. Inaintea lor avusese în gazdă niște Bulgari, studenți rău crescuți, cari făceau tot felul de blestemății. Bulgarii nu voiseră nici să audă de cunoștința cu familia Rittmeister, și acum nu-i părea decât cu atât mai bine.

— Nu ți se pare că draga de Wisotzky vorbește cam mult? îl întrebă Zoica din ochi pe Vlad. El

www.dacoromanica.ro

se uita în colo speriat, ca să nu-i descopere cumva femeia.

Ei, ca doctori ai unei universități românești, veniți în Germania numai ca să-și mai poleiască știința, și cu legături atât de alese ca familia Henke, soțul director de ziar și soția președintă a tribunalului de copii, erau cu totul altfel de oameni. Ei trebuiau să cunoască viața germană și pentru aceasta să pătrundă în cât mai multe case și să se împrietenească în același timp cu cât mai mulți localnici. Aveau să vadă, erau să le placă Rittmeisterii! Amândoi sunt înscriși în Societatea «Păsările călătoare» și în fiecare Sâmbătă seara pleacă din oraș, cu încă trei-patru tovarăși, încovoiați sub sacii de drum. Trebuiau neapărat să se ducă odată și stimații chiriași cu ea. Olga, fiica ei, nu rămăsese acasă decât ca să le fie călăuză. O făcea cu foarte mare plăcere și nu-și strica de loc obiceiul pentru ei! Avea să-și facă plimbarea de astăzi împreună, pentrucă și ea era poftită în Grunewald.

Tot vorbindu-le, ajunseseră în mica stradă Philippi și urcaseră cele câteva trepte până la tatul întâi. Soneria sună prin încăperile noui cu ecouri nenumărate, ca un semnal de alarmă. Se întorseseră, tresărind, ca și cum de pe toate ușile avea să iasă lume și să-i întrebe. O singură ușă se deschise înaintea lor și în golul ei se arătă Maica Domnului cu trandafiri. Era mai înaltă decât și-o închipuiseră din fotografie și avea o față albă și niște ochi vineți închiși cum nu văzuseră decât la Suedeze. Râse fără să deschidă gura, îi privi iute pe amândoi și le făcu loc să intre:

— Iertați că soțul meu n'a putut să vă aștepte. E plecat de aseară cu niște prieteni pe lângă Frankfurt pe

www.dacoromanica.ro

Oder. V'a lăsat însă și vă rog să primiți salutările lui. In casa noastră veți fi totdeauna bine veniți.

In timpul cât ea rostea acest mic discurs obrazul doamnei Wisotzky răsfrângea numai fericire. Se vedea că-și îndumnezeește fata. Toată purtarea ei zicea: « V'am spus eu că au să vă placă Rittmeisterii! Să-l vedeți acum și pe el. Așteptați!»

In odaia de primire, care avea toate mobilele și perdelele galbene, el și Zoica aproape alergară în pridvorul cu ferestre largi de trei părți. Erau la marginea Charlottenburgului, într'un cartier care acum se ridica. Dedesupt, în adâncitura dintre ziduri, veneau și plecau fără încetare pe cele patru rânduri de șine trenurile liniei de cingătoare ale Berlinului. Dincolo de ele se simțea câmpul și pădurea.

— Vă place? întrebă doamna Rittmeister, care se apropiase și le urmărea privirea. Sântem puțin la țară aici. Seara mai ales e o frumusețe, cu luminile stinse în odaie, cu toată această trecere de trenuri aprinse și cu pâlpâitul felinarelor de departe, în câte trei ferestrele. Să veniți să bem un ceaiu la un ceas când vă puteți bucura de priveliște. Toamna se coace încet și n'are încă cețuri. Veți înțelege mai ales dacă vă voiu acompania vederea cu câteva acorduri de pian. Nouă cel puțin ne-ar fi cu neputință să ne mutăm mai înăuntru în oraș, după cei doi ani de ședere în fața acestui orizont.

Ei se uitau înainte și o ascultau dela spate, fără s'o vadă. Glasul era catifelat și lung. Se simțeau în raza unui suflet frumos. Când încercau să și-o aducă aminte, le tremurau în zare cele două lumini de un albastru des ale ochilor, ca două boabe de soare privit prea drept, care plutesc fără să cadă. Acompaniamentul la pian nu

www.dacoromanica.ro

putea să fie mai mișcător decât acest acompaniament de vorbă.

— Ar trebui să vă grăbiți, zise doamna Wisotzky stricând farmecul. Să nu faceți să aștepte pe doamna Henke.

— Avem timp, mamă. Nu e decât opt și jumătate. La nouă și un sfert sântem la Monument.

— Doamne sfinte, se văită doamna Wisotzky, dar ce-ai de gând să-i pui să facă pe frații Armășescu până la nouă și un sfert? Nu uita că întâlnirea e la nouă și că nu vreau să-mi sperii păsărelele din întâia zi. Greutatea are să fie tot a mea, seara, să le bag în colivie.

— Domnișoara și domnul Armășescu se pot, ca studenți, folosi foarte bine de sfertul academic și, în schimb, în loc să-i duc zăvorîți în cutia unui vagon în zece minute, mai bucuros le-arăt în trei sferturi de ceas coastele de nisip și de pini prusieni ale râului Havel, de sub Spandau până către Potsdam. N'ai să poți tăgădui nici tu, oricât de silă ți-e să umbli pe jos, că sânt cele mai frumoase locuri din toată împrejurimea Berlinului. Apoi mai e la mijloc și o învoială cu cineva!

— Bine, plecați atunci. Știu că tot n'ajung să te înduplec. Eu trec dincolo, la copil, și te-aștept. El e singurul care mă ascultă.

— Cel puțin deocamdată, râse Olga Rittmeister, își turti o pălărioară de drum pe o ureche, își sărută de două ori mama și le deschise ușa.

Era o dimineață caldă de toamnă brandenburgheză. Marele drum al Doberitzului sclipea înaintea lor drept și nesfârșit, ca o chemare în lumea largă. Pini rotați închideau uneori vederea. Câte un furgon greu, încărcat parcă de lâncezeală și de bunăstare, se lăsa ajuns de din-

www.dacoromanica.ro

dărăt şi rămânea în urmă. Vizitiul cânta un cântec mormăit, din care se întrerupea, ca să stea de vorbă cu caii. Mergeau în pas, repede şi tăcuţi, cu ceva milităresc.

— Aveţi să fiţi nişte foarte buni drumeţi, le zise femeia de-alături, zâmbind în dreapta şi în stânga, strengăreşte, fără să-i privească. Vă aşteptăm la plimbările noastre de Duminica.

— Pasăre nu sânt, călătoare tot aşa de puţin, dar dacă le pui pe amândouă împreună se poate să mă fac «Pasăre călătoare», răspunse vesel Zoica.

— Văd că mama a vorbit. Din pricina ei nu mai e chip să aflaţi nimic nou dela mine. Dar poate că are să bată el, şi ceasul meu! Deocamdată lăsăm drumul şi ne-abatem la stânga. Propriu zis am şi intrat în Grunewald. Feriţi-vă de tufişuri, care rup ca nişte câini de stână, zise cu un chiot Olga Rittmeister şi porni în fugă pe întâia coastă.

Printr'un fel de jghiab de nisip, ţinut în loc de o ierbărie săracă, se ridica o zare albastră ca o părere de mare. Alergară toţi trei până în vârf şi rămaseră fără glas. Dedesuptul lor se întindea un senin de apă, bogat şi neîntrerupt în sus, către Miazăzi, şi sfărâmat şi jucăuş în jos, către Miazănoapte; o mână cu degetele pline de inele, care arată la lacul Tegel, le spunea tovarăşa lor cu un gâfâit, stârnit tot atât de alergătură cât de o încântare totdeauna nouă.

— Am văzut de atâtea ori râul nostru Havel, ca o salbă de lacuri la pieptul eroicului Brandenburg, am crescut pe marginea lui şi l-am umblat ca o rătuşcă în toate colţurile, cu barca şi cu patinele, şi uite, parcă-l privesc pentru întâia dată cu dumneavoastră. Vă rog, nu-l judecaţi încă! Il veţi înţelege mai târziu, în toate

www.dacoromanica.ro

veșmintele în care îl îmbracă anotimpurile. Trebue numaidecât să citiți pe Fontane și mai cu seamă cartea lui dumnezeiască despre Marca noastră. Uite, vedeți ceva care strălucește după calea ferată? Acolo unde trenul tocmai își lasă fumul? E Sprea, care după ce a ieșit din Moabit și a înconjurat Charlottenburgul, își varsă nesimțită apele în Havel. Casele dimprejur sânt Spandaul cu Citadela. Acolo avem să ne ducem, pe o pardoseală de pietre mari, la un bal de fete.

Ascultau pe femeia aceasta albă și liniștită, împodobită numai sub fruntea curată de ochii vineți mari. Ardea acum de o flacără ascunsă, care își făcea loc în vorba mult mai repede și cu sărituri sau în mișcări neașteptate. Se aplecase vorbind și culesese o frunză lungă și solzoasă ca o aglică, pe care i-o prinsese în pălărie Zoichii; lui i-a pus la cheotoarea pardesiului, un fel de floare de spin, scămoșată și argintie. Pomeraniana aceasta, în care trecuse poate sânge de Suedezi cuceritori, iubea pământul cu toate înfățișările și zămislirile lui. Fusese lăsată și ea de o undă venită din Miazănoapte, așa cum fuseseră lăsate aici bucățile ascuțite de granit, asemenea unor menhiri pitici, și tot nisipul acesta mincinos de Mare de pe pătura de ghiață care acoperea odată Scandinavia și Germania. O scobitură într'un uriaș bloc eratic, rupt în alte milenii din munții Norvegiei și poposit străin în câmpiile Prusiei, e privită ca urma de copită a calului lui Wotan. Aerul se umple de fulgere din Edda și de acorduri orhestrale wagneriene. Câte un mesteacăn subțire, uitat și el în mijlocul singurătății, ca un sfeșnic de argint cu flăcări de pucioasă la capătul brațelor, și le stinge una câte una în căderea neoprită a frunzelor. Și deodată, ca un răspuns, o pânză foarte înaltă de barcă

www.dacoromanica.ro

se limpezește din pâcla și soarele fără putere al dimineții și se îndreaptă încet spre ei, să-i ia poate și să-i ducă!

Olga Rittmeister, care avea să fie atât de amestecată în viața lor de acolo, făcea parte din această lume numai jumătate aievea și jumătate de legendă. Le-a fost din întâia clipă dragă, au adus-o și la ei la Bistrița, dar nu s'au putut apropia nici mai târziu prea mult de ea, Maică a Domnului cu trandafiri, dintr'o biserică de lemn cu capete de smei, în care dăinuește încă amintirea păgână, dăinuesc lumina răsfrântă a aureolelor boreale și nevinovăția mirată a oamenilor de peste Mare. Apoi coborîră și urcară maluri, intrară și ieșiră din dumbrăvile cu pini, se apropiară și se depărtară rând pe rând de lac. Însoțitoarea lor era cea mai bună drumeață a Berlinului și de-atunci s'au legat de aceste locuri printr'o dragoste ca a vântului de copaci și a ploii de ogoare. Lângă pomul de-aici cu coajă roșie, singur în nisip și sădit poate de întâiul Hohenzollern pădurar, a citit pe Verlaine și pe Stefan George, cu glas tare, ca un rapsod, fără teamă că-l aude cineva, afară de sturzi și de ciocănitoare. Când se lăsa seara, ea parcă ieșea din frunzișul de ace lustruite și reci ale pinului, se scurgea ca o apă pe scoarța trandafirie sau se înălța din pagini. Dacă ochii, la acel ceas de topire în sine a două vremi, se ridicau speriați de un sbor jos de păsări negre, la întoarcere nu mai găseau în carte literele înserate, parcă scrisul însuși făcuse aripi și plecase în acel sbor. Prin aceste desișuri, departe de oameni, a venit de câte ori suferea de îndoieli și chipul Magdalenei Olbert, cu toate nedumeririle lui, îl urmărea și chinuia. Prietena de astăzi îl întovărășea și atunci, albă, înaltă și pașnică, albind, înălțând și împăcând numai

www.dacoromanica.ro

cu arătarea ei sau cu amintirea acelei arătări, fie o priveliște sbuciumată, fie un suflet stingher.

— Stați, am ajuns! zise Olga Rittmeister.

Se uitară împrejur și nu înțeleseră. Numai printre trunchiurile rărite ale copacilor se ghicea pânza sclipitoare a lacului.

— Cum ieșim de aici e Monumentul și grădina unde ne-așteaptă la masă, de un sfert de ceas, doamna Henke. Puneți-vă în rânduială hainele și sufletele. Președinta Tribunalului de copii e fără milă pentru tot ce calcă bunele purtări. Eu aș propune chiar să ne scoatem pantofii și să-i scuturăm, ca să nu ne curgă din ei, făcând plecăciunea, nisipul strâns pe drum. Incruntarea doamnei ne-ar strica toată pofta de mâncare.

— Știți că ideea cu pantofii nu e de loc rea, zise Zoica, se rezemă de frate-său și își făcu această toaletă pe rând la ambele picioare.

Vlad Armășescu ridicase ochii mirat, la femeia dintre pini. Nimic nu dădea de gol o răutăcioasă. Maica Domnului cu trandafiri glumea fără niciun venin, ca un copil care se ia după cei mari, uneori chiar la rele sau la lucruri potrivite numai cu vârsta lor, fără să-i înțeleagă, și le așeza pălăria, cravata, florile, într'o spaimă prefăcută și într'o grabă de tren pierdut.

Apoi au ieșit la lumină ca trei vinovați.

La o masă rotundă în fața porții, de unde se vedea oricine intra, îi aștepta un cerc destul de temut. Erau unsprezece domni și doamne, care li s'au părut atunci, lor, celor doi străini, cel puțin de două ori atâția. Nu mai semăna a cafea cu lapte de dimineață, ci a adevărată primire într'un parc de familie. Zoica și Vlad Armășescu își făcură semn pe furiș, din ochi, și înaintară vitejește.

www.dacoromanica.ro

Se sculă și le veni în întâmpinare d-l Karl Henke, redactorul șef al «Poștei Berlineze», gazetă de seară a dreptei. Avea o barbă frumoasă, pe care au adus-o până în zilele de-atunci, oamenii născuți pe la 1860, un piept mare cărnos și puțin bombat de simțul propriei demnități, și un pardesiu cu pelerină.

Le făcu o scurtă cuvântare, vorbind de trecerea prin România și de tovărășia pe care le-o ținuseră, lui și doamnei Henke, și le ură să se simtă bine în Germania și să se întoarcă peste doi ani acasă cu cele mai temeinice cunoștințe și cu cele mai frumoase amintiri.

— Să strigăm cu toții: Trăiască România! Trăiască! Trăiască!

Vlad știa atât, că cineva dela masă lua note. O fată în alb, cu cârlionți aurii ieșiți de sub bereta roșie, se urcase pe un scaun și îi fotografia. Poate că ediția de Luni a «Poștei Berlineze» avea să veșnicească și să facă istorică întâlnirea din Grunewald dela 15 Octombrie 1911. Strigătul deșteptă ecoul pădurii. Asculta, ca și cum nu-l privea, dar Zoica îl trase de mânecă:

— Mi se pare că ar trebui să răspundem. Zici tu ceva?

— Nici nu mă gândesc!

— Ei, lasă atunci pe mine!

Se duse drept la domnul Henke, îi luă mâna, i-o scutură englezește, scuturându-i și aripa pelerinei, și strigă la rândul ei din toate puterile:

— Trăiască Germania! Trăiască! Trăiască!

Intâia parte a solemnității luase sfârșit. Acum trebuiau să urmeze prezentările. Sarcina și-o luă doamna Henke, după ce își apropie buzele de fruntea Zoichii, la rădăcina părului, și își apără mâna, ca să nu fie săru-

www.dacoromanica.ro

tată de Vlad. Apoi se așezaseră, însă nu la întâmplare, ci la locurile de cinste, ea la dreapta domnului și el la dreapta doamnei Henke. Lui i-a turnat cafeaua în ceașcă doamna și ei domnul Henke. Fiecare începu, el cu vecina și ea cu vecinul din stânga, să vorbească despre călătorie și despre apartamentul, prietenos peste orice așteptări, în care se cuibăriseră.

— Prietenos, acesta e cuvântul. Mă bucur că v'a plăcut, zise doamna Henke.

— Jumătate din grija vieții ni-e luată, dacă avem noroc de un cuib al lui Dumnezeu, o întregi domnul Henke.

— Ce păcat că n'a putut să vie și doamna Wisotzky, se îndreptă către câte trei doamna Henke, cei doi oaspeți și doamna Rittmeister. Dar ce e cu soțul dumitale?

— A plecat aseară la Frankfurt pe Oder, dar se poate să vie și el până la amiazi și să ne găsească. A lăsat însă salutări pentru frații Armășescu, pe care am avut cinstea și bucuria să li le transmit.

Maica Domnului părea acum fățarnică și batjocoritoare, și nu era. Ochii ei mai vineți și mai deschiși decât de obiceiu îi îmbrățișau cu puțin surâs, dar cu cea mai senină bunătate. Se potrivea numai cu lumea. N'avea niciun gând rău. Vlad, care o avea la dreapta, i-a luat mâna și i-a sărutat-o, spre mirarea întregii adunări și mai cu seamă a ei. I se părea însă dela o vreme că lipsește ceva și nu izbutea să se dumirească ce anume. Vorbea peste masă cu fata cu beretă roșie, care-i fotografiase, odrasla unui fabricant de bere din Brașov, Else Roth, trimeasă aici și trasă în gazdă la familia Henke, cum îi șoptise Olga Rittmeister, ca să se mai plimbe și să vadă oamen înainte să-și facă din logodnicul de-acasă un bărbat

www.dacoromanica.ro

Sasele își fac, se vede, călătoria de nuntă nu după și cu soțul, ci singure și înainte de căsătorie!

— Am auzit, zise deodată Else Roth, privindu-l cu ochii ei fără căldură de un albastru de porțelan, că sânteți prieten cu Magdalena Olbert. De unde ați cunoscut-o?

Are să-și ierte vreodată că tocmai pe ea o uitase? Era singura ființă pe care o știa între celelalte și ținea s'o întâlnească, pentru care visase la această adunare și împărțise în închipuire rolurile, se văzuse mișcându-se printre oaspeți cu stângăcie până să izbutească, fără să dea de bănuit, să ajungă înaintea ei, ca să-și aducă aminte împreună de ceasurile și de oamenii dela Blaj, și iată că o pierduse cu desăvârșire între strângeri de mână și vorbe străine! Acum își dădea seama că ea îi lipsea și-l împiedecase să se simtă la largul lui. Ar fi întrebat pe doamna Henke și nu se îndemna. Else Roth era prea necunoscută ca s'o amestece în neastâmpărul lui.

Atunci Olga Rittmeister se ridicase și ceruse voie să se ducă până la debarcader:

— Il iau cu mine și pe domnul Vlad Armășescu, ca să-i ieșim înainte prietenei noastre Magdalena Olbert, care vine cu vaporașul dela Wannsee și dela Insula Păunilor. Ți-am spus, îi zise ea pe drum, că trebue să întârziem puțin ca să ascundem întârzierea și mai mare a domnișoarei Olbert. Imi trimisese un cuvânt încă de ieri, dar sub pecetea tăcerii!

Vlad îi mergea alături, ascultând-o numai pe jumătate, ușor și vesel. Se temea să nu se vadă. Olga Rittmeister avea niște simțuri primejdioase, care o înștiințau, fără scormoniri și socoteli, despre mersul lumii, și mai ales al lumii din vecinătatea ei. Credea că Magdalena Olbert

www.dacoromanica.ro

se ascunsese anume pentru ei. Știa că uneori putea să fie strengăriță. Acel: Ghici, ghicitoarea mea? dădea de bănuit. Ca să zică ceva întoarse Olghii Rittmeister întrebarea pe care i-o pusese lui fata fabricantului de bere din Brașov:

— De unde ai cunoscut-o pe domnișoara Olbert?

— A, sântem, pot zice, cunoscute vechi! Am fost împreună două zile prin satele vende din susul Spreei, săptămâna trecută. E o minunată tovarășă de drum. Pe urmă a venit la mama ca să vadă apartamentul și să propună câteva schimbări. E o adevărată colonie săsească aici, din care ai și întâlnit câteva fețe. Magdalena Olbert e una din cele mai căutate.

Ajunseseră în muchia malului. Soarele se ridicase mai sus și se limpezise. Ceața se făcuse ea însăși luminoasă. Lacul se încrețea în valuri mărunte licăritoare. O suflare caldă se amesteca în ramuri și scutura peste ei ace roșii. Dedesupt se alergau râzând, fete și băieți. Cineva îi strigă Olghii Rittmeister bună dimineața și ea făcu într'acolo semn cu mâna. Așteptau la debarcader un vaporaș, care trebuia să iasă din soare, să întindă puntea, să lase sau poate să nu lase un călător închipuit și să se depărteze fluturându-și steagul și umplând de țipătul semnalului toată toamna.

Cum stăteau cu privirile ațintite pe apă și luători aminte numai la mica scenă care urma să se petreacă pe ea, auziră la spate un râs și în același timp două palme mici și reci îi acoperiră lui Vlad Armășescu ochii.

— Ghici, ghicitoarea mea? îi vorbi cineva atât de aproape încât îi simți răsuflarea în ceafă. Așa se zice, nu?

Vlad ridică brațul mișcat, luă una din mâini ca pe niște ochelari de soare și se întoarse. O Magdalenă Olbert

www.dacoromanica.ro

nouă îi zâmbea cu toți dinții în lumină. Era îmbrăcată într'o rochie albastră cu dungi groase galbene, potrivite într'o singură linie, fiecare dela umeri până la poale, ceea ce îi dădea și înălțimea și ușurința. Acolo, în pădure, parcă era vărgată de soare și te-așteptai la fiecare pas ca dungile să se mute, s'o lase pe drum și să cadă în iarbă. Veșmântul nu era al ei, ci al toamnei. Ochii mari, catifelați și negri, pe cari nu știa cu ce să-i asemene, îl priveau drepți și fericiți. Ar fi luat-o în brațe și ar fi sărutat-o ca pe o soră sburdalnică, o Zoică mai moale, la o venire acasă. O privea și uita să zică ceva.

— Știi, vorbi tot ea, cine e tovarășul meu? și i-l arătă la doi pași îndărăt.

El n'o văzuse decât pe ea. Toată cealaltă lume se ștersese. Da, lângă ei mai era cineva, și foarte cunoscut, care venea zâmbind și cu mâna întinsă spre el.

— Dumneata aici? Cât mă bucur! izbucni Vlad cu o veselie adevărată, atât pentrucă dădea pe neașteptate de un om la care ținea, cât și pentrucă scăpa, și acum și pe viitor, de o ciocnire de-a-dreptul cu Magdalena Olbert. Își scuturară mâinile bărbătește.

— Am primit sarcină de-acasă, eu, Andrei Spătar, medic din Bistrița și prieten al familiei, să ajut o țâr' la înscrierea la medicină, pe fata noastră, Măgdălina, și să văd cum se cuibărește în mândrul acest oraș împărătesc. M'au prins tocmai când stăteam la gânduri să pornesc într'acoace ca să-mi cumpăr niște unelte medicale pentru meseria mea de hirurg.

— Te rog să nu mai amintești de pasagiul din Convorbirile lui Goethe cu Eckermann, despre medici, că-l știm pe dinafară, îl opri râzând Magdalena Olbert.

www.dacoromanica.ro

— Fii fără teamă, milostivă domnișoară. Pe Goethe l-am închis la Oderberg și nu mă mai uit în el decât acasă. Nu vând eu castraveți la grădinar. Pasagiul care se potrivește însă aici nu e în Eckermann, ci . . .

— Te rog, îl opri fata, uite aici o grădinăreasă, prietena mea, doamna Olga Rittmeister, licențiată în litere numai de trei ani. A făcut teza cu Erich Schmidt, din Goethe. E tare mai cu seamă în memorii și în corespondență. Teme-te!

— Dragă doamnă, nu crede pe această Sasă oacheșă și fată bună ardeleană. Eu sânt un biet medic de sub munte, aproape un țăran, și nu m'amestec în lucruri învățate, care nu sânt de nasul meu. Am scris și eu la o revistă de-aici, când s'au împlinit o sută de ani, în 1908, dela apariția lui Faust, partea întâia, despre Goethe în Transilvania și s'au găsit oameni glumeți, chiar Sași de-ai dumneaei și profesorul meu de germană dela Bistrița, să-mi spună că e cât o teză de doctorat, dar n'am crezut.

— Stai, te rog! zise cu mâna dusă fără voie la frunte și cu ochii micșorați, Olga Rittmeister, Spatar, mi-aduc aminte. Te am în bibliografia mea, trecut între contribuțiile ungare. Cum, dar am citit lucrarea, care e nesfârșită și prețioasă ca documentare! Dă-mi voie să te felicit, domnule coleg mai mare. Sânt chiar foarte rușinată că am făcut cunoștință cu un specialist goethean în împrejurări atât de străine preocupărilor noastre.

— Vă rog, vă rog! zise râzând Magdalena Olbert. Nu vă apucați, drept recunoștință că v'am descoperit unul altuia, Goetheeni de Grunewald, să ne mai și jicniți! Veți avea timp să vă schimbați, împreună și fără noi, înaltele gândiri. E bine să știi însă că domnul ia foc

www.dacoromanica.ro

dacă îi mai spui odată că lucrarea domniei sale e trecută de specialiști între contribuțiile ungare. Dumnealui e Român, Român mare, și nu vrea să audă de Ungaria, în care s'a născut, a trăit și a învățat la școli foarte bune, cine e Goethe și ce răsunet a găsit el într'o țară de cultură germană ca Transilvania. Asta, pentru legăturile dumneavoastră viitoare. Și mai aflați că pricina întârzierii mele nu sânt eu, ci ocrotitorul și călăuza mea, care n'a descoperit în tot Berlinul altă casă unde să se așeze decât la Wannsee. Ne-am dat jos din vaporaș cu o stație mai sus, tocmai pentrucă nu mai aveam răbdare, am aleragt puțin prin pădure și iată-ne. Nu știm cum vom împăca pe doamna Henke.

Plecară repede spre grădină. Magdalena Olbert mergea înainte ținând de braț pe Olga Rittmeister. Își scosese pălăria și o ducea în mână. Părul negru îi era pieptănat cu cărare și strâns la ceafă într'un conciu jos. Din când în când îl scutura, ca și cum ar fi fost greu de ceva și îi apăsa capul, și-l netezea cu palma. Rochia, lungă până în pământ, prindea câte o cracă și o ducea puțin cu ea. Olga Rittmeister avea părul de un galben puternic împletit în rotițe peste urechi. Capul ei părea din această pricină mai înalt și acoperit de un coif cu discuri și încuietori de aur. Rochia scurtă, de lână albă, arăta niște picioare agere de drumeață în pantofi galbeni cu limba lăsată peste găuri.

Multă vreme perechea aceasta l-a urmărit, în înfățișarea și pasul de atunci. Bărbații veneau pe urmă, vorbind încet, poate ca să nu turbure, dar poate ca să audă ce vorbeau femeile. Un strigăt îi opri în loc. Printre copaci se apropia în fugă un bărbat cu un sac de drum în spate, fără pălărie și cu pantaloni scurți.

www.dacoromanica.ro

— E soțul meu, zise Olga Rittmeister. De acum n'avem de ce să ne mai temem de doamna Henke. Sânt foarte prieteni și ne iartă. Dacă aveți în Ungaria Români mari, să vedeți câți mari Germani avem noi în Germania!

— Noroc, Otto, strigă doamna Henke de departe. Foarte frumos din partea dumitale că ți-ai lăsat tovarășii la Frankfurt și ai venit să sărbătorești împreună cu noi această nouă migrație a popoarelor din Răsărit.

— I-am ajutat numai să treacă prin turbărie azi de dimineață și am plecat. Știți că mulți țăruși s'au pierdut, fie că i-au scos niște răi, fie că s'au înfundat singuri, și e primejdie de căzut în mocirlă. Cine se duce, să bage de seamă. Poteca e proastă mai ales la cotitură.

— N'am mai fost pe-acolo de zece ani. Incep să îmbătrânesc, zise domnul Henke și își aruncă pe umăr colțul pelerinei, ca să poată înmuia cornul în paharul de cafea cu lapte. Germania a început să umble iară ca în Evul Mediu. Omenirea are nevoie de un nou ideal de viață. Ea are să i-l găsească.

Toți cei cari își dăduseră astăzi întâlnire aici se găseau strânși în jurul mesei. Unii veniseră din alte țări, alții lăsaseră pe pastor în mijlocul unui cântec în biserică, sau își întrerupseseră o călătorie, sau se ridicaseră dintre caietele de studii. Vlad îi vede încă. Se oprește în minte înaintea fiecăruia. Atâtea puteri se uniseră și-i puseseră împreună, pe unii ca să-i lege pentru totdeauna și pe alții ca pentru un rămas bun, cari n'aveau să se mai vadă în vecii vecilor. Iar peste toți cade soarele acela pătat de Octombrie, cernut și slăbit de pădurea de pini.

Magdalena Olbert stă în mijloc și toată adunarea se mișcă împrejurul ei. Spătar o dă de gol că e o Krim-

www.dacoromanica.ro

hildă, venită la curtea lui Atila ca să-şi împlinească cine ştie ce răzbunări. Părul şi ochii negri i-a luat împrumut, în cursul secolilor, ca să poată să adoarmă mai lesne bănuelile.

Hermann Lutz, un fel de elev al lui Liebermann şi pictor din Mediaş, cu bărbuţă galbenă ascuţită italiană, îi roagă să nu se lase înşelaţi de anumite aparenţe calculate şi să-şi dea seama că au înaintea lor nici mai mult nici mai puţin decât o capră neagră coborîtă din Carpaţi între oameni şi gata oricând să se întoarcă. Toate le putuse dosi, afară de ochii adânci şi privind drept, plini totdeauna de o nesfârşită mirare. E mirarea înaintea vieţii şi a vânătorilor din vale, cărora în cele din urmă are să-i cadă jertfă. O soră a ei poate fi oricând găsită la Grădina Zoologică, sus pe o stâncă. Au fost împreună acolo şi, când s'a văzut descoperită, l-a rugat s'o apuce strâns de mână, pentrucă simte cum îşi intră din nou în piele, cum încep să-i dea cornițele şi se pregăteşte să sară de cealaltă parte a gratiilor.

Magdalena Olbert ascultă zâmbind, dar când se întorc toţi ca să-i privească ochii, pleoapele îi acopăr până jos, tremurătoare şi şirete. Toată lumea îi cere, cu sgomot de pahare şi de linguriţe, să şi le ridice. Ea sta nemişcată ca un idol, sub patima atâtor priviri.

Şi întrecerea aceasta de curte lirică provensală, de şcolari ai lui Frauenlob, ar urma, dacă n'ar întrerupe-o cu vorba ei tăioasă doamna Henke:

— Vă rog să lăsaţi în pace pe domnişoara Olbert. Nu pot îngădui să uitaţi că oaspeţii noştri de astăzi sânt prietenii mei Români, Zoica şi Vlad Armăşescu. Deocamdată numai ei există. Micile deşertăciuni rănite să mai aştepte până mâine. Fioroasa şi nemângâiata Krimhildă

www.dacoromanica.ro

să-şi ia capra neagră de grumaz şi să se aşeze lângă mine. Domnule Henke, ai cuvântul.

Domnul Henke îşi aşează barba pe piept, aruncă printr'o mişcare obişnuită o aripă a pelerinei peste umăr şi începe ca într'un editorial sărbătoresc, în fruntea căruia « Poşta Berlinului » în loc de titlu punea numai data:

— România e o ţară frumoasă şi bogată. Am fost în Bucureşti la concerte, la biserici, la Parlament, la redacţii de ziare, am mers într'un apus fără pereche pe digul cel mare dela Constanţa în larg între două mări, cu Ovidiu alături, m'am coborît pe plute pe un râu iute de munte din Moldova şi am stat cinci zile în Sinaia, eu şi Luiza, duşi în toate părţile de cea mai îndatoritoare şi mai deşteaptă dintre fete, Zoica Armăşescu. Ea e pentru noi atât de nedespărţită de ţara care-a născut-o, încât nici nu mă simt în stare s'o desfac pe una de cea-laltă şi mi se pare că România însăşi a venit astăzi între noi, cu bisericile, cu mările, cu palatele şi cu pâraiele repezi de munte, ca să ne bucurăm de ea şi s'o iubim.

Câteva aplauze glumeţe răsunară. Zoica Armăşescu se sculă, mulţumi întregii mese, râzând, îşi scoase dela pălărie frunza lungă şi cu solzi, ca o aglică, pe care i-o prinsese acolo pe drum Olga Rittmeister, şi i-o aşeză ca un mare cordon pe piept domnului Henke. Aplauzele se schimbară într'un adevărat râpâit. Un Gaudeamus măreţ umplu bolţile pădurii.

— Dacă sântem aici la o masă de bal mascat, în ceasul când se scot măştile, zise dela locul lui, fără să se ridice, Andrei Spătar, atunci să-mi îngăduiţi să-l dau de gol pe cel mai necunoscut dintre noi. Prietenul Armăşescu are între Români un nume de Voievod şi, numai când se arată, Evul Mediu răsăritean se deschide îndărătul lui

www.dacoromanica.ro

ca un triptic de altar. Pe lângă meritul că e fratele unei asemenea surori, vedeți înaintea dumneavoastră una din cele mai strălucite nădejdi ale filologiei românești. Pe mine puteți să mă credeți, deși n'a dat niciun examen în fața mea și nici nu i-am văzut notările profesorilor. Dar el e un fel de copil al meu, de copil găsit. Astă vară la niște mari serbări ale neamului meu, l-am descoperit sub patul în care mă culcasem și unde nu era când m'am suit, iar știința lui de limbă s'a desvoltat atât de uimitor încât dela forma ei primitivă, de răsuflare în somn din timpul nopții, s'a făcut numai în câteva ceasuri cuvânt de foc și de ocară împotriva propriului părinte.

Râsul se învârti în jurul mesei nevinovat și sănătos ca un călușel de lemn la bâlciu. Doamna Henke îl opri cu o mână osoasă, scurt pe loc:

— Nu l-ași lăsa pe compatriotul dumitale să facă haz, când te laudă, dacă nu te-ași vedea atât de posomorît. Cred că nu te urmărește chiar de a doua zi dorul de țară. In tot cazul, datoria noastră este să te ajutăm să-l rabzi. Prietena Magdalena Olbert primește dela noi această sarcină.

Magdalena Olbert se sculă dela locul ei, făcu o închinăciune, cu o frângere germanică a genunchilor, și pofti pe Vlad Armășescu de-a-dreapta, ca să-l aibă la îndemână. Petrecerea din Grunewald pentru el abia începea.

— Cred că nu ești cu adevărat mâhnit, deși mă tem că, tot spunându-ți-o, am putea ajunge să te convingem. Iartă această vârîre în sufletul fiecăruia. E un obiceiu al locului. Eu mă apăr râzând toată vremea, firește, când nu sânt singură. E ca un barometru de bunăstare pe care îl pui în fiecare dimineață sub toți ochii. Lumea se uită, crede că înțelege și mă lasă în pace.

www.dacoromanica.ro

— Inchipue-ți că ași face și eu același lucru cu așa zisa mea mâhnire. Vezi că dela întâia încercare ași da greș, pentrucă toți se opresc și mă întreabă, ce-i cu mine?

— Lucrurile se aseamănă, dar nu sânt aceleași. Omul trist te silește să te gândești, e o primejdie care te așteaptă, o dojană pentru o vină pe care n'o știi sau nu vrei s'o recunoști, e cineva care are nevoie de celălalt, cel puțin ca să fie văzut și să turbure, dacă nu ca să fie mângâiat. Omul vesel e tocmai dimpotrivă: el dă, nu cere. Dar dacă n'ai nimic, putem vorbi de altceva. Lasă-mă să fiu cu dumneata ca și cum ași fi singură. Ca atunci când ne-am plimbat pe seară, pe lângă Târnava. Cea mai frumoasă amintire dela dumneata e un drum de despărțire.

Tăcu puțin și-l privi lung, fără să-l vadă, parcă ar fi urmărit vedenia acelei zile. El se simți săgetat de vorba ei, dureroasă și strecurată ca o șoaptă. Izbutiseră să fie numai ei între toți ceilalți.

— Ai fost la Mediaș? îl întrebă fără nicio trecere.

— Nu, răspunse în neștire Vlad Armășescu.

Gândul lui rătăcea prin înserarea cu o singură stea care-i tremura ca atunci în amintire.

— Nu-i un oraș care să-ți placă. Nouă Sașilor ne vorbește. E unul dintre cele șapte burguri din care a ieșit pentru noi numele țării. Poate că odată gazele care dospesc în pământurile dimprejur să-l umple de fabrici și să-l schimbe. Mie mi-e drag așa cum e astăzi cu străzile vechi și cu cerul văzut prin porțile înalte. De pe un deal cu bănci pentru plimbători și cu întâii haraci ai cotitelor podgorii ale Târnavelor se vede dedesupt râul, grăbit și vesel. La el cel de-acolo mă gândeam, când treceam alături pe malul lui îndulcit dela Blaj. Dacă sânt aici am venit

www.dacoromanica.ro

să mă pregătesc pentru Mediaș. E un loc la clinică, anume înființat pentru mine, care mă așteaptă. Dacă vrei să vii odată să mă vezi, ai să mă găsești în halatul alb, între două operații, cu surorile și cu ajutoarele pe lângă mine. Ți-aș putea spune aproape de pe acum și strada și numărul casei unde am să locuesc. Medicul șef m'a dus la ea și mi-a arătat-o, colț cu colț. E în piața bisericii. Din toate ferestrele vezi turnul ei subțire cu un bumb aurit în creștet. Intri printr'un privdor deschis cu stâlpi groși scunzi. Intre ei sânt ghivece de flori, după care poți să stai și să vezi drumul fără să fii văzut. Odaia întâia e foarte largă, dar cu tavanul cam jos. La cea de-a doua urci o treaptă. Casa e făcută din două clădiri bătrâne lipite împreună din alt secol, întru totul așișderea cu reședința părinților lui Goethe dela Frankfurt pe Main, așa cum e zugrăvită în Dichtung und Wahrheit și cum mi-a spus-o numaidecât tovarășul meu, Andrei Spătar. Are să fie o mare mândrie pentru mine să mă așez într'o locuință cu atât de măgulitoare asemănare.

Își lăsă obrazul în palmă și tăcu o clipă. Un zâmbet de milă față de sine însăși, cu o slabă ridicare a umerilor, îi răsări și îi întârzie în colțul gurii. Vlad Armășescu o privi și aștepta fără să spună o vorbă. Privirea însă era grea de toată înduioșarea care-i umplea inima.

— Fac parte dintr'un popor care vrea să rămână între ai săi și ale sale. Fiecare ne știm aproape dela naștere locul în lume și programul de viață. O abatere mai îndrăzneață dela ele înseamnă un adevărat scandal în sânul comunității. Sântem o burghezie și o țărănime aristocratizate prin închidere în sine și robire tradiției. De aceea părem atât de bătrâni, de obosiți și de veșnici. Vorbesc ce vorbesc și mă cutremur de propria

www.dacoromanica.ro

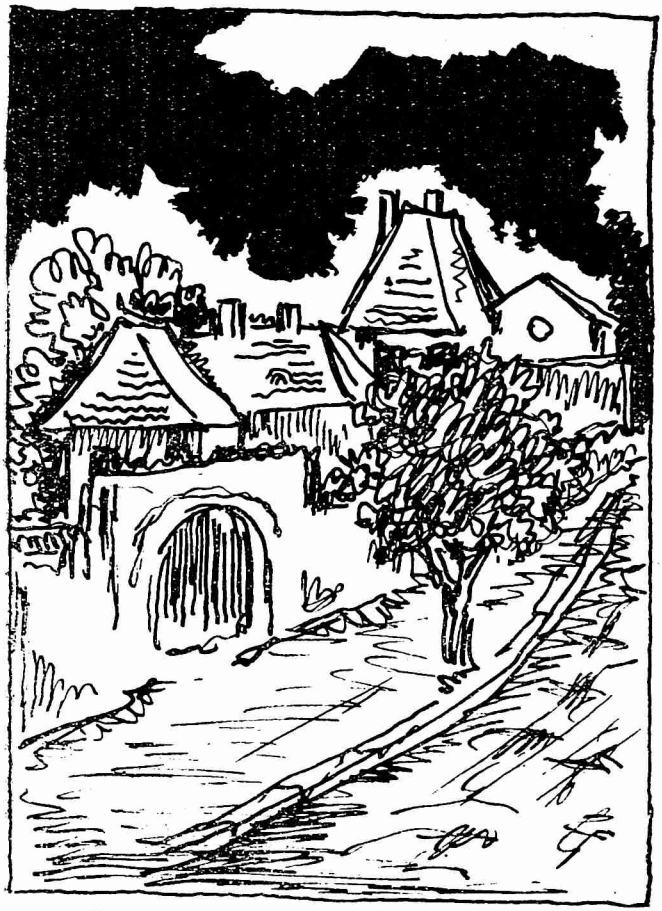

Casa e făcută din două clădiri bătrâne lipite împreună din alt secol, întru totul aşişderea cu reşedinţa părinţilor lui Goethe dela Frankfurt pe Main.

www.dacoromanica.ro

mea cutezanță, parcă aș fi blestemat numele lui Dumnezeu în biserică. Nu înțeleg să mă rup de tot acest trecut. Cred că fiecare din noi își simte răspunderea unei verigi dintr'un lanț, care, dacă s'ar desface, urmărindu-și o soartă a ei și o fericire astfel mult mai ușor ajunsă, ar duce la o risipă în aceeași clipă a întregului. Câteodată, când ca o umezeală de ziduri vechi îmi urcă în suflet, îmi vine gândul să scap. Mi s'au făcut propuneri să rămâi în Germania sau să plec pe Serra Geral, în Brazilia, sau la Buenos Aires, între coloniștii germani, dar nu mă pot hotărî. Sânt pătrunsă și eu, la fel cu toți semenii mei, de conștiința datoriei față de poporul de-acasă, și apoi mă prind îndoindu-mă, dacă n'aș lua cu mine, în mic și în singurătate, ceea ce aici, în mare și în lumea mea, doare mult mai puțin. Nu e niciun mijloc de ieșire din sine. De aceea pot să te poftesc de pe acum peste trei ani la clinica din Mediaș. Mi-ași isprăvi treburile mai de vreme, ași ieși din halatele și glugile mele albe și te-ași duce să-ți arăt orașul. Am vorbi cu înduioșare de semestrele petrecute împreună la Berlin și mai ales de această Duminică la o masă rotundă în Grunewald, când fusesem aleasă de gazdă, dintre atâția prieteni, să te mângâi. Cu simțirea mea ascuțită de femeie — parcă așa se zice? — îmi dădusem seama că mijlocul cel mai sigur era să-ți alung necazurile dumitale cu necazurile mele. Poate că am izbutit, dar tare mă tem că acum ași avea eu nevoie de mângâere!

El i-a întins mâna fără să vrea. Masa a văzut și a bătut din palme. Ea, poate dintr'o pornire teatrală, dacă nu mai curând ca să acopere mica lui copilărie și să oprească dela început râsul tovarășilor, nu i-a dat numai decât drumul și l-a prezentat strengărește doamnei Henke:

www.dacoromanica.ro

— Vi-l înapoiez însănătoşit. Norul care se pusese în dreptul soarelui s'a risipit.

El n'o mai asculta ce zicea. Ii simţea mâna care o strângea pe a lui, o ridica, o ducea înainte ca într'un triumf şi într'o apoteoză. Parcă intrau amândoi de mână în vieaţă şi lumea se da la oparte din cale ca să le facă loc. A fost unirea lor de-o clipă în faţa tuturor, fericiţi şi unul şi altul şi fără să se gândească la ce are să urmeze.

— Domnul fie lăudat! zise doamna Henke. Te-ai arătat fată bună, dar trag nădejde să nu mai am nevoie pe viitor de ajutorul dumitale. Berlinul are prea multe glasuri ca să nu găsească şi pe cel potrivit să câştige pe prietenul nostru Vlad Armăşescu. Universitate, teatre, muzee, mişcare socială, drumeţie n'aşteaptă decât să-i fure timpul şi gândurile.

www.dacoromanica.ro

Chiar de-a doua zi au început treburile, grija înscrierii, alegerea întâielor cursuri, convorbirea cu profesorii, întâlnirea cu unii idoli, urmăriți de departe numai din cărți sau din publicații de specialitate, întâiele căutări în bibliotecă. Era într'o fierbere care-l împiedica să aibă mintea la altceva sau îl făcea să vadă tot ce era străin de ea ca printr'o pânză tulbure și micșorat. Seara se întorcea acasă târziu și cu cărți la subțioară. Avea o sete de lucru pe care o crezuse lăsată în țară. Pe Zoica o vedea numai la amiază, când mâncau sus la Aschinger, și noaptea la culcare. Ii povestea repede ce i se întâmplase mai însemnat în timpul zilei, auzea și ce avea ea de spus și se retrăgea curând la el în odaie. Lumina dela fereastra lui rămânea aprinsă singură în toată strada și câte un trecător cu chef se oprea, înălța capul, mormăia ceva neînțeles și uneori îi striga să stingă, îl silea să se arate de după perdele și să-i răspundă cu un semn sau chiar să-l asculte. Chefliul își relua atunci drumul, liniștit. El se întorcea la citire sau se desbrăca pe întuneric, visând.

La câteva zile după întâlnirea din Grunewald fuseseră la soții Henke, ca să le mulțumească. Domnul Henke era la redacție, unde citea ultimele telegrame, dar făgăduise să vie înainte de plecarea lor. Doamna Henke îi primi măreață și zâmbitoare, cu cea mai neagră dintre rochiile ei și cu mâna stângă amestecată într'un lanț

www.dacoromanica.ro

lung de argint dat pe după gât. Erau la ceaiu braşoveanca Else Roth, care, fără beretă, avea un păr galben şi înalt ca un disc de lumină, Hermann Lutz, cu ochii făcuţi mici şi iscoditori şi cu un surâs nemişcat, care era parte din mască, şi o a treia cunoştinţă din aceeaşi Duminică, al cărei nume îl uitaseră.

— Ţi-ai mai văzut îngerul păzitor? îl întrebă răutăcioasă Else Roth.

— Dacă vorbeşti de Magdalena Olbert îţi pot răspunde eu, îi veni în ajutor doamna Henke. Prietena noastră a intrat internă la o clinică şi, mai ales acum la început, nu se poate gândi să iasă. Mi-a telefonat însă că e foarte mulţumită. A, era să uit. M'a rugat să vă spui câte o vorbă bună la amândoi, dumitale, domnişoară Armăşescu, şi pusnicului din Grunewald. N'am avut cum să întreb, cine era această arătare neaşteptată, pentrucă a plecat râzând dela aparat, dar am tot dreptul s'o cred în strânsă legătură cu dumneata, domnule doctor.

Vlad îşi simţi o căldură în obraji şi, de teamă să nu se fi înroşit, surâse, deşi destul de stingherit.

— Mi-ai rămas dator cu răspunsul la altă întrebare mai veche, domnule Armăşescu, zise fără milă Else Roth, făcându-i loc alături de ea. Cum ai cunoscut pe prietena mea, Magdalena Olbert? Ea e una din cele mai îndărătnice Transilvănence, care n'a ieşit din ţară până în toamna asta şi nici nu vrea să aibă prieteni decât Transilvăneni.

— Ne-am cunoscut într'un orăşel din Transilvania prin domnul Andrei Spătar, îi dădu răspunsul peste masă acestei ciocănitoare roşcate, Zoica Armăşescu. De altminteri, Vlad şi cu mine sântem după mamă Transilvăneni, aşa că domnişoara Olbert putea foarte bine să se apropie de noi fără să păcătuiască împotriva transilvănismului său.

www.dacoromanica.ro

— A, aşa înţeleg multe, zise Else Roth, aplecând în sfârşit şi lăsând să curgă ceainicul pe care îl ţinuse drept şi aburind, în aşteptarea răspunsului, ca un vas de slujbă sfântă. Câte bucăţele de zahăr vrei, două sau trei, scumpul meu copământean? vorbi mai departe cu pleoapele plecate.

El nu înţelegea să se lase atras într'o convorbire despre legăturile lui, atât de aeriene, cu Magdalena Olbert. Era recunoscător Zoichii, care poate simţea şi se grăbise să mijlocească. Braşoveanca aceasta, mai mult o copilă făcută din spumă de ou şi din lapte, avea o limbă şi o încăpăţânare ascuţită să afle, înfiptă în acelaşi loc, de care trebuia să se ferească. Dar ce era de aflat aici? Dacă ar fi fost ceva, ar fi dat multul cu multul să afle el însuşi cel dintâiu.

— Ai să ajungi o frumuseţe rece, dragă domnişoară Urban, Lotte de legendă, zise doamna Henke celui de-al patrulea oaspe al ei. Ne laşi să vorbim bune şi rele, eşti martoră la toate ciocnirile serii şi te fereşti să iei parte. Am să te aduc înaintea tribunalului prietenilor noştri şi să te osândim să ne reciţi cel puţin «Der Sänger» al lui Goethe. Lira ar avea grijă să ţi-o aducă de-alături, în locul domnului Spătar lipsă, domnul Vlad Armăşescu. In loc de manta, Fritz al meu ţi-ar împrumuta pardesiul lui cu pelerină. Ich singe wie der Vogel singt.

Fata zâmbi leneş către lume, cu buze puţin răsfrânte. S'ar fi zis că într'adevăr era plină de sine. Apoi îşi puse ceaşca de ceaiu pe masă şi se sculă fără grabă. Avea o rochie albă de mătase cu ape, lungă până în parchet, care o făcea acum nespus de înaltă. O întinse, trecându-şi slab mâinile peste şolduri. Pe piept îi sclipea o broşă cu piatră verde, tăiată în romb. Luă de pe spatele jeţului

www.dacoromanica.ro

Avea o rochie albă de mătase cu ape, lungă până în parchet.

www.dacoromanica.ro

fulgul de gât, îl aruncă pe umăr, îndoi brațul stâng, pe când în îndoitura lui degetele celeilalte mâini căutară niște coarde închipuite, și Cântărețul lui Goethe umplu odaia de cadența strofelor aproape ieratice. Lotte Urban făcuse dintr'o glumă o creație de mare artistă. Erau mutați cu toții într'o largă sală gotică a unui rege medieval și ascultau, cavalerii căutând dârz înainte, iar doamnele sfios în poală, cântecul acesta al lumii, care pătrunsese pe negândite înăuntru.

Când cele din urmă acorduri amuțiră, în clipa de nemișcare dinaintea izbucnirii laudelor, fata măreață și înceată de adineauri se schimbă cu totul. Cu o scuturătură îndărăt a capului își despleti părul întunecat. Două vițe cârlionțate le aduse în față peste sâni. In creștet își prinse acul cu piatră verde, ca o stea mare de miez de noapte peste un lac. Își desfăcu rochia din năsturași, parte lăsând-o deschisă la piept și parte încheind-o strâmb. Stinse trei lămpi din cinci. Își ridică fusta numai pe un singur șold și era chiar « Străina » din *Covorul vieții* lui Stefan George:

Sie kam allein aus fernen gauen
Ihr haus umging das volk mit grauen
Sie sott und buck und sagte wahr
Sie sang im mond mit offenem haar.

Cânta într'adevăr cu un glas adânc și rănit de artistă. Se uita pe ferestruică, zâmbind stricat și chemător, la lumea de Duminică, din care își alegea pe cei mai cu stare tineri. Culegea flori și rădăcini de leac sau de farmece și s'a scufundat lin și fără împotrivire, într'o mlaștină de turbă. S'a lăsat pe genunchi, mâinile i-au urcat

www.dacoromanica.ro

spre brâu și spre umăr ca o undă, piatra verde din mijlocul frunții s'a înnecat în păr și capul însuși i-a căzut. Numai plânsul băieţelului din păcat s'a mai auzit, negru ca noaptea și galben ca inul.

După ce isprăvi, fugi strângându-și vițele de păr și rochiile, ca să se dreagă într'o odaie vecină.

— Lotte Urban putea să fie o mare artistă, zise doamna Henke. Păcat că face acum cinematograf. Nu știu ce rol despuiat are într'un film luat după Quo Vadis. Eu i-așî urmări și i-așî împrăștia cu poliția. Cinematograful are să omoare teatrul și să înscăuneze între noi, cu sprijinul nostru de gură cască fără grija zilei de mâine, o artă neagră de canibali morali și de scrântiți nervoși.

— Ah, tante Lene, tante Lene, se văietă în glumă Lotte Urban, care se întorsese, și o luă de gât. Cinematograful e arta viitorului și cea mai minunată unealtă de cultură pentru toți, pe care și-a făurit-o omenirea.

— Omenirea ta americanizată. Mulțumesc. Eu rămâi cu Grecii, cu Goethe și cu Schiller. N'am ce face cu teatrul vostru mecanic. Iar, dacă îl veți întinde și între copii, n'am să mai am răgaz, pentrucă de fiecare cinematograf va trebui să funcționeze un tribunal de nevârstnici.

— Să vezi întâi pe Quo Vadis și pe urmă să vorbim. E cea mai bună lecție de creștinism văzut, care se poate visa. Misionarii l-ar putea lua, alături de Biblie și de icoane, în bagajele lor. Dacă Grecii păgâni au făcut tragedia, catolicii medievali drama, iată azi și pe protestanți cu teatrul lor. Celelalte struneau vieața ca o primejdie; noi îi dăm drumul și ne încredem puterilor ei firești. Vieață, vieață, vieață! strigă Lotte Urban și se duse, rotindu-se ca un vârtej alb, până la jețul ei.

www.dacoromanica.ro

— Nebuno! suspină zâmbind îngăduitor și drăgăstos pe urma ei doamna Henke. Tu ești păcatul meu, Lotte. Nu pot să te cert destul. Poate că atunci te-aș mântui.

— Singurul dintre noi, în afară de domnișoara Urban, care crede în cinematograf, e fratele meu Vlad. Sânt sigură că ani de zile a fost îndrăgostit de Asta Nielsen. Nu m'aș mira dacă ceea ce l-a îndemnat să vie la studii la Berlin a fost într'o oarecare măsură și nădejdea că ar putea-o întâlni într'o zi pe Unter den Linden.

— Adevărat? zise sărind dela locul ei Lotte Urban.

Vlad Armășescu surâse cam stingherit. Ce furtunoasă era această fecioară a Libanului!

— Adevărat, mai puțin povestea cu frumoasa Daneză.

— Asta Nielsen, și frumoasă! râse Zoica. Ce vă spuneam eu? Dovada e făcută!

— Domnule Lutz, aici e datoria dumitale să-l pui în legătură pe tânărul nostru prieten cu Max Reinhardt și să-l câștigi lui Shakespeare. Să vadă odată pe Prințul Henric, în distribuția lui strălucită, cu Moissi, Bassermann și Wegener, și are să-i treacă de înscenarea de efecte tari și de bâlciu a cinematografului, zise doamna Henke.

— Dă-mi voie atunci, domnule Armășescu, să te poftesc mâine la trei după amiază în cafeneaua din Grădina Zoologică, unde am să te aștept ca să-ți arăt, înainte să te înneci în dumnezeescul Shakespeare, câteva din tainele artei negre germane, se repezi Lotte Urban, sărută din fugă pe gazdă, cerând iertare că nu mai poate rămâne, făcu o plecăciune celorlalți și, fără să aștepte răspuns, pieri pe ușă.

— Nebunatică mică! gemu după ea doamna Henke. Acestea sânt iuțelile Lottei. Treceți peste ele ca și mine, și iubiți-o pentru sufletul și marele ei talent.

www.dacoromanica.ro

— Sânt nerăbdătoare să aflu dacă ai să te duci mâine, domnule Armășescu, îi vorbi moale Else Roth.

— De ce nu? răspunse Vlad. Mai ales că n'aşi mai putea trimite vorbă de amânare.

— Aşi vrea şi eu atât de mult să văd un atelier de cinematograf! se răsfăţă fata.

Dar doamna Henke o întrerupse cu un glas plin de mustrare:

— Else, cum se poate? Nu uita că mâine după masă avem şedinţă şi, pe urmă, că ţiu deocamdată locul logodnicului tău. Nu mă face să simt prea grele răspunderile pe care mi le-am luat. Rămân la părerea mea că cinematograful e o şcoală de stricăciune. O fată lăsată în grija mea n'are ce să caute la o asemenea şcoală.

— Tante Lene, am spus-o numai în glumă, o linişti Else Roth. Cum m'aşi gândi, de altminteri, să mă amestec nepoftită în convorbirea a doi pătimaşi? Mi-e destul că întâlnirea are loc în Grădina Zoologică. Inseamnă că nu-i de mine.

— Dacă aţi şti, intră în vorbă şi Hermann Lutz, că lucrez acum la nişte decoruri pentru un film din timpul Renaşterii? Decoruri, costume şi tablouri, pe care le caut în Vasari, Burckhardt şi în Muzeul Impăratul Friedrich. Lumea e mai stricată decât vă închipuiţi. Iată că nici chiar unul dintre cei mai buni fii ai Transilvaniei n'a putut să scape.

— Ştii ce? zise doamna Henke. Să nu mai vorbim de cinematograf. Mi-e aproape frică de ce-aşi mai putea să aud. Duşmanul mi-a intrat în casă. Dă-mi Biblia, Else. Să citim o pagină şi să ne curăţăm.

Şi a citit într'adevăr, bătrâneşte, cu tâmplele în mâini capitolul IX din Evanghelia lui Ioan, despre vindecarea

www.dacoromanica.ro

orbului celui din naştere, verseturile 1 până la 12: « Şi trecând Isus, au văzut pre un orb din naştere».

La plecare Hermann Lutz însoţi pe Armăşeşti o bucată de drum:

— Vreau să vă fac o destăinuire. Din câte vă cunosc nu mă tem, nici că îmi veţi lua-o în nume de rău şi nici că veţi vorbi mai departe. Destăinuirea priveşte pe un prieten al dumneavoastră, care mi-e drag şi mie, şi nimeni n'ar ţine mai mult decât mine ca învinuirea să se dovedească neîntemeiată.

— De cine e vorba? întrebă Zoica. Se oprise în dreptul unui felinar şi i se vedea faţa încruntată. Il întâlneau pe Hermann Lutz abia a doua oară şi nu schimbaseră în totul zece cuvinte împreună.

— De domnul Andrei Spătar.

— Andrei Spătar? făcură amândoi fraţii foarte miraţi.

— Da. Insă nu ştiu dacă m'aţi înţelege spunându-vă de-a-dreptul vina lui.

— Dă-i, domnule, drumul, zise Zoica băieţeşte şi furioasă.

— Nu ştiu dacă avem dreptul să aflăm ceva, o împiedică Vlad punându-i mâna împăciuitor pe braţ, şi mai ales ceva rău, după toate semnele, despre cineva care nu-i de faţă şi ni-e prieten. Ar trebui poate să vorbeşti întâi cu domnişoara Magdalena Olbert, care e mult mai legată de domnul Spătar şi îl are ca un fel de tutor.

— Imi dădeam seama că n'are să fie atât de uşor, vorbi mai departe Lutz, ca pentru sine. Veţi vedea însă că m'am gândit la toate şi că intervenţia mea nu porneşte din nicio duşmănie faţă de nimeni. Citesc tocmai pentru studiile mele de Renaştere Vieaţa lui Benvenuto Cellini şi nu-mi simt niciun gust şi nicio înrudire cu intrigile şi

www.dacoromanica.ro

năzdrăvăniile vremii. Lucrul e mult mai simplu, cum vă veți convinge. Imi dați voie?

Tăcură. Se uitară numai la capul de Musset germanic al pictorului dela Mediaș. Așteptau tocmai scurgerea vehiculelor ca să poată trece drumul în larga piață dela Am Knie. Reclamele mișcătoare, care alergau pe marginea caselor, cu cărucioare de cărbuni sau cu țigări de lux, și firmele și anunțurile aprinse cu cercuri, cu suluri și cu săgeți dela streașină peste cinci caturi până în pământ, proiectate de departe pe cerul nopții, dădeau străzilor în această mare răspântie o înfățișare de carnaval. Obrazul lui Hermann Lutz se brăzda și el, în fuga luminilor, ca și cum și-ar fi luat și pus pe rând măști tot altfel colorate, dar se păstra bun și gânditor.

— Avem în colonia săsească din Berlin, începu el, după ce ajunseră pe trotuar și tovarășii lui se liniștiră, pe un Șvab din Banat, Kurt Niklas. Își zice așa numai între noi, pentrucă altminteri semnează și e cunoscut ca Mikloș Kurt. Studiază dreptul cu o bursă dela Stat și îl bănuim că în schimbul acestei burse și al unor plăți în bani numărați dela caz la caz, își spionează colegii și aduce la cunoștința unui serviciu de poliție universitară dela Budapesta tot ce crede și a căpătat instrucții că l-ar putea interesa.

— Frumoasă meserie! făcu Zoica Armășescu mânioasă. Și dumneavoastră ce faceți?

— Căutăm să afle cât mai puțin.

— Ajunge?

— Au fost propuneri și ceva mai bărbătești. Ne-am gândit pe urmă că n'aveau rost. Pe Mikloș Kurt măcar îl știam și ne puteam feri de el. Dacă arătam prin vreo sfântă de bătaie și aruncare din greșală sau la chef noaptea

www.dacoromanica.ro

în vreun canal, că l-am descoperit, stăpânii lui îl schimbau și cine știe dacă mai eram tot atât de norocoși sau cât mai trecea până să-l aflăm pe celălalt.

— Domnul ăsta era și la masa noastră de Duminică din Grunewald?

— Firește că era! Cum putea să scape el tocmai un asemenea prilej?

— Dacă îl voiu mai vedea vreodată la întâlnirile noastre, să știi că n'are să-i fie moale, zise scânteind Zoica Armășescu.

— Ba am să vă rog să vă faceți că nu știți nimic. Pedeapsa are să și-o găsească el când n'are să mai fie primejdios. Deocamdată purtați-vă ca noi. Disprețuiți-l, lăsați-l să se creadă la adăpost și fiți cu oarecare pază. Sântem mai tari decât el pentrucă-l cunoaștem.

— Ce lighioane! scrâșni Vlad Armășescu.

— Bine, dar pentru ce sânteți urmăriți de cei de-acasă? Ce vor să știe? întrebă Zoica.

— N'aș putea s'o spui cu toată siguranța. Poate sântem bănuiți ca Germani de intrare în te miri ce conspirație naționalistă pentru sfărâmarea coroanei ungare. Poate sântem scotociți dacă nu ne amestecăm în tabere de stânga și n'aducem în patrie păreri revoluționare. Ar trebui, ca să ne dăm seama, să prindem corespondența lui Mikloș Kurt. Austro-Ungaria e țara bănuielii și a neîncrederii. Spionajul se ivește dela sine, chiar fără obiect. Cetățeanul trebue să aibă undeva o fișă ținută la zi despre părerile lui politice și sociale, așa cum se recomandă fiecărui om o fișă de sănătate. Cred că Arhivele din Viena au cea mai bogată colecție de documente secrete, care sânt, cele mai multe, acte de poliție, fie că agentul era un ministru plenipotențiar, fie că era un șef

www.dacoromanica.ro

de siguranţă. Istoria politică a Europei de trei sute de ani încoace, de când Habsburgii fac şi desfac tronurile şi împărăţiile, are să fie scrisă altfel când cercetătorii au să poată să pătrundă până la ele. După cum pictura se va împodobi cu nume noui când directorii pinacotecii imperiale vor găsi îndrăsneala să răscolească prin podurile pline de pânze scoase de mult din circulaţie. Velasquez are acolo concurenţi. Păcat că numai o revoluţie ar fi în stare de asemenea minuni şi revoluţiile de obiceiu ard trecutul. Budapesta nu vrea să rămână mai prejos şi calcă pe aceleaşi urme, cu ceva mai puţină discreţie şi perfidie. Sute şi poate mii de Mikloşi o servesc, în propriile hotare sau în străinătate. Nu se putea să nu-l avem şi noi pe al nostru. Nu mai înţelegem însă, de ce dela un timp ni s'a trimis şi un al doilea.

— Ce vrei să zici? îl întrerupse Zoica Armăşescu şi se opri pe loc înfricoşată.

— E bănuiala că domnul Andrei Spătar s'ar afla între noi cu însărcinări la fel.

— Nu se poate! E o bârfeală! izbucni Zoica Armăşescu. Tu nu zici nimic, Vlade? Se pot crede asemenea grozăvii?

— Andrei Spătar e un om dintr'o bucată şi nu poate fi pus alături de toţi Mikloşii vânduţi şi vânzători. Aveţi vreo dovadă? zise Vlad Armăşescu.

— Ce dovadă? Ne trebue dovezi nouă? Dovezi? vorbi cu acelaşi foc fata. Daţi-mi răgaz până mâine ca să-l caut şi să-i vorbesc şi sânt sigură că toată bănuiala are să se spulbere ca nimica.

— Să nu greşeşti! dădu s'o sfătuiască Hermann Lutz. Adu-ţi aminte de ce nu-l întrebăm noi pe Mikloş Kurt.

www.dacoromanica.ro

— Lasă-ne, te rog, pe noi să lucrăm cu un Român cu mijloace românești. Dacă ar fi adevărat, m'aș duce la mânăstire. Dacă și un Andrei Spătar se preface, minte și stă în solda Ungurilor, lumea nu mai e decât prefăcătorie, minciună și vânzare și nu mai face să rămâi în mijlocul ei. Iartă-mi, te rog, aprinderea. Din această întâmplare simt că am să ies ca dintr'o boală grea: sau cu organe distruse sau cu ele înzecit mai primitoare și mai ascuțite. Îți mulțumim, oricum, pentru știre, oricât de dureroasă a fost. Sânt încredințată că la întâia noastră întâlnire vom fi în măsură să-ți întoarcem altfel bunăvoința de astăzi.

Erau înaintea porții. Își deteră bună seara și frații intrară tăcuți. Fiecare se retrase în odaia lui. Zoica Armășescu stătu până la miezul nopții pe întuneric în pat, cu capul în palme, gândindu-se.

A doua zi de dimineață, înainte de opt, când abia se îmbrăcase, Andrei Spătar primi în apartamentul lui dela Wannsee un telefon foarte grabnic. După ce vorbi, se duse la fereastră și rămase puțin acolo. Poate că se uita afară, poate că se uita în el. Soarele podise lacul cu un poleiu trandafiriu. Vaporașe treceau sfâșiindu-l. O fierbere lungă sfărâma tot seninul acela tomnatic și apoi se așeza, sub nesfârșita cernere de liniște. Niciun sgomot nu pătrundea îndărătul geamului. Lumea nu mai era decât un peisaj și un spectacol. Ce putea să vrea dela el Zoica Armășescu?

O vedea întreagă în amintire, așa cum îi vorbise întâia oară, înfiptă și iute. Nimic nu scăpa ochilor ei neastâmpărați. Ochii aceia îl pătrunseseră și pe el, întrebându-l, nemulțumindu-se cu întâiul răspuns, căutând mai departe și stăruind. Trebue să fie cineva curat și

www.dacoromanica.ro

tare când îl privesc asemenea ochi! Are să stea peste o jumătate de ceas din nou înaintea lor. De ce-l chema Zoica Armășescu atât de poruncitor și atât de de vreme? Nu mai rămânea aici decât zece zile și-și făcea mustrări că văzuse prea rar și prea în fugă pe cei doi frați Armășescu. El era un băiat hotărît, care își cunoștea și își urma drumul fără nicio șovăială, deși cu fruntea ca într'o glugă aburoasă de vis. Dar dintre amândoi tot fata se deosebea mai mult, prin siguranță de purtare, prin suflet deschis, printr'o frumusețe care era tot atât a liniilor, cât era a gândurilor și a inimii. Cum sărea și se amesteca oridecâteori cineva scăpa o judecată strâmbă, care izbea într'un om sau într'o părere! Poate că n'ar fi fost totdeauna la îndemână să trăești în tovărășia ei, dar sănătos, da, înviorător, fără îndoială, bărbățește, mai cu seamă! Inchide ochii și simte strângerea ei de mână. Ar fi un prieten de toată încrederea. Și o soție care duce casa și societatea dimprejur fără nicio sguduitură. Avea un inel cu o piatră albastră. Dar la care mână? Îi trecuse odată pe dinaintea ochilor ca un mic fulger. Trebue să fi fost la dreapta, pe degetul arătător, ca o privire acolo curată și ascunsă. Era un dar dela mama ei la șaptesprezece ani. Sânt patru ani de atunci. Mersul îi e alunecos și femeesc. Se îmbracă pe trup. Știe că are mijloc bine scobit și piept înalt. Pălăriile o strâng totdeauna și le ia în mână, de câte ori se poate, și chiar când nu se poate, din obișnuință și din uitare de sine, ca fetele de școală. Vine la Berlin mai mult pentru studii de muzică.— Vioară? — Nu! — Pian? — Nici atât! — Harfă! — Atât mi-ar lipsi! Pentru filozofia muzicii. Scapără. Ce poate să aibă cu el?

Nu mai avea răbdare să stea în casă și ieși. Avea să umble, cât drum putea până la ceas, pe jos. Soarele

www.dacoromanica.ro

umplea pădurea cu o căldură de seră. Trecători rari se arătau pe după copaci, pe alei lăturalnice, și se ștergeau fără să se uite în lături, parcă ar fi fost prinși într'un parc străin. Din când în când câte un călăreț creștea din zări și pierea în galop, svârlind din copitele calului pământ și frunze, ca într'o baladă. Magdalena Olbert trebue să fie acum la clinică. El își pierdea timpul pe-aici rechemându-și anii studenției. Ar fi mai bine și pentru el și pentru câți l-așteaptă acasă, dacă ar pleca numaidecât. Intr'un sfert de ceas geamantanul i-ar fi gata. Ar putea să-și piardă urma, înainte să prindă cineva de veste. Abia scrisoarea lui trimeasă din Bistrița, la două zile după sosire, le-ar deschide ochii.— Glumeț ca totdeauna, Andrei Spătar! Feriți-vă să nu fie o păcăleală! Scrisoarea trebue să fie pusă la cutie de altcineva. Telefonați la Wannsee. Poftiți-l la o partidă pe Havel la bărci cu pânze. In două ceasuri ar fi prin alte păduri de pini spre Saxonia sau spre Silezia, apoi în munți și în sfârșit pe drumul întoarcerii. Bolnavii lui, pe cari îi știe și pe dinăuntru și pe dinafară, îl ceartă că i-a lăsat atâta timp. Moise Bologa vine să afle cum s'a așezat prietena lui Magda, poștarul, Moș Franț, se bucură că n'a trebuit să întoarcă o scrisoare recomandată pe care a mai ținut-o azi, pentrucă avea semnele lui că domnul doctor e pe drum, vieața veche cu oamenii, cu obiceiurile și cu îndatoririle ei, îl fură încet și acopere trecutul de ieri, cu tot ce a însemnat aici pentru el, în perdele tot mai dese.

Mai are ceva Zoica Armășescu, care o deosebește de toate celelalte fete, dar nu-și dă bine seama ce; deși nu-i dă pace și l-a urmărit tot drumul. Ochii trebue să fie, cari sânt și ei repezi și numai ape. Nu știe dacă sânt negri, căprii sau verzi foarte închiși. Nu-i vede

www.dacoromanica.ro

numai pe ei, alături și adânci, ca două pietre, ci le simte focul și alergătura, care nu-l lăsaseră niciodată să se odihnească în privirea lor. Era hotărît să plece de rândul acesta măcar cu atât dela ea și își alcătuia, mergând, un fel de scurt chestionar, ca să nu uite nimic. Avea haz să se încurce iară! Era doar medic, învățat cu examinarea și cu stăpânirea clienților și frișca asta trebuia în cele din urmă să se supună și ea. Dacă nu se schimba el în bolnav și ea în taumaturg!

Sună și-i deschise doamna Wisotzky.

— Doamnișoara Armășescu vă așteaptă de zece minute. Intrați.

Se uită la ceas. Avea dreptate. Intârziase. Ii trimitea înainte ca o înștiințare a atenției care-i numărase pașii până aici. Se scutură de un fior și zâmbi. Simți cum chestionarul se deșiră și își pierde întrebările. De ce putea să-l cheme Zoica Armășescu? Poate că înțelegerea ei din fărâmele cele mai izbitoare era numai o stare de trecere, nedesăvârșită. Trebuia să ajungă s'o vadă întreagă. Atunci avea să piardă sfiala de astăzi. Puteau să-și stea ca doi prieteni sau ca doi dușmani față în față. Descoperirea pas cu pas, de până acum, îi ținea departe, bănuitori și speriați.

— Pe-aici, zicea doamna Wisotzky în sălița dintre cele două odăi. Acolo e ușa care duce la fratele domnișoarei.

Când să pună mâna pe clanță, ușa se deschise dinăuntru și în prag se arătă Zoica Armășescu.

— Mulțumesc, doamnă Wisotzky, nu te mai osteni. Intră, te rog, domnule Spătar.

Nu fusese încă niciodată la ea. Se uita împrejur aproape mișcat. Masa de studiu era plină de cărți. Aici se învăța!

www.dacoromanica.ro

Pe divanul, care noaptea trebuia să se schimbe în pat, era aruncată un fel de maramă de borangic, înflorită cu aur. Deasupra lui, atârnau înrămate câteva fotografii, una, sigur, mama, alta Vlad Armășescu, și alte câteva de băieți și fete. Poate că printre acestea se găsea și una tainică, pe care ar fi ghicit-o dacă ar fi cutezat să se uite.

— Așează-te în pridvor, în jețul pe care ți l-am pregătit. Știu că ești prieten al florilor. Uită-te ce cactuși monumentali am. Dar nu fuma. Totdeauna am crezut că fumul strică și în tot cazul nu-și are locul într'o seră. Și am aici sera mea între geamuri. Dacă apartamentul n'ar fi avut-o decât pe ea, și i-ar fi dat zece înainte la oricare altul.

El se așezase la locul arătat, mulțumit că avea astfel toată odaia în ochi. In ieșitura aceasta asupra străzii și cu o treaptă mai sus decât podeala, parcă era într'un post de observație, de unde putea să urmărească nevăzut toată viața locuinței cu peretele de către el dat înlături. Fata se mișca ușoară și vorbind dintr'un colț într'altul, cu totul despărțită de firida lui. O urmărea încântat, fără să-i răspundă.

— Să-mi dai voie să-ți pregătesc un ceaiu. Să nu zici nu. N'am băut nici eu nimic de dimineață. Ai să-mi ții tovărășie. Și în același timp să-mi dai unele lămuriri la care țiu foarte mult, așa de mult că te-aș fi chemat chiar de azi noapte, de când am aflat că am nevoie de ele. N'aș putea să rabd în mine, o zi întreagă, asemenea bănuială.

El nu înțelegea destul ce voia să spună gazda lui și zâmbea.

— Eu să știi că n'am zâmbit de loc atunci când am auzit ce-am auzit și ai să auzi și dumneata numaidecât

www.dacoromanica.ro

dela mine. Lasă-mă să mă aşez şi eu. Ia din prăjiturile astea. Din fiecare fel câte una. Sânt bune. Le-am copt chiar eu cu doamna Wisotzky, pe care ai văzut-o, proprietăreasa noastră şi mama Olghii Rittmeister, pasărea călătoare din Grunewald. Noi îi zicem Maica Domnului cu trandafiri, dar asta e o poveste mai lungă, pe care am să ţi-o spui altădată. Vrei să mă asculţi?

— Ce crezi că fac de când am venit?

— Te rog să nu glumeşti şi, dacă poţi, să mă lămureşti în câteva cuvinte, dela început. Cineva te-a învinuit în cercul nostru că eşti însărcinat de Unguri să descoperi ce idei şi ce legături are fiecare şi să dai de veste la Budapesta. Pentrucă eu cred în dumneata şi am respins orice încercare de aducere de dovadă, am dreptul să te întreb şi să capăt un răspuns limpede. Am isprăvit. E rândul dumitale. Poftim.

— Tot ce-ai auzit e o murdărie!

Şi dădu să se scoale.

— Te rog să stai liniştit. Mă aşteptam că ai să sări în sus şi ţi-am dat dinadins locul ăsta strimt. Vezi că verşi ceaiul. Cum crezi că s'a născut o aşa vorbă şi ce trebue să facem ca s'o înnăbuşim?

— Mă gândesc şi eu. Ştii că sânt foarte mişcat de tot ce ai făcut pentru mine şi mai cu seamă de acest interogator? Dacă nu mi-ar fi ruşine, ţi-aşi cere voie să-ţi sărut mâna.

— Voia asta e mai cuminte să n'o ceri, pentrucă mă tem că nu ţi s'ar da. Mai bine să vedem împreună cum ai putut să fii ajuns de o asemenea bănuială.

— Dela cine ai auzit?

— Dela Lutz.

www.dacoromanica.ro

— Lutz e om de ispravă, plecat dintre ai lui de zece ani și care n'are să se mai întoarcă poate acasă niciodată. Are avere, câștigă și el, nu bârfește și e fără pricepere nici slăbiciune politică. Vorba n'a pornit dela el.

— De asta sânt încredințată. Avea toată supărarea unui om cinstit. Singura lui vină e că a primit prea repede o veste care i-a venit din altă parte.

— Aici trebue să fie amestecat prietenul Mikloș Kurt.

— Îl cunoști?

— Mai bine decât crede el. Lucrurile încep să fie însă încurcate și nu știu dacă e potrivit să mai vorbim. Ele nu sânt numai ale mele și nu le-am destăinuit până acum nimănui. Ar trebui să-ți iau aproape un jurământ de păstrare a tăcerii. Și n'aș fi nici atunci sigur că m'am purtat bine.

— Te știam până acum, dragă domnule Andrei Spătar, un medic în Bistrița cu oarecare clientelă, un cunoscător al lui Goethe până la manie, un prieten cu porniri de mătușică față de cunoscutele și concetățenele dumitale majore, pe care vii o mie cinci sute de kilometri ca să le înscrii la școală și să le așezi la gazdă, dar conspirator nu te-am crezut. De geaba te silești să-mi schimbi părerea. N'ar mai rămâne decât să te las să-mi săruți mâna, să-ți dau pălăria și să pleci.

— Nu, domnișoară Armășescu. Așa cum dumneata ai crezut în mine, dă-mi voie să cred și eu în dumneata. Te amestec însă în treburi care au să-mi dea oarecare drepturi. Ai să faci parte din conspirație. Pentrucă, la dreptul vorbind, Mikloș Kurt și oamenii pe cari îi slujește nu se înșală chiar cu totul atunci când încearcă să mă strice cu prietenii, zugrăvindu-mă ca trădător. Sânt puțin. De aceea datoria să nu tac față de dumneata, oricât aș fi silit să vorbesc și de alții și de altele.

www.dacoromanica.ro

— Dacă ți-e într'adevăr atât de greu, mie mi-ajunge cuvântul dumitale, iar despre celelalte poți să taci.

— Acum e prea târziu. Mă încred în dreapta dumitale judecată, ca să vezi ce poate fi spus mai departe și ce trebue să rămână între noi, dar ai să afli tot. De ceilalți nu-mi pasă prea mult ce-ar crede despre mine; îmi pasă însă de dumneata. Vorba că servesc pe Unguri e o nerozie și cade dela sine. Lucrurile stau cu totul altfel. Știi că noi în Transilvania ducem o luptă de fiecare zi cu stăpânirea ungurească. Ea are împotriva noastră toate puterile Statului și vremea care a lucrat până acum pentru el. Rând pe rând pierdem câte o poziție și câte un om. Mulți dintre intelectuali se lasă ispitiți, satele gem sub povară. Școala, pe care am ținut-o cu toate jertfele, se cleatină, bisericii însăși dușmanul începe să-i dea ocol. Sânt locuri unde acum douăzeci de ani se vorbea încă românește, iar astăzi oamenii au uitat limba strămoșilor. Sântem săraci și slabi. Așteptăm cu strângere de inimă ziua de mâine. Când primejdia era așa de grabnică, trebuia să ne sară cineva în ajutor și acest cineva nu putea să fie decât Românul din țară. De douăzeci de ani, dela procesul Memorandului, legăturile dintre noi sânt mai strânse, și parcă niciodată n'au fost mai strânse ca în vremea din urmă. Parcă se simte o primejdie în aer. Unii la alții trecem ca să ducem plângeri și să ne întoarcem cu mângâiere, care e de multe ori un ajutor pentru școala din Brașov, sau plata unei amenzi dată cutărui gazetar ardelean prin hotărîre judecătorească, sau fondul de început pentru un nou ziar românesc.

Unul din acești călători sânt și eu. De multe ori, în loc să am în cutii instrumente hirurgicale, cumpărate la București, aveam bani și documente. Erau tot leacuri

www.dacoromanica.ro

pentru un bolnav iubit care nu mai putea trăi fără ele. Eu, medic, i le prescriam şi tot eu aveam grijă să le aibă la vreme şi în câtimi îndestulătoare Dacă aceasta e trădare, iată trădarea mea, pe care în parte o practic şi aici.

Mikloş Kurt e din nenorocire mai pătrunzător decât prietenii mei, cari cred că mi-am lăsat bolnavii din Bistriţa, în lunile când se pornesc ploile şi guturaiurile, ca să înscriu la Universitate şi să-i încerc pilota cu pumnul, la gazdă, dacă e destul de moale, unei vrednice fiice a neamului săsesc. Oricărui bărbat îi place să ocrotească pe o fată tânără şi să creadă că se mişcă în schimb ceva în inima ei pentru el, dar eu am ascultat de rândul acesta foarte puţin de o asemenea pornire. Mi-e chiar ruşine că am folosit-o numai ca acoperitoare, pe dulcea Magdalena Olbert. Sânt la Berlin cu oarecare însărcinări de încredere şi mă tem că neprietenii mi-au luat urma. Ştiam că trebue să mă păzesc de Mikloş Kurt, Şvabul maghiarizat şi iscoada poliţiei chezaro-crăeşti. Cu această măgărie el a încercat două isprăvi: să-mi facă oarecare nemulţumiri şi să-mi dea de ştire că e cu ochii pe mine. Pe cele dintâi am să am eu grijă să le dau la o parte. De cealaltă şi-a luat o osteneală pe care şi-o putea cruţa. Cineva dela Legaţia României mi-a trimes un cuvânt încă de-acum două săptămâni.

Iartă-mă că te-am făcut părtaşa unor asemenea lucruri, care nu sânt totdeauna frumoase, ca tot ce trebue ţinut ascuns!

Zoe Armăşescu se sculă repede dela locul ei şi-i întinse amândouă mâinile peste masă:

— Iţi mulţumesc. Sânt mândră de dumneata.

Andrei Spătar îi cuprinse mâinile şi i le sărută. Uită să le dea drumul numaidecât, cum uită şi ea să şi le retragă la timp.

www.dacoromanica.ro

— Dacă vrei ieşim împreună. Dă-mi voie să chem şi pe frate-meu. Vlade, Vlade! strigă ea din uşă, sgâlţâind clanţa şi bătând din picior, înveselită deodată şi nebunatică.

— Vrei ceva, domnişoară? întrebă doamna Wisotzky şi îşi scoase din odaia ei capul gătit de plecare.

— Nu, nimic. Sânt aşa de mulţumită! şi-i sări de gât şi o sărută. Trimete-l pe domnul frate-meu la mine. Să ştii că ieşim cu dumneata şi te însoţim până la biserică.

Andrei Spătar o urmărea cu mirare. N'o văzuse până acum decât pe drum, în treacăt. I se părea că astăzi intră pentru întâia oară în vieaţa ei. Nu ştia nici acum de ce coloare îi sânt ochii, cum se face glasul ei când întreabă răstit şi supărat sau când povesteşte ceva din întâmplările zilei, dacă pasul e legănat sau are numai saltul obişnuit de nerăbdare, nu ştia şi nici nu-i mai păsa. Ceva nou i se desvăluise. Cum trebuia să-i zică? Poate fiinţa sufletească, poate o mai deplină cunoaştere. Nu mai avea nevoie s'o privească şi s'o asculte. O vedea şi o înţelegea mai bine cu ochii închişi. Putea s'o ia cu el şi să-i vorbească în linişte. Abia de-acum dorea să-i fie prietenă şi s'o roage să-l lase să-i fie prieten. Ceva trecuse dela unul la celălalt. Străbaterea deodată, fără pregătire şi fără cerere de voie, în ce avea el mai ferit şi mai scump, făcuse minunea. Nimeni nu poate să năvălească în noi şi să iasă trântind uşile, fără să nu se încarce de anumite îndatoriri.

Ea plecase luând puţină lumină pe umeri, ca un om văzut împotriva soarelui, lumină din lumina lui, şi lăsase îndărăt un fel de fierbere de aer, care se răspândea în unde şi ţinea de faţă şi aievea fiinţa pierită. Inainte vorbea cu cineva în afară de el şi rămânea singur şi stă-

www.dacoromanica.ro

pân pe sine alături de celălalt. Acum o avea în suflet şi toate gândurile roiau în jurul ei străvezii, ca să capete înţeles şi încredere. Ii veneau în minte afinităţile elective ale marelui maestru. O vedea cum îşi potriveşte cu o mână pălăria în părul ştrengar şi cu cealaltă aleargă pe claviatura pianului, scoţând sunete mici şi şoptite sau răsturnări ţipate, de cădere lină de ploaie sau de izbucnire de soare peste acoperişuri, din Debussy sau alţi compozitori moderni francezi şi belgieni. Filozofia de catedră a muzicii nu-i slăbise îndemânarea aeriană a degetelor.

O fericire fără nume îl cuprindea. Ii era frică să nu i se oglindească în ochi şi să nu-i iasă în obraji ca o căldură dătătoare de gol. Toate aceste mişcări zilnice, la care era făcut martor, între masa ei de lucru, pian, pat, prjdvor cu flori, amănunte de toaletă, unde studia, se desbrăca, visa, trăia viaţa de fată şi aştepta poate fericirea, îl apropiau, îl legau, îl ameţeau. Ce era cu el? Pusese gluga de vis a lui Vlad Armăşescu în cap? Se prindea cugetând străin. Incotro se lăsa luat? Ce vrea? Nu venise doar la Berlin ca să se îndrăgostească! Iar Zoica Armăşescu era încă în anii ei de râs şi de toane, prea departe de firea şi de rosturile lui, pentru ca el, un trecător pe la marginea vieţii acestei minunate făpturi, să se dea unei porniri, de care ar fi făcut singur haz acum un ceas. Cum îi întinsese amândouă mâinile ca să i le sărute! Ce avânt de tinereţe şi de bucurie al întregii fiinţe! Femeia înflorise deodată în fată şi se desfăcuse de orizontul ei.

Ieşiră toţi patru şi o luară în jos pe Kurfürstendamm. Era de vreme şi soarele se lăsa pe case, până în stradă. In fund se vedea, înfiptă puternic în piaţa ei largă de răspântie, Biserica Amintirii Impăratul Wilhelm.

www.dacoromanica.ro

In fund se vedea, înfiptă puternic în piața ei largă de răspântie, Biserica Amintirii Impăratul Wilhelm.

www.dacoromanica.ro

— Vreau să ascult puțină muzică, zise Zoica Armășescu. Cine vrea să intre cu mine pentru un sfert de ceas?

— Dacă mai treci pe aici și ți se face dor de muzică, ai grijă să fie la un ceas mai de seară, îi răspunse doamna Wisotzky, și intră la cafeneaua din colț, cea cu perdele galbene. Nicăieri în Berlin nu e o muzică mai bună, uneori nici la Filarmonică. Săptămâna trecută cânta și un viorist român. Noi ne ducem câteodată, cu Olga și cu bărbatul ei. Dar în Biserica Amintirii nu calc, oricât de vestită i-ar fi orga. Ași supăra pe preotul meu. Nu uita că sânt catolică.

— Ce-ar fi dacă ne-am da întâlnire pe deseară la cafeneaua dumitale? Ai chema și pe Olga cu bărbatul ei. Poate punem la cale și o excursie. Să nu se sperie, că nu stăm mult! Ne vedem la opt și jumătate și la 10 fără un sfert sântem toți acasă. Eu am să am grijă să vie și Hermann Lutz, care nu trebue să lipsească, iar domnul Andrei Spătar să ne aducă pe Magdalena Olbert, care prea începe să se ascundă. Câți avem să fim? Odată trei și cu noi alți trei și cu medicii, bărbați și femei, dela Bistrița, doi, o adevărată societate. Se primește?

— Eu trebue să văd dacă Rittmeisterii se întorc până atunci, zise doamna Wisotzky.

— Și eu, ce e cu Magda noastră, dacă nu e dusă undeva, se ivi cu greutățile lui și Spătar.

— Atunci ne-am învoit? Toți cari pot, mai mult sau mai puțin să vie, au să se înființeze în cutia de muzică cu perdele galbene a familiei Wisotzky la opt și jumătate. Ii vom face acestei familii, ori din câți membri va fi alcătuită deseară, o primire triumfală.

Zoica era într'una din zilele ei bune. Vlad o privea cu plăcere. Nici vorbă că primise lămuriri mulțumitoare

www.dacoromanica.ro

dela Spătar. Inima ei, care se bucura de orice lucru bun și îmbuna tot împrejur, se revărsa și-i câștiga și pe ceilalți. Ii stăpânea fără să se pună în scenă și să stărue. Deosebirea între ea și lumea obișnuită sau între ea și el, să zicem, era că Zoica știa ce vrea, iar ce vrea înțelegea să și facă. Totdeauna îi era puțin frică de hotărîrile ei care creșteau nebănuite, ca furtunile. Până să prinzi de veste și să te ferești, ele te și năvăliseră. Astăzi era întinsă ca o coardă și scăpăra din ochii ei verzi închiși. Toți sufereau înrâurirea acestei voințe.

— Ne-am înțeles, zise Spătar. Dar acum am și eu de făcut o propunere. Am o barcă oprită pentru ora trei. Eu stau la pânze, dar mi-ar trebui cineva la cârmă și un om de ajutor. Ce-ar zice mădularele tinere ale familiei Armășescu dacă le-ași ruga să fie oaspeții mei? Ziua are să fie de aur și nu cred să ne mai întâlnim cu alta la fel. Făgăduesc, în sfârșit, nici să nu rostesc numele lui Goethe.

— Primit, zise, bătând din palme, Zoica. Dar nu la cârmă, să nu vă ud. Vlad e mult mai bun cârmaciu decât mine. Mai bine învață-mă la pânză. Mi-e tare dor să ajung să-mi duc eu singură barca. Mă reped peste zi înadins în Grunewald ca să văd plutirea aceea pe-o coastă, parcă fără oameni, ca a unei luntre fantomă, a văsulețelor luate de vânt. Intâiul salut pe care mi l-a dat apa, aici în Berlin, a fost când veneam cu Olga la Monument, a doua zi dela sosire, o pânză ieșită peste mal numai dela jumătate, parcă se ridicase pe brânci ca să se uite la mine. Pe urmă ceața din care venise, a înghițit-o. Poate era luntrea norocului și s'a dus.

— Vă aștept atunci la debarcader, la Wannsee, zise Spătar.

www.dacoromanica.ro

— Iertați-mă, dar eu nu pot să viu. La trei trebue să fiu în Grădina Zoologică, dădu îndărăt Vlad Armășescu.

— Ai dreptate. Uitasem. Te-așteaptă păcatul doamnei Henke.

— Cine? Cine îl așteaptă? o întrerupse râzând Spătar.

— E o vorbă a noastră de-aseară, dela doamna Henke, zise Zoica Armășescu. De altfel, e poate mai cuminte să vă luați rămas bun dela el chiar de acum, pentrucă din groapa leilor n'a scăpat până astăzi decât Daniel proorocul. Nu mai faceți ochi mari la mine! Lotte Urban, care are un rol în filmul Quo Vadis, l-a poftit pentru astăzi să-i arate, ca singurului înțelegător dintre noi, cam ce este această meserie nouă.

— Artă nouă, te rog, o îndreptă Vlad.

— Artă să fie, încuviință Zoica, dar atunci, din pricina acestei arte, am să viu singură. Mi-ar părea bine dacă ai găsi-o pe Magdalena Olbert și am putea să fim împreună.

Ajunseseră înaintea bisericii. Frații intrară înăuntru. Prin ușa întredeschisă o undă de psalm orhestrat de cea mai bună orgă a Berlinului și de o vioară solistă femeiască, își făcu loc până în stradă. Zoica Armășescu se întoarse zâmbind peste umăr la doamna Wisotzky, care se pregătea să pornească spre biserica ei. Spătar sări într'un tramvai care să-l ducă la clinica Magdalenei Olbert.

Când se închise ușa cea grea, parcă la vântul făcut de ea, mica tovărășie se risipise și străzile își reluaseră mișcarea fără nume. Pe asfaltul ud alunecau neauzite automobilele în șir. Aproape, în dreapta, pentru cine privea îndărăt spre Charlottenburg, fâlfâiau steagurile dela intrarea Grădinii Zoologice. La trei fără un sfert

www.dacoromanica.ro

Zoica și Vlad Armășescu veniră pe jos din oraș dela masă, până în același loc, unde se despărțiră, fără să bănuiască niciunul nici altul ce le hărăzea soarta, ea ca să suie în tramvaiul de Wannsee, iar el ca s'o ia către Grădina Zoologică.

Fusese în ea de a doua zi și-i cunoștea atât partea de cuști și de închisoare de sălbătăciuni, cât și partea de petreceri. Intră odată cu o ceată sgomotoasă și văzu aleile pline de lume. Pomii își pierduseră jumătate din frunze. Parcă se curățau și se subțiau înălțându-se cu ramurile lor negre frumos desenate ca să lărgească locul înaintea acestei năvăliri de Duminică. Femeile aveau toalete deschise cu dalii de purpură înnoptată la piept. Copiii își târau după ei baloanele. Unii și le scăpau dinadins, pentrucă un Zeppelin cu sclipiri de oțel venind dela Tempelhof tăia foarte sus, ca o suveică între niște ițe, văzduhul Berlinului făcut la acel ceas dintr'un soare amestecat cu păclă. Orhestra militară cânta bătând cu vârtute din alămuri. O veselie groasă plutea în aer, care făcea pașii să joace și fetele să râdă și să ceară dela trecătorii necunoscuți același râs. Cine n'avea pereche de-afară și-o găsea ușor aici.

Vlad se îndreptă cât putu de repede spre cafenea. Ii părea rău că nu se dusese la Wannsee. O urî puțin pe Lotte Urban că-l împiedecase dela o plimbare primejdioasă cu luntrea cu pânze. E drept că fără voie și că în schimb făgăduia să-i arate ceva din arta care-i era dragă. Până acum nu se gândise că s'ar fi putut ca fata să nu vie. Dar se putea prea bine să uite sau să nu mai vrea să plece de-acasă. Ea era în stare și de una și de alta, cu acel lasă-mă să te las al ei și cu întoarcerile neașteptate de îndărătnicie. La mesele de afară în tot cazul nu era.

www.dacoromanica.ro

Aştepta până la trei şi un sfert şi o ştergea fără să se uite înapoi, de teamă să nu fie strigat dela vreun colţ. Se ducea drept la Wannsee, îşi lua o luntre şi pornea în căutarea celorlalţi, ca să le taie puţin calea şi să le arate figurile pe care le învăţase la Dunăre, dela marinarii englezi de yachturi. Tot meşteşugul era să se ascundă cât mai mult, să-i facă să asude, ca să scape de el, şi să-l ocărască puţin socotindu-l un străin obraznic. La urmă s'ar fi întors alături şi împăcaţi, cotind şi căutând vântul.

Înăuntru era umbră. Stătu să-şi deprindă ochii. Nu părea să fie nici aici. Avea noroc. Dar, pe când şovăia, dacă trebue să rămână sau mai bine să iasă şi s'o aştepte afară, un glas îl chemă. Tresări şi căută locul de unde pornise. Era glasul ei. Şedea acoperită pe jumătate de un paravan de mătase cu flori, parcă îndărătul unor glastre cu garoafe. Poate pentrucă fuma. Era la fereastra cea din urmă, la o parte de clientela obişnuită. Ii arătă un scaun în faţa ei şi se lăsă pe canapea, rezemându-se bine de spătar şi puţin răsturnată.

— Ştii că începusem să mă tem că nu mai vii? Aveam remuşcări că nu te-am făcut să înţelegi mai limpede cât de mult doream să te văd.

— Ceea ce e ciudat, îi răspunse râzând Vlad, e că şi eu mă îndoiam că am să te găsesc. Mă prinsesem chiar făcându-mi socoteala cum să întrebuinţez timpul rămas astfel liber.

— Te supără fumul? zise ea încercând să se ridice.

— Nu, de loc. Rămâi liniştită.

— Sau poate că fumez eu?

— Nici atât. Aşi putea, dimpotrivă, să-ţi spui că-ţi şade bine şi că-mi placi mai mult aşa.

www.dacoromanica.ro

— Adevărat? Cât mă bucur! Știam că sântem făcuți să ne împrietenim. Acum o săptămână am avut numai ca un fior. Ieri am fost sigură. Viața noastră e făcută din mici gusturi și slăbiciuni, fără care ea nu mai are înțeles, sau e ca viața predicată dela amvon, trasă cu linia după o geografie biblică unificatoare. Mi se pare că de-aceea am plecat din Raiu, primind dinainte întreg blestemul, ca să ne deosebim tot mai mult unul de altul, și că de-atunci mergem tot depărtându-ne și nu apropiindu-ne de el. Cred chiar că ne-am înjghebat un nou Raiu al nostru, omenesc și orhestral, și că astăzi, dacă am nimeri din greșală în celălalt, nu l-am pricepe și l-am părăsi de bună voie, fără nicio părere de rău. Atâtea mii și mii de oameni n'au trăit decât ca să-l facă zadarnic.

— Te-ascult și mă gândesc la doamna Henke. Dacă te cunoaște, cum te poate răbda?

— Ca să mă mântuie. Ea e fată de pastor și pe trei sferturi femeie pastor însăși. Păcatul nu trebue ocolit, ci mers drept la el. Eu îi sânt trebuincioasă ca o dovadă a rostului ei pe lume. Sântem, de altminteri, și un fel de rude, în a nu știu câtea spiță, după tată. Iar, dacă am ceva deosebit în mine, îmi vine dela tata. Coarda mea de artistă de scenă deopotrivă. Vezi că doamna Henke, tante Lene, își simte oarecare îndatoriri. Ingerul negru care mă umple vine din familia ei.

Zise cu ochii în tavan și tăcu, trăgând din țigare și scoțând fumul în rotocoale, foarte încet. Vlad o privea puțin umilit. Așezarea ei lenește într'un scaun, uitătura fără căldură și mutenia disprețuitoare îl înșelaseră. Intâile cuvinte pe care i le auzise fuseseră în groaznicul dialect berlinez, ceea ce mărea și mai mult depărtarea de ceilalți. Crezuse că n'are să-i vorbească niciodată. Intâia mirare

www.dacoromanica.ro

fusese trezirea ei neprevăzută de aseară, când putuse să sară deodată, cu o tinereţe sglobie, dela Cântăreţul de mantie şi de liră romantică al lui Goethe, la Străina, vrăjitoare şi femeie de stradă rând pe rând în sdrenţe şi în rochii de mătase, a lui Stefan George. Bănuia ceva din acea străină şi în ea, străină într'o lume care o tăgăduia. Se dumiri mai bine acum, când avu a doua mirare, înaintea mărturisirilor ei dureroase şi crude. Cei optsprezece ani suferiseră! Şi se prinse trăgându-şi, fără să-şi dea seama, scaunul mai aproape, într'o trebuinţă de mângâiere şi de destăinuire.

— Mi se pare că suferi. Nu-ţi pot fi de niciun ajutor?

Ea tăcea şi-l privea şi mai departe cu ochii împăienjeniţi, tot atât de fumul ţigării, cât de gânduri. Poate nici nu-l auzea. El stătea mereu puţin aplecat asupra ei, aşteptând. O milă subţire, ca un cântec de viori venit de după nişte draperii, îl cuprinse. Ar fi vrut să i-o spună, în cuvinte care să n'o jicnească, şi nu ştia cum să înceapă, pentrucă nu ştia cum era să fie primit. I s'a oglindit acea milă în ochi? A avut ea o uitare de sine de o clipă, ca un copil în pat, care îşi închipue că se lipeşte de ai lui şi ia de gât pe un străin? A vrut să facă acea mişcare din desnădejde şi toată nepăsarea de-atunci acoperea numai o încordare lăuntrică înaintea marilor hotărîri şi vecină cu moartea? Nu ştie bine cum s'a petrecut. N'a văzut-o apropiindu-se. I-a simţit numai deodată capul lipit de-al lui şi o sărutare apăsată pe buze. Apoi mâna care i-a întors faţa, ca să n'o vadă, şi la ureche o şoaptă caldă:

— Ajutor? Dragul meu! Nimeni nu s'a gândit până acum câtă nevoie aş putea să am. Te rog nu te speria!

www.dacoromanica.ro

I-a simțit numai deodată capul lipit de-al lui.

www.dacoromanica.ro

Nu mă judeca! Stai puțin așa și, când te-i întoarce, toate au să fie ca înainte.

Ii mai simți degetele lungi prin păr și pe urmă nimic. Ar fi stat și altminteri, fără îndemn, năvălit cum s'a pomenit de un șivoiu de sânge. Cum se întâmplase? Ce se întâmplase? In ureche îi răsunaseră vorbele ei, care își pierduseră înțelesul și erau numai ca un cântec murmurător. Fiorii din păr îl umpleau de friguri. Dârdâia. Gura se păstrase ca atunci, tremurătoare și arsă. Ar fi vrut și n'ar fi vrut să se întoarcă. Ii era frică. In privirea dreaptă, tulbure și înlăcrămată, de nemișcare sau de alte simțiri, avea vedenia îngerului atât de femeiesc din Bunăvestirea prerafaelită a lui Gabriel Rosetti. Era s'o mai găsească tot acolo? Sau se desdumnezeise și se încenușase în vreun zâmbet lumesc și o lene de întâie patimă?

După nu mai știe câtă vreme, care se poate să nu fi fost decât câteva clipe, și-a îndreptat încet capul. Ea era neschimbată, în starea în care o lăsase, cu aceeași uitătură împăienjenită și îndepărtată. Fuma rar și-l privea. El era stângaciu și nu se mai pricepea unde să-și pună privirile, undeva între gură, care își avea vina ei dulce, și între ochi, cari ar fi putut să-l întrebe. Își dădu seama că e tot aplecat spre ea și se trase îndărăt, cu obrazul încălzit deodată, se trase prea repede și prea mult.

— Nu știu dacă ai auzit că tata e director de scenă la Otto Brahm. Du-te la teatrul Lessing; dacă vrei mergem împreună, și ai să-ți dai seama dela întâiul decor și dela întâiele replici, cât de departe e de toate celelalte scene din Berlin. Poate că astăzi mint, și nu mai sânt atât de departe, pentrucă s'au pus la școala lui și i-au luat tot ce se lăsa luat, fără suflet. O parte din acel suflet e în mine

www.dacoromanica.ro

și nu-l dau. E darul tatei. Dela nouă ani am fost cu el, amestecată în vieața lui de culise și de cafenele artistice, dela întâia citire a textelor cu actorii până la întâia reprezentație și la serbarea triumfurilor de după ea. Am jucat și eu, de atunci, în Ibsen și în Hauptmann, dramă psihologică și dramă naturalistă, copii cu moșteniri ciudate nordice și fete bolnave de boala vieții. Am fost cu ele în cer.

Lotte Urban vorbea parcă pentru alții sau își povestea sieși, cu întreruperi, ca să se poată controla. Era aproape culcată pe canapea. Din când în când avea o încrețitură a gurii, care încerca să se facă zâmbet de oboseală, și nu izbutea. Prea era tânără și plină, cu o linie de cădere a pieptului și a șoldurilor, care stârnea alte valuri. El începea s'o vadă. Avea o lăcomie de care se sfia. Se afla înaintea unei fete de optsprezece ani, ageră și trăită, cu o frumusețe adunată și tainică. Din moleșala ei supraveghiată, în care-i plăcea să se menție, ea îl stăpânea și o știa. Povestea înainte, poate căutându-se și poate căutând drumul pe care să se întâlnească amândoi, după întâia ciocnire, mai mult de spaimă.

— Nu știu de ce l-am iubit atât de mult pe tata. Poate pentrucă ne potrivim în totul la fire și a fost la fel de ușor să intru în gusturile lui și să mi-l supun. El m'a ținut la școala de artă, mi-a ales și m'a ajutat să-mi pregătesc întâiele roluri și m'a luat trei luni la Paris, când a fost chemat pentru montarea Norei. Parisul la șaisprezece ani, cu scriitorii, artiștii, gazetarii și oamenii lui de lume, cu femeile mai cu seamă! Am venit acasă îmbătată, cu hotărîrea să mă întorc, la douăzeci, douăzeci și cinci de ani, ca orice, ca actriță, ca profesoară în familii, ca aventurieră. Pe tata ai să-l cunoști: e înalt,

www.dacoromanica.ro

bălan, neliniștit, de pe la marginea bărăganului ierbos dela Lüneburg, mai mult Vend decât German. Dar mama e ca mine. Uite, părul ăsta negru, — zicea și își plimba mâinile prin el răsfirându-l, iar Vlad se înfiora, simțind prin creștet aceeași mângâiere, — părul ăsta negru îl am dela ea. L-a adus de pe Rin, de unde a venit tot cu atâta sânge aleman cât francez și italian. Clocotește și în mine și nu mă lasă locului. Poate că s'a deșteptat acolo în Paris la un glas vechiu. Doamna Henke e rudă cu tata, dar l-a oropsit pentrucă a lăsat pe mama și pentru vieața lui de Anticrist. Tot atât de mult, mă tem, pentru înrâurirea pe care o are asupra mea. O ocrotește, în schimb, pe mama și-mi vrea mie binele. Judecă singur, de care parte trebue să mă împingă inima. Numai că ele nici nu bănue cât sântem în altă privință de aproape.

Lupta cea mai grea împotriva tatei n'o duc cele două femei, ci o duc eu. Nu mai vreau să aibă atâta putere asupra mea. In vârtejul care-l smulge simt că mă ia și pe mine. Până astăzi mi se pare că m'am ținut, deși nu sânt totdeauna convinsă. Poate că sânt tocmai în mijlocul lui și mă înșel numai singură, cu făgădueli care nu se mai pot împlini. Poate că de pe acuma greșelile mele, ieșite numai dintr'o dragoste fiască, cerută de el și împinsă de mine prea departe, sânt așa de grele că nu mai e nicio nădejde de întoarcere. De aceea m'am îndreptat spre cinematograf, pe care el îl urăște. Intind câteodată brațul așa, ca să mă apuc de ceva și să scap. Tot ce e bun în mine izbucnește și se dă, când o ființă omenească se apropie, mă înțelege și vrea să mă ajute. De ce să mă ajute, împotriva a ce? Nu știu nici eu bine: a tot ce a fost și nu se mai poate schimba sau a tot ce are să mă ajungă și nu poate fi ocolit? A celorlalți sau a mea? Niciodată

www.dacoromanica.ro

n'am simțit ca acum o primejdie împrejurul meu, care mă privește cu ochi rotunzi și mă așteaptă. Poate că e numai viața cu noaptea ei de valuri.

El îi întinse mâna, mișcat până în fundul sufletului, mișcat cum nu mai fusese niciodată. Primise spovedania unei fete care trecuse prin mai multe și trebuia să fie mult mai îndemânatică și mai tare decât el. Dar nu mai avea nicio sfială. Nu se mai întreba nici de ce-l alesese tocmai pe el. Ar fi vrut să-l pună la încercare și să-i ceară într'adevăr ceva, ceva greu și încurcat, cum trebuiau să fie grijile unui asemenea suflet neliniștit. I-ar fi plăcut să-i fie prieten și să-și câștige acest drept printr'o faptă, care să nu fie de toate zilele, așa cum nu se putea să fie nici legăturile lor.

Ea îi ținea mâna într'a ei și îl privea cu ochii negri cari se făceau tot mai puternici și veneau îndărăt din cețurile de-adineauri. Incepea să aibă din nou vârsta ei. Un zâmbet copilăros îi lumină obrazul:

— Îți mulțumesc pentru această mână. N'am să uit niciodată ziua de astăzi. Dumneata uită vorbele și nebuniile mele. Trebue să ne mai întâlnim. Cum începusem însă, mergeam la catastrofă, zise ea arătându-și dinții frumoși. Am și eu zilele mele negre. Iartă-mă. Imi dai voie să-ți zic Vlad? N'are să știe nimeni. In lume am să mă feresc să-ți spui pe nume. La locul unde ar trebui să te « domnesc », la fel cu ceilalți, ca pe un necunoscut, am să închid puțin pleoapele, ca să te văd ca acum, speriat și bun, și apoi am să vorbesc nepăsătoare mai departe. Te supără? Nu zici nimic?

— Fă cum vrei tu, Lotte, răspunse el moale.

Ea îl luă nebună de gât și îl sărută, odată și încă odată; de câte ori? până la amețeală. Totul se petrecuse

www.dacoromanica.ro

așa de repede și din nou așa de neașteptat, că nu fu în stare, nu să se împotrivească, lucru la care nu se mai gândea, dar de rândul acesta să răspundă.

— Și acum, hai la atelier! Știi că ne așteaptă oameni acolo de o jumătate de ceas? Odată, după ce te-i cunoaște cu regisorii și cu artiștii, am să te iau la o ședință de lucru. Acum ai să te mulțumești cu ce pot să-ți arăt într'o zi de odihnă.

Bău repede cafeaua cu lapte, îl sili și pe el să facă la fel, cu toate că nu se putuse deprinde cu cafeaua apătoasă de malț a Nemților, și nu voi în ruptul capului să-l lase să plătească. Făcea pe gazda poruncitoare și care se gândise la toate.

Afară cânta aceeași muzică militară. Câte o frunză mare galbenă cădea rotindu-se de sus și se lăsa pe o masă, parcă de spaima tipsiilor și a alămurilor. Lumea se înmulțise atât de tare că trebuiră să-și facă loc până la ieșire. luptând pieptiș cu valul. Se suiră într'un automobil și porniră cu toată iuțeala. Vlad nu cunoștea drumul. După ce lăsară străzile umblate, ținură un timp cheul unui port la Sprea cu o vedere de catarge și de butoiașe cu pește, de adevărată Olandă, și alergară tot mai grăbiți pe o alee cu pomi bătrâni și case tot mai rare. Ieșeau din oraș. Nu se îndemna nici să întrebe unde se găseau, pentrucă prea era puțin umblat în Berlin ca să poată urmări, și nici să vorbească altceva. Uitase chiar și unde se găseau. Poate că nu dorea nicidecum să ajungă.

Nu știa când și cum întinsese brațul, dar se trezise ținând pe Lotte Urban de mijloc. Ea își lăsase capul pe umărul lui.

— Parcă m'ai furat și fugim, haiducul meu, îi șoptise la ureche.

www.dacoromanica.ro

Nu îndrăznea să-i spună nimic și nici să se întoarcă. O strângea poate prea tare, ca să nu-l simtă că tremură. Și cu cât o strângea mai tare cu atât tremura mai rău. Își plecase și el capul ca să i-l ajungă pe al ei. Când se opri mașina, se smulse parcă i-ar fi prins cineva.

— Trebue să mergem puțin pe jos, zise ea.

El era slăbit parcă ar fi făcut întreg drumul pe picioare. Erau pe un câmp la marginea orașului. Inaintea lor se ridica un fel de hangar de Zeppelin, făcut din tablă încreștită de zinc. Era atelierul cinematografic. In ușă îi așteptau trei tineri, cu care Lotte dădu mâna băiețește și-i înfățișă pe rând, cu nume și meserie. Unul era inginer mecanic, celălalt operator, iar cel din urmă ajutorul lui.

— Credeam că nu mai veniți, zise cel dintâiu. Tocmai ne pregăteam să plecăm.

— Ar fi fost păcat, se răsfăță Lotte. Mișcă puțin scena și dă drumul la proiectorul cel mare.

Toți trei se repeziră la manivele și aparate ciudate. O lumină de zăpadă țâșni rotundă și multă ca de pe o gură de canal. O odaie întreagă se depărta de ei. De după ea se arătă un vestibul roman, cu paturi cu capete de lei și cu statui de zeițe prin grădină.

— Sânt părți din Quo Vadis, zise inginerul. E un film care ne dă destulă bătaie de cap. Reconstrucție istorică, figurație nenumărată. Toate scenele mici le lucrăm pe loc. Pentru cele mari alergăm în toată lumea: după circuri adevărate sau clădim orașe clasice în întregime. Aparatul nu e încărcat, dar ca să nu fi adus pe un domn tocmai din România numai într'o magazie cu recuzită, ai putea să joci o scenă, domnișoară Urban.

— Vrei? îl întrebă ea pe Vlad.

— Mult, răspunse el.

www.dacoromanica.ro

— In zece minute sânt gata. Vorbește până atunci cu domnul inginer.

— Vă place cinematograful? începu acesta. Ar trebui să vă întreb mai bine: credeți în cinematograf ? Are să se vadă în curând că e vorba de o nouă credință. Germania abia începe să lucreze în această ramură. Mulți n'au încredere. Sântem încă prea mult artă și nu destul tehnică. Aparatele sânt încă strânse din toate părțile și artiștii nu pot să uite că se rup numai câteva ceasuri din teatru. Sânt prea învățați cu publicul din parter și cu aplauzele care pornesc din toate părțile când se lasă cortina. Vieața mută, care se mișcă într'un cadru mai mare decât natura, tocmai pentrucă ea își poate căuta natura cea mai caracteristică, îi ulueşte și-i lasă fără înțelegere. Să lucrezi numai o zi cu noi și ai să-ți dai seama câtă muncă, de-atâtea ori sălbatică, trebue pentru ca să subjugi nouilor cerințe niște artiști mândri de succesele lor scenice și cu desăvârșire nemulțumitori în cinematograf. Deosebirea între o artă și cealaltă sare în ochi chiar de aci. Teatrul clasic se poate și citi sau poate fi ascultat cu ochii închiși, chiar reprezentat, cum se ascultă muzica, anume ca să nu distragă instrumentiștii; cinematograful trebue văzut. Textul n'are în el nicio valoare. Scenariul nu e un text, ci o notație. Fiecare cuvânt e disolvat și proiectat în esența lui vizuală și dinamică. Uite o artistă în adevăr de cinematograf, dela care aștept foarte mult, colega noastră Charlotte Urban. Iese și ea din teatru, unde n'ar fi făcut niciodată decât creații mijlocii. Prea e multă putere simbolică în jocul ei. Ai să vezi. Toți ne dăm seama și o îndemnăm să rămână în cinematograf, numai bătrânul Urban nu-și dă seama de nimic.

www.dacoromanica.ro

— Bătrânul! râse operatorul.

— In sfârșit, tatăl ei, se îndreptă inginerul.

— Ai zice că-i e bărbat, într'atât e încă de tânăr și de îndrăgostit de carnea și de sângele lui, vorbi cu oarecare năduf ajutorul.

— Nu te uita la vorbele noastre, zise inginerul, îmbunând; noi aici sântem toți îndrăgostiți de domnișoara Urban și geloși până la absurditate, chiar față de părinți.

— Regisorul Urban și părinte! Un țap, iată ce e! strigă operatorul.

— Te rog, îl opri inginerul. Marele regisor Waldemar Urban ne urăște cu înfocare, zise el întorcându-se la Vlad Armășescu, pentrucă nu poate suferi cinematograful, sau, spun colegii mei, pentrucă nu poate suferi ca cinematograful să-i ia fata, la care ține, recunosc, într'un fel cam personal. Colegii îi întorc atunci o parte din ură, mai ales că și ei se tem să nu izbutească în cele din urmă și să ne fure pe domnișoara Lotte. Eu cred că, dimpotrivă, în cele din urmă tot noi îl vom câștiga pe el. Indrăznelile de regisură ale viitorului nu vor mai fi în teatru, ci în cinematograf. Ibsen se duce, Hauptmann a început să obosească, deși se svârcolește să se înnoiască și să răspundă la orice vânt care suflă nu numai în viață, dar și în literatură. Reinhardt montează mașinăriile lui Shakespeare și se aruncă în Faust. Lărgește scena, pune trepte care duc în sală, folosește draperia, medievalizează, picturalizează, miniaturizează. Uită-te aici la noi! Spațiul în cinematograf nu cunoaște margini. Iar, dacă nu ne ajunge toată această scenă, pe care putem aduce fără să se înghesue, cinci sute de persoane, n'avem decât să deschidem ușa. Gangele are loc, Himalaia poate să încapă, toată Calea Laptelui, și nu de carton și de văpsea, ci aie-

www.dacoromanica.ro

vea. In fața acestor putințe nesfârșite regisorii au să capituleze, chiar cei mai mari.

— Al nostru poate să rămâie unde e, mormăi neînduplecat operatorul.

O lovitură de gong se auzi. Ea ocoli ca un stol de porumbei albaștri prin înălțimea înserată a atelierului și se pierdu în pădurea de decoruri. Ajutorul de mecanic alergă la marele proiector, îl aprinse și începu să-l plimbe prin încăpere ca un far dela un catarg peste o mare plină de îmbarcații. Fiecare lucru se rupea din întuneric și aștepta o apariție, ametit de lumină. Proiectorul îl scăpa din plasa lui și trecea alături, albind altă lume. Acum s'a oprit.

O statue drapată aproape străveziu stă acolo ținând cu brațul ridicat și desgolit până la subțioară, un ulcior grecesc. Apoi se întoarce către ei și zâmbește. E cu putință? E o Lotte Urban mult mai înaltă și mai subțire, cu picioarele lungi și ușoare, ca de jucătoare. Deșartă ulciorul într'o baie și rupe deasupra trandafiri. Poate că e sclava lui Petroniu, înmuiată de o dragoste nemărturisită față de mândrul, de frumosul și de istețul prieten al Impăratului. Își împreună mâinile peste cap și începe un danț, cu tresăriri de șolduri și de sâni.

— Nu, nu pot fără muzică, zise cu o supărare prefăcută, ieși din sulul de lumină și veni la Vlad. Cum îți par?

Ochii lui erau atât de mari și fața arăta atâta fericire încât fetei îi fu aproape frică și, ca să nu-i mai vie răspuns, fugi rotindu-se cu pânzele cerc împrejur.

Când intrară în automobil se aprindeau felinarele.

— Unde să te duc? Nu uita că astăzi eu sânt băiat și am toate inițiativele. N'ai să mă însoțești nicăieri. Nici

www.dacoromanica.ro

nu vreau să știi unde cobor. Când ți se face dor de mine dă-mi un telefon la atelier și potrivim o întâlnire. Să știi că are să-mi fie oricând foarte plăcută. Mi-ești drag.

Vorbea mult. Nu mai avea liniștea puțin visătoare și leneșă dela venire. Poate că era mișcată și se temea de ea însăși. Numai înaintea casei, în loc să-i ia mâna, pe care el i-o dădea, îl încolăci cu brațele pe după gât, îl sărută și îl împinse ametit în stradă. Automobilul porni mai departe nebunește.

www.dacoromanica.ro

Vlad Armășescu urcă la el în odaie. Nu era nimeni acasă, nici Zoica, nici doamna Wisotzky. N'aprinse. Uită să-și scoată pălăria și se întinse așa cum se găsea pe pat, cu ochii deschiși mari în întuneric. Pe tavan juca numai pentru el cel mai frumos film pe care-l putuse visa vreodată, cu un prolog de descoperiri neașteptate dela doamna Henke, o Lotte Urban așezată la masă și necunoscută, și cu temeiul tuturor întâmplărilor de astăzi după amiază, o altă Lotte plină de ascunzișuri, de înzestrări și de patimi. Gândurile i se încurcau. Nu-l putea urmări pe niciunul până la capăt. Era prea slab ca să-și dea vreo silință. Auzea numai prin întuneric un glas care i se părea al lui:

— Lotte! Lotte!

Peste un ceas sau două se sculă, aprinse lampa dela oglindă, se dădu aproape și se uită mai multe minute în ochii lui. Vrea să afle dela ei ce se întâmplase. Când își văzu buzele mușcate, o roșeață îi năvăli în obraji și se trase îndărăt. Oftă adânc. De ce o lăsase pe Lotte să plece, după ce abia o găsise? Ar fi vrut să fie iară împreună. Să-i spue... Ce să-i spue? Ce n'apucase sau nu știuse să-i spue cât fusese cu ea. Nu mai putea să stea în casă. Trebuia să iasă numaidecât. Abia atunci își aduse aminte că își dăduseră întâlnire cu toții la ora 8

www.dacoromanica.ro

şi jumătate în cafeneaua de pe Kurfürstendamm. Ce-ar fi fost să vie acolo şi Lotte Urban?

Dacă voia să mai ajungă era nevoie să se grăbească. Zoica nu se mai întorsese acasă. Trebue că întârziase pe lac şi se ducea de-a-dreptul. Nici la doamna Wisotzky nu se auzea nicio mişcare. Se spălă mult, parcă de teamă să nu i se păstreze vreo urmă în obraz, îşi schimbă hainele, se pieptănă cu mai multă grijă şi ieşi.

Ar fi cântat. Era fericit fără nicio pricină. Să fi fost într'adevăr fără nicio pricină? Mergea zâmbind. Paşii lui se făceau când repezi fără trebuinţă şi când se încetineau. La câte un loc se opreau. O fată se uită după el şi zâmbi şi ea. Poate că numai trecătoarea aceasta nevinovată ar fi fost în stare să spue pe nume lâncezelei de care suferea. Trecu pe dinaintea cafenelei şi n'o băgă de seamă. Numai în faţa Bisericii Amintirii îşi văzu greşeala. Dar nu se îndură să reia acelaşi drum, ci o ţinu înainte, ajunse în dreptul Grădinii Zoologice şi intră. Se uită pe geam la cafenea. La masa unde şezuse el cu Lotte, râdeau şi beau şase, şapte tineri. Ce nechibzuit fusese să se întoarcă! Mai întârzie o clipă, privi în acelaşi loc, se scutură şi se depărtă repede.

Dincolo lumea se adunase. Se uită iute peste toţi. Lotte nu era. Nici n'ar fi avut rost să fie. N'avusese de unde să afle şi el nu se gândise s'o cheme. Dar i-ar fi plăcut într'adevăr să fie? După ce o avusese numai pentru el, s'o împartă aici cu toată această lume?

Il întâmpină Zoica, înflorită toată de plimbarea câtorva ceasuri pe apă, cum credea el atunci. Se agăţă de gâtul lui, încât îl sili să se proptească bine pe spate, îşi ridică picioarele dela pământ şi dădu din ele, de trei, patru ori, copilăreşte. Ea, care era atât de chibzuită şi putea fi

www.dacoromanica.ro

atât de tăioasă, avea și mișcări de acestea sburdalnice. O scutură de pe grumaz și-i zise plictisit, ca să-l audă numai ea:

— Astâmpără-te! Ne vede lumea!

Zoica îi răspunse și ea aproape de ureche:

— Morocănosule! Te iubesc! Sânt fericită. Am telegrafiat acum un ceas mamei. Ține! Citește telegrama.

Ii strecură hârtia în mână, îl sărută și fugi.

El, cu mintea în altă parte și luat între oaspeți, o băgă în buzunar, hotărît să se uite la ea mai târziu, la masă. Era s'o vadă în originalul poștal, ani de-a rândul, în odaia de culcare a Zoichii, pusă în ramă, ca un act însemnat din muzeul familiei, cum aveau grijă să glumească mai pe urmă, ca să-și ascundă înduioșarea.

In capul mesei ședea doamna Henke. Se duse la ea, îi dădu mâna și-i păru bine că-l oprește, ca să nu mai vorbească celorlalți, cărora le trimise numai un semn din cap. Veniseră doamna Wisotzky cu amândoi Rittmeisterii, Hermann Lutz și erau așteptați Andrei Spătar, care rămăsese s'o aducă pe Magdalena Olbert, domnul Henke dela o veșnică ședință redacțională, cerută de anumite întâmplări în perspectivă în Parlament, și încă cineva, necunoscut și poftit în ultimul moment.

— Poți să-mi spui ceva de domnul acesta? îl întrebă doamna Henke arătându-i un nume pe un carton: Niculae Murgu.

Nu știa cine e. Tot ce putea spune, că era Român și, cât putea judeca după tăietură, Român din Transilvania. Prieten poate cu Andrei Spătar.

— Am înțeles, zise doamna Henke. Face parte din ceremonie. Imi pare bine că domnul Spătar, chiar într'o împrejurare ca aceasta nu și-a pierdut capul și s'a gândit

www.dacoromanica.ro

la toate. E întâiul semn de stăpânire de sine și de biruință în viață.

Vlad nu înțelegea nimic. Era deprins cu rostirea în cugetări pedagogice și cu firea poruncitoare a doamnei Henke și nu făcu nicio încercare să se lămurească. Dacă nu s'ar fi temut să nu se dea de gol, i-ar fi vorbit de Lotte, ar fi întrebat-o despre rostul de-acum al fetei și despre tatăl ei, i-ar fi povestit întâlnirea de după amiază, sărind peste câteva amănunte.

Il scoase din șovăială Zoica, nerăbdătoare ca niciodată, care o luă de gât pe doamna Henke și o întrebă:

— De ce nu vin?

— Fii cuminte, o potoli aceasta, trecându-i mâna peste creștet. Sânt pe drum. Din clipă în clipă trebue să sosească.

Soseau. Intâi se arătă în capul scării Andrei Spătar. Căută din ochi pe Zoica și veni drept la ea. Pe urmele lui se grăbea și nu prea Magdalena Olbert, care, când mai avea patru, cinci trepte se întoarse și aștepta. Avea o pălărie mică, lipită de cap și fără margini, ca o tichie de mătase neagră. Din frunte îi țâșnea o egretă albă, înfiptă culcat spre tâmpla stângă și mișcându-se chiar când purtătoarea ei nu umbla, ca la o adiere de primăvară numai de ea simțită. Purta o mântăluță de seară cu un guler mare. Era gătită ca de operă sau ca de bal.

Tot atunci își dădu seama că orhestra, vestita orhestră cânta în sala de jos. Se căsni să ghicească, ce bucată, și nu izbuti. Se uita la Magdalena Olbert care nici nu înainta, nici nu sta pe loc, pentrucă avea toată mișcarea unui om către care vine altul. Părea un bust modern de marmoră colorată așezat acolo și pe-alături de care trebuia să urce în două șiruri, pe-o parte și pe alta, jucători în fracuri și rochii decoltate. Nu mai știe dacă atunci

www.dacoromanica.ro

sau mai târziu i s'a părut că venea pentru el și că nu se putea întregi, că a rămas ca fata de piatră a basmului, jumătate intrată în pământ. Multă vreme n'a mai văzut-o decât ca printr'o ceață.

Cineva o urma, care a ajuns-o, și amândoi au suit umăr la umăr treptele care-i mai despărțeau de lume. Magdalena Olbert se întregise, dar nu pentru el. Ii părea mai bine, fără să-și dea seama de ce. Tovarășul ei era un tânăr de vârsta lor, cu mersul cam aruncat, sau de îngâmfat sau de om de sport. L-a mirat că purta joben, iar în mâna cu mănușă de serată un buchet de zeci și zeci de garoafe albe. Azi îl urmăreau garoafele. De după un paravan cu garoafe, numai că roșii ca luna plină de vară când răsare, îl chemase acum câteva ceasuri la ea Lotte Urban.

— Dați-mi voie să aduc între noi pe prietenul meu Niculae Murgu, student în ultimul an la politehnică.

— Mă bucur, zise doamna Henke. Veacul care vine are să fie al inginerilor. Ca după potop, totul trebue clădit din nou. Constructorii sânt cei mai aproape de gândul lui Dumnezeu tatăl, care a făcut lumea.

— Stimată doamnă, îi răspunse Murgu, cu un surâs numai într'o parte și tot atât de încrezut ca și pasul lui, eu sânt himist și mai mult fierb și toc lumea, decât o zidesc.

— Ai să înveți bine, tinere. Germania e țara industriei culorilor și grădina lui Isus. Cine trece prin școlile ei, nu se poate să nu se umple și de duhul lui.

— Cunoaște acum și pe domnișoara Zoica Armășescu, zise mai departe Spătar ducându-l înaintea ei.

Murgu dădu să se aplece, dar Zoica nu lăsa pe nimeni să-i sărute mâna.

www.dacoromanica.ro

— Mie mi-e destul că ești prieten cu domnul Spătar și nu te mai întreb ce faci în țara nemțească. Sânt sigură că ai să petreci bine printre noi. Nu trebue decât să aduci aceeași dragoste cu care ești primit.

Acum ar fi putut să-i dea și mâna să i-o sărute! Ce purtări de doamnă mare luase deodată Zoica! Și încă față de un spilcuit, astăzi văzut întâia oară și care lui dela început nu-i plăcuse! Incepea să semene cu doamna Henke. Era dator să-i atragă luarea aminte.

Murgu rămăsese puțin prostit în fața ei, oricât părea el de sigur de sine și știa să înlocuiască albastrul guano păsăresc din Galapagos cu potasă artificială. Nu se mai pricepea nici să spue ceva, nici să plece. Zoica își dădea seamă că omul mai avea o sarcină de împlinit și aștepta. Atunci îi sări în ajutor Magdalena Olbert:

— Dă florile și fără poezie, de care nu-ți mai aduci aminte, domnule Murgu. Ele au să-ți fie tot așa de bine primite.

Politehnicianul se întoarse și zâmbi puțin tovarășei lui, apoi își veni în fire, întinse buchetul și zise:

— Prietenii mei mi-au pus în mână aceste flori ca să le dau celei mai fericite dintre femeile de astă seară. L-au ales fără îndoială dinadins pe cel mai străin ca să nu se lase călăuzit decât de inimă. Inima mea m'a adus la dumneata. Binevoiește!

Zoica era mișcată, se vedea, mai mult decât ar fi voit să pară. Luă buchetul, cu o privire împrejur, care era parcă de cerere de iertare. Magdalena Olbert o îmbrățișă. Murgu plecă mai departe, ca să lege cunoștință și cu cealaltă lume. Fu auzit vorbind Olghii Rittmeister de ochi de cobalt, doamnei Wisotzky de mâini de lumină. Vlad îl urmărea, fără să se ție de el, ca pe un pitpalac seara,

www.dacoromanica.ro

care se mută din copac în copac, după cântec, până când Magdalena Olbert i se opri înainte:

— E o zi mare pentru dumneata ziua de astăzi. Trebue să fii mulțumit. E bine zis, nu?

El nu știa ce să răspundă. Ce voia să spue cu vorbele ei ciudate? Aflase de undeva? Se vedea de pe obrazul lui?

— Am primit cu mare plăcere să petrec seara aici. Știam că te întâlnesc și că putem duce la capăt convorbirea începută acum o săptămână. Am avut șapte zile de clinică foarte grele.

El trebuia să zică ceva. Magdalena Olbert îl simțea că tace altfel decât tăcea de obiceiu, și nu înțelegea. Trecea dela o vorbă la alta. Se împiedica. Ea care vorbea cu el totdeauna românește, îi vorbea nemțește. Noroc însă că tocmai atunci se ivi în pelerina lui cunoscută domnul Henke. Se puteau așeza la masă. Se porni o mare mișcare de scaune, fiecare se grăbi să-și ia locul dinainte arătat cu cartoane, ca la un banchet oficial, și sindrofia cu ceaiu și cu prăjituri începu.

— Vă rog să nu uitați, zise doamna Wisotzky, că am venit astăseară aici pentru muzică. Ascultați vioara primă în aria asta din Flautul fermecat. Nici Mozart dacă ar fi la clavecin, nu și-ar putea dori un solist mai desăvârșit.

Orhestra era într'adevăr bună. Puteau să fie șapte sau opt instrumente cu coarde și un pian. Nu se vedea de-aici, dar sunetele își plimbau fără nicio piedică și abia slăbite, undele, prin cele două săli mari, din parter și dela etaj. La multe mese oamenii își întrerupeau convorbirea sau gustarea ca să asculte. Cafeneaua lua atunci înfățișarea unei săli de concert. Doamna Wisotzky, care era o muzicală, avusese dreptate. Se lăsară și ei furați de

www.dacoromanica.ro

înfloriturile mângâioase ale compoziției, care vorbea acum prin notele catifelate ale violoncelului.

— Parcă e o rugăciune cântată de un cor de copii băieți, zise la urechea lui Vlad, Magdalena Olbert.

Gândul lui era la Lotte Urban, pe care o auzea mai limpede decât pe vecina lui: « Nu, nu pot fără muzică! » și o vedea fugind sub lămpi, în fluturarea de rochi albe, ca într'un viscol de zăpadă. Când închidea ochii simțea pe gură buzele ei repezi și se trezea uitându-se împrejur speriat. Doamna Henke era în picioare, în capul mesei. De o parte o avea pe Zoica și de alta pe Andrei Spătar.

— Buna doamnă Wisotzky spunea că am venit aici pentru muzică și i-am ascultat sfatul. Am ascultat pe Mozart cel plin de panglici. Imi place mai mult în Dom un concert de Bach, niște Sfinte Patimi după evanghelistul Matei, cântat de orgă și de viori. Dar am mai venit astă seară pentru ceva. Chiar eu am aflat-o numai de un ceas. Și trebue să mă ascultați pe mine acum, pentrucă nu sânt numai doamna Henke, pe care o cunoașteți, puțin cam aspră și învechită, ci o mamă bună între cei doi copii mai mari ai ei. Pe mama domnului Spătar a chemat-o Dumnezeu mai de mult la El, iar mama prietenei mele, Zoica Armășescu, de care mă leagă o veche cunoștință, e departe. Tinerii m'au rugat să le țiu la amândoi locul de mamă, cel puțin câteva clipe, și am primit cu bucurie. Sântem astăzi împreună pentru o serbare a inelelor. Domnișoara Zoica Armășescu se logodește cu domnul Andrei Spătar.

Zise cu vorba măreață și adâncă de fată de pastor, care slujește, le luă mâinile și le puse una într'alta. Zoica era roșie și cu ochii plecați; Andrei Spătar, mai mult supt de sânge, se uita la ea cu coada ochiului.

www.dacoromanica.ro

Vlad Armășescu tresări, bagă mâna în buzunar și scoase repede hârtia pe care i-o dăduse la intrare soră-sa. La început nu putea citi. Literele îi jucau înaintea ochilor. Pe urmă citi de două, trei ori fără să înțeleagă: « Mamă, mă logodesc astăzi cu Andrei Spătar, medic transilvănean. Așteptăm binecuvântarea și te sărutăm». In jurul celor doi se îngrămădise lumea, veselă și sgomotoasă. Femeile se sărutau, bărbații își strângeau mâna. Era, prin urmare, adevărat! Iar el, amețit de micile plăceri proprii, nu bănuise, nu văzuse, nu știuse nimic. Zoica îl lăsase să afle cel din urmă și ca un străin. Și începuse să se îndepărteze de-ai ei! De unde până ieri mai mult îl ciocănea pe Andrei Spătar, acum se uita la el ca la un cireș copt. Nici nu băgase de seamă că fratele ei nu se sculase de jos și nu făcuse nicio mișcare ca să se potrivească celorlalți.

Orhestra cânta un vals, Dunărea albastră a lui Strauss. Trei perechi se îmbrățișară și porniră în dansul legănat vienez. In frunte domnul cu doamna Henke, după ei Zoica Armășescu și Andrei Spătar și la urmă Olga Rittmeister cu soțul. Murgu se aplecă în fața Magdalenei Olbert și o ceru. Ea râse și îl rugă s'o ierte:

— Te rog, mai târziu, domnule Murgu. Să nu împestrițăm perechile. Nu vezi că e un dans al familiilor?

Poate că nu aceasta era adevărata pricină, pentrucă numaidecât după aceea se îndreptă spre Vlad Armășescu și se opri înaintea lui. El n'o vedea, cum nu vedea pe nimeni. Se simțea nespus de singur și de trist. Nu se putea gândi la nimic. Parcă toate legăturile cu lumea se rupseseră.

— Dacă n'ai nimic împotrivă, aș vrea să-ți vorbesc, îi zise ea.

www.dacoromanica.ro

La întoarcere, la cincizeci de metri de debarcader, el a întrebat-o deodată, fără nici o pregătire, dacă-l vrea ca soț.

www.dacoromanica.ro

Vlad se uită în sus, chemat de glas, dar nu arăta prin nimic altceva că a înțeles. Magdalena Olbert se așează lângă el, fără să mai aștepte răspuns.

— Nu trebue să fii atât de amărît că n'ai știut nimic. Până aproape să însereze n'a știut nimeni, nici ei. Fuseseră toată după amiaza cu luntrea pe lac, ea la cârmă, el la pânze. Vântul a fost la apă destul de tare și le-a dat de lucru tot timpul, așa că, afară de comenzi, mai mult n'au vorbit. La întoarcere, la cincizeci de metri de debarcader, el a întrebat-o deodată, fără nicio pregătire, dacă-l vrea ca soț. Zoica a avut unul din răspunsurile cu care ne dă câteodată peste cap și a strigat dela cârmă, de unde nu se mișcase: «Da». S'au dat jos din luntre, au venit la mine, mi-au spus și atunci, pe lângă oaspeții de azi dimineață, am mai chemat pe cine vezi. Ai ceva împotriva lui Spătar?

— N'am nimic împotriva nimănui. Dacă ar fi să am ceva împotriva cuiva, aș avea împotriva mea. Nu sânt bun de nimic.

— Nu te certa fără dreptate. Poate că ai lucrat astăzi și ești obosit. Nu lăsa pe Zoica și nici pe Spătar să bage de seamă că nu vrei să știi de ei. Spune-le un cuvânt. Te încredințez că Spătar e bărbatul cel mai de ispravă pe care îl cunosc. Și nu uita că eu îl știu de mulți ani, de-acasă. Crede-mă că dacă ar fi fost să mă mărit vreodată și m'ar fi cerut el, nici eu n'aș fi șovăit. A făcut punerea în scenă de astăseară numai pentrucă nu vrea să dea niciun prilej de vorbă, nici mai târziu, dintr'o mare cinste sufletească. Dar în două sau trei zile pleacă, scurtându-și șederea, și se duce la mama dumneavoastră, ca să-i ceară voie și să-l cunoască. Nu le turbura bucuria serii de astăzi.

www.dacoromanica.ro

Se dăduse lângă el şi-i vorbea aproape de ureche. Vlad o asculta şi se întorcea foarte încet, ca de tare departe. Se simţea puţin ruşinat. Strânse mâna Magdalenei Olbert şi-i şopti numai atât:

— Îţi mulţumesc. Eşti un adevărat medicus animae. Incep să-ţi fiu dator consultaţii.

Ea izbucni în râs, îl bătu prietenește pe umăr şi se sculă:

— Domnule Murgu, mai vrei? Sânt gata.

Şi porni, rezemată de braţul politehnicianului şi puţin aplecată îndărăt, ca să-l mai vadă şi să-i zâmbească. Avea ochii ei mari şi umezi de capră neagră. Nici el nu mai avea în suflet decât zâmbet. Ce fată bună!

Valvârtejul acesta vesel nu ţinu însă mult. Portarul veni de jos, încurcat puţin în livreaua lui prea lungă şi cu şapca în mână, ca să dea ceva de veste lui Spătar, pe care îl opri chiar din mijlocul dansului. Ii şopti două vorbe la ureche speriat şi fugi. Pe scară îşi punea şapca şi îşi potrivea gulerul la gât. Spătar spuse la rândul lui ceva Zoichii şi alergă după el. Lumea se aşeză pe două rânduri, în picioare, între scară şi masa lor, cinci deoparte şi cinci de alta.

Vlad se trezise lângă Zoica fără să se fi legat deplin de serbare. O luase de mână şi ea i-o strângea pe-a lui, ca un răspuns. Nu pricepea ce se pregătea şi îşi zicea că e încă un număr din punerea în scenă de care vorbise Magdalena Olbert. Ardelenii sânt mult mai scrobiţi şi mai ceremonioşi decât ceilalţi Români. Ii plăcea cât de uşor se înmlădiase o Romăncuţă repezită şi dispreţuitoare de forme ca Zoica şi primise toate purtările după tipic de care-şi băteau joc împreună altădată. Ar mai fi vrut s'o vadă şi că-şi dă mâna la sărutat!

www.dacoromanica.ro

Pe scară urcau acum, întovărășiți de Spătar, care trecea dela unul la altul, doi domni. Arătau cam de aceeași vârstă, dar cu totul deosebiți ca înfățișare. Cel dintâi era îmbrăcat în haină de seară cu guler de mătase și avea un fel de măreție obosită, ascunsă după un zâmbet de curtean, pentru toți și la fața pielei. Pantofii de lac subțiri și lungi, îl întinereau. Călcau pe preș în linie și măsurat, parcă ar fi mers așa până la capătul pământului, neturburați de nicio putere de afară. Numărând pașii aceia liniștiți, Vlad se simți cuprins de milă pentru sbuciumul lui Spătar, care se cheltuia în preajma lor. Cel de-al doilea domn venea când alături și când îndărătul celui dintâiu, potrivindu-și ochelarii pe nas, încruntându-se și adulmecând neastâmpărat în dreapta și în stânga. Era puțin încovoiat, dar de încovoierea vulturului, care își trage capul între umeri ca să privească mai bine. Avea haine de stradă, cadrilate. Lui Vlad i se păru cunoscut. Il mai văzuse undeva, în fotografie sau în lume.

— Domnul Ministru al României! zise cu glas tare, ca un majordom, Andrei Spătar. Toți făcură aceeași mișcare de bunăvenire.

— Bine v'am găsit, doamnele mele și domnilor, zise el măreț.

— Unde e logodnica? Nu-mi spuneți! Lăsați-mă s'o găsesc eu, se amestecă celălalt în vorbă. Ți-am povestit, Excelență, că am văzut-o pe Câmpia Blajului, când sbura Vlaicu.

Dela întâiele cuvinte Vlad îl recunoscuse. Era Caragiale. Nu putea spune că bietul Spătar nu se ostenise ca să dea strălucire serii! Poate că era una din formele în care el își arăta iubirea.

www.dacoromanica.ro

— Dumneata eşti, turturică, nu te mai ascunde după ceilalţi, zise scriitorul şi puse mâna pe Magdalena Olbert.

Toată lumea râse cu hohot. El îşi aşeză mai bine ochelarii şi se uită încă odată la femeile din cele două rânduri. Magdalena făcu semn lui Vlad şi abia îşi ţinea râsul.

— Mi-aduc aminte că eraţi două. Logodnica trebue să fie atunci cealaltă. De vină că m'am înşelat e că-mi plac mie oacheşele.

— Vă rog să luaţi loc, Excelenţă şi domnule, şi să ne cinstiţi masa şi prilejul. Daţi-mi voie să fac, mai înainte, prezentările şi să încep cu cine mi-e mai aproape. Logodnica mea, Zoica Armăşescu.

— Da, dumneaei e, mi-aduc aminte, izbucni Caragiale şi se repezi să-i dea mâna peste Ministru. Eşti fată frumoasă şi mă bucur pentru prietenul meu Spătar. Mă ştii? Bătrânul în jiletcă dela Blaj.

— Eu ţineam în deosebi să te văd, nu numai ca să felicit pe o tânără atât de aleasă, supusă a ţării mele, care face un asemenea pas însemnat în oraşul de reşedinţă al legaţiei, luă cuvântul Ministrul,— Zoichii poate nu i s'ar fi părut fraza atât de lungă dacă în tot acest timp nu i-ar fi ţinut mâna într'ale lui,— dar, sfârşi el pe neaşteptate, pentrucă sântem puţin rude.

— Nu ştiam nimic, zise Zoica mirată şi îşi liberă mâna.

— Am să te deslusesc numaidecât. Dumnealui e fratele dumitale, Vlad Armăşescu? Dacă veneaţi la mine de-a doua sau a treia zi după sosire, cum aveam dreptul să m'aştept, aţi fi aflat-o în alte împrejurări. Aşa, trebue să auziţi această destăinuire de roman senzaţional, tocmai astă seară. E răzbunarea mea îndoită, de rudă şi de Mini-

www.dacoromanica.ro

stru, deopotrivă de neluați în seamă. Dar, dacă vreți, să facem întâi cunoștință cu toți, ca să ne putem așeza și să nu ținem atâta lume în picioare pentru descurcarea unui adevărat stufiș genealogic, interesant însă numai pentru noi.

Pe doamna și domnul Henke îi cunoștea destul de bine. Pe Murgu îl mai întâlnise la o serbare a Societății studenților români dela Berlin. De Hermann Lutz văzuse niște desene într'o revistă de artă și-i arătă cât se bucura să-i facă, întâi, cunoștința și, apoi, dacă se putea, să-l revadă. Magdalena Olbert era prietena și concetățeana lui Spătar, care i-o lăudase în tot felul și cu așa cuvinte că s'ar sfii, știindu-i modestia, să i le repete în public. Doamna Wisotzky, fata și ginerele ei, care găzduise pe niște rude ale lui, îi erau foarte aproape și ar fi fost măgulit să-i aibă la un ceaiu într'o după amiază, la legație. Intr'un cuvânt, Ministrul României s'a purtat ca un adevărat diplomat și om de lume și a câștigat bunăvoința tuturor. Spătar lăcrăma aproape de bucurie.

Se așezară.

Ministrul ședea la un capăt, între Zoica Armășescu și domnul Henke, iar Caragiale la celălalt capăt, între Spătar și doamna Henke. Pe-o latură, între Zoica și doamna Henke, erau Otto Rittmeister, Magdalena Olbert și Murgu iar pe cealaltă, între domnul Henke și Spătar, Olga Rittmeister, Vlad Armășescu, doamna Wisotzky și Hermann Lutz. Dela o masă vecină cineva se sculă pe jumătate și salută pe Magdalena Olbert și pe Murgu, pe care îi avea în față. Ei răspunseră.

— Cine e? întrebă Hermann Lutz și se suci ca să vadă.

Era Kurt Mikloș, cu o doamnă mai în vârstă.

www.dacoromanica.ro

— Scârba! mormăi Andrei Spătar și se aplecă la urechia scriitorului ca să-i spuie ce vecin aveau.

Acesta își scoase din buzunar ochelarii, și-i potrivi pe nas, cu mișcări de nerăbdare, și se întoarse cu tot scaunul, ca să se uite. Se uita cu capul dat puțin pe spate și cu o încruntare de om care nu poartă totdeauna sticle. Era o privire de pedeapsă și de fulger. Kurt Mikloș, fie că-l știa cine e, fie că se temea de vreo izbucnire, chemă chelnerul, găsi o vină închipuită mesei și se mută la alta, mai depărtată. Ii ajungea să-i ție sub observație.

Ministrul povestea dincolo în ce fel erau înrudiți Armășeștii cu Beldimanii.

— Nu v'a spus tatăl vostru niciodată că se născuse în Bolintinul din Ilfov?

— Știam, răspunse Zoica, dar mai știam că numai din întâmplare, într'o călătorie, și că nu mai dăduse de-atunci pe-acolo niciodată.

— E adevărat, numai că nu se găsea într'o călătorie obișnuită. Eu eram pe-acea vreme de vreo zece ani și mi-aduc foarte bine aminte de trăsura încărcată la spate de buclucuri, de unde a coborît o cucoană înfășurată în tot felul de scurteici și de șaluri. Era prin Octombrie și într'o toamnă ploioasă și rece. Peste o săptămână s'a născut într'o odaie dela conacul de vară tatăl vostru. L-am ținut și eu în brațe. Țipa cu nădejde. Pe urmă căile noastre s'au depărtat. O Armășească a fost soția unui Beldiman dela 1830 și au mai rămas oameni, atât în neamul vostru cât și în al nostru, cari n'au uitat. Bunica ta a venit dinadins ca să nască la noi. Mi se pare că era o datorie și crede, rogu-te, că mă bucur din tot sufletul să fiu astăzi față la logodna nepoatei ei, unde mai pot să țiu și locul mamei lipsă, pentrucă fetei i-a

www.dacoromanica.ro

plăcut, focoasă și pornită și ea ca toți Armășeștii, să hotărască după plac și să n'aștepte nici douăzeci și patru de ceasuri.

Zoica mișcată îi întinse fruntea și ruda ei dela 1830, aproape din zilele Jalnicii Tragodii, o sărută între ochi, în aplauzele întregii mese.

— Atunci trebue să vă spui și eu de ce mă găsesc aici, dacă fiecare, ca în tragediile antice când se arată înaintea lumii, e dator să-și înșire neamurile și rosturile, zise ridicându-se în picioare la celălalt capăt și depărtându-și scaunul, ca să se simtă la îndemână, al doilea oaspe extraordinar. Vă înștiințez dinainte că la sfârșit am să pup și eu, dar pe obraz, pe vecinul meu dela dreapta. Sânt, cum știți, un scriitor român și, ca toți scriitorii, om fără noroc. Uite, și aici, a fost destul să viu și eu ca să ne facem treisprezece. Dacă până într'un an va fi să moară cineva dintre noi, după credința poporului, să vedeți că tot eu am să fac și isprava asta. Țineți minte! sântem la sfârșitul lui Octombrie 1911. Să veniți să mă căutați la sfârșitul lui Octombrie 1912. Dar nu vă speriați, că n'am s'o țiu tot pe struna asta, până la urmă. Știu și eu ce înseamnă o oratie de nuntă. Să vedeți: după ce n'oi mai vorbi de mine, am să încep să fiu vesel. Și acum să vă dau ceva de gol. Când am făcut astăvară cunoștința dumnealor, și a dumnealor, și a dumnealor, pe o câmpie din Transilvania, singurii cari arătau oameni așezați erau domnișoara Olbert și domnul Vlad Armășescu. Andrei Spătar alerga zănatic după aeroplanul lui Vlaicu și recita cu sufletul la gură texte din Goethe. Domnișoara Zoica stătea la sfat cu alt ipochimen. Eu când am fost chemat aici ca să fiu martor la o logodnă românească între acea lume de-atunci dela Blaj, am cre-

www.dacoromanica.ro

zut că viu pentru domnișoara Olbert și domnul Armășescu. Și iată-i că ei stau cuminți și nepăsători, departe unul de altul, iar cei doi zănateci de odinioară au pus întâia piatră la casă. Să fie cu noroc și la mulți ani! Spătar e om întreg și bun Român. Pe deasupra e medic și vrea să găsească niscai leacuri pentru neamul lui. Să-i ajute Dumnezeu și să trăsnească tot Sfinția Sa pe toți dușmanii!

Zicând, se uita încruntat, dar fără să-l vadă, pentrucă nu mai avea ochelarii, către masa lui Kurt Mikloș. Apoi se aplecă și sărută pe amândoi obrajii pe Andrei Spătar. Zoica se ridică dela locul ei și alergă în jurul mesei, ca să-i strângă mâna. El îi sărută mânuța, cavalerește. O văzuse și pe asta, Vlad! Abia de-acum își dădea seama că s'a încheiat cu Zoica lor și că începe una nouă: doamna Zoe Spătar. Magdalena Olbert îi zâmbea șiret de peste masă. Noroc numai că scriitorul vorbise românește și nu fusese înțeles de toți. Ce fată bună! Ce fată bună! Zâmbetul ei arăta că nici nu se supără, nici nu se sfiește. El, nu mai departe decât azi dimineață, n'ar fi fost așa de sigur ce față ar fi făcut auzindu-l pe Caragiale luându-le peste picior camaraderia cam fierbinte dela Blaj. Poate că vorba lui ar fi descoperit undeva, în vreo cută de suflet, un gând ascuns și un fior oprit, și le-ar fi scos de-acolo la lumină, în ochii tuturor. Acum putea să răspundă tot atât de senin zâmbetului băiețesc al Magdei. Intr'o singură frică trăia de când venise aici, să nu-l întrebe doamna Henke despre întâlnirea cu Lotte. Intâmplările erau prea proaspete și avea un început de înnecăciune numai când se gândea la ele. N'ar fi răbdat o convorbire fără să nu se dea de gol. Lotte, năzdrăvana și svârluga, cu secole de piroteală și de nepăsare și cu

www.dacoromanica.ro

clipe de răsturnări și de văpaie! Pe unde își va fi petrecând ea acum vremea? Poate la teatrul Lessing, în culise, cu tatăl ei, care începea să i se arate, atât din cuvintele fetei cât și din părerile atelierului, ca un personaj destul de fantastic. Și deodată se auzi cu spaimă, pe el și nu pe altul, întrebând pe Caragiale:

— Cunoașteți activitatea de regisor a lui Waldemar Urban?

— Negreșit că o cunosc, tinere. Îți place cumva teatrul? Află dela mine, dela un pățit, că e o otravă dulce și e mai bine să te ferești. Știi că meșterul otrăvurilor, Mitridat, era din părțile noastre, se scăldase ca noi în Marea Neagră și vorbea greceşte; nu e de mirare că m'am bizuit în el și am vrut să-i refac pentru teatru, experiența. Nu te încrede în mine, că vorbesc, mă mișc, pup pe Andrei Spătărescu, îmi plac de mult, încă dela Blaj, ochii mari de codană, totdeauna umezi, cum îi visa Eminescu, ai doftoresei săsoaice dela stânga mea; — știe românește? Cu atât mai bine! Are să vadă că spui adevărul, și nu niște palavre dulci de bătrân unei fete frumoase. Imi pare rău că nu i le spui dumneata. Lasă, nu te întoarce! Dacă nu i le spui acum, ai să i le spui mai târziu, sau, dacă nu-ți dă brânci inima în niciun fel, e că ai apucat să i le spui altcuiva și nu mai vezi ce vedem noi toți. Prin urmare, nu crede, dacă fac tot ce fac, mă lupt, gâfâi, râd, că ași fi viu. Mitridat nu mi-a folosit la nimic. Sânt mort de mult. M'a omorît teatrul. « Momentele» mele sânt scene dialogate, cu toată mișcarea și surprizele dramatice, de comedii de moravuri, pe care nu le-am scris și n'am să le scriu niciodată! Uită-te și în compozițiile mele epice, chiar în Păcat, în Hanul lui Mânjoală, ca să nu mai vorbesc de Făclia de Paște. Adu-ți

www.dacoromanica.ro

aminte de însuşi Kir Ianulea, icoana asta bizantină, pe care am lucrat-o cu pensule greceşti şi italiene şi am dăruit-o pentru iconostasul bisericii literaturii române, unde am să am şi eu o piatră de mormânt de ctitor, în tindă, pe locul unde îşi aprind babele lumânărelele de sufletul morţilor. Au să-şi roadă bătrânicele genunchii scorţoşi de mine şi n'au să ştie de ce sânt aşa de tare şi de rău. « Aoleu, mamă, cum mă mai dor oscioarele când mă aşez pe piatra păcătosului de Ion Luca. Mult mai trebue să fi greşit în vieaţă, dacă şi acum otrăveşte pe cine se apropie de el! ». Teatrul, el e greşeala mea, blestemul şi steaua vieţii. Şi mă mai întrebi dacă ştiu de activitatea de regisor a lui Urban? O am în vârful degetelor, mă gâdilă noaptea în pat, când aud replici şi văd scene. E un artist. Pentru mine, mi l-aşi vrea şi nu destul. Pune dela el. Eu am rămas puţin de şcoala veche şi vreau să mă văd pe scenă pe mine. Ce « Clopot scufundat » a ticluit? Aproape nu-l cunoşteam. Şi o Noră de-a lui sau o Raţă sălbatică! Iţi aduci aminte de scrântitul de Eckdal? Când intră el parcă trece prin nişte aţe de paianjen ale simbolului şi se duce mai departe prin lume, cu nebunia lui, care e şi nebunia noastră. Dar Hedwiga, mica Hedwiga? S'o auzi, în ce act? da, în actul al patrulea. Uite-o cu scrisoarea în mână, fericită: « Gândeşte-te — o scrisoare! N'am primit încă niciodată scrisoare. Iar pe plic stă scris: « Domnişoarei ». Domnişoarei Hedwiga Eckdal. Gândeşte-te! Eu sânt asta! ». De câte ori mă gândesc la ceva alb şi nevinovat, fata asta slabă de ochi şi sortită morţii timpurii, îmi iese înainte. Deschide o uşă de aer şi vrea să intre în vieaţă. Cine juca acum doi, trei ani pe Hedwiga Eckdal? La început era arătată pe afiş numai cu trei stele. Juca dumnezeeşte şi groaznic. Iţi venea să ţipi de

www.dacoromanica.ro

milă, ca să tacă, să plece. Era subțire și ușoară, jumătate din altă lume. Nu venea niciodată în față. Părea văzută numai în lumină, ca o filigrană. Am aflat pe urmă că era chiar fata lui Urban. Am vrut să-i vorbesc, dar tatăsău nu lăsa pe nimeni să se apropie de ea. Mare artistă, piciulinga aia! O să mai auzim de ea.

— E nepoata domnei Henke, zise Magdalena Olbert.

— A, de Lotte vorbești? In Hedwiga Eckdal am văzut-o și eu, se amestecă aceasta. Își juca puțin propria viață, pentrucă tatăl ei din dramă seamănă leit cu tatăl adevărat. E o fată înzestrată, dar n'are să se aleagă nimic de ea. Prea a moștenit mult dela bietul Waldemar.

— Unde e fata? Ași putea-o vedea? întrebă Caragiale.

— Domnul Vlad Armășescu a întâlnit-o după amiază și ne-ar putea spune, îi răspunse doamna Henke.

— Bine, și stai cu noi la masă, ne iei pe departe cu teatrul Lessing, pe când dumneata abia ai lăsat la colț pe dumnezeiasca ființă care m'a făcut să plâng într'o seară ca o streașină? Repede, spune ce-i cu ea? Ce gândește? Ce rochie purta? Ce face? Pe cine iubește? Sau nu cumva n'ai ochi pentru marea doftoroaie săsoaică de peste drum, pentrucă ți i-a luat vrăjitoarea dela teatrul Lessing? Deschide baierele inimii și vorbește!

Vlad Armășescu trecuse prin toate spaimele și căldurile. Dar chiar mărimea primejdiei și a spectacolului, să poată vorbi despre Lotte înaintea vestitului scriitor, care era îndrăgostit de ea, și între rude și prieteni, cari o cunoșteau toți în atâtea feluri, și numai în felul lui nu, îl umplea de o trebuință de mărturisire și de o ispită de spus tot ce știa. Povesti aproape întreaga după amiaza, cu stăruință mai cu seamă asupra atelierului cinematografic. Caragiale se mira, îl întrerupea, îl punea să mai

www.dacoromanica.ro

spuie odată. Magdalena Olbert nu mai zâmbea. Işi ţinea bărbia în palmă şi îl asculta cu o mare luare aminte. Tot timpul între sprâncene avea o adâncitură, care de obiceiu nu se vedea. Se mai amestecau în vorbă doamna Henke, Spătar, Hermann Lutz, Murgu; numai ea nu zicea nimic. Ii era teamă parcă să nu scape ceva.

De partea cealaltă convorbirea o ducea Ministrul României. Domnul Henke avea dela redacţie veşti proaste. Tunurile italiene de pe coasta Tripolitaniei deşteptaseră ecouri depărtate. Balcanul începea să fiarbă.

— Aţi auzit de Nicolai Henricovici Hartwig? îl întrebă Ministrul.

— Da, firește. Il socotiţi atât de primejdios? Cred că aliata noastră Austria trebue să aibă ochii aţintiţi asupra lui. Ea e prea cunoscătoare în treburi răsăritene ca să se lase înşelată.

— Colegul meu rus dela Belgrad duce un joc foarte greu şi încâlcit, din care se poate să nu iasă nimic, tot aşa precum se poate să iasă şi războiul. Sârbii n'au să uite niciodată pe fraţii lor din Bosnia, Herţegovina şi Croaţia, şi n'au să uite Adriatica. Mi se pare însă că Ruşii îi împing spre Miazăzi şi că tunurile italiene au să-i cheme în Turcia. Sântem informaţi de nişte curieri cari ar fi luat drumul Sofiei şi al Atenei. Venizelos e un ministru ambiţios şi îndrăzneţ. Vine din Creta şi e de profesie tot pe atât avocat pe cât e comitagiu. Visul Sfintei Sofia cu o cruce de aur pe turlă în locul semilunei, trebue să-l chinuiască. Maica Domnului de mozaic strălucitor aşteaptă deasupra altarului, sub tencuelile şi discurile cu tuiuri păgâne. O mare biruinţă italiană poate să aprindă pe aici focul. Macedonia n'a fost niciodată liniştită, dela Alexandru cel Mare şi mai dainte.

www.dacoromanica.ro

— Puterea noastră e că Germania e gata, zise domnul Rittmeister, care era maior în rezervă. Franța n'are să se mişte, pentrucă în două săptămâni sântem la Paris, şi, dacă Franța rămâne cuminte, Rusia nu îndrăzneşte.

— Sântem îngrijaţi puţin înăuntru de opoziţia crâncenă pe care o face Impăratului şi Ministerului Maximilian Harden. Deocamdată, zise domnul Henke, ne vom aduna toate mijloacele împotriva lui. Atât Impăratul cât şi sfetnicii au în asemenea zile nevoie de linişte.

— Să ştiţi că ţara mea îşi pune toată nădejdea în Tripla Alianţă. Cu toată dragostea pe care o avem faţă de Italia, apropierea ei de Franța e privită la noi cu neplăcere şi cu neîncredere. Orice şovăială în alianţă, slăbeşte pacea. Primejdia cea mare rămâne Rusia.

— Am credinţa că Germania ar începe chiar ea, zise Rittmeister, dacă i s'ar închide drumul spre Asia Mică şi Bagdad. In clipa când Rusia, şi prin ea Anglia, vor încerca să ridice un dig slav între Marea Neagră şi Adriatică, apele germane vor porni.

— Deocamdată nimeni nu se încumetă, fu de părere domnul Henke. Fierberea se ghiceşte după băşicile dela suprafaţa vieţii internaţionale, dar necunoscutul e prea mare. Vom avea conflicte diplomatice, oarecare zăngănit de săbii, manevre militare demonstrative la câte un hotar deochiat, multă cerneală şi venin în gazete; războiu nu. Europa s'a desvăţat să-l mai aibă pe propriul teritoriu. Despre Italia putem repeta cuvintele Cancelarului Bülow în timpul conferinţei dela Algeciras: «Intr'o căsătorie fericită soţul n'are nevoie numaidecât să-şi facă un cap stacojiu când nevastă-sa joacă odată cu altul un extratur». Pământul continentului nostru e ca ogorul cel sfânt dela Delfi: o vatră de cultură, în care nu intră armele.

www.dacoromanica.ro

— Asta mi-aduce aminte, zise dela celălalt capăt al mesei Hermann Lutz, care nu putea urmări destul vorbirea românească de-acolo și trăgea cu urechea la ceilalți, de ce am văzut odată în Bucovina, într'o noapte de Inviere, la o biserică ruteană din munte, de deasupra hotarului Poloniei. In părțile acelea toți oamenii poartă baltag, un băț cu o toporâșcă la un capăt. Biserica are la intrare două grinzi groase în dreapta și în stânga. Inchipuiți-vă mirarea mea când am văzut înfipte acolo patruzeci, cincizeci de baltage. Era frumos și era și înfiorător. M'am dat la o parte și am pândit. Fiecare om care venea să se închine, își înfigea întâi, dintr'o aruncătură muntenească, baltagul în grindă, de unde îl scotea la plecare. Nu era îngăduit nimănui să intre în casa Domnului cu ceva care semăna a armă. Am făcut din această scenă un tablou, care mi-a fost cumpărat ca un curiosum de un muzeu etnografic. Trebuia, cum văd, să-l trimet tribunalului de arbitraj internațional dela Haga. Din același gând rusesc a ieșit și el, ca și grinzile cu baltage dela intrarea bisericilor hutule din Bucovina.

— Să știi, domnule Hermann Lutz, că ne-a mai venit ceva tot din Rusia, care are să împiedice foarte curând pe Țar să calce lumea, atât dela el de-acasă cât și de peste mări și țări, în copitele cailor căzăcești. E mai puțin frumos decât legenda baltagelor dumitale, dar se poate să se dovedească mai eficace, se bagă în vorbă și Caragiale, lăsând deocamdată în suferință discuția începută cu vecinii lui. Acest ceva e adăpostit la o stație de tren dela noi din Valahia, unde s'a refugiat de peste Prut, din împărăția rusească, așteaptă și crește. Intâi ne veneau tot de-acolo icoane pravoslavnice bucălate, cu călugări lățoși, cari vorbeau țăranilor noștri și cui voia să-i asculte,

www.dacoromanica.ro

de o singură împărăţie ortodoxă pe pământ. De vreo douăzeci, treizeci de ani, lucrurile s'au schimbat. Acest ceva îl văd şi eu oridecâteori mă duc în ţară. Nu-l cred, dar lui nu-i pasă. Vorbim cu el despre teoria mediului în artă, a lui Taine, mâncăm nişte nemaipomenite sărmăluţe, jucăm popici într'o grădină cu boltă de viţă peste şine, într'un loc răcoros şi ferit de oameni. Trecători din toată lumea vin uneori acolo, se aşează câtva timp la aceleaşi vorbe sau petreceri cu noi şi, într'o bună zi, pier. Sânt doctrinarii şi mucenicii acelui ceva, care e socialismul revoluţionar. Marele lui preot în România e prietenul meu, criticul literar, dialecticianul şi omul deştept, Dobrogeanu Gherea, restauratorul gării Ploeşti. Cine dă prin acele părţi, când sânt eu în ţară, să meargă cu mine la el. Are să ţie minte. De-acolo ştiu eu că Rusia nu poate face războiu, sau, chiar dacă îl face, pentrucă pe nebun nu-l poţi împiedeca dela nebunii, că nu-l poate câştiga. A încercat-o nu de mult, în 1904, când cu plimbarea pe toate mările a flotei lui Rojdestvenschi, în căutarea înfrângerii şi a morţii, şi era cât pe-aici s'o pată. A doua oară n'ar mai scăpa. S'ar scufunda chiar Sfânta Impărăţie, cu toate lavrele şi clopotniţele ei aurite.

— Uiţi numai atât, coane Iancule, zise Ministrul, că tocmai socialismul marxist poate să ducă la ce ne e frică. Autocraţii, cari în timp de pace sânt siliţi să-i facă mereu concesii, se aruncă în luptă ca să-l desfiinţeze, prin strângerea întregului popor în jurul steagurilor primejduite, şi socialiştii înşişi, nemulţumiţi de înaintările prea seculare, pas cu pas, ca să culeagă biruinţa dela o zi la alta, în prăbuşirile războiului. Eu mă tem mai rău tocmai de acel ceva dintr'o staţie de cale ferată din Valahia

www.dacoromanica.ro

noastră, care face ca Rusia să fie mai primitoare şi mai aproape de războiu decât alte State.

— Poate ai dreptate, Excelenţă, îi răspunse Caragiale şi se lăsă de politica externă ca să se întoarcă la una din tinerele artiste ale teatrului Lessing.

Vlad Armăşescu nu isprăvise încă descrierea atelierului, în care Lotte Urban risipise trandafirii peste apa băilor patriciene.

— Domnule Ministru, sau unchiule, cum îmi îngădui să-ţi zic, intră în vorbă Zoica Armăşescu, ştii că încep să mă simt puţin Austro-Ungară? N'aşi vrea să ne ameninţi mereu hotarul cu tăvălugul rus.

— Fii fără grijă, dragă nepoată. Are să mai curgă apă pe Dunăre până atunci. E drept că nu prea aveţi ce câştiga. Noi, dela întâia mişcare, primim îndărăt Basarabia.

— Şi pe Ardeleni au să-i strângă şi mai tare în chingi Ungurii, zise cu ciudă Murgu.

Andrei Spătar îi făcu semn să se astâmpere şi-i arătă din ochi pe vecinii lui şi masa dela o parte, unde Kurt Mikloş stătea mereu şi căuta să tragă cu urechea. Murgu îşi înghiţi cuvintele şi se întoarse către Magdalena Olbert, care-l privea cu ochii ascuţiţi deodată.

— N'am zis nimic rău, domnişoară Olbert, încercă s'o împace el.

— Vă ştiu părerile, şi ale dumitale, şi ale domnului Spătar, şi ale atâtor Români dela noi. Ceea ce urmăriţi n'are însă niciun sorţ de izbândă. Nu se sfărâmă un stat vechiu şi puternic, pe locuri pe unde, într'o formă sau alta, dela Atila a fost tot o singură împărăţie, pentrucă o mână de tineri înfiebântaţi ciocănesc la o piatră a lui. Băgaţi de seamă să nu vă audă paznicii! Şi nu ne uitaţi

www.dacoromanica.ro

nici pe noi, Saşii şi Ungurii. Eu, şi atâţia de ai mei, dacă ar fi să apucăm schimbarea pe care o poftiţi, decât să rămânem şi s'o îndurăm, mai bine de o mie de ori am pleca undeva în Lumea Nouă, peste Ocean, ca să putem trăi cel puţin cu amintirile.

— Magda! o certă Spătar, de unde pornirea asta? Să lăsăm pe Vlad să povestească mai departe.

Poate că tocmai din pricina acestei povestiri se iuţise Magdalena Olbert, care îşi dădu seama, îşi însenină din nou faţa, se cuibări mai bine în scaun şi ascultă. Trebuia să se stăpânească. Nu era locul aici, unde se vorbea mai mult din condescendenţă faţă de domnul Henke, maniac prin gust şi îndeletnicire al chestiunilor externe. Dar urcase din ea ca un năduf, care, la întâiul cuvânt neplăcut, izbucnise. Se căsnea să-şi aducă aminte de Lotte Urban în toate amănuntele ei femeieşti. Avea ochi frumoşi, dar nu şi-i arăta decât rar şi atunci cu un fel de fugă în lături, de om care are ceva de ascuns. Jucase odată tennis cu ea. Era sprintenă şi bătea cu o mână puternică şi sigură, dar pieptul îi era prea bogat, chiar acum dela optsprezece ani. I se păruse la sfârşit că ar gâfâi, ceea ce putea să fie un semn prost, ceva ca o pornire de îngrăşare, fatală carierei ei în cinematograf. Vorbiseră câteva lucruri fără însemnătate şi era necăjită astăzi că nu stăruise mai mult. Vlad Armăşescu stătuse însă cu ea o după amiază întreagă şi venise cu o văpaie în ochi din farurile de schimbare la faţă ale cinematografului. Răspundea scriitorului român şi se uita la ea, la Magdalena Olbert, ca şi cum ar fi vrut s'o convingă. Ceilalţi îşi duceau înainte vorba începută.

— Monarhia austro-ungară, zicea Ministrul, e numai un popas în găsirea unei formule de organizare politică

www.dacoromanica.ro

și economică a basinului dunărean. Ea se arată de aproape cincizeci de ani, dela instituirea dualismului, destul de fericită. Poate că a sosit însă timpul unei revizuiri. Cel care a propus-o e un Român. Ați auzit de lucrarea de mare politică, Die vereinigten Staaten von Gross-Oesterreich. N'ar fi cu neputință ca mâine să fim membrii aceluiași Stat germano-slavo-român. Domnișoara Magdalena Olbert n'ar mai avea nevoie să plece peste Ocean. Uniți cu Germania, chiar fără Italia, am fi un singur popor în arme, de o sută douăzeci de milioane de suflete, de care nimeni n'ar cuteza să se apropie cu gânduri dușmănești. Doamna Zoica Spătar ar sta în Bistrița ardeleană fără nicio grije și n'ar avea nevoie de pașaport ca să treacă munții.

— Tăceți, pentru Dumnezeu, îi întrerupse deodată Caragiale. N'auziți ce-a început jos orhestra? E concertul de vioară în re major al lui Beethoven. Auziți cum seamănă începutul cu imnurile bucuriei din a noua! Ce vioară subțire! Parcă trece soarele dimineața pe la marginea perdelei într'o odaie în care și-au dormit întâiul somn împreună doi îndrăgostiți.

— E întâia vioară, Polonezul meu, șopti Olga Rittmeister.

La toate mesele se făcu tăcere. Caragiale asculta cu ochii închiși.

— Tata Beethoven, dumnezeescul!

Vioara alerga neobosită, pe culmi de singurătate, în măsura vântului, senin și rece, sau alerga într'un vis de subțiime și de înmlădiere, pe după câte un motiv, ca un braț pe după un mijloc de fată cu talie lungă dela 1820. Pianul bătea în răstimpuri sau, furat de o frântură de melo-

www.dacoromanica.ro

die, pornea singur, până când se oprea ca speriat de îndrăzneală şi dădea din nou pas viorii.

Caragiale nu putu sta locului. Cântecul chema într'adevăr ca luna pe lunatici, când începe să poleiască în miez de noapte, acoperişurile. Se sculă şi se duse încet până la marginea scării. Dar nu rămase nici acolo. Vioara îl chema mereu şi porni pe scară în jos, treaptă cu treaptă. Toţi dela masă ascultau numai pe jumătate, pentrucă îl priveau ducându-se. Parcă ieşea din muzică şi-i dădea un subiect văzut.

Fără să-şi dea seama deplin ce face, Olga Rittmeister, care moştenise dela mama ei patima cântecului, se ridică şi ea şi plecă după scriitor. Vioara îi înfăşura în undele ei ca într'un scul de mătase. Când concertul, după o năvală de sunete aruncate între două coarde, se sparse într'o singură trăsătură de arcuş, Andrei Spătar se luă după cei plecaţi şi-i găsi la o masă lângă estrada orhestrei. Intre ei stătea solistul, un Polonez cu părul ca paiul de grâu, cu o bere înainte, nu se ştie de unde adusă, pentrucă localul n'avea băuturi. Caragiale avea şi el una cu un guler monumental şi căuta să ciocnească, dar vorbea mereu, se uita la om şi nu nemerea.

— Se vede, zise el, că e o glumă a Ziditorului ca ăl mai mare compozitor german să fie flamand şi ăl mai înfricoşat executant al lui, aici în inima Berlinului, un polonez. Dar dacă ne-aruncam de pe balustrada scării, eu şi doamna Olga Rittmeister?

Polonezul râdea cu hohote. Olga Rittmeister îi ţinea vioara, pe genunchi, ca pe un copil, şi îl privea încântată. Andrei Spătar se oprise la câţiva paşi de ei. Era mişcat. Când ridică însă ochii în oglinda din faţă, văzu toată scara pe care o coborîse şi la mijlocul ei, rezemân-

www.dacoromanica.ro

du-se de margine şi făcându-şi treabă, ca să mai rămână locului, pe Kurt Mikloş. O fiară se deşteptă în el şi mugi odată lung. Se uită împrejur, pentrucă i se păru că toată lumea auzise. Apoi se întoarse, sări câte două trepte până lângă nenorocitul de Şvab şi, înainte să poată fugi, îl apucă de braţ. Kurt Mikloş se făcu mic şi ridică la omul puternic de-alături nişte ochi rotunzi şi sticloşi.

— Ai să mergi cu mine până la garderobă, spion murdar, ai să-ţi ceri sdrenţele şi să ieşi. Altfel dau cu tine de toţi pereţii. Să-ţi aştepţi femeia-paravan peste drum. Am eu grije să ţi-o trimet. Seara de astăzi e numai a mea. Mă logodesc, păcătosule. Oaspeţii sânt ai mei şi-i omenesc, iar pe neoaspeţi îi asvârl afară.

Ii vorbea de-aproape, râzând mânzeşte, şi-l ducea mai mult pe sus. Lumea nu băga nimic de seamă. Olga Rittmeister, care nu ştia cine e Kurt Mikloş, îl întreba din ochi pe Andrei Spătar, cu cine şi încotro? Numai Caragiale înţelesese şi se uita după ei în tăcere, cu privirea cătrănită.

— Ai să mi-o plăteşti! scrâşni Kurt Mikloş când se văzu îmbrăcat şi în uşă.

— Fii pe pace! Orice ai consumat şi oricât ar costa. Dar acum, curăţă locul!

Cu acelaşi pas de leu, care se hrănea din aceeaşi furie, alergă sus, se duse drept la masa cu doamna rămasă singură şi-i spuse că domnul Kurt Mikloş fusese silit să iasă şi că o aştepta chiar acum în faţa cafenelei, pe partea cealaltă a străzii. Femeia simţea că se întâmplase ceva, dar nu ceru nicio lămurire şi nici nu se împotrivi. Când vru să cheme chelnerul la plată Spătar o opri:

— Tovarăşul dumitale m'a însărcinat pe mine să plătesc. E nerăbdător. Grăbeşte-te.

www.dacoromanica.ro

Trei perechi de ochi urmăreau pe Spătar și străluceau de bucurie, ai Magdalenei Olbert, ai lui Hermann Lutz și ai lui Murgu. Ministrul României îi făcu un semn din cap, numai de ei doi înțeles, care putea fi de mustrare, dar putea fi și de ceartă în glumă pentru o bună ispravă.

La plecare se hotărîră toți să însoțească pe logodnică până acasă. In frunte mergeau nașii și bătrânii serii, doamna și domnul Henke. Numaidecât după ei veneau logodnicii. In urma lor se înșirau tot doi câte doi, afară de doamna Wisotzky, așezată lângă ginerele și fata ei, Caragiale cu Ministrul României, doamna și domnul Rittmeister, Magdalena Olbert cu Murgu și Hermann Lutz cu Vlad Armășescu. Zoica avea pe un braț buchetul de garoafe exotice și se rezema puțin de Spătar. El îi ținea mâna trecută pe sub braț într'a lui și tăcea. Se învoiseră să nu-și spună nimic până acasă. Își ascultau visurile. Erau fericiți.

La poartă toți făcură cerc și închiseră pe Zoica la mijloc. Trebuia să vie să-și ia rămas bun dela fiecare în felul în care vrea. Cea dintâi la care se duse fu Magdalena Olbert, pe care o sărută pe amândoi obrajii:

— Pentrucă l-ai adus la Blaj pe Andrei.

Doamnei Henke îi sărută mâna ca unei mame, și această femeie uscată, pastor și jandarm moral, mișcată îi luă capul în palme și-i puse buzele pe frunte. Lui Caragiale îi întinse mâna băiețește. Pe Ministru îl sărută, ca pe un unchiu, pe obraz. Pe Olga Rittmeister o îmbrățișă și o ținu câteva clipe strânsă la piept. Poate că-i șoptise și ceva la ureche, pentrucă femeia râse arătându-și în întuneric dinții albi. Lui Murgu îi puse palma deschisă pe gură, iar lui Hermann Lutz îi dădu peste

www.dacoromanica.ro

obraz o pălmuță prietenească. Era pentru bănuiala, care se spulberase pentru toți, dar hotărîse, poate, tocmai ea, fapta de astăseară. Cu domnul Rittmeister, care era îndrăgostit de dans, se învârti de două ori pe trotuar, cu brațul de flori lăsat pe umărul lui. Logodnicului ei îi dădu două garoafe lungi. Domnului Henke îi făcu semn cu mâna de departe. Și, în sfârșit, luând de un braț pe Vlad și de altul pe doamna Wisotzky, pieri înăuntru.

— Să fie într'un ceas bun, încheie Caragiale bătrânește seara.

www.dacoromanica.ro

Dacă aşi fi la ţară, zise sus în odaia ei Zoica, scoţându-şi pălăria şi netezindu-şi încet părul, aşa de încet că parcă se ţinea după un gând pe care îl împingea în fundul capului, aşi face un foc de vreascuri şi aşi sta afară până dimineaţa. Nu mi-e de dormit. Nu vrei să mai rămâi puţin cu mine? Numai dacă nu eşti prea obosit. N'aveai o faţă chiar bună la masă. O vreme m'am temut să n'ai ceva împotriva mea şi a lui Andrei. Aşează-te în prîdvor şi, dacă-ţi place, aprinde-ţi lumina ţie. Mie nu-mi trebue. Eu mă întind pe pat. Să fiu gura care vorbeşte din întuneric.

Ce crezi că are să zică mama de isprava mea? Astăzi de dimineaţă nu bănuiam nici eu nimic. Andrei şedea acolo, unde eşti tu acum şi se desvinovăţea de vorba fără rost a lui Lutz. Fusesem destul de proastă să-i cer socoteală şi să nu-mi dau seama că toată treaba nu putea să fie decât o murdărie. Asta însă mi l-a apropiat. N'am să uit privirea lui de mirare şi de mâhnire, când l-am întrebat, şi năvala lămuririlor. Poate că atunci m'a urît.

Eu, dacă încerc să descopăr, de când mi-a fost drag, îl văd mereu, acum două luni, la Blaj, vioiu, glumeţ, gata să sară în ajutor, împăcând dintr'un cuvânt şi cu o

www.dacoromanica.ro

deslegare pentru orice greutate. Il simt foarte tare. Chiar felul cum m'a cerut e o dovadă. Cu o clipă înainte nu mă gândeam, dar, când am auzit întrebarea, care venea parcă de pe apă și de departe din viață, am răspuns fără să tresar și fără să șovăiu, numaidecât, ca și cum nu făcusem până atunci altceva decât să cumpănesc și să chibzuesc la ea. Pe oricine mi-ar fi arătat, cu oricâte ocoluri, un gând la fel, l-aș fi trimis la plimbare. Nu m'auzi tăindu-l? «Dragă prietene, am venit la Berlin să învăț, nu să mă mărit».

Spune-mi, tu ce crezi? E o stare așa de nouă și de neașteptată, pentru care nu m'am pregătit. Tu mă cunoști mai bine. Nu știu: eu am o fire mai mult de băiat, pentrucă am trăit totdeauna împreună, sau tu mai mult o fire de fată? Mă tem că am cam schimbat unul cu altul. Tu te-ai deprins cu tăcerile lungi și să-l lași pe celălalt să vorbească, iar eu să ies la drum și să mă reped în om. Adu-ți aminte de vorba mamei: «Nu mai fi așa de băiețoasă! Ai să sperii pe toți bărbații și niciunul n'are să se îndemne să se apropie de tine». Andrei a îndrăznit. Ar trebui poate să-mi fie rușine de tine, dar, uite, îți spui și să știi că mi-e drag. Purtarea lui, în orice împrejurare, de om întreg, mă înnebunește. Ar fi cam urît pentru o fată mândră ca mine, dar se pare că întâiul pas al iubirii femeiești e recunoașterea puterii în bărbatul ales. Toate visurile mele nu-l mai văd decât pe el, hotărînd și ducându-mă, parcă aș fi îmbrăcat, ca un veșmânt, o nouă ființă. Nici nu-și închipue, cât de slabă, de umilă și de supusă sânt! Mi-e bine și nici nu mă gândesc să fiu altfel.

Spune-mi însă că nu-mi porți pică și nu-mi osândești purtarea, tu care ești cel mai bun prieten al meu de atâția

www.dacoromanica.ro

ani! Acum nu-mi puteai fi de ajutor. Dacă nu mă hotăram, singură şi atunci, n'aşi mai fi făcut-o niciodată, şi nici n'aţi fi aflat cineva. Mama are să-l cunoască. Peste cinci zile are să fie la ea. Sânt sigură că are să-i placă. El mă ameninţă că n'are să mă lase mai mult decât întâiul semestru aci. Cred că nici eu n'aşi putea întârzia peste. Ai să rămâi singur, dragă Vlade. Toate planurile noastre de lucru şi de petrecere împreună au să se risipească. Mă vezi doctoriţă în Bistriţa, cu un Bechstein în salon, oprind săsimea pe uliţă când mă pornesc, îmbrăcată în alb şi cu ferestrele deschise? Am să am flori la geamuri şi pe perete portretele voastre. N'am să uit pe urmă că, dacă el e grănicer, eu trebue să fiu grănicereasă şi să fac tot ce-mi stă în putere ca planul lui Aurel Popovici şi al unchiului nostru Beldiman dela 1830, de care mama era datoare să ne sufle măcar un cuvânt, să nu se împlinească. Ai auzit ce zicea Magdalena Olbert? Ardealul îşi ia în mine pe mama îndărăt. Am să lucrez, te încredinţez, pe toate căile şi, cu cât are să mi se pară mai fără nădejde, cu atât mai dârz. Ai să vii şi tu la noi. Am să aduc şi pe mama. Chiar întâia vacanţă ai s'o petreci lângă sora ta de totdeauna, şi cu un cumnat, om de omenie. Serile eu am să cânt din Beethoven. Ai văzut ce mirat era Caragiale? Mi-a plăcut foarte mult că a fost şi el. Iar Andrei are să descurce cu tine cine ştie ce controversă goetheană. Intr'o zi ne urcăm pe Ţibleş şi ne întoarcem cu o cărucioară din Maramureş, ca să oprim în toate satele de sub munte, iar în altă zi mergem pe Căliman.

Vlad nu mai ştia cât a stat şi câte i-a mai spus acolo cea mai vorbăreaţă dintre logodnice. Patul era în întuneric şi n'o vedea. Işi mai aducea aminte că dela o vreme a tăcut şi atunci şi-a dat seama că, doborîtă, adormise.

www.dacoromanica.ro

A lăsat-o să doarmă așa, îmbrăcată și fericită, și a ieșit în vârful degetelor. Ca o amintire a zilei, care fusese și pentru el atât de plină, a luat din vas o garoafă. Se gândea că și viața fiecăruia e ca viața popoarelor. După ani și ani de întâmplări obișnuite și nevrednice să fie păstrate, vine un timp în care toate se fac istorie. S'a desbrăcat fără să aprindă. I se părea că lumina ar fi gonit atâtea umbre din care era urzită ziua de astăzi.

A doua zi a căutat-o pe Lotte Urban. Voia s'o întrebe dacă ajunsese bine acasă, să-i spue și ei despre logodna Zoichii, să-i propună o întâlnire de o jumătate de ceas pentru mâine sau chiar în ziua aceea, în aceeași cafenea unde se putea asculta o muzică de concert. Dacă ar fi avut răbdarea să se gândească ar fi născocit încă o sută de pricini din care, toate, trebuia neapărat s'o vadă. Ceru numărul de telefon, cu oarecare înfrigurare. Era firul de afară din oraș al atelierului cinematografic. Lotte nu venise în acea zi și avea să lipsească până la mijlocul săptămânei, când o ajungea rândul în scenar. Ce greșeală făcuse că nu-i ceruse adresa de-acasă! Ii era cu neputință să aștepte până Joi și să n'o vadă tocmai în zilele ei libere. Dar de unde s'o ia? Ar fi putut să întrebe la doamna Henke, însă nu făcea. Prea ar fi bătut la ochi, după proaspăta lor întâlnire, luată și așa peste picior, cu toate că fără să bănuie nimeni adevăratul ei cuprins. Putea să încerce deocamdată o vizită, când să aibă norocul s'o găsească sau să aducă vorba cumva și să descopere unde șade. Andrei și Zoica tocmai se duceau astăzi la fiecare din oaspeții lor de aseară, ca să le mulțumească de venire. N'avea decât să li se alipească. Nimeni n'ar fi simțit.

Cei doi primiră cu bucurie, dar scăpă să nu dea nici pe la Ministru, nici pe la Caragiale, cari aveau ora de ceaiu

www.dacoromanica.ro

şi de după ceaiu şi unde, ducându-se pentru întâia oară, s'ar fi băgat de seamă că n'avea ce căuta. Murgu urma să fie văzut Miercuri, la o şedinţă a Societăţii studenţilor români din Berlin, la care lua parte regulat, deşi nu era înscris, ca să n'aibă neajunsuri. Kurt Mikloş atât ar fi aşteptat. Hermann Lutz plecase pentru o lucrare la Stettin, unde rămânea câteva zile.

Intrară cu oarecare alaiu la doamna Wisotzky. El îi aşteptase în odaia lui, la masă, mânjind hârtie şi fără să poată lucra. Bătrâna era mişcată. De când îşi măritase fata şi se hotărîse să trăiască din al ei, fusese numai gazdă de studenţi. Adăpostise şi de un neam şi de altul, şi buni şi răi. De unii se legase mai mult, de alţii nu ştiuse cum să scape mai repede. Intâiul semn de încredere, un fel de înfiere vremelnică şi de intrare în familie, era împrietenirea lor cu Rittmeisterii, după care urmau plimbările dela sfârşitul săptămânii împreună. Niciodată însă până acum nu i se întâmplase ce i se întâmplase cu Zoica, să se logodească o domnişoară studentă cât locuia la ea în casă. Lucrul picase şi pentru ea, ca pentru ceilalţi, din cer, dar, cum era credincioasă, vorba n'avea numai un înţeles obişnuit. Pentru doamna Wisotzky hotărîrea le venise ca o binecuvântare, pe drumul spre biserică, atunci când niciunul nici altul nu-şi dădeau seama că o luaseră, pentrucă ea se găsea încă în mâinile Domnului, căruia îi plăcuse s'o mai ţie, şi era sigură că avea să audă, oridecâteori avea să se gândească la ei, izbucnirea aceea de orgă, de ieri de dimineaţă, dela Biserica Amintirii, în care izbucnire Zoica intrase zâmbind şi trăgând de uşile grele ca de nişte stăvilare. Fusese adevăratul ei cântec de mireasă, de care, fără să bănue atunci nimeni din cei şase, Maica Domnului poruncise să fie întâmpinată. Ii

www.dacoromanica.ro

ruga să primească un mic dar dela ea. Era o carte scrisă cu mult înainte şi într'un oraş de Miazănoapte, unde de-atâtea ori visase să se ducă şi n'ajunsese, în Copenhaga, la 1869, de un prieten al Carmen Sylvei, Hans Christian Andersen, fântâna cea bună a poveştilor. Toţi marii povestitori sunt oameni din ţările cu nopţi lungi. Cărţile cu poveşti sunt cele mai pline de stele din toate cărţile. Cartea se cheamă « Povestea vieţii mele» şi începe cu un rând, care le urează să li se potrivească şi lor: Mein Leben ist ein hübsches Märchen, so reich und glücklich. Vieaţa mea e un basm frumos, într'atâta de bogată şi de fericită.

Era un volum de artă, dela Holbein din Stuttgart, legat în piele verde cu aurituri. Zoica îl primi cu ochii strălucitori şi îl ţinu la inimă, tot timpul cât stătu la doamna Wisotzky. Între foi se găsea o zăloagă, lucrată de mâna bătrânei, cu ciucuri de mătase. O parte din zăloagă, cu toţi ciucurii, atârna peste carte, şi acest amănunt, cu degetele subţiri întredeschise pe copertă şi cu mişcarea de iubire a femeii, dădea o sfinţenie întregului episod, ca o ieşire înaintea uşilor împărăteşti a unui diacon bizantin.

Rittmeisterii îi primiră amândoi în uşă. Otto Rittmeister dădu braţul Zoichii şi o duse ca pe o doamnă din lumea mare şi poate din alt secol până în salonul luminat numai de două sfeşnice, cu lumânări în mai multe braţe. Olga făcu acelaşi lucru cu Andrei Spătar.

Andrei se întâmpla să fie prin studii şi prin gusturi destul de aproape de amândoi soţii. Otto Rittmeister petrecuse vreo trei semestre la medicină şi începuse chiar să lucreze la clinică, până când l-au furat în întregime matematicile şi politehnica. Olga Rittmeister era, ca orice germanistă, mai ales care nu profesează, plină

www.dacoromanica.ro

încă de Goethe. Bărbații, în deosebi, uitaseră de prilejul care-i pusese la un loc și se adânciseră în controverse. Femeile se retrăseseră în pridvorul aproape întreg de sticlă și vorbeau încet. Pe dedesupt, la răstimpuri scurte și regulate, pe cele patru rânduri de șine treceau trenurile suburbane ale Berlinului, cu toate ferestrele luminate. Lumina lor alergătoare se lupta cu văpaia mai slabă a lumânărilor, o învingea și făcea să tremure o clipă tavanul și pereții de un joc de ape marine.

— Cum ies din întuneric și pier, zise Olga Rittmeister, cu găurile de lumină, una lângă alta și la fel de mari, mi se par niște armonici de gură, din care noaptea încearcă zadarnic un cântec pe care îl știa odată și nu și-l mai aduce aminte. Atunci mă trezesc eu refăcând acel cântec. Seara pridvorul meu se face muzical. Dar, ia să vedem, ghicești ce-am lucrat astăzi? Copilul mi-a fost cuminte și am studiat o bucată la pian, pe care n'o mai deschisesem de mult. Asta anume ca să ți-o cânt, ca să vi-o cânt la amândoi.

Se așeză la pian și cântă Concertul în re major de Beethoven, ca o amintire a cântecului de logodnă de aseară. Lumânările din cele două părți se cutremurau de fuga mâinilor peste treptele albe și negre ale claviaturii și de îndoiturile bustului, după poruncile de patimă ale cântecului, dar păreau că se cutremură de valurile compoziției marelui visător. Pâlpâiturile umpleau odaia și se înfășurau pe după oamenii cari ascultau. Zoica se apropiase de Andrei și-și rezemase capul cu ochii închiși de umărul lui.

Peste o jumătate de ceas erau la casa Henke, pe o stradă nouă care dă în aleea Wilmersdorfului. In sfârșit! Le deschise Else Roth, care era numai ochi, ca să măsoare,

www.dacoromanica.ro

ca și cum nu i-ar mai fi văzut niciodată înainte, și își arăta părerea de rău că lipsise aseară.

— Eram la teatrul Lessing, cu o jurată din tribunalul de copii al lui tante Lene. Mă întărâtase în ajun nebuna de Lotte Urban și n'am putut să mă țiu. Dar, dacă ași fi știut, ași fi fost și eu cu dumneavoastră. Mă bucur ca de logodna mea.

Zise și sărută pe Zoica pe amândoi obrajii, luminând-o puțin cu părul ei bălaiu risipit în jurul frunții ca un disc de aur de sfântă din pictura cărnoasă a Renașterii.

Nu era chiar așa de îngustă, cum i se păruse, se gândi Vlad. Poate că știa și ea adresa Lottei și i-o putea smulge fără să prindă de veste, pe când ceilalți își făceau închinăciunile cerute de codul bunelor purtări.

Domnul Henke era încântat de Ministrul României. Avea o agerime de vederi și o documentare care îl uimiseră. Scrisese astăzi un editorial, unde-i desvoltase și-i discutase părerile, firește, fără să-l numească. Era poate unul din cele mai bune articole ale lui, pentru care primise din toate părțile felicitări. Pe când vorbea, fu chemat la telefon. Acoperi aparatul cu mâna și zise în odaie:

— Incă cineva care-mi vorbește de bine de articol. Mi se cere să-l repet mâine. Nu se mai găsesc foi la chioșcuri.

Și după ce se întoarse la locul lui continuă:

— A fost o frumoasă seară seara de-aseară, pe care cu greu am s'o uit.

— Mai ales că ai venit la unsprezece și jumătate noaptea acasă, râse doamna Henke, lucru care nu ți s'a mai întâmplat din tinerețe. Acum să vedem ce-are să zică mama. Joi ziceai că pleci, nu, domnule Spătar?

www.dacoromanica.ro

Te rog să nu uiți să-i spui doamnei Armășescu că eu v'am certat cât am putut pentru această nemaipomenită grabă.

Spătar îi întinse, fără să spună un cuvânt, o telegramă.

— Ați amețit-o și pe buna doamnă Armășescu. Aveți un farmec, nu se poate! cu care ne-ați luat mințile la toți. Să știi, Zoica mea, că eu, care n'am avut copii, m'am simțit aseară tot timpul mamă. Zi-mi pe viitor în loc de tante Lene, mamă Lene. Nu știu ce-are să facă domnul Henke, și-l privește! dar eu nu mai pot să mă gândesc la seara de ieri fără să nu mă văd veșnic între copiii mei.

Zoica îngenuche lângă jețul ei și-și culcă obrajii în poală. Doamna Henke vorbea și-i trecea mâinile prin păr, mângâios și rar. Else Roth îl dusese pe Vlad într'un colț și-l descosea:

— Spune-mi dacă ai văzut atelierul cinematografic. N'am vorbit la nimeni, dar aseară m'am dus la teatru cu prostescul gând că poate Lotte are să vrea să sfârșească ziua luându-te acolo. Te-am căutat în toată sala.

Vlad o liniști cât putu, micșorând însemnătatea întâlnirii și a lucrurilor văzute. Else nu se lăsa amăgită așa de ușor. Noroc numai că întâmplarea de seara i se arăta atât de covârșitoare și avea atât de grele remușcări că lipsise, tot din pricina lor, a lui și a Lottei, încât întreaga luare aminte i se îndreptă la urmă asupra ei. Chiar mai mult decât trebuia, pentrucă lui Vlad îi venea acum foarte greu s'o mai facă să vorbească despre ce-i păsa lui.

— Am auzit că a fost și Ministrul României. E adevărat că e rudă cu dumneavoastră?

— Mi se pare.

www.dacoromanica.ro

— Cum, ți se pare? E un lucru care numai i se pare cuiva? Știi că am vorbit și cu altă lume, care credea că, dacă n'ar fi decât o vorbă ca să-și îndreptățească venirea, domnul Andrei Spătar ar putea să aibă neajunsuri la întoarcerea acasă. Mi-a spus-o un om foarte cumsecade, doctorul în drept Kurt Mikloș dela Timișoara.

— Neajunsuri? De ce fel?

— Domnul Spătar e ca și noi supus austro-ungar și amestecul cu Ministrul României poate să fie răstălmăcit.

— Așa? Atunci vom însărcina un genealogist să cerceteze și vom da la timp un comunicat oficial. E păcat, domnișoară Roth, să ascultați ce zic oamenii fără treabă. Singurul cusur al întâlnirii de-aseară, dacă a avut unul, a fost că lipseau atâția din cunoscuții la cari ne-am gândit și pe cari nu i-am putut avea cu noi la o bucurie atât de rară. Numai din casă de aici, lipseai dumneata, lipsea domnișoara Lotte Urban. De dumneata am întrebat pe doamna Henke, care mi-a spus că ești plecată cu o necunoscută, nu știa unde.

— Nenorocitul de teatru, oftă Else Roth.

— Altfel ți-aș fi trimis vorbă. Adresa domnișoarei Urban n'o am. Dumneaei locuește la mamă sau la tată?

— Jumătate și jumătate.

— Nu înțeleg.

— Are câte o odaie la amândoi. După toane.

— Dar acum?

— Acum e la tată.

Vlad aflase destul. Arătă că are o întâlnire la șapte și plecă. Intră în întâia cabină telefonică, deschise o carte de adrese și căută. Dădu de o armată întreagă de Urbani și se opri speriat. Dacă s'ar fi gândit înainte și-ar fi adus fără îndoială aminte care-i era numele de botez. Acum

www.dacoromanica.ro

pus în faţa unui calendar întreg, se încurcă. Trebui să întrebe întâi la o agenţie teatrală cum era numele deplin al regisorului dela teatrul Lessing. Işi însemnă numărul în carnet şi abia apoi chemă.

Nici domnul, nici domnişoara nu erau acasă. Nu lăsaseră vorbă unde se duc. Dacă până la ceasul ăsta nu se întorseseră, însemna că aveau să lipsească până după miezul nopţii. Să sune dimineaţa la nouă, dacă nu vrea să-şi dea numele.

Dimineaţa la nouă, cu ceasornicul pe masă, chemă. Tremura puţin:

— Tu eşti, Lotte?

— Nu. Cine întreabă?

— Daţi-mi voie, cu cine vorbesc?

— Aici e Waldemar Urban.

— Căutam pe fiica dumneavoastră. Aveam să-i dau un răspuns dela doamna Henke, minţi el repede şi-şi simţi obrajii dogorind.

— Imi pare rău, răsună de dincolo tăios, dar fiica mea a plecat din Berlin pentru câtva timp.

Şi aparatul se închise, fără să mai aştepte cuvântul lui.

Plecase? Fără să-i lase un rând? Poate că era vorba de o ieşire cu aparatele pentru o filmare de peisaj. Avea să-i scrie de pe drum. Se gândea, dar nu mai avea linişte nici încredere. I se părea că începuse, ca orice părăsit, să-şi fabrice singur scuze şi argumente. Nu, aici era ceva. Il ocolea pentrucă se destăinuise şi nu-l mai vrea, sau ca să se joace cu el de-a şoarecele şi pisica, sau era de-a-dreptul împiedicată să-l vadă? Luă numaidecât legătura cu atelierul. La aparat era tocmai inginerul.

— Domnişoara Lotte Urban? Nu ştim nici noi ce să credem. De ieri s'ar părea că n'o mai avem. Tatăl dum-

www.dacoromanica.ro

neaei şi tutorele legal ne-a înştiinţat că nu-i mai dă voie să joace. Eu cred că n'are să se întâmple o asemenea scrânteală, nu numai pentrucă ştiu câtă dragoste are tânăra noastră colegă de cinematograf, şi mai ales de rolul din Quo Vadis, dar pentrucă la mijloc e un contract, cu prevederi destul de grele pentru caz de rupere din vina unei părţi. Aşteptăm deocamdată până Joi.

Nu-i rămânea nici lui altceva de făcut. Avea să aştepte până Joi, supărat şi începând chiar de pe acum să-şi potrivească vorbele de ceartă. Abia legaseră prietenie şi se învoiseră să-şi zică tu, şi l-a lăsat zile întregi fără ştiri. El era mai bun decât ea. Dovadă, osteneala pe care şi-o dădea, operaţia aproape de spionaj în familiile unde era primit, minciuna dela obraz pe care o răspândea pretutindeni, numai ca s'o poată revedea.

Ca să uite se înfundă în Biblioteca Universităţii din Dorotheenstrasse. Citi toată dimineaţa fără prea mult spor. Din când în când foaia se umplea de o figură neaşteptată, prin care, ca printr'o apă, literele acum se vedeau şi le putea citi, şi acum se înnecau. Avea pleoapele puţin închise şi nu i se putea deosebi nici ochii, nici privirea. Fuma. O ştia el bine cine e! Câteodată, când îşi scăpa din frâu, se prindea privind-o, dar se scutura numaidecât şi bătea în foaie. Figura se risipea. Ca să nu piardă vremea, a mâncat în picioare la Aschinger vestiţii cârnăciori de Frankfurt cu o lingură de salată de cartofi şi cu pâinişoare de secară. La ieşire ploua, ploaia subţire a Berlinului, care e mai mult un abur umed purtat de vânt. Ii era milă de haine şi se băgă într'un gang, unde să stea până să îndreaptă afară. Avea cu el o broşură. O deschise şi se adânci în ea:

www.dacoromanica.ro

In Grekenland ein Man vör langen tiden was,
van Wysheidt hoch berömt, genandt Pythagoras.

In Grecia un om în vremuri vechi trăia,
Vestit de înțelept, numit Pythagora.

Erau versurile umoristice dela 1650 ale lui Lauremberg, în ediția lui Schröder, după manuscrisul în niederdeutsch, germana de jos, mai apropiată de limbile nordice. Făcea câte o notiță pe margine. Îi trebuia pentru o mică lucrare despre literatura satirică din timpul războiului de treizeci de ani. Și mai citea câteva perechi de alexandrini bătând măsura cu creionul. Trebue să fi cetit bine dacă ajunsese la foaia de manuscris 12 a și la versul 538:

Gistern was he Jens, van dage iss se Margreet.

Ionică era ieri, de azi e Mărgărita.

Era vorba de băiatul, ein junck bengel, care se îmbrăca în fată:

he konde sick in dem habit skicken so recht,
alss were idt eine Maget vnd nicht ein knecht

el se 'mbrăca în rochi atât de-amăgitor
ca și cum ar fi fost fecioară, nu fecior.

Râdea cu gura plină și-și luă ochii din carte.
Strada era pustie. De partea cealaltă se ridica parapetul roșu al căiei ferate, pe care intrau uruind trenurile

www.dacoromanica.ro

în gara din Friedrichstrasse. Nici nu le auzise. Dintr'o arcadă, care dădea dincolo, spre Insula Muzeelor, ieşi o femeie. Capul îi rămânea nevăzut sub umbrelă. Cu o mână nervoasă îşi frământa rochia săltată pe piciorul drept. Pantofii băteau asfaltul parcă supăraţi şi ei. Asfaltul era însă aşa de strălucitor încât pantofii se oglindeau în el ca pe un parchet de sală de bal. Mersul ei era un adevărat pas tânăr de dans.

Trecu prin mijlocul drumului prin faţa lui, fără să se întoarcă şi să-l vadă. El era ascuns în firida lui ca sfinţii de bronz dela Or San Michele. Şi stătea tocmai să se scufunde din nou în versurile lui Lauremberg, oftând, nu-şi dădea seama de ce, când femeia scoase puţin capul de sub umbrelă, tocmai când să treacă drumul la intrarea staţiei, şi privi spre gangul lui zâmbind.

Era Lotte!

N'a fost o năzărire. A sărit în ploaie şi a pornit pe fugă fără să se gândească să bage în buzunar cel puţin pe bietul poet dela 1650. Până să ajungă, femeia pierise. A alergat sus, în gară, dar n'a ştiut pe ce peron să intre şi le-a luat pe toate la rând, o jumătate de ceas, un ceas, purtat, înnecat şi părăsit de furnicarul de lume grăbită. Nicio îndoială că fusese Lotte. Poate că-l pândea de undeva, îl lăsa să se sbuciume şi-i ieşea la urmă înainte, râzând. Nu plecase, sau se întorsese pentru Joi? Il văzuse, nu se poate să nu-l fi văzut. Trecuse dinadins pe-acolo, ca să-l întâlnească. Atunci de ce fugea? Astăseară avea să se ducă din nou la doamna Henke. S'ar fi putut să dea peste ea. La telefon, acasă, îi era frică să mai vorbească. Uite şi expresul de Paris! Nimerise pe peronul trenurilor de străinătate. Era trenul visurilor ei. Rămase până plecă şi-i făcu semn cu batista, ca şi cum la una din ferestre

www.dacoromanica.ro

ar fi fost cineva cunoscut, femeia de-adineauri care-şi scosese capul de sub umbrelă, anume ca să-şi râdă de el. Avea s'o aibă iară în braţe! Avea s'o facă să plătească toate aceste cruzimi!

Jos, lângă scară, un flaşnetar orb învârtea de manivela cutiei lui cântătoare, parcă nu vedea ploaia, putea să nu ia cunoştinţă de ea şi s'o tăgăduiască. Toată strada plângea cu el. Pe unul din pereţi o jumătate dintr'un afiş al poliţiei, care făgăduia un premiu de 5.000 de mărci pentru o crimă nedescoperită, se deslipise şi se ridica şi cădea la vânt, arătându-şi şi ascunzându-şi, ca în glumă, făgăduiala. Vlad fugi tot aşa de repede precum venise şi căută din nou scăpare la bibliotecă.

La cinci avea întâlnire cu Spătar în curtea Universităţii. Ştia că se ducea să plătească o taxă de cursuri pentru Zoica şi-i trimisese vorbă că vrea să-l vadă. Vremea se îmbunătăţise. Ziua era galbenă de o uitătură îndărăt a soarelui prin norii subţiaţi. Pe Charlottenstrasse, care-i aducea aminte de altă Charlotte, şi pe strada Universităţii, până în Unter den Linden, se aşezaseră liniştite în rând cărucioarele cu cărţi vechi şi cu poame. Pe sub copacii picurători se plimbau studenţi şi studente, vorbind tare. Spătar îl aştepta în faţa sălii de citire a revistelor şi ziarelor.

— Unde-ai fost azi toată ziua? îl întrebă. Ai uitat că am fost oaspeţii la amiază ai doamnei Wisotzky? Am stat nemâncaţi până la două, ca să vii. Bătrâna era foarte amărîtă că nu vrei să-i cinsteşti masa.

Adevărat, uitase! Povesti cum s'a lăsat furat de citit şi se legă să nu intre la culcare fără să nu vadă înainte pe doamna Wisotzky. Avea să-i ducă trei, patru fire de flori proaspete şi s'o împace. Ii spuse în schimb despre

www.dacoromanica.ro

Femeia scoase puțin capul de sub umbrelă și privi spre gangul lui, zâmbind.

www.dacoromanica.ro

ce auzise dela Else Roth, și părerea unui doctor în drept, de meserie om cumsecade, Kurt Mikloș din Timișoara. Fără tot ce se petrecuse, ar fi fost așa de ușor să nu știe altceva nimic de Kurt Mikloș și de rosturile lui îndoelnice printre studenții dela Berlin ai monarhiei dunărene bicefale.

Spătar rămase pe gânduri.

— Sânt în stare să unelteasc ceva, șopti el. Trebue în tot cazul să-mi iau oarecare măsuri. Îți mulțumesc, Vlade. Știrile tale îmi sânt de mare folos. Ele îmi schimbă deocamdată drumul. In loc să dau pe-acasă poimâine, am să mă duc de-a-dreptul prin Galiția și Moldova, la doamna Armășescu — la mama, se îndreptă el. Să nu mi se pue la cale, la întoarcere, vreo dare în judecată, cu așezarea la adăpost, sub zăvoare, a prețioasei mele ființe. Paza bună trece primejdia rea. Toate astea le-ar fi făcut omul tău, Kurt Mikloș, care vezi acum ce negustorie învârtește. E netrebnicul pe care l-am poftit aseară afară dela petrecere. Un spion în solda poliției ungurești. In țară am să-mi iau unele măsuri și să-mi strâng documente.

Se plimbau așa, sub căderea umedă a celor din urmă frunze. Ii întristase pe-amândoi, poate toamna, poate presimțirea durerilor care aveau să vie. Vlad îl asculta pe Andrei și avea și pricinile lui, pe care trebuia să le ție ascunse, de amărăciune și de răzvrătire:

— O ducem din ce în ce mai greu acasă în Ardeal. Stăpânii noștri și-au îngreuiat dela un timp mâna, care lovește, și au încărcat-o de daruri, pe cealaltă. Se înmulțește atât numărul martirilor cât și al renegaților. Și unii și alții pot să ajute, prin pildă de urmat sau prin scârbă, dar nu înseamnă mai puțin lovituri, care, date

www.dacoromanica.ro

cu socoteală şi cu stăruinţă, sfărâmă ce e tare şi înmoaie ce e şovăitor. De unde ne-am putea aştepta la un sprijin, fie dela Bucureşti, fie dela Viena, nu ni se dau decât mijloace care să facă din noi toţi nişte legitimişti. Nu ne trebue legitimişti! Eu n'am să mă schimb niciodată într'un legitimist. Legitimiştii au tot umplut de o mie de ani istoria Ungariei de baroni, de războinici, de învăţaţi şi de plugari de viţă românească, rupţi de tulpina neamului. Eu toată vieaţa am fost crescut la şcoala călcării de lege, nu din ispita vreunei contravenţii de orice fel în activitatea publică, mult mai rar întâlnită dincoace de munţi decât dincolo, ci pentru apărarea de sugrumare şi stingere treptată a existenţei naţionale însăşi, a milioane şi milioane de oameni. Grănicerii mei, satele noastre nu sânt legitimiste, atunci când vorbesc de Drăguţu' de 'mpărat. Mă îngrozesc numai dacă trec prin Bucovina, fericită aproape de astăzi cu formula imperială unionistă. Şi nu e vorba atât de revărsarea de lifte străine care au cutropit pământul lui Ştefan cel Mare mai rău decât în zilele Cazacilor; mânăstirile cele mândre nu se mai ridică deasupra puhoaielor decât ca nişte ostroave, roase şi ele de valuri; cât e vorba de desgrădinarea dinăuntru a sufletelor. Te întorci de-acolo. Ai văzut ce fac marii patrioţi din Cernăuţi, cari nu vorbesc între dumnealor decât nemţeşte şi sânt în toată înfăţişarea lor nişte caricaturi prost realizate de beamtări, lerări şi anvalţi vienezi, stil Austria de jos.

Toată puterea noastră stă în fiinţa de sine stătătoare a Regatului. Orice început de discuţie pentru alipirea la o Mare Austrie ne-ar lua pământul de sub picioare. Sântem încă, har Domnului, destui cari să ne împotrivim şi, la trebuinţă, s'o împiedicăm, prin fapte chiar

www.dacoromanica.ro

de trădare. Asta e credința care ne ține și sântem datori s'o apărăm din toate puterile. Românii liberi nu ne cunosc destul și nici nu-și dau seama de primejdia, mai mare decât oricând, în care ne sbatem. S'au învățat să trăiască în liniște și belșug. Nu ne mai cred nouă, și nu ne cred pentrucă ar trebui să meargă până la fundul lucrurilor, unde ar descoperi că li se cer jertfe, sbucium și poate moarte. Se conving mai lesne, pentrucă le vine la socoteală, că s'ar putea ajunge tot acolo prin bună învoială. Căpătăm îndemnuri să ne astâmpărăm. Am văzut și semne de oboseală și de nemulțumire, la plângerile noastre. Iți dai tu seama, Vlade, unde mergem dacă nu se întâmplă ceva, care să-i schimbe pe acești oameni și să ne dăruiască și nouă vlagă, celor din vălmășagul luptei, ca să nu dăm îndărăt și să ne lăsăm și noi amăgiți de vreo formă de legitimitism și de colaborare?

De-o sută de ani Ardealul vă dă mereu, din sărăcia lui ciobănească și iobagă, pentru limbă și istorie, școala dela Blaj; pentru școala română înnecată de fanariotism, pe Gheorghe Lazăr; pentru lupta cu străinii, toți învățătorii, medicii, agromonii și negustorii trecuți cu miile în țara românească; pentru reînvierea naționalismului, procesul Memorandului. Mai mult decât ne-ați ajutat voi, v'am ținut treji și v'am întins din puținul și din suferința noastră, o mână de frate, care n'a fost niciodată goală. Uite că vin vremurile și trebue să întoarceți însutit! Zadarnic vă faceți a uita și vă astupați urechile, ca să nu mai auziți glasurile. Ele răsună, nu din afară; noi scrâșnim și tăcem, ci dinăuntrul nostru.

Vlad îl asculta, fără să poată spune un cuvânt. Andrei Spătar i se arătase aproape ca un alt om. Sub înfățișarea lui jumătate glumeață, jumătate hotărîtă, care plăcuse din

www.dacoromanica.ro

întâia zi Zoichii, se ascundea mai mult, se ascundea cu destul meşteşug pentru ca să nu se dea la iveală decât într'o clipă de mare izbucnire ca aceasta: inima lui de mare Român. O lumină trecuse printre ei ca un tăiş de sabie. Era şi el Ardelean, acum o simţea, şi se supunea acestui Ardelean mai mare, care vorbea din adâncuri, în numele unui neam uitat şi la porţile pierzării. L-ar fi luat de gât şi i-ar fi plâns pe umăr ca o fată slabă. Se plimbau pe sub copacii negri cu scuturături de ploaie. Erau pe pământul unde Universitatea se înălţase ca o cetate la cuvintele de trâmbiţă ale lui Fichte. Tinerimea scăpase atunci Germania, pornită cu husarii negri ai lui Blücher de pe băncile şcolii la moarte. Tot tinerimea trebuia să îndrăznească şi dincoace. Oamenii copţi prea erau greoi şi socotiţi.

N'avea să se mai ducă deseară la doamna Henke. Lotte Urban putea să aştepte. In lume mai sânt şi alte griji decât grijile iubirii. Ea însăşi ce făcea, când îl ocolea şi se deda cu trup şi suflet cinematografului? Visul ei de artă era mai puternic şi mai poruncitor decât visul ei de iubire. Şi putea fi cel puţin iubire? Sau numai o sclipire întâmplătoare, în care ei au putut să se arate îmbrăţişaţi pentru toate timpurile care vor veni, şi apoi aceeaşi nepăsare, dinainte să se fi ştiut? Da, lumea mai are şi alte griji decât grijile iubirii. Trebue să facă într'un fel şi să-l ajute pe Andrei. Toţi Spătarii Ardealului nu puteau să fie lăsaţi singuri, stăruind mai mult din desnădejde şi căzând unul după altul. N'avea ce să caute deseară la doamna Henke. Ce caraghios ar fi fost, pe deasupra, dacă Lotte nici nu venea! Avea să rămână cu Andrei. Mai stăteau împreună mâine; iar poimâine se despărţeau, celălalt ca să se întoarcă între neprieteni, după ce-şi

www.dacoromanica.ro

lăsase acum dragostea îndărăt, iar el ca să asculte profesori, să stea ceasuri la lampa cu glob verde din biblioteca Universității, să se ducă la ceaiuri și, în răstimpuri, din trebuința schimbării, să se lase furat de câte un leneș ghies al inimii. Frumoase vieți! Și asemănătoare îndeletniciri! Nu trebuia să se mai urce deseară la doamna Henke.

De când vorbeau, unul cu omul de-alături și altul cu gândurile, se aprinseseră lămpile. O pâclă ușoară, care ustura ochii, umplea străzile. Când ieșiră în drumul cel larg de Sub Tei, Frideric cel Mare, cu tricornul pus puțin pe ureche, se ducea parcă în pas pe calul lui de acum o sută cincizeci de ani, către piața Palatului, la vreo paradă sau la vreo întâlnire cu Voltaire, nu între trecătorii obișnuiți, ci sus peste capete, într'o pulbere aurie de istorie. Lumea foia în toate părțile fără să-l vadă. Numai acest țăran dela Dunăre, din osul vreunui soldat ardelean care luptase la Kolin, îl urmărea. Regele putea să se întoarcă oricând și să-i zâmbească peste umăr, din gura lui ascuțită.

Vlad lăsă pe Andrei să treacă bulevardul și să se ducă să ia două bilete pentru deseară la Operă. El avea de lucru și nu-i putea însoți. Deocamdată cumpără și el două dalii pentru doamna Wisotzky, una portocalie și alta aproape neagră. Ca s'o despăgubească de prânz avea să mănânce seara cu ea și pe urmă să-i citească ceva din Lauremberg. După ce se încărcară și de câteva pachețele, pentru o gustare înainte de teatru, se îndreptară spre gara din Friedrichstrasse. In fața intrării toată întâmplarea dela amiază i se întoarse în minte. Acolo, în gang, stătea el sgribulit și speriat de apă ca un mic lord englez în fracul și pantalonii cadrilați mărunt, de primiri diplo-

www.dacoromanica.ro

matice. De sub arcadă a ieșit ea, cu pantofii de coloarea oului de rață, plin de răsfrângerile asfaltului ud. L-a văzut de când a călcat în Georgenstrasse și a aplecat umbrela în partea lui. Poate că se temea să nu fie recunoscută după umblet. Poate a râs toată vremea dedesupt și, la sfârșit, când a scos capul, nu s'a putut nici atunci stăpâni. Aici, la marginea trotuarului, s'a întors și l-a privit.

— De ce te-ai oprit? îl întrebă Spătar.

Se desmeteci și porni pe scări, alături de el. Atârnase de-atât de puțin ca s'o prindă și să-i zică pe nume, ca în întâia lor seară: «Lotte!» Și pe urmă, să petreacă împreună toată după amiaza, ca atunci. Dar dacă l-ar fi așteptat deseară la doamna Henke? Era singurul loc unde se puteau întâlni fără să-și dea întâlnire. Ar fi fost într'adevăr păcat și pentru ea și pentru el. Se putea repezi cel puțin pentru zece minute. Nu, nu era nicio capitulare! Pleca odată cu Zoica și cu Andrei, îi întovărășea o bucată din drum și apoi se abătea. Era cel mai cuminte lucru pe care îl putea face. După o asemenea zi tulburată nici nu se vedea în stare să se apuce de altceva.

La doamna Henke nu era nimeni decât Else Roth, care îl scotoci toată vremea despre Zoica și despre nuntă, dacă era să se așeze în Bistrița, unde avea să i se urască, venind dintr'un oraș ca București, dacă lua și pe mama lor cu ea, dacă se gândea să-și sfârșească studiile sau Spătar n'o mai lăsa. La dreptul vorbind, nici nu mai avea rost. Copii se pot face și fără o diplomă de doctorat pentru filozofia muzicii! Și altele, și altele.

Plecă întărâtat și stors și citi în odaia lui până auzi după unsprezece cheia dela ușa de-afară, și șoapte. Când deschise, Zoica strălucitoare în haina ei de seară, cu mantaua pe mână, se căsnea să treacă fără să facă sgomot.

www.dacoromanica.ro

Se opri și râse. Avea aceeași față nouă, care îl uimise, fața iubirii, cum încerca să râdă cu sine. Poate era de vină pieptănătura mai înaltă, poate o agrafă de briliante, pe care nu i-o cunoștea și care-i apropia deasupra sânilor rochia de mătase neagră. Trebuia să fie întâiul dar al lui Andrei. Inelele nu voiseră să și le facă în străinătate și vorbiseră amândoi să le primească, el din mâna mamei și să-l trimeată sau să i-l aducă pe-al ei.

— A fost bine? întrebă Vlad.

— Foarte, răspunse soră-sa, subțiindu-și buzele. Și tu ce-ai găsit la doamna Henke?

— Eu sânt prost, că te întreb, zise el supărat deodată. Tu ești în faza animalității admirative și n'aștepți din toate părțile decât confirmări ale stării tale paradiziace. Plictiseală, asta am găsit.

— Săracul filolog! Ce necazuri să aibă el!

Il bătu în glumă pe obraz și fugi la ea în odaie. Vlad se întoarse morocănos la cărțile lui. Simțea că veghiază singur, în toată casa aceea neagră. Din pridvor abia se vedea până jos în stradă. Luminile electrice purtau fiecare o glugă de ceață galbenă și păreau niște călugărițe care ieșiseră în tăcere din chilii și se îndreptau una câte una, la aceeași depărtare, către slujba de miezul nopții. Numai el ședea ca în turnul clopotniței și le urmărea mersul neauzit.

A doua zi seara s'au dus la cafeneaua Abbazia ca să ia parte la o adunare a Societății studenților români. Zoica și Vlad erau membri. Spătar îi cunoștea mai pe toți încă dinaintea sosirii lor în Berlin. Niculae Murgu venise la logodnă ca un fel de martor și delegat al învățatei corporații, care nu pierdea nimic din ce se petrecea în

www.dacoromanica.ro

colonia universitară românească a neastâmpăratei metropole. Se cuvenea să răspundă și ei, mai ales că Spătar era în vizită de rămas bun. Mâine dimineață pleca spre țară. Făgăduise să apară și Caragiale, dar nimeni nu credea, pentrucă seara avea program, o comunicare, despre care se știa numai când începe, și maestrul nu răbda.

Când intrară ei, lumea se strânsese. Se știa că au să vină și erau de față și doamne și domnișoare. Se ostenise chiar cineva dela Legație, unde se auzise că Ministrul e rudă cu Armășeștii. Li se făcu o primire studențească plină de voie bună, cu Gaudeamus și Deșteaptă-te Române. Sărbătoriții cântau și râdeau și ei în rând cu ceilalți. Ardelenii, cari erau acolo, cereau să fie lăsați să cânte ei Deșteaptă-te Române, pentrucă Românii din țară cântă altceva. Cântecul lor era mai prelungit și mai plângător, însoțit parcă de mii și mii de pași de țărani și de țărănci coborîte din satele de pe dealuri, cu desagii pe umăr, pentru un drum depărtat, de jalbă și poate de răscoală. Celălalt era mai repezit și mai de paradă, pentru un alaiu cu steaguri și cu veselie între doi pereți de privitori îmbrăcați în veșminte de sărbătoare. Istoricii literari din sală știau că și melodia de doină, care în adevăr era de cântec bisericesc, precum și melodia de marș, erau amândouă tot isprava Românilor din Țara Românească. Cea dintâi și cea veche fusese ticluită de Anton Pann, care stătuse câtva timp la Brașov, gonit de-acasă de niște încurcături de inimă, legate cu blestem de biserică, și lăsase la Sfântu' Niculae din Prund cântăreți de strană dintre ucenicii lui. Poate tocmai de aceea prinsese și se răspândise așa de ușor.

— Ca să vă fac în necaz, să știți că atunci când s'o înființa Universitatea Românească la Cluj, după ce-om

www.dacoromanica.ro

lua Ardealul, am să viu acolo profesor de limba şi literatura română, zise un tânăr vioiu şi mucalit, care era, ca Ştefan cel Mare, moldovean şi nu mare la stat. Trebue să-mi faceţi dumneavoastră o baie de românism şi să vă lăsaţi fumurile de oameni mai breji decât noi, pentrucă aţi fost la şcoala Ungurilor şi a Nemţilor.

— Nici nu ne-aţi luat şi începeţi să ne batjocoriţi, zise glumind Andrei Spătar, dar cu o încordare de răutate a feţei. Cât despre înscăunarea dumitale de profesor la Cluj, aurită să-ţi fie gura şi să te-audă Dumnezeu! Ai să vii şi ai să ne înveţi şi să înveţi şi dumneata. Ardealul are tot felul de băi de aur, de bogăţii dela Agatirşi şi dela tata Traian până astăzi. Aveţi să săpaţi şi să adunaţi şi dumneavoastră, în băile de aur ca şi în suflete. Am păstrat şi pentru fraţi, când au să vie la noi în ziua bucuriei, oricât a trebuit să ne lăsăm jefuiţi şi supuşi înstrăinării, în atâtea secole de robie.

— Voi, Ardelenii, aveţi acest cusur, de care cată să vă desbărăm, că nu cunoaşteţi la glumă şi nu ştiţi să râdeţi, zise acelaşi tânăr. Mai avem pe cineva printre noi, mai bătos încă decât domnia-ta, iubite domnule Spătar de Bistriţa. Să-l auzi când ne spune de Strzygowski, profesorul lui dela Viena şi singurul bizantinolog priceput în artă din toată Evropa! Din ce-i înalt, se înalţă încă şi se făloşeşte cât un turn de biserică de lemn din Maramureş, cu care are să-şi înceapă lucrările originale la întorsul acasă. Iată un tip de român care nu s'a încovoiat de o mie de ani, dela descălecarea lui Arpad. Să am putere l-aşi aduce profesor de istoria artei la Bucureşti, în schimbul numirii mele la Cluj, ca un monolit al cerbiciei ardelene, adevărat obelisc al unei culturi mai vechi şi mai pătrunse de sine, înfipt în piaţa Universităţii din bule-

www.dacoromanica.ro

vardul Academiei. La Iaşi nu pot să-l iau pentrucă oraşul e prea strimt ca să-l încapă.

Râseră toţi, fără supărare, afară de cel zugrăvit, care rămase mândru şi dispreţuitor, cu frumosul lui cap de centurion roman, alb la piele, voinic la nas şi la frunte, cu buza de jos mai mare şi de aceea parcă răsfrântă, şi încoifat de un păr ca pana corbului, pieptănat cu măreţie.

— Am citit câteva articole foarte bătăioase în « Românul », urmă tânărul vorbăreţ, oprindu-şi ochii nespus de mari şi de strălucitori asupra lui Spătar. Aduceau puncte de vedere şi documente noui, dar nu cred să le aducă multă vreme, dacă păstrează acelaşi ton. Procurorul din Arad trebue să le aibă de pe acum traduse şi aşezate într'un început de dosar. Am scris la redacţie să-mi spue cine e autorul, pentrucă semnează cu un pseudonim. Mi s'a răspuns că nu-l ştie nimeni şi că au numai un plic trimis de el şi în care se găseşte şi numele, fără voia să-l deschidă decât dacă s'ar porni proces şi ar fi să fie urmărit redactorul responsabil. E tainic, e bărbătesc şi e frumos. Din faptele amintite mai des, tare aşi zice că e vreun grănicer din părţile Năsăudului şi ale Bistriţei. Nu-l cunoşti cumva, iubite domnule Spătar?

Intrebarea avea o apăsare care lăsa să se înţeleagă mai mult decât spunea. Andrei nu clipi şi întrebă, la rândul lui, liniştit:

— Cum semnează?

— N'ăi vrea să zici că nu le-ai citit şi că nu ştii despre ce e vorba? Noi toţi cunoaştem articolele, dintre care pe unele le-am trimes ziarelor de-aici, unde au ieşit în traducere şi cu comentarii.

www.dacoromanica.ro

— Eu sânt plecat, cum prea bine ştiţi, de mai mult de trei săptămâni de-acasă şi n'am mai urmărit tot ce s'a tipărit în lipsă, zise Spătar. Dar nu mi-ai spus, domnule Şotrea, cum semnează autorul cu pricina.

Tânărul îl privea drept şi nu răspundea. Focuri mici de isteţime sclipeau în ochii lui. Atunci elevul lui Strzygowski zise dela locul lui, fără să se întoarcă la vorbitori:

— Arhimandritul.

— Ce nume straniu, mai cu seamă pentru Ardeal, îşi dădu părerea fără mirare Spătar.

— Ştii, vorbi mai departe Şotrea, tânărul iute de limbă, că şi eu colaborez la «Românul» şi că am cunoscuţi în redacţie. S'ar părea că acolo se cam bănue cine ar fi această faţă călugărească, de vreme ce mi-au scris că spionii Stăpânirii i-ar fi descoperit urma aici la Berlin.

— Ar trebui să-l căutaţi, zise Andrei Spătar, dar atât e prea puţin ca să-l aflaţi. Sau poate vă aşteptaţi că ar putea să umble prin aceleaşi locuri cu noi?

— Cam, mormăi tânărul şi se întoarse, ca şi cum îşi dăduse seama că stăruise prea mult, la Zoica Armăşescu, care urmărise de aproape tot schimbul iute de vorbe. Andrei Spătar îi întâlni privirea întrebătoare şi zâmbi din ochi numai pentru ea. Ochii lui îi spuneau să fie liniştită şi să nu se teamă.

— Aţi citit, domnilor, telegramele din urmă din Africa? zise un student care-şi făcea aici teologia. Inainte să vie în Germania avusese o bărbuţă de probă şi acum îşi ducea mereu mâna din obişnuinţă pe falcă în jos şi-şi mângâia părul absent. Incepe să-mi miroasă a întoarcere. Să nu ne trezim cu vreo mobilizare.

www.dacoromanica.ro

— Fii pe pace, părinţele. Până nu culegem tot ce-am semănat pe-aici nu ne chiamă nimeni, zise un geograf, care privea neîncrezător din colţul lui, prin ochelari, pe fiecare pe rând, din cei de faţă. Avea dinţi sănătoşi şi credea că nemţoaicele, care trăesc între danturi măcinate, se înnebunesc după ei. Tripla alianţă e o firmă cu greutate şi ne putem încrede. Unul după altul au plecat ceilalţi cu lucrarea lor de doctorat sub braţ sau îi dau cel din urmă lustru: Neamul negustorilor din Imperiul Roman, Sistemul celor două limbi în şcoala primară, Poezia filozofică, Munca la domiciliu, şi câte mai sânt, la Breslau, la Langensalza, la Lipsca, la München, la Goettingen, matematicieni, filozofi, sociologi, economişti, cartografi, istorici. Toţi aceşti germanizanţi îşi iau după doi sau trei ani de cercetări drumul îndărăt şi se căsnesc să judece acasă ca aici, cu un material de observaţie şi cu un mediu de vieaţă străin. Aceasta e întâia urmare a ieşirii din ţară şi a intrării la altă şcoală. Venim cu metodele cele noui între ai noştri ca o expediţie de măsurătoare într'un continent necunoscut. Am pierdut o parte din iubire. Băştinaşul s'a băgat lucrător la tehnicianul de peste mări şi ţări. Nu-l mai dor destul ai lui.

— Totdeauna cobe, dragul meu, îl întrerupse altcineva. Aşteaptă să-ţi iei întâi catedra, care a fost înfiinţată anume pentru tine şi pentru metodele germane deprinse pe malurile Spreei, şi vom vorbi atunci. Ştiinţa e una; ea nu poate rămâne multă vreme la niveluri deosebite în deosebitele ţări. Plecarea noastră în căutarea acelui nivel ideal, care este lege pentru orice om de ştiinţă, o numeşti tu înfeudare unei culturi străine. Eşti ca cerşetorul aşezat la poarta unei catedrale, care nu crede, dar

www.dacoromanica.ro

dijmuește pe toți cei înmuiați și pregătiți să-l dăruiască tocmai de Dumnezeul tăgăduit.

— Domnilor, nenorocim pe conferențiarul de astăzi, strigă suindu-se pe masă și cu spaimă prefăcută, tânărul cu ochii de Socrate, bulbucați din lăcomia să vadă și să cunoască. Dacă discutăm tot ce e interesant înainte și chiar în forma ermetică, mai mult neînțeleasă de auditor, a conferințelor noastre, ce-i mai rămâne lui, rogu-vă? Ședința e deschisă! Așezați pe logodnici la locul de cinste, cât mai departe, adică, de ieșire, ca să-și ia orice nădejde, și să începem. Secolul e economist și subiectul nostru la fel.

Plecaseră pe la mijlocul discuției, când se făcuse unsprezece și jumătate, însoțiți de Murgu și de elevul lui Strzygowski.

— Exodul Ardelenilor, zisese Șotrea. Spune-i, Spătar, dacă izbutești, mai norocos decât mine, să-l descoperi, Arhimandritului, să se păzească. Articolele lui au fost însă minunate, ca bogăție de argumentare, ca limpezime, ca îndrăsneală. Strigați, domnilor, cu mine, deși nu-l cunoaștem: Trăiască Arhimandritul!

Spătar zâmbea. Ii întrecea pe toți prin vârstă, și încă prin ceva. El venea din viață, iar ceilalți se pregăteau numai să intre în ea și o priveau critic de afară:

— Vă mulțumesc în numele lui și am să vorbesc în tot cazul în redacție la Arad, unde are să facă bucurie. Oamenii nu sânt tocmai răsfățați cu asemenea semne universitare de recunoaștere. Să trăiți și dumneavoastră, ca să fericiți țara și neamul românesc!

— Pentrucă au atât de bună părere despre noi, ce credeți, domnilor? să-i lăsăm să-și cânte ei ardelenește

www.dacoromanica.ro

Deșteaptă-te, Române, îi îndemnă același glas și vechiul cântec, de jale și de nădejde, răsună din nou. Ochii lui Spătar străluceau neobișnuit de tare. Cu mulți de-acolo n'avea să se mai vadă niciodată, și cu alții chiar în locurile pe care și le doriseră adineauri în glumă. Zoica se rezemă abia simțit de el. Știa și ea acum cine era Arhimandritul.

www.dacoromanica.ro

In ziua următoare, după ce întovărășise cu Zoica și cu foarte mulți cunoscuți pe Andrei la gară, Vlad se aruncă într'o mașină și mână mai repede decât întâia oară, până la atelier. Află chiar dela portar că domnișoara Lotte Urban nu venise încă. Aceasta nu însemna deocamdată nimic rău. Ceru să vadă pe prietenii de-o clipă, din lumina reflectoarelor, de Duminica trecută. Toată lumea era la lucru, dar putea intra.

Grupul operatorilor stătea cu spatele la ușă. Nu-l văzu nimeni. Se așeză la o parte, după o sfărâmătură de decor, ca să nu turbure și cu nădejdea ferită până și de el că s'ar fi putut ca Lotte să vie, să se costumeze, fără să prindă de veste, și să se arate în înstrăinarea de oameni și de locuri a rolului, feciorelnică și înflorită de trandafiri. După o scenă muncită, în care nimic nu vrea să iasă bine, filmarea suferi o pauză. Un om de serviciu se dădu lângă inginerul șef și-i șopti ceva. El se întoarse și căută în umbră, cu ochii desobișnuiți de lumina slabă a atelierului:

— A, ați venit pe la noi, ca să ne vedeți lucrând? Ne-ar fi părut și mai bine dacă ne-aduceați ca rândul trecut, și pe Lotte Urban. I-am dat un concediu de boală de zece zile, cu toate că nu l-a cerut și nu știm până acum altceva decât că domnul Urban nu-i mai dă voie să joace. Dacă ne-ar fi înștiințat în scris era mai prost,

www.dacoromanica.ro

pentrucă trebuia să dăm scrisoarea avocatului. Aşa, mai aşteptăm. Imi pare rău nu numai de rolul din Quo Vadis, pentru care pregătim de pe acum pe altcineva. Avem să ne-alegem cel mult cu câteva sute de metri de peliculă stricaţi, pe care are să-i plătească regia teatrului Lessing. Dar sânt necăjit de Lotte Urban în sine, care e un adevărat talent cinematografic. Prevăd ziua când stelele scenei noastre vor fi mult mai strălucitoare decât stelele de pe scena cam ofilită a teatrului clasic. Şi sau nu mă pricep eu de loc în arta, de care sânt îndrăgostit, sau Lotte Urban are toate însuşirile ca să răzbată în întâile rânduri. Dacă n'ar fi venit de-a-curmezişul toana marelui regisor! Trag nădejde că în cele din urmă se va lăsa înduplecat sau că Lotte Urban, ca un cal tânăr de rasă ce e, va rupe legăturile care o osândesc să stea la iesle şi va năvăli cu coama vâlvoiu pe câmp. Eu cel puţin, o aştept. Deocamdată nu ştiu nimic. Se repetă scena, strigă el în atelier. Tot jocul trebue să fie mai viu. Aprindeţi!

Atelierul se umplu de zăpada luminii. Oamenii începură să forfotească. Se relua acelaşi episod, care însemna în film cel mult o sută de metri. Vieaţa de-aici nu îngăduia locurile goale. Lotte Urban era plânsă, dar nimeni nu se oprea. Numai el stătea fără rost şi plin de amintirea ei în mijlocul acelei lumi de teatru, şi nu se îndura să plece. Trebuia să-i trimeată un semn, să-i scrie, s'o pândească la ieşirea din casă, în stradă, să facă ceva, sau simţea că o pierde, cum o pierduse atelierul, cu tot farmecul lui.

Ceru o hârtie, chiar cu stema casei de cinematograf, şi-i scrise câteva rânduri, în care-i vorbea de dispariţia ei neaşteptată şi de neliniştea şi de durerea prietenilor. Ii

www.dacoromanica.ro

spusese să întrebe de ea la atelier. Acum e acolo și așteaptă răspunsul. Trimise scrisoarea cu un curier al firmei și se plimbă o jumătate de ceas afară, pe sub pomi, până când se întoarse. Omul îi aduse plicul nedeschis, cu arătarea la un colț că domnișoara lipsește din Berlin și că nu lăsase nici adresă nici vorbă când e îndărăt.

Nu credea și ceru părerea inginerului. Acesta citi însemnarea și zise:

— Nu știu dacă ea era acasă, dar tatăl era! E scrisul lui.

— Dar ce credeți? Ce vrea?

Și-i vorbi de căutarea la telefon și de întâlnirea de ieri lângă stația de tren din Friedrichstrasse.

— Eu n'am dreptul să cred nimic, răspunse omul, dar ajutoarele mele, care l-au văzut pe Waldemar Urban de mai multe ori așteptând pe artista din sângele lui, pentrucă de intrat n'a vrut să intre niciodată ca să se uite la instalațiile noastre, spun că-și teme fata ca un logodnic. E în stare s'o încuie în casă.

Vlad îl privi mirat, ca și cum înțelegerea, până să ajungă la minte, ar fi suferit întârziere pe drum. Apoi se desmetici, se smulse de lângă el și goni spre oraș, cu ochii pe geam, socotind depărtarea. Se dădu jos într'o stradă necunoscută, la o casă așezată într'o margine de parc. Intră, fără nicio stare la gânduri, și sună la întâia ușă unde văzu alături de sonerie numele căutat. Sună odată și aștepta. Nu veni însă nimeni. Sună încă odată. Indărătul ușii se păstră aceeași liniște. Sună a treia oară, puse urechea pe sonerie de teamă să nu fie stricată și auzi foarte departe o părere de țârâit. Sau nu era nimeni, și începea să se îndoiască, sau fusese văzut venind, și cei din casă aveau cuvânt să nu se arate.

www.dacoromanica.ro

Băgă o hârtioară pe sub uşă, pe care scrisese: Te-am căutat! şi semnase numai cu întâia literă a numelui. Nu-i rămânea pentru astăzi decât să se depărteze. Stătu puţin în maşină la poartă şi i se păru că la una din ferestre se clătinase o perdea. Poate că după ea se găsea cineva care îl pândea. Era bătrânul, era ea sau numai o femeie de serviciu, care primise poruncă să nu deschidă? Tare ar fi avut poftă să scoată capul pe geam şi să se strâmbe sau să arate pumnul. Plecă furios.

Furia aceasta însă nu ţinu mult. Peste câteva zile, cu aceeaşi lipsă de orice ştire, se pătrunsese şi el de bănuelile inginerului. Lotte Urban nu se ascundea de bunăvoie. Era cineva, şi acest cineva nu putea fi decât tatăl ei, care o împiedica, nu numai să se întoarcă în lume, dar chiar să stea în vreo legătură cu ea. Trebuia ajuns până la Lotte. Avea să încerce.

Intâi se duse la o agenţie teatrală şi ceru să i se arate un portret al lui Waldemar Urban. Era tras în mai multe exemplare, poate ca să fie dat cu autografe admiratorilor, şi luă unul. Işi închipuise un ins mătăhălos, cu o căutătură încruntată, şi se trezi înaintea unui fel de compozitor inspirat, cu o bărbuţă moale şi cu o privire de cer, în care, cutremurat, o regăsi pe cealaltă. Ochii nu se uitau la privitor, ci îşi urmăreau propriile vedenii şi parcă voiau să lase pe ceilalţi să judece obrazul şi pe om, nestingheriţi. Nu era, într'adevăr, un cap germanic. Ceva pierdut, care nu putea să se adune, plutea în jurul frunţii, la coada buzelor, în fuga îndărăt a bărbiei, pe care părul în loc s'o acopere, o scotea şi mai bine la iveală. « Bătrânul» arăta ca un om de treizeci şi cinci de ani şi poate că era cel mult de patruzeci.

www.dacoromanica.ro

Ca un polițist începător, se așeză între pomii parcului, așa ca să aibă mereu în vedere intrarea casei unde locuia Waldemar Urban. Își luase și niște pâinișoare cu șuncă, pentru ca să n'aibă nevoie să plece, chiar dacă l-ar fi încercat foamea. Intâia femeie, care ieși, fu o femeie îmbrobodită. Avea o gentuliță de târgueli. Apoi se repeziră afară doi copii, doi frați cu ghiozdanele în spate. Un automobil gol se opri înaintea scării și așteptă.

Vlad se apropie de-a-lungul zidului până lângă intrare și se prefăcu adâncit în citirea unei broșuri. Era tot bietul Lauremberg. Literele se îngrămădeau fără înțeles, în așezarea socotită a versurilor și treceau ca niște cârduri de cocori foarte înalți, pe hârtia de argint lovită de soare. Ar fi avut haz dacă l-ar fi urmărit cineva dela geam! Poate chiar ea! Nu semăna de loc a purtare de doctor în filologie modernă! Pe lângă, pe urmă, că se putea vorbi în anumite adunări la doamna Henke și se gândi cu spaimă la Else Roth. Atunci fu cât pe-aici să se lepede de planul lui cam copilăresc. Puse cartea în buzunar și trecu înainte, printre automobil și scară, hotărît să nu se mai oprească până la întâia stație de tramvaiu, care avea să-l ducă la Universitate.

Tocmai când ajunsese în dreptul ușii, cineva foarte grăbit se lovi de el și aproape îl răsturnă. Când își ridică pălăria să ceară iertare, arătă capul din fotografie, cu niște ochi de un albastru subțire și trist. Vlad se sperie ca și cum streinul ar fi avut de unde să-l recunoască și să întrevadă pricina aflării lui acolo. Automobilul se deschise, îl primi și trecu înainte. Dinăuntru Waldemar Urban se mai descoperi odată la el. Era, în tot cazul, un om politicos!

După ce mai făcu doi, trei pași dintr'un drum închipuit, Vlad se întoarse. Tremura și nu știa de ce, de toate

www.dacoromanica.ro

aceste pregătiri hoțești, de care nu se putea mândri, sau de apropierea întâlnirii cu Lotte? Își zise că de amândouă și stătu puțin în fața ușii ca să se potolească. In sfârșit sună! Ca și întâia zi, aceeași tăcere. I se păru că n'a apăsat destul și sună încă odată, lung și tare. Așteptă. Tot nimic. Atunci îl cuprinse o furie prostească, nestăpânită, în care erau tot chinul celor din urmă zece zile, speranțele lui desamăgite, iubirea izbucnită pe negândite, și se apucă să sgâlțâie ușa și să bată în ea cu pumnii. O altă ușă se deschise la catul de sus și o femeie se aplecă pe scară.

— Zadarnic vă osteniți. Nu e nimeni acasă. Căutați pe domnul Urban la teatru.

Se uita și nu înțelegea. Cum nimeni? Dar Lotte unde se ascundea? Și ce-avea el de împărțit cu domnul Urban? Il ajuta foarte mult să-l știe la teatru . . . Își ridică și el pălăria, întocmai cum făcuse Waldemar Urban adineauri, și coborî cele câteva trepte cu niște picioare de plumb. Era în tot cazul un om politicos!

Acasă îl aștepta o scrisoare. Era dela ea. Venea dintr'un orășel de pe Drava, din Croația, Nova Gradiska. Își strânse tâmplele în palme și nu se putu hotărî multă vreme să deschidă. Va să zică plecase în adevăr? Plecase? Fără să-l vadă, fără să-i lase un cuvânt, în fundul Austriei, în Sârbime? Scrisoarea glăsuia cam astfel. A fost singura pe care a primit-o și de aceea a învățat-o pe dinafară:

« Dragă Vlade, iartă-mă că nu te-am întâlnit înainte să părăsesc Berlinul și Germania. N'a lipsit mult să ne ciocnim în drum și să nu mai plec, în ziua când te-am văzut lângă stația din Friedrichstrasse. Niciodată n'am să mai pot trece prin ea fără să te urmăresc, la fel ca atunci, dela geamul vagonului meu, alergând în toate

www.dacoromanica.ro

părțile și căutându-mă. Am stat cu inima făcută mică, de spaimă, îndărătul perdelei. Cine știe ce se întâmpla dacă mă găseai, rămâneam sau plecai cu mine, tot așa de pregătit de drum cum eram și eu. Mi-am găsit un loc de profesoară de limba germană și de dicțiune la niște copii foarte drăguți. Nu mai puteam sta la tata. Nu ne mai potriveam în vederi și n'avea rost să ne certăm toată viața, după ce ne avuseserăm bine atâta timp. Mă tem că lui are să-i cadă mai greu fără mine, decât mie fără el. Eu am arta mea, cu tot focul începutului, tinerețea, amintirea prieteniei lăsate în urmă, necunoscutul care mă ispitește. El n'a putut trăi cu mama și acum mă pierde și pe mine. Poate că dacă mai întârziam m'ar fi învins și ar fi făcut din mine, ca dintr'o ceară moale, tot ce-ar fi vrut. Chiar lucruri de care mi-e groază.

De aceea, să nu-ți pară rău că am plecat. A fost în binele meu. Familia la care sânt se mută peste câteva săptămâni, și în tot cazul înainte de Crăciun, la Paris. Iată-mi ajuns și vechiul vis! Iar peste un an ai să poți să vezi filme cu mine!

Tu, dragul meu, să nu faci fața asta plouată, pentrucă ai să mă silești din nou și din nou să te sărut, ca în cafeneaua din Grădina Zoologică și ca în automobil la despărțire. Ai o față făcută parcă să asculte pe celălalt, să asculte viața și să n'o trăiască, să se schimbe ca o apă la tot ce-i trec, el și ea, pe dinainte. Câte nu m'ai silit cu acea față și pe mine, să mărturisesc și să fac! N'am să te uit niciodată, chiar dacă n'ar fi să ne mai vedem. Pentrucă să știi că tu m'ai hotărît!

Ești destul de departe acum și pot să ți-o spuiu. Mi-ai fost din întâia zi drag. Chiar dacă tu te-ai fi îndărătnicit să visezi și mai înainte lângă mine și să nu simți, eu

www.dacoromanica.ro

ți-aș fi spus-o cum ți-o spuiu acum. Ar fi fost dulce, dar n'ar fi avut niciun rost. Tu îți întrerupeai sau îți păgubeai studiile, eu mă opream pe drum și n'ai fi avut nici cel puțin mângâierea să-ți duci o nemțoaică în țară, cu doi, trei pui dela Miazănoapte pe lângă ea. Eu te puteam iubi, te iubeam, dar nu sânt femeie care să mă mărit. Și nu-ți mai arăt ce s'ar fi întâmplat cu tată, care ar fi fost de o gelozie sgomotoasă și supărătoare pentru toți.

Să lăsăm cortina peste acest întâiu și ultim act al prieteniei noastre, care ar fi putut să aibă o atât de frumoasă urmare. In ce mă privește, eu rolul meu l-aș fi jucat cu toate puterile sufletului și ale trupului. Mângâie-te! Și când vom fi mari, în lumină și aplauze, tu în pământul tău din Carpați, în mijlocul familiei, pe care ți-o doresc vrednică de inima ta aleasă, și eu în toate colțurile lumii, singură și svăpăiată, ne vom putea gândi amândoi cu înduioșare la acest episod berlinez, de tinerețe și de iubire, nepătat de nicio remușcare.

Nimeni nu știe, afară de tine, locul unde mă aflu și nici planurile mele de viitor (le-am urzit într'un fel împreună, pentrucă mi s'au limpezit, povestindu-ți-le). Nici nu le prea pasă, odată ce le-am scăpat și n'au putut, atât mama cât și tata, să facă din mine ceea ce le plăcea lor. Dacă ți se pare că trebue să le vorbești, spune-le numai cât trebue. Așa cum fac eu, despărțindu-mă de tine, cred că pentru totdeauna, și spunându-ți numai că te iubesc. Lotte a ta».

Vlad se aruncă în pat și plânse cu capul în perne, până la miezul nopții sau până dimineața, lacrimile adunate pentru toate durerile. Știa atât că în zori era cu obrajii uzi și nu își dădea seama dacă a dormit sau nu.

www.dacoromanica.ro

Plângea întâia lui iubire, abia întrupată și risipită, fericirea care nu mai putea să se întoarcă niciodată cu aceleași trăsături.

Ținea ochii închiși, cu obrazul în palme, și se silea să-și aducă aminte. De pe acum o pierdea în pâcle subțiri, în amestecuri de flori și de stele, jumătate actriță și jumătate femeie, vrea s'o aibă curată și nu mai putea. Trecutul se adâncea și se îndepărta cu ea.

Atunci a început să se plimbe singur și uneori cu Magdalena Olbert, care n'avea nici bănuiala cea mai slabă despre sfâșierea lui, prin pădurea Grunewald și prin nisipul cu iarbă ațoasă pe unde îl dusese întâia oară Olga Rittmeister și-l sguduise încă de-atunci cu dragostea ei pentru Brandenburg. Nu s'a putut însă hotărî niciodată să ia pe Fontane cu el, pe care-l citea acasă și-l urmărea cu harta alături, ci vechile lui slăbiciuni, Paul Verlaine și Stefan George. Găsise un ecou ciudat într'o firidă lungă deschisă spre râu, ca o unie oltenească și scobită în acelaș pământ sfărâmicios și nisip roșu. Trimetea la un capăt pe Magdalena Olbert, iar el citea de dincoace pentru el și pentru ea, nu aceea care îl asculta zâmbind și înțelegând numai pe jumătate limba muzicală și îndurerată a poetului, ci pentru cealaltă, depărtată. Versurile răsunau dincolo limpezi, dar îndoite, ca un cântec la vioară cântat în același timp, cu propriul lui acompaniament, pe două coarde. Poate că mai era un ecou, neprins de ei, care le purta până la ea:

Je fais souvent ce rêve étrange et pénétrant
D'une femme inconnue, et que j'aime et qui m'aime
Et qui n'est chaque fois ni tout à fait la même
Ni tout à fait une autre, et m'aime et me comprend.

www.dacoromanica.ro

Car elle me comprend, et mon coeur transparent
Pour elle seule, hélas, cesse d'être un problème,
Pour elle seule et les moiteurs de mon front blême
Elle seule les sait rafraîchir en pleurant.

Era dintre toate poemele saturniene, cu toate rimele ei interioare şi cezurile neaşteptate, care umpleau versul de un fel de gâfâit retoric, bucata care îl urmărea atunci cu mai multă putere. Simţea nevoia să-şi strige durerea, şi nu putea cu vorbele lui, unei lumi care nu ştia şi nu trebuia să ştie. Magdalena Olbert îl asculta şi credea că vorbeşte Verlaine, când vorbea suspinul din el, înmulţit de ecoul uniei cu pini şi cu jocuri de lumini din lac:

Est-elle brune, blonde ou rousse? Je l'ignore.
Son nom? Je me souviens qu'il est doux et sonore
Comme ceux des aimés que la vie exila.

Son regard est pareil au regard des statues
Et, pour sa voix, lointaine, et calme, et grave, elle a
L'inflexion des voix . hères qui se sont tues.

Alteori se ducea tot pe-acolo sau trecea cu barca pe malul celălalt, unde singurătatea era şi mai mare, cu tânărul mai în vârstă decât el, Şotrea, care stăpânea colonia universitară românească, îi era cunoscut din ţară şi-i căzuse şi mai cu drag din seara primirii logodnicilor la Abbazia. Fusese, datorită lui, o întâlnire de utopie platoniciană sau dantescă, unde cetăţeni ai unei lumi spirituale cuvântează înalt şi prietenos despre lucrurile sufletului. Ii plăcea să vorbească şi vorbea frumos, iar lui Vlad îi plăcea să asculte, să se lase mângâiat şi adormit de muzica unor gânduri adânc şi strălucit rostite.

www.dacoromanica.ro

L-a urmărit mai târziu în faima universitară și științifică, venită ca o Victorie veche să-l acopere cu amândouă aripile, așa cum își dorise și cum se temuse, abia după pașii câtorva ani. Când stătea atunci în odaia lui încărcată de cărți din orașul universitar al Ardealului și îl asculta, ca acum, în zilele de durere romantică numai de el cunoscută, punea fără să vrea alături pe cei doi oameni, tânărul de-aici plin de viață și de pornire năvalnică, aproape frumos prin încredere și dor de îmbrățișare a toate — glumeau, de pildă, împreună că ar fi fost gata oricând să coboare și în Câmpiile Elizee, firește numai pentru o scurtă raită, dar n'avea îndemnul niciunei Euridice, și nu știa cum îl săgetează și îl rănește! — îl punea alături de omul îmbătrânit și micșorat înainte de vreme, cu barba rară, lăsată înadins ca să mai ascundă slăbiciunea feței, și cu ochii mai aprinși și mai neastâmpărați decât odinioară, ca niște lumânări bătute de vânt și speriate, pe căile de negură și fără întoarcere ale marilor umbre clasice. Se gândea, fără să vrea, la Bălcescu răpus și mai de timpuriu și mai neîmplinit.

Acum străbăteau alături câmpul dintre Charlottenburg și Wannsee sau dintre Spandau și Potsdam. La câte un popas Șotrea se întorcea spre zarea argintie, cu întreruperi de clădiri, ca un oraș în formație, a Charlottenburgului și amintea de Eminescu și de luptele de limpezire filozofică pe care le dusese cu sine între aceleași ziduri acum patruzeci de ani. Figura lui Lasson, bătrânul profesor, plin de furii, de anecdote și de calambururi, învia în câteva trăsături și toată controversa, încă nepotolită, dintre hegelieni și schopenhauerieni. Il urma și Vlad și se pierdeau ceasuri în chestiuni de dialectică și în probleme transcendentale.

www.dacoromanica.ro

In altă parte, când se arăta înverzită înaintea lor, Insula Păunilor, ca un ostrov scufundat din legendele nordice, Şotrea ştia, parcă anume ca să-l scoată din valuri, de un ospăţ de logodnă dat aici de Impăratul Wilhelm pentru Ferdinand, principe de coroană al României, şi Maria, fiica ducelui de Edinburg. Dintre oaspeţi se desfăceau frumuseţea şi neastâmpărul principesei de Saxa Meiningen, o Lotte şi ea, încoronată, care pusese la cale această apropiere şi o înneca sub florile elocvenţei ei femeieşti. Anul 1892 şi cupolele de aramă în marginea râului revărsat în lacuri, din Potsdamul vecin, se colorau de lumini familiare. O latură din sufletul nostru vine şi de-aici. Ea ne chiamă din răsfoirea unei cărţi sau din liniştea unui loc înalt de privelişte prusiană, dar ne ferim să-i dăm ascultare. Ca şi cum legăturile noastre dela început, medievale şi temeinice, ar fi fost cu popoarele latine, şi n'ar fi bătut drumurile cu păduri şi cu smârcuri germanice!

Intr'o zi de Noembrie târziu i-a apucat vremuiala chiar în locurile unde nenorocitul şi genialul Kleist şi-a pus un capăt vieţii, primind să-şi împuşte iubita şi s'o urmeze în moarte, din desgrădinare lăuntrică, desnădejde liniştită şi convingere de lipsă de rost a oricărei prelungiri. Pomul, care se înălţa din mormânt, era îmbrăcat de iederă, verde şi lucitoare, ca un scut cu solzi de aramă. Frunzişul se scutura sus, în vântul sălbatic, şi arunca peste ei grăunţe de apă şi de ghiaţă, amestecate, care le biciuiau obrajii şi-i făceau să lăcrămeze. Stăteau rezemaţi de gardul de fier şi îşi aduceau aminte de-o pagină sau de un cuvânt:

— Din tot ce-a scris şi mai ales a trăit el, te puteai aştepta să treacă prin zilele lui glonţul care le-a destră-

www.dacoromanica.ro

mat şi la care singur poate nu s'ar fi gândit niciodată, dar nu din Michael Kolhaas. Ce hotărîre pietroasă, ce putere scrântită în ţăranul ăsta care ilustrează mai măreţ decât orice bucată literară dictonul nostru de şcoală: summum jus, summa injuria! Cine a fost în stare să pue în el atâta explozie de revoltă, aproape supraomenească, şi s'o urmărească până la sfârşit, în toate desvoltările ei, cu liniştea unui analist, putea să fie un nenorocit, pentrucă norocul şi nenorocul sânt în mâna zeilor, cari le împart muritorilor după buna lor voie, dar n'ai fi crezut că e un îngenunchiat. Şi acelaşi om, pe care astăzi învăţătorii aceştia ai noştri Nemţi îl ridică alături, prin ce-a scris, şi chiar peste Shakespeare, prin ce ar fi putut scrie, şi vor să-l schimbe într'un fel de crainic de energie pentru războiul cel mare pregătit împotriva Europei şi a lumii întregi, s'a aşezat aici pe o margine de şanţ şi, din cavalerism, pentrucă i se ceruse de-o femeie, fie şi cu nervii stricaţi, de ruşine, de nepăsare, de dispreţ sau de oboseală de vieaţă, a tras două gloanţe la rând, în ea şi în el. Ce lecţie de slăbiciune, mai mult de prăbuşire şi de scârbă! Iar popoarele sau îndrumătorii lor sufleteşti ajung la nerozia şi, în tot cazul, la contrazicerea să facă tocmai din asemenea fiinţe lozincă şi steag de faptă! Eu cred că am să trăesc puţin. Ca toţi cei cari au să aibă zile puţine şi se simt în stare să facă mult, aşi vrea să trăiesc din plin şi să-mi fie orice clipă întrebuinţată. M'am gândit la tot felul de material care să-mi umple vieaţa, la fişe etimologice, la cursuri de catedră, la cuvântări sguduitoare, să fiu orator, adică să prezint o convingere, sau retor, adică numai o argumentare, să mă asculte studenţii şi să mă îndumnezeiască, dar nu m'am gândit la iubire. Când patimile noastre sânt în altă parte, vorba lui Maiorescu Tit:

www.dacoromanica.ro

dacă ai un singur bloc de marmură, de ce să scoți din el o figură caricată? de unde să-i mai dau și acesteea gânduri, adică loc în suflet, și timp, adică loc în spațiu? Nu știu dacă ești de părerea mea, dar m'așĭ prinde că te găsești aproape. Ghici de ce? Numai pentrucă ești ca și mine, care am făcut și filozofie și istorie, dar am fost și rămas totdeauna legat de filologie, pentrucă ești filolog și numai filolog. N'am auzit până acum de mari filologi, eroi de cronici sentimentale. Iubirea noastră e prea pustiitoare ca să mai îngădue alta. Să fi fost Kleist filolog, nu se împușca. Cel mult o împușca pe ea, dacă nu-l lăsa și nu-l lăsa în pace.

Vlad îl asculta în asemenea și alte monoloage, care îl făceau de multe ori să tresară și să ia aminte dacă tovarășul lui nu vorbește în derâdere, într'atât spusele în treacăt, în voia expresiilor întâmplătoare, păreau de-a-dreptul aluzii la stările din el.

Se ducea la fiecare ședință a societății studenților români. Se făcuse prieten cu două fete, una dela filologie și alta dela conservatorul de muzică, pe care le plimba odată pe săptămână sau le ducea la teatru. Și mai ales lucra. Era nelipsit dela lucrările în seminar, își întregea informația până și la ceaiurile la care profesorii chemau pe câțiva studenți seniori și mai înzestrați, și intra în bibliotecă și în arhivă ca un tăietor de lemne într'o pădure. Până nu abătea tot și făcea de jurîmprejur luminiș, nu se ridica.

Vrea să uite. Își zicea mereu că vieața are și alte griji decât grijile iubirii. I se părea că nu e o gândire a lui și că nu face decât să spue după alții o vorbă proastă auzită nu-și mai aducea aminte unde, dar o ținea în gură ca un întăritor. Trebuia să fie filolog și numai filolog,

www.dacoromanica.ro

vorba lui Şotrea, şi ca atare nu putea nici să se gândească la vreo cronică sentimentală! Incepea să fie crud cu sine şi să se batjocorească.

Trecuseră aproape două luni de când primise scrisoarea dela Nova Gradiska. Lotte nu-i ceruse nici să răspundă, nici să tacă. Ţinea patru pagini gata, mărunt scrise, chiar din dimineaţa când pentru întâia oară îşi simţise obrazul ars de lacrimile iubirii. Poate că şi înfloririle inimii sunt ca acelea ale pomişorilor, când leagă întâi şi li se ia rodul, tocmai ca să nu li se primejduiască cel din vârsta bărbăţiei. Vina era a lui, că se păstrase până atunci neatins de chemările dragostei. Astăzi acele pagini i se păreau o biată compoziţie romantică, plină de fulgere şi de flori, de care, ca să nu se ruşineze, ar fi trebuit să trăiască pe la începutul celuilalt secol, cu Elvirele şi cu Sofiile lui.

Lotte nu le semăna nici pe departe. Lotte era o fată iute şi tare, care apucase într'o bună zi ea singură cârma, lăsase ţărmul cu toate amintirile şi plăcerile lui şi, cu o scuturătură ştrengărească de beretă, strigase îndărăt rămas bun. N'avea dreptul s'o cheme şi nu putea s'o urmeze. Putea s'o aştepte. Putea să sufere. Putea să viseze. Putea să-şi facă până atunci, ascuns în sine, educaţia sentimentală, aşezând cristal de cristal în fagurele lăuntric, meditaţii şi aduceri aminte. Era ceea ce încerca de un neînchipuit de lung timp. Se uita în oglindă şi abia îi venea să creadă că într'adevăr, cine îl privea de-acolo mai era omul pe care îl adusese acum aproape trei luni de-acasă, la fântânile ştiinţei. Avea 23 de ani şi oarecare drept la frumuseţe bărbătească. Părul foarte închis îi odihnea pe fruntea prea înaltă, greu ca o umbră de soare de vară. Ochii erau drepţi şi catifelaţi din pricina apelor lor de

www.dacoromanica.ro

chihlimbar. Obrajii se colorau şi se albeau pe rând, fără vreun imbold din afară, de undele neodihnite ale vieţii sufleteşti, şi nasul trimis înainte, adulmeca. Se temea aproape de sine. Toată fiinţa lui vorbea. Numai gura stătea pecetluită. Buzele rămâneau strânse una în alta, cu colţurile adâncite, ca atunci când ar căuta să ascundă în lume o nevralgie. Se mira cum de nu-l descopăr ceilalţi şi nu-i ţipă taina în faţă. Zoica, în deosebi, care îl cunoştea şi n'avea milă pentru nicio dulcegărie. O înşela poate hărnicia lui sau nu mai vedea, de propriile gânduri. Ea însăşi cânta dela o vreme prea mult la pian şi scria prea multe scrisori.

Lotte trebuia să fie acum la Paris. Propriu zis din Nova Gradiska nici nu-i trimisese adresa. Era de aşteptat, e drept, că şi cu acel puţin, poşta ar fi găsit-o, dar fusese pentru el un semn că trebue să se abţie. Căutase, în schimb, orăşelul pe hartă, într'o îndoitură a râului Drava, şi citise într'un lexicon geografic mici amănunte. Ii plăcea să şi-l închipue în verdeaţa grasă a luncii, cu plopi şi sălcii argintii, dat de gol de departe de o clopotniţă subţire catolică şi de acoperişurile noui de ţiglă. In piaţa pătrată e târg de săptămână şi ţărani şi ţărănci în ilice şi fote înfoiate curg de pretutindeni. La tarabe se opresc nebunatici şi vor din toate, doi copii. Se întorc apoi întrebători la însoţitoarea lor. Ea le face râzând din cap că pot să ia şi scoate nişte bani dintr'o pungă albă, pe care o ştie, pentrucă a ridicat-o de jos odată, în cafeneaua din Grădina Zoologică.

Din ce se aleg şi îl urmăresc toate aceste vedenii? Cât de scurtă fusese prietenia lor! O deschidere de nor într'o privelişte de munte, repede ştearsă de plimbarea nepăsătoare a vântului sorţii. Citea cu băgare de seamă

www.dacoromanica.ro

gazete franceze la pagina vieții teatrale. Când întâlnea un nume străin de factură germanică, tresărea și-l citea încăodată ca și cum ar fi fost în stare să-i desvălue ceva. Lotte vorbea tot așa de bine franțuzește cum vorbea nemțește și ar fi putut foarte ușor să iasă pe scenă într'o piesă din repertoriul teatrului Lessing, iubit pe-atunci la Paris mai mult chiar decât la Berlin, unde începea să se ridice Reinhardt cu Shakespeare. O artistă germană, care-și făcuse un mic nume în drama lui Ibsen și mai era și fata lui Waldemar Urban, nu numai că putea să aibă oricând un angajament, dar ar fi avut voie să facă și nazuri. Căuta și nu găsea nimic. Răscolea în neștire și mica publicitate, cererile de slujbă sau căutările de casă. Se speria la câte o cronică de senzație, criminală sau sinucigașe. Avea înainte toată forfota anonimă a Parisului, unde scormonea înfrigurat după o singură ființă, care se ferea între ceilalți și nu vrea să se lase descoperită.

Uneori se mai abătea, deși mult mai rar și pentru mai scurtă vreme, pe la doamna Henke. Else Roth își isprăvise stagiul de logodnă și se întorsese la Brașov, ca să-și fericească omul. Casa era mai puțin primejdioasă decât înainte, cu ochii ei sfredelitori și mai ales cu pliscul neodihnit și răutăcios. Ca dar de plecare îi lăsase porecla de june erudit, în care se ascundea o pică de fată, de când nu mai putuse să-l ție ceasuri lângă ea și nici să-l mai aibă tovarăș la conferințe și la drumuri, pentrucă domnul doctor avea de lucru.

— Înaintează lucrarea, june erudit? îl întâmpinase ea odată cu mai mulți de față și cu zâmbetul de veșnică bănuială.

De atunci îi rămăsese numele care supraviețuise retragerii ei din scenă. Doamna Henke îl certa glumind că

www.dacoromanica.ro

prea lasă pe Zoica să vie singură și că nu-i mai calcă pragul de când plecase Else Roth. Se arăta gata să-i dea adresa ca să-i scrie. Ii spunea, când fata în scrisorile ei, dornică de spionaj chiar și de departe, întreba de el, și-i făcea bătrânește cu degetul. Intr'atâta n'avea nimeni nicio presimțire despre adevăr!

Plecarea Lottei adusese în schimb o apropiere între Urban și nevastă-sa care se revăzuseră de câteva ori în casa Henke și se găseau într'o călătorie de împăcare în Italia. Decorul începea să fie altul, cu alte personagii, și Vlad trecea prin el fără să se mai poată lega. Despre Lotte însăși nu mai afla nimic. Doamna Henke era nemângâiată de această fugă nemaipomenită, a cărei întreagă vină o arunca pe nebunia pentru cinematograf, și îl oprise să mai întrebe ceva despre ea. El mai dădea pe-acolo, cum mai intra și în cafeneaua din Grădina Zoologică, numai ca să se strecoare nebăgat de seamă într'un colț și să asculte cu pleoapele jumătate închise glasul cu adâncimi de tragediană de altădată. Totul se făcea însă trecut, aurit puțin pe margini ca o poveste sfântă. Trăia atât de aproape de Lotte încât, dacă i s'ar fi oprit deodată înainte, n'ar fi știut cum să se poarte cu ea, cu cea de-a doua, căreia încet, încet cealaltă îi luase locul.

Atunci sosi, adusă de-o scrisoare a lui Moise Bologa, din Bistrița, vestea care avea să-l schimbe și pe el și avea să schimbe multe.

Andrei Spătar fusese închis și dat în judecată, pentru o serie de articole apărute la sfârșitul vacanței în «Românul» dela Arad și semnate Arhimandritul. Călătoriile lui din urmă în Țara Românească și în Germania, unde se întâlnise cu dușmani ai Monarhiei, grăbiseră pornirea

www.dacoromanica.ro

acțiunii și înnăsprirea supravegherii, de teama unei plecări peste noapte. Hotarul era prea aproape. Nu-l cunoșteau încă pe Andrei Spătar, care căuta lupta și nu înțelegea să dea bir cu fugiții.

Când Vlad îi spuse cu toată fereala Zoichii, ea nici nu strigă, nici nu ceru vreun amănunt. Rămase numai cu ochii mari și mai întunecoși decât de obiceiu, ca înghețați de o repede spaimă. Singur pianul alături scăpă pe neașteptate un mănunchiu de note ascuțite. Mâna care se rezema de unul din sfeșnicele lui căzuse și lovise clapele! Fu ca un țipăt gâtuit care umplu odaia. Apoi vorbise ceva mai apăsat decât în toate zilele, dar fără altă mișcare deosebită în glas. Pleca în aceeași seară la Bistrița. Da, la Bistrița ardeleană! Singură!

N'avea nevoie să vie cu ea. Mai mult ar fi încurcat-o și își strica și treburile aici, în mijlocul redactării tezei. Nu putea să-l lase fără nimeni lângă el, pe Andrei. Avea să alerge pe la deputații români și pe la fruntașii partidului național, să tocmească avocați și să pună în mișcare ziarele din Transilvania și din Țară. Firește că nu putea să fie în cine știe ce primejdie, doar mai fuseseră Români în Ungaria cari pentru vini la fel făcuseră cunoștința temnițelor din Vaț și Seghedin. Andrei s'aștepta. Ungurii erau peste tot în plină desfășurare de urmărire a căpeteniilor românești, dar acum se mai găseau mușcați și de turbarea de astă toamnă. Trebuia să plătească cineva pentru Blaj. Intârziaseră chiar prea mult. Și îl aleseseră pe Andrei. Ea era datoare să fie acolo și pentrucă era logodnica lui și pentrucă i se deșteptase în sânge Ardeleanca și nu se mai putea suferi într'o odaie din Charlottenburg, sdrângănind la pian pe când acasă se dădeau lupte și cădeau sfărâmați cei mai buni. N'avea niciun

www.dacoromanica.ro

Singur pianul alături scăpă pe neașteptate un mănunchiu de note ascuțite.

www.dacoromanica.ro

rost să încerce s'o împiedice. Era hotărîtă. Il ruga numai să înştiinţeze pe Caragiale şi pe băieţi, întâi ca să audă, pentrucă îl preţuiau pe Andrei, şi pe urmă, poate ca să ajute. Până la 4 după amiază îşi făcea cumpărăturile şi îşi lua rămas bun dela femeile prietene. La 5 trebuia să-i aducă o maşină şi să-i aibă biletul de drum cumpărat.

Zoica fusese totdeauna de sine stătătoare şi îndărătnică, mai ales în faţa primejdiei, dar aşa cum i se arăta astăzi n'o cunoscuse încă. Era ceva mai mică decât frate-său, nu numai la ani, dar şi la stat, şi crescuse deodată peste el. Il umilea fără să ştie. Orice faptă a ei arăta bărbăţie, fără multe vorbe şi mai cu seamă fără şovăială. Dacă în ea se deşteptase Ardeleanca, de ce Ardeleanul din el dormea? E drept că ea avea pe Spătar, care o chema. Numai că Zoica nu se pusese să scrie o scrisoare, fie şi de patru pagini, pe care nici să n'o trimeată, şi pe urmă să aştepte, făcându-şi numai gânduri. Ea pleca numaidecât după cel care-i era drag. I se părea lucru dela sine înţeles. Nu dădea voie nimănui să se amestece şi să caute să o răsconvingă. Era frumos. O iubea de două ori mai mult. Il răzbuna pentru amânările şi neputinţa lui.

Când se întoarse îi aduse vestea că toată colonia avea să fie la gară şi că odată cu ea pleca şi Caragiale. Bătrânul scriitor luase foc şi nici nu vrea s'audă să rămână. Păcătoşii! Acuma se împiedicaseră şi de Spătar! Trebuia răscolit cerul şi pământul ca să scape. Şi Maria Putoianca — Maria Putoianca era ea! — pornea şi dumneaei ca să ceară socoteală celor doi îngeri din stema regatului Sfântului Ştefan! Uite o nebunie, care pe ea o prindea! Bravo! Aveau să călătorească împreună, bătrânul scutier şi fecioara cavaler!

www.dacoromanica.ro

Zoica îi sări de gât, poate de bucurie, poate și de altceva. Își simți obrazul ud. Fecioara cavaler deocamdată nu-și putuse stăpâni plânsul. In schimb, avea să-i dea și ea o veste. In odaia ei, dincolo, se găsea Magdalena Olbert, care o ajuta să împacheteze. Magdalena Olbert era ca doamna Wisotzky, deși din alte pricini. Credea că Zoica Armășescu n'avea să se mai întoarcă aici, în odaia ei de studentă, și o îndemna să-și ia cât mai multe din lucruri. Cum auzise că pleacă și de ce, își ceruse concediu pentru toată ziua dela clinică și o rugase s'o lase să-i fie de ajutor. Intâi, în Bistrița, avea să tragă la părinții ei. Nici nu putea fi vorba să se împotrivească. I-ar fi supărat pentru totdeauna. Avea să-i dea o scrisoare în care să le spue cine e și mai ales că e logodnica lui Andrei Spătar. De altminteri, Zoica dădea acolo și de Moise Bologa, pe care se bizuia pentru planul de lucru și îl înștiințase că vine printr'o telegramă. Rugase pe Magdalena Olbert să îngrijească în timpul lipsei ei sau cel puțin în întâiele zile, până se obișnuia singur, de sufletul unui frate iubit, care foarte se temea că suferise unele pustiiri de când îl cam lăsase fără călăuză. Avusese astăzi ceasuri, când auzise ca prin Cartea Facerii: « Zoico, Zoico, ce-ai făcut cu fratele tău? » și nu știuse ce să răspundă. Simte că s'a petrecut ceva cu el și nu poate să spună ce. S'a gândit cui să-l dea în seamă și n'a găsit pe nimeni mai potrivit. Magdalena Olbert era cea mai veche prietenă a lor de-aici. Fiind atât de strâns legată de Andrei li-e aproape rudă.

Vlad, cu tot necazul, râdea. Poate că atât urmărea și soră-sa, care îl vedea fiert, mai mult decât își putuse dori. Ea își recăpătase stăpânirea de sine, acum când hotărîse ce să facă, și nu putea să lase pe altul alături purtând o mască, pe care ea nu înțelegea s'o aibă. Vlad

www.dacoromanica.ro

era și el vesel, văzând-o că e tocmai ca pe vremuri și că glumește. Zoica deschise ușa și chemă pe Magdalena Olbert.

— Vino, Magda, să faci cunoștință cu domnul Vlad Armășescu, fratele unei supuse a Majestății Sale Împăratului Franț Iosif, zis și Ioșca, Rege Apostolic al Ungariei milenare. In cercul prietenilor începe să fie tot mai cunoscut cu numele de junele erudit, dat de o femeie care-l prețuia pentru capacitatea lui într'adevăr incalculabilă de răbdare, mai cu seamă a oricărei conversații. Propriu zis el a găsit taina dialogului interior, realizat cu o egală artă atât în familie cât și în societate. Celălalt vorbește și se crede ascultat, iar proprietarul patentei aci de față își vede în acest timp de propriile gânduri și vorbește și el, destul de sdravăn ca să acopere glasul interlocutorului, însă cu sine însuși. Dela o vreme ...e cam visător și nu-mi place. Imi trebue cineva care să întoarcă acest ceas rămas în urmă. Fii acest ceasornicar!

Magdalena Olbert rămăsese în prag, uluită de atâta vorbă și veselie. Apoi veni încet la Vlad și-i dădu mâna. Se uită împrejur, oprindu-se la unele lucruri. Pusese și ea mâna la așezarea odăii, în ajunul sosirii Armășeștilor, dar nu mai dăduse de-atunci pe-aici. Florile de pe masă erau puse de Zoica, pentrucă prea făceau pereche cu lampa de studiu, deasupra hârtiilor și a cărților. Avea să-i lase un cuvânt doamnei Wisotzky să nu schimbe.

— Ești bucuroasă, domnișoară Armășescu, ca orice logodnică, atunci când se duce să-și întâlnească alesul,— așa se zice, nu?

Era mai drăguță decât oricând cu șovăielile ei de limbă. Zoica o sărută, fie pentru această drăgălășie, fie pentru cele spuse. Ea se desfăcu însă din îmbrățișare și vorbi mai departe:

www.dacoromanica.ro

— Ştii cât îl preţuesc eu pe Andrei. Ceea ce nu m'a împiedicat să-l cert pentrucă iubea altă ţară mai mult decât ţara lui. Prevedeam că are să aibă neajunsuri. Sânt sigură însă că n'a făcut nimic rău şi că sufere pe nedrept. Lutz şi alţi câţiva cred chiar că de-aici i s'a tras tot necazul, dela unul de-ai noştri, care nu ne face nicio cinste. Ne simţim de aceea datori să-l apărăm şi noi cât vom putea. Numai atât că ţara noastră e o ţară de legi şi n'ai de ce să te temi, câtă vreme nu păcătueşti împotriva vreuneia, dar e vai şi amar altminteri. Iată de ce faci bine că pleci. Eşti îndrăzneaţă, deşteaptă şi te pricepi să pui în mişcare pe ceilalţi. Sânt sigură că bietul Andrei are să aibă nevoie. Du-te şi să fie într'un ceas bun.

Zoica o ascultase cu o încruntare între sprâncene. Veselia de-adineauri căzuse. Mintea ei începuse să călătorească şi vedea judecătorii şi capitolele de legi care o despărţeau de Andrei. Rămase aşa o clipă, chiar după ce Magdalena Olbert nu mai zise nimic. Apoi ridică din umeri şi trecu la ea în odaie, fără să mai spue vreun cuvânt.

— Ce crezi că i s'ar putea întâmpla lui Andrei? întrebă Vlad pe Magdalena Olbert, apropiindu-se îngrijat de ea îndată ce se închise uşa.

— Ai văzut că încep să pregătesc pe Zoica. O condamnare are să sufere în tot cazul. Avem aici câţiva jurişti saşi pe cari i-am cercetat. E vorba de un proces mai puţin obişnuit, delict de presă amestecat cu defăimarea autorităţilor pentru slăbirea puterii Statului, şi legături neîngăduite peste hotare! Ţi se sbârleşte părul în creştet când îi auzi. Cred însă că are să fie bine apărat şi este el însuşi un cap şi un om întreg. N'are să-i fie tocmai uşor procurorului regesc. Mie îmi pare rău şi

www.dacoromanica.ro

pentru el și îmi pare rău și pentru noi. Mă știi o bună unguroaică și patrioată. Chiar numai trei luni de temniță lui Spătar, înseamnă crearea unui nou martir național. Pierderea e mult mai mare decât folosul. Andrei e un medic bun, bun de meserie și bun de inimă. Il cunosc și îl iubesc țăranii până în vârful munților. Iți închipui ce-au să zică ei când or auzi că un așa de ispravă om a fost băgat de domni și de Unguri în temniță. Toată grănicerimea are să fiarbă. Intâiul semn ar fi un foc de pădure de câteva mii de iugăre, aprins fără să i se afle vreodată pricina sau să se prindă făptuitorul. Nu pricep de ce, orice face dela o vreme Statul nostru, iese tot rău. Mai ales în Transilvania. Dar nu vrei să șezi, domnule Armășescu?

El tresări ca și cum abia acum o auzea.

— De vreme ce-i zici lui Andrei pe nume și Zoichii mai des tot așa și o să ne vedem mereu la Bistrița sau la Mediaș, nu vrei să-mi zici și mie: Vlad, fără altceva alături? zise Vlad și simți că i se încălzește obrazul, pentrucă își aduse aminte de cealaltă fată, care-i ceruse ea s'o tutuiască. Umbla pe urmele ei. Invăța.

Magdalena Olbert își ridică ochii ei negri prea mari, ca o întrebare, la el, întârzie foarte puțin și-i răspunse:

— Bucuros. Firește că are să trebuiască să-mi zici la rândul tău, Magdalena, sau, dacă nu te sperie, chiar Magda, cum îmi zic toți ai mei.

Lui Vlad cererea îi venise pe buze fără să se fi gândit mai înainte la ea. Apucase ceva de dincolo. Se prindea cu o trebuință de apropiere și cu drăgălășii pe care nu le avusese. Educație sentimentală. Magda ședea pe scaunul dela fereastră, iar el pe scaunul dela masă, de citiri și de redactare până târziu noaptea. Odaia se umpluse de-odată

www.dacoromanica.ro

de o liniște de țară. Fără să-și dea limpede seama ce face, așeza mai bine florile din vas. Avea stângăcii de gazdă nedeclată cu lumea, care nu nimerește un subiect de convorbire și se ciugulește pe haine sau se uită pe geam. Era necăjit că nu se putea încorda să găsească ceva și-i părea bine și să se odihnească așa, într'o tovărășie care-i era dragă și pe care o descoperea din nou.

E drept, uitase că era cea mai veche cunoștință a lui de-aici. Își aducea aminte de întâlnirea lor cea dintâi din Grunewald și de mărturisirile ei de-atunci. In zilele acelea Magda și toată lumea trăiau numai întru cât îl ajutau pe el să se înțeleagă și să se desvolte. Intru cât ar fi putut să-l iubească. Astăzi, parcă trecuse printr'un foc de cealaltă parte. Era tot el, cel de pe vremuri, și oamenii pe cari îi cunoscuse, dar vedea altfel, se simțea fiind numai întru cât i-ar fi putut ferici el pe ei și l-ar fi lăsat să-i iubească. Orizontul propriu se spărsese și intrase în orizontul celorlalți. Totul i se părea nou și de mirare, deși pentru semeni nu se schimbase nimic. Pământul îmbrăcase alt veșmânt.

Dela acele mărturisiri în treacăt, de mângâiere de leagăn a unui copil care stă să plângă, Magda se dase în lături, arătându-se de câte ori era chemată, gata să ia parte și să asculte, dar fără să se mai deschidă și să se dăruiască ea însăși, ca la început. Poate pentrucă nu fusese nimeni, care să-i iasă înainte și s'o ajute. El părăise numai pentru Lotte sau se cufundase în cărți. Trebuia să se lege acum tocmai de zilele dintâi și să încerce să câștige timpul pierdut. Magda se dovedise o prietenă sigură și săritoare, cu toată moleșeala ei la răstimpuri, aproape neînțeleasă, de fată dintr'o țară cu soare. Avea păr negru, față caldă și schimbătoare, după gândurile pe care le

www.dacoromanica.ro

adăpostea, umeri, piept, șolduri rotunde și cărnoase. N'arăta prin nimic să fie săsoaică, deși se trăgea dintr'o veche familie bistrițeană cu numele trecut prin cronici. Concetățenii și colegii mai cunoscuți, de câte ori se deschisese vorba, ajungeau la încheierea că nu putea fi găsită o deslegare decât urcând la cine știe ce popor mândru de călăreți veniți pe cai tătărești, pe la Prislop sau prin alte strâmtori de munte, în veacurile depărtate, și de vreo căpetenie a lor care trăsese în gazdă la vreun Olbert sau la vreo Olbertoae rămasă îndărăt de Bistrițenii fugiți pe Someș sau pe Mureș. Nu putea să fie un păgân de rând pentrucă mlădița de astăzi prea ieșise frumoasă și semeață. Ziceau și se risipeau care pe unde vedeau cu ochii, urmăriți în glumă de Magda, care țâșnea ca din praștie. Era și o durere ascunsă a ei, ca un fel de cochetărie fiziologică și etnică rănită, că nu intră între tipurile neamului din care era așa de mândră că purcede.

Tăcerea lor amenința să se prelungească, și nu el ar fi întrerupt-o, năvălit de tot ce știa sau gândise despre fata din fața lui, care zâmbea puțin trist și aștepta. Parcă simțea că o tălmăcea din nou, ca un text străin, în care un cuvânt întâlnit foarte des fusese luat într'un înțeles greșit. Avea mirarea versiunii neașteptate, răsărită după fiecare rând, opac numai cu o clipă mai de vreme. De unde găsise pantofii cu catarame mari albe, care-i acopereau picioarele ca o armură? Le ținea unul peste altul jos la glesnă și întinse puțin în odaie, ceea ce o făcea să pară aproape răsturnată în scaun. De pe geam nu mai venea lumina, ca până atunci, ci umbra, ca și cum ar fi fost aleasă și chemată de-afară de părul și de ochii ei negri, neînchipuit de mari, luând parcă jumătate din față, ca la o sfântă bizantină. Din tăcerea și din umbra aceasta

www.dacoromanica.ro

se mai urzea ceva, care îl cuprindea treptat, o înduioșare că se găsea singur în odaia lui, pentru întâia oară, cu o fată mai mult necunoscută, venită, într'un fel, anume ca să-l mângâie, într'o vreme de suferință de iubire și sub lăsarea liniștită a serii de Decemvrie. Aceeași înduioșare nu se putea să nu ajungă și până la ea și s'o facă mai bună față de el.

— Lăsăm prea mult singură pe Zoica, Vlade, zise în sfârșit Magda și se sculă, potrivindu-și cu o mișcare pe care i-o știa dela Blaj, cingătoarea de pe șolduri.

El ar fi strigat, prididit de veselie, fără pricină, de trei ori, de o sută de ori: Magda! Magda! Magda! Parcă numai numele ei singur avea nenumărate înțelesuri și îl scutea să mai întrebuințeze și alte cuvinte. Avea de-acum o prietenă, căreia putea să i se destăinue. S'o asculte vorbindu-i despre ea, așa cum începuse odată, și să-i povestească și el despre lucrarea lui, despre planurile de viitor, despre Lotte, despre neliniștea și pustiirile, pe care i le ghicise Zoica.

— Să ne ducem la ea, Magdo, răspunse Vlad.

Se uitară unul la altul, mirați de sunetul nou pe care îl căpătaseră numele lor și râseră. Vorbeau fără să-și spue nimic, numai ca să-și poată zice pe nume.

— Dacă vrei, să ne vedem mâine, vorbi mai departe Vlad.

— Sântem poftiți la patru la cafeaua cu lapte de Olga Rittmeister. Toți încearcă să înlocuiască pe Zoica pe lângă cei cari sufăr de plecarea ei. Noi am început chiar de astăzi. Are să fie atunci încă pe drum și avem să vorbim de ea și de Andrei. Vii, Vlade?

— Viu, Magdo.

www.dacoromanica.ro

Intrară încet. Geamantanele şedeau căscate pe scânduri şi rochiile şi rufele pe scaune. Zoica se trântise pe pat, cu capul în perne. Intâi rămăseseră locului, crezând că a ațipit de oboseală. Umerii şi spatele i se ridicau însă în suspine de plâns.

— Ce faci, Zoico, draga mea! zise Magda, alergând la ea, îngenuche lângă divan şi îi luă capul în mâini.

Vlad era speriat. N'o văzuse pe Zoica plângând de când era mică. Se duse şi el de partea cealaltă şi îi puse mâna pe păr. Ea se sculă cu ochii împăienjeniți şi le surâse la amândoi printre lacrimi:

— Nu e nimic, iubiților. N'aveți nicio grijă. Mă durea capul şi aveam nevoie să-mi las lacrimi, cum îşi lasă alții sânge. S'a făcut. Bine că ați venit să mă deşteptați. Incepe să fie târziu. Vlade, grăbeşte! Ia tot ce e în cuier în brațe, fără teamă că mototoleşti, şi aruncă aici. Tu, Magdo, vezi şi strânge-mi din spălător lucrurile de toaletă. Doamnă Wisotzky, doamnă Wisotzky, nu mă lăsa! Aleargă, te rog, la spălătoreasă şi adu-mi ce mai aveam la ea. Şi pe urmă, dumneata, june erudit, să treci dincolo, ca să mă îmbrac de drum. Mă desvățasem aproape de călătorie. Simt iară neastâmpărul şi bucuria plecării. Cu toate cobelile tale, Magda, nu mă tem de Andrei. Avem să-l scăpăm. I-am scris şi mamei că mă sui în tren astă-seară. Săptămâna cealaltă are să fie şi ea în Transilvania. Şi vreți să nu mă bucur de această plecare silită? Dar să ştii, fată, că nu plec liniştită, decât dacă îmi făgăduești că ai să vezi puțin de Vlad. El e cam răsfățat. A fost crescut de femei, de mama şi de mine, şi nu poate fără noi sau fără nişte înlocuitoare. De cele materiale o are pe doamna Wisotzky-mama. De cele sufleteşti e mai greu, mai ales că are, dumnealui, un suflet care ai să

www.dacoromanica.ro

simți foarte curând cât de buclucaș e. Când îl crezi mai supus, atunci e mai departe de tine și mai zănatic. Sora îi lipsește. Fii-i această soră!

Vorbea mereu și-și strângea lucrurile, ca să facă uitată și întâmplarea de-adineauri. Magdalena Olbert o urmărea și avea remușcări. Numai ea trebuia să fie de vină, cu amenințarea pe care o ridicase asupra lui Andrei.

Când ieșiră, ningea. Era o ninsoare cu fulgi mari, dar care nu izbutea să se așeze. Zoica scoase mâna pe geamul automobilului, ca să prindă câțiva. Bucuria că pleacă și are să găsească pe Andrei, era mai mare decât supărarea că îl știa prigonit. Tinerețea nu crede în suferință.

www.dacoromanica.ro

A doua zi era mare adunare la Rittmeisteri. Poate că se pregătise anume pentru el, ca să-l mângâie și de plecarea Zoichii și de necazurile care-i ajunsese. Andrei Spătar era privit între toți acești oameni ca făcând parte din familie și lăsase, pe deasupra, din scurta lui trecere numai amintiri frumoase. Vlad simțea însă în toate mâna Magdei. Făgăduise Zoichii să nu-l lase singur, mai ales în întâiele zile, și se ținea de cuvânt. Il convinsese să aducă și pe prietenul lui de Universitate, Șottea, de care auzise vorbindu-se atâta bine, încât dorea neapărat să-l cunoască. Ea venise cu Murgu. La mirarea lui, de unde-l găsește și cum îl ia în toate părțile, când sunt cu desăvârșire deosebiți prin fire, Magda răspunse, fără nicio încurcătură, că, de când îl văzuse întâi la logodnă, băiatul se crezuse dator să-i dea câteva semne de bună purtare și că nu putea nici ea să rămână mai prejos.

— De pildă, ce semne de bună purtare? stărui Vlad, mirându-se singur de necuviința lui.

Magda îl privi drept, cu ochii ei prăpăstioși, cum îi era obiceiul, și tăcu o clipă, ca și cum n'ar fi avut de gând să răspundă. Apoi zâmbi și zise:

— In întâia Duminică, un buchet de flori, și acum vreo zece zile, niște slănină ardelenească, trimeasă de acasă.

Vlad râse și râse și ea, cu hohote:

www.dacoromanica.ro

— Iartă-mă, Magdo. Pentru lecția pe care mi-ai dat-o am să mă silesc să-mi placă băiatul, deși n'are să fie ușor.

Când se așezară în jurul mesei, strălucitoare de albeața feței și a șervetelor, erau tot atâția cât cele șapte brațe ale sfeșnicului greu de argint, adus de neamurile doamnei Wisotzky din Polonia, în alt secol decât cel în care se găseau. Numai bătrâna se ridica și pierea din când în când, ca să vadă de copil.

— Știți că peste cinci zile, zise domnul Rittmeister, avem solstițiul de iarnă, care e obiceiul să fie sărbătorit afară, la pădure. Poftesc pe toți cei de față la plimbarea pe care o facem, cu dormire la un han între Venzi și cu întoarcerea a doua zi dimineața. Cine are birou, e în Berlin la vreme. Nu pierdeți prilejul, mai cu seamă străinii. De nicăieri nu veți pricepe mai bine ce înseamnă noua Germanie. In oraș prea ne-am internaționalizat. Acolo sântem ca în zilele lui Hermann, care a nimicit pe Romani în pădurile Teutoburgice.

Șotrea se uită la Vlad peste sfeșnic.

— Kleist nu e numai la Wannsee, ci în inimile tuturor Germanilor, murmură zâmbind și numai pentru el.

— Nici nu știi câtă dreptate ai, domnule doctor, îi prinse cuvântul Rittmeister. Germania, amenințată astăzi, nu numai de alianțe dușmănoase, de care însă nu ne temem, ci mai ales de înrâuriri spirituale anarhice, pornite tot de unde veneau Romanii, trebue, ca să scape, să se prusianiseze. Kleist era dela Frankfurt pe Oder. Prusac de margine, turnat în același tipar ca noi. Eu, dacă aș simți în mine amestec de alte neamuri germanice, l-aș răzui cu fierul. Intâia poruncă de astăzi e să fim tari. Sărbătorirea sutei de ani dela moartea lui Kleist e o preamărire a prusianismului și un nimerit prilej.

www.dacoromanica.ro

Nu știu ce fac ceilalți Germani, dar noi, Prusienii, ascultăm și înțelegem chemarea lui. Veniți la serbarea solstițiului. Veți înțelege și dumneavoastră.

— Parcă văd, zise Șotrea, că vă puneți să mergeți kilometri pe jos, prin zăpadă și apă. Rătăcirile în jurul Berlinului, cu prietenul Armășescu, nu m'au deprins, ci m'au lecuit. Eu, să mă iertați, nu viu. Și nu viu, nu numai de teama lapoviței și a ostenelei, dar și pentrucă vreau să rămâi prieten cu gazda noastră. Puținătatea mea are alte păreri despre prusianism și despre Kleist.

— Un adevărat Prusac, zise la rândul lui Otto Rittmeister, sburlindu-și puțin mustața roșcată, aproape simbolică, atât era de mărunt tunsă pe buză, nu-și schimbă părerea, pentrucă el n'are decât convingeri, dar ascultă alte păreri și chiar îi place când lumea cealaltă judecă altfel decât el. In această privință ne tragem de-a-dreptul din grenadirii Regelui Sergent: sântem ceva mai înalți decât ceilalți oameni. Nu ne ferim să-i lăsăm să se apropie de noi; dimpotrivă. Recăpătăm atunci conștiința, cei cari am pierdut-o, a unei urzeli și meniri aparte.

— Mie dă-mi voie să vorbesc, zise Șotrea râzând, cu Polonia robită. Totdeauna am vrut să cunosc pe această filoloagă strălucită, care s'a lăsat cu inimă ușoară de știință, ca să fie numai mamă.

— Nevastă-mea nu mai e Poloneză de mult, îi răspunse liniștit Rittmeister. Iar o Polonie robită, pentru Germania nu există, ci numai o provincie răsăriteană foarte înfloritoare, locuită de o populație amestecată, în care Polonezii sânt în descreștere. Cei mai mulți pleacă la Berlin sau pe valea Rinului, în ținuturile noastre industriale. In schimb, mă tem că doamna Rittmeister e tot așa de bună filoloagă, judecând după cărțile pe care le

www.dacoromanica.ro

cumpără dela librărie sau le împrumută dela biblioteci, și mama cea bună a casei rămâne doamna Wisotzky.

Olga Rittmeister se dusese la spatele bărbatului ei, se rezemase de spătarul scaunului și îl asculta surâzând. Ochii ei de un vânăt scânteietor se adânciseră ca un cer de noapte.

— Fii mai omenos, Grenadir al Regelui Sergent, îl mustră ea și nu-l mai lăsă să vorbească. Eu am fost emerită de două ori, zise apoi lui Șotrea, întorcându-se la loc. Ai aci și lămurirea asupra filologiei. Te încredințez că un copil e altceva decât o etimologie. In mine aștepta o mamă, care în cele din urmă m'a luat în stăpânire. Dar n'am să uit niciodată cât îi datorez acestei științe neasemănate, care rămâne pentru mine știința științelor spiritului. Logica stă în mijlocul lor, față de ea, ca o biată tehnică nesigură pe picioare. Noi sântem temelia! La început a fost cuvântul! Tălmăcirea lui Goethe: La început a fost fapta, e o americanizare de scriitor păgân și de membru de loji francmasonice, a Bibliei. De aceea, o parte din salariul domnului Rittmeister, care e un indogerman convins, intră în cărți de filologie. Păstrez încă legăturile cu profesorii mei și apar la unele seminarii speciale.

— Știu, zise Șotrea, adică am auzit, nu mai târziu decât acum vreo zece zile, dela bătrânul Willamowitz. Ne încurcaserăm cu toții în istoria unui cuvânt și ne trebuia un cunoscător mai bun de sanscrită decât puteam furniza noi. — Nu e aici Wisotzky? — E o Poloneză foarte tare, mi-a spus vecinul meu, care nu mai face știință, dar știe carte, și pe care o chiamă acum Rittmeister. Bătrânul nu se poate să nu fi aflat de acest amănunt de stare civilă, dar stărue să-i spue ca pe timpuri, când o avea studentă.

www.dacoromanica.ro

— Amănunt de stare civilă! îl întrerupse mustrător Olga Rittmeister, trecu o clipă dincolo și veni îndărăt cu copilul în scutece, pe brațe. Doamna și mama Rittmeister! zise ea măreț și voit teatral.

— Ești ca o pagină din Iliada, zise la rândul lui Șotrea, care se încălzea treptat de curățenia și de lumina acestei case, unde venise aproape târît.

— O Iliadă, iată ce-i lipsește poporului german, îi prinse vorba Rittmeister, care-și salutase băiatul în picioare, milităreşte, lovind călcâiele. In curând are să se împlinească un secol dela sculurea întregului popor german, în 1813, împotriva lui Napoleon, și parcă văd că-l sărbătorim la Breslau cu vreun teatru de păpuși, scris te pomenești de vreun Hauptmann, moștenitorul în linie dreaptă al lui Goethe! Dacă era cineva chemat să ne scrie această Iliadă el nu era decât Kleist, scriitor de oțel pentru oameni de oțel. «Lupta lui Hermann» era ca o întâie rapsodie. Celelalte sânt la Wannsee sub o piatră de mormânt și le cântă vântul. Numai slabii au noroc sau au nevoie de noroc. Dar dacă poporul german ar fi avut în cursul istoriei lui și noroc, el ar fi astăzi cel dintâiu din lume și cu mult înaintea Englezilor. Nu zâmbi, domnule Șotrea. De ce-ai venit dumneata la Berlin, și domnul Armășescu, și domnul Murgu și atâția din dumneavoastră și miile de studenți străini dela toate Universitățile și școlile înalte ale Germaniei? Au găsit ceva care e numai al nostru și pe care, ca la o masă de ospăț bine servită, îl punem la îndemâna Europei și a lumii întregi, cu dragă inimă. Și nu sântem totdeauna siguri cel puțin că oaspele, plecând, duce cu el o bună amintire și ne va fi la el acasă prieten. Păcat că nu vii cu noi la petrecerea solstițiului, domnule Șotrea.

www.dacoromanica.ro

Ne-ai înțelege mai bine decât din Tacit și Cezar, care amintește pe ingenti magnitudine corporum Germani incredibili virtute atque exercitatione in armis, și mai bine decât din Nietzsche, blestemătorul. Ar fi într'un cadru de Așa grăit-a Zaratustra și ți-ai da seama de ce numai Germanii sânt în stare, după ce tot ei au zămislit pe Homunculus și au umplut o sută de ani Germania de el, să dea naștere acum la supraoameni și la o nouă cultură, pe care să le reverse deasupra pământului crăpat de secetă.

— Acum chiar să pot, n'ași veni, zise râzând Șotrea, pentrucă n'am încredere, dintr'o experiență proprie bogată, în tot ceea ce explică prea mult. Acest solstițiu din anul Domnului 1911, amenință să se schimbe într'o întreagă astrologie, cu horoscoape de popoare și de civilizații. Dă-mi voie să rămâiu în tot acel timp acasă, la gura sobei, cu un tartan pe genunchi, ca un boier moldovalah din secolul trecut, și să citesc vreun otrăvit de text francez.

— Ești cel mai încăpățânat Român pe care l-am întâlnit. Dacă te întâlnea Bismarck, nu mai intrați în Tripla Alianță. Noroc de ceilalți, cari vor fi cu noi.

— Nici eu n'am să pot să viu, zise Murgu, pentrucă ai mei vor să-mi petrec sărbătorile acasă. Imi pare foarte rău, dar la acea dată nu mai sânt pe aceste locuri. Poimâine plec, în Transilvania, la Ludoșul din Câmpie.

— Iată-ne rămași atunci, din cei de față, numai cu domnișoara Olbert și cu domnul Armășescu.

Olga Rittmeister luase pe Magdalena pe după mijloc. O întrecea cu toată fruntea.

— Eu merg, zise aceasta.

www.dacoromanica.ro

— Dumneata nu te hotărăşti, domnule Armăşescu? întrebă Rittmeister.

— Eu eram hotărît mai de mult. Ii spusesem doamnei Rittmeister.

— Atunci ne întâlnim la 6 seara la gara Potsdam. Luaţi bocanci buni. Avem drum lung prin zăpadă. Dormim noaptea la un han dintr'un sat vend, în lădoaie cu fân. Intr'un asemenea lădoiu, care are să semene cu Sfântul Staul, Maica Domnului de pe lac va naşte pentru noi şi ne va arăta pe pruncul Isus. Vom fi cel puţin douăzeci.

— Ce rău îmi pare, zise doamna Wisotzky, că nu sânt cu zece ani mai tânără, ca să fiu şi eu cu voi.

— Ar trebui să fie şi Fred, râse Olga drăguţ, cu cincisprezece ani mai mare, ca să intre şi el în caravană. Ai auzit ce bune păreri are ginerele dumitale despre însuşirile de mamă, pe care le-ai arătat. Stai cu copilul acasă şi adu-ţi aminte. Mi-ai povestit de atâtea focuri peste care ai sărit în ajunul Crăciunului. Lasă să ne mai ducem şi noi, tinerii.

Zise şi o luă de gât, împăcând-o în glumă. Doamna Wisotzky o bătu pe spate ca pe un copil, deşi era cu un lat bun de palmă mai mică decât ea.

— Iată că am încheiat-o cu solstiţiul, râse Şotrea. Acum ne putem îndrepta liniştit şi spre mai mici preocupări. Vă spuneam adineauri de Willamowitz, la şedinţa de seminar în care a împletit o cunună sanscrită pentru tâmplele unei oarecare domnişoare Wisotzky. Eu văd mai mult în această aşa zisă uituceală a bătrânului maestru al filologiei clasice. Doamna Rittmeister e pentru el o mamă germană respectabilă, dar care, trecând în starea de căsnicie, a trebuit să lase la vamă ştiinţa, călugăria

www.dacoromanica.ro

ştiinţei exclusive. Ca profesor şi ca om de cercetare mama nu-l priveşte şi nu-i spune nimic. Dacă are ceva, are cu fosta domnişoară Wisotzky. Ei îi vorbeşte. In vieaţa acestei domnişoare, domnul Otto Rittmeister e un episod intim şi familiar, de care n'are de ce să ia cunoştinţă. Nu-l mai corectaţi şi căutaţi să-l puneţi pe cale când întreabă de domnişoara Wisotzky. Nu e nimic de corectat şi nici de pus pe cale. La şedinţa de seminar cu pricina, ginerele lui Mommsen, alb şi frumos cum îl ştiţi, venise în frac şi cu toate decoraţiile, cordoane, cruci şi stele strălucitoare. Era stingherit şi se uita la noi cu teamă. Nu mai ţiu minte ce fragment despre Diadohi era în studiu: « Să nu credeţi că am venit în gală, ca să fac cinste urmaşilor lui Alexandru Macedoneanul», ne zise el. « Dar numaidecât după curs sunt poftit de Impăratul şi să mă iertaţi, că nu mai aveam timp să mă duc până acasă şi să mă schimb». Clasa a frecat puţin din picioare, râzând. Nu-i dădea vot de blam pentru îmbrăcăminte, ci nu-l lăsa să-şi ceară iertare. Prea îi şedea bine şi prea era simbolic, acest om de ştiinţă împodobit în faţa ştiinţei lui ca un preot păgân înaintea zeului.

Lecţia a urmat, fără scurtare de niciun minut şi mai frumoasă decât oricând. La plecare, studenţii au făcut şpalir şi i-au cântat: Heil dir, im Siegeskranz. Pe geamurile lungi se vedea toată piaţa luminată. Automobilele intrau fumegând sub cotlonul dela Operă. Era o seară de bal cu confetti de zăpadă adevărată. Mai departe luminau spânzurate în întuneric, ferestrele Palatului imperial. Atunci am dorit să te cunosc, doamnă Rittmeister. Erai singura, care lipseai, pentru ca balul nostru să înceapă. Bătrânul înzorzonat de decoraţii îţi strigase numele. Am rămas la fereastră, aşteptând.

www.dacoromanica.ro

— Pe cine aşteptai dumneata, nu mai vine niciodată. Aşa ne chiamă vieaţa şi ne rupe fără milă de locurile cărora credeam că ne-am sortit, zise Olga Rittmeister, visătoare. Dar mie nu mi-a părut rău nicio clipă. Soţul meu o ştie, deşi, cu firea lui autoritară, poate puţin i-ar fi păsat, fiindu-i destul că m'a cucerit. E drept că dintre toţi profesorii, von Willamowitz-Moellendorff mi-era cel mai drag şi e cel faţă de care am păstrat cele mai strânse legături. Pentrucă nu putem schimba mica noastră adunare într'o şedinţă de dialectică limbistică, îţi dau întâlnire la o zi de seminar, ca să vezi că nu mai sânt chiar aşa de tare, dar rămân mândră de tăietura filologică a spiritului meu. Poate că aici ai dreptate şi că limpezimea şi liniştea mea nu sânt de obârşie germanică. Dar nu mai aştepta pe domnişoara Wisotzky la geamul din spre piaţa Operei, că nu mai vine. E nevoie, ca s'o mai vedeţi, de masca pe care i-o pune bătrânul ca să ţie în loc trecutul, cum mă tem că bine crezi dumneata.

— Eu nu cred, se băgă în vorbă Murgu, în legăturile acestea de minte, cu o specialitate, şi de inimă, cu un profesor. Poate că tehnica face altfel de judecăţi decât ştiinţa. Ca orice îndemânare ea e mai aproape de vieaţă aşa cum este, nu cum ar trebui să fie, şi care cere necontenite adaptări. Eu în semestrul celălalt m'am hotărît să trec la silvicultură şi să las industria himică şi materialele colorante. Dacă n'or vrea la întoarcere să mă întrebuinţeze Ungurii, n'am să fiu silit să iau drumul Bucureştilor ca Vlaicu, ci îmi voiu gospodări jugărele mele de pădure din Făgăraş, cu care m'am trezit printr'o moştenire. Iată singurul decolorant pe care am să-l iau cu mine şi să-l folosesc din fosta mea specialitate. Incolo, dragoste şi amintiri — mi le păstrez pentru alte lucruri, sau pentru

www.dacoromanica.ro

alte ființe, mai prețioase. Universitatea e ca pupitrul de școlar în care îmi făceam mic lecțiile. Abia așteptam să ies din el și să-l las fraților mai mărunți, ca un semn de maturitate.

— Trebue să ridic puțin cuvântul pentru tehnică, zise Magdalena Olbert. Medicina, căreia mi-am închinat vieața, e o tehnică și o artă. Nu văd cum aș putea s'o schimb vreodată și chiar dacă, silită de împrejurări, aș părăsi-o, deși dintr'altele decât Olga filologia, cum aș putea să mai pierd tiparul pe care mi l-a dat? Nu mi se pare că o specialitate, liber sau silit aleasă, e numai o deprindere care se putea lua și lăsa după voie, pentrucă ar rămâne ceva străin și din afară. Albia unui râu nu e râul însuși, dar, după ce el a intrat pe ea, nu mai poate fi închipuită fără.

— Mie îmi place să mă abat pe la diferite turbine lăturalnice. Apa cealaltă, din albie, nu e decât pentru căutătorii de peisagii și cârdurile de rațe și de gâște. Când turbina nu mai rentează, schimb iezătura și astup canalul, zise râzând Murgu.

— Cam cinică tehnică, îl întrerupse, râzând și el, Șotrea. In tot cazul, cei cari au descoperit adevărurile de temelie și vi le-au pus la îndemână ca să le prefaceți în mașini și în exploatare, nu s'au gândit la acest fel de argumentare. El vă aparține. De aceea nu ne înțelegem. Sântem ca versul și reversul unei medalii: fac parte din aceeași piesă, dar își întorc spatele și nu se văd niciodată. Eu, când eram mic și jucam rișca prin Sărărie, un loc iubit dintr'un oraș iubit, Iașii, care e ca o vatră de poezie și de înțelepciune unde toți Românii vin să se încălzească, puneam totdeauna pe rege și ieșea regulat coroana. Eram sortit, cum vedeți, să ajung om de știință

www.dacoromanica.ro

și tocmai capul, simbolul gândirii, să mă trădeze. Dar n'am pus niciodată pe coroană. Mă râdeau copiii, cum mă râdeți și unii dintre dumneavoastră acum. Ce-are aface! Mai bine cu știința la pagubă decât cu tehnica la câștig.

— Mă rog, nu săriți toți pe mine, că sânt în stare, ca o fiară încolțită, să mușc, zise Murgu. Mai bine tăceam și eu ca domnul Armășescu și toată lumea m'ar fi găsit cel mai de ispravă dintre oameni.

Vlad întâlnise sub masă mâna Magdei și i-o strânse cu înțeles. Nu știa de ce nu-i plăcea băiatul acesta înfipt, sclivisit și cam nesigur. Il ocolise totdeauna și îl întâlnea oriunde se ivea Magda. Putea să fie întâmplător, dar putea s'o și urmărească. Ar fi vrut să-l facă să vadă prin vreun semn că nu-i dă voie, sau că-i citește gândul, sau cel puțin că nu-i place. Dar cum și cu ce drept? I-ar fi fost mai ușor să-i vorbească Magdei. Magda ea însăși se ascundea pe după vreun cuvânt și se arăta din nou cu el.

— Mă bucur că pleci în Transilvania, zise Vlad. Prietenii dumitale de aici au să-ți plângă lipsa și poate și dumneata ai să le duci un timp dorul, dar în schimb ai să-ți vezi casa și să ne aduci vești dela Andrei Spătar și dela soră-mea. Spune-i, dacă o vezi, că îi doresc să afle și ea acolo sprijinul camaraderesc pe care îl am eu aici în familia Wisotzky și în domnișoara Magdalena Olbert.

— Am să caut s'o întâlnesc și să-i spui, răspunse el și se uită la Magdalena.

Ea se întorsese zâmbitoare la Vlad. Ii plăcea și această nebărbătească recunoaștere de trebuință a unui sprijin, și pica geloasă care, pentru urechea ei, își făcea loc prin

www.dacoromanica.ro

cuvintele lui. Se cunoştea într'adevăr, că era cam răsfăţat şi ţinut de poalele unei femei, sau de ale mamei sau de ale sorei. Trebuia să şi le pregătească şi pe ale ei, pentru răstimpul de singurătate silită de acum. Era un tovarăş bun, dacă nu cumva prea visător şi sentimental. In stare să se dea cu totul, dar până atunci schimbându-se mereu, în căutarea acelei îngenuncheri dela urmă. Nu putea să uite, de pildă, cu ce foc povestise mica întâmplare a zăpăcitei de Lotte Urban. Ar fi vrut să-l mai descoasă şi să afle mai mult, pentrucă bănuia acolo un oarecare leşin băieţesc. Omul nu părea, în tot cazul, normal, după acea întâmplare. Avea revărsări de simţire şi salturi de purtare, care îşi găseau poate izvorul în arătarea de lună nouă, înainte să însereze, ca o coardă verzuie, a nepoatei doamnei Henke. Ea avea astăzi farmecul celei plecate fără urmă. Stăpânea de departe. Sânt femei, ca Zoica, hotărîte şi puternice, care abia aşteaptă să se supună cuiva mai hotărît şi mai puternic decât ele; femei, ca ea, menite să lege răni, să ia cu sine şi să stăpânească, mai mult bune, tăcute şi călătoare prin lume; şi sunt femei, ca Lotte, care nu ştiu să iubească, pentrucă iubesc numai cât vor şi înţeleg să-şi trăiască vieaţa, apropiindu-se de semeni numai întru cât şi atât cât le pot fi, în acest singur scop, de ajutor. Sunt cele mai temute. Trebuia măcinat farmecul Lottei Urban. Il simţea în toate părţile.

Lumea cealaltă vorbea acum de păţania lui Andrei Spătar şi de vitejia pieptişă a Zoichei.

— Mă tem de Arhimandrit, zise Şotrea. Să nu intre pe mai multă vreme în mânăstirea unei temniţe.

Femeile nu ştiau ce însemna cuvântul şi trebui să le lămurească. Domnul Rittmeister, ca de obiceiu, nu putea

www.dacoromanica.ro

pricepe, cum un Român luminat ca Spătar era în stare să urzească ceva care să slăbească pe un membru al Triplei Alianțe. Vlad se uita împrejur și asculta. Vieața lui creștea cu toate aceste întâmplări din afară și altele care pândeau dela o răscruce; pe unele le pierdea din nou și mergea mai departe. Străinătatea cu uimirile ei mai mari, dar cu stările fără mai adânci rădăcini, îl dăscălea în fiecare zi tot cu altă față. Trebuia să stea de vorbă cu Magda despre Lotte. Femeile văd mai bine. Cu privirea ei putea să pătrundă în taine înaintea cărora până acum s'a oprit cu teamă. Poate că era și puțin de râs. Numai ea era în stare s'o vadă și să i-o spună. Se cuvenea să se apropie mai mult de Magda. Își aducea aminte de fiorul pe care-l avuseseră poate amândoi, când rămăseseră singuri la el în odaie, ieri. Se descopereau unul altuia. De câte ori nu fuseseră mai înainte împreună fără să simtă ce simțiseră atunci! Steaua trăise și urcase neștiută sub orizont, până când se alesese deodată în cer, într'un loc unde până adineauri nu fusese, cu licăririle ei de ape. Acum o privea drept și ridica o mână la ea, într'o iubire rece de luceafăr.

Magda zâmbea. Zâmbi și el, mai mult gândurilor lui.

Seara în jurul lor se desvolta după program. Lumânările scădeau în sfeșnicul cu șapte brațe. Trenuri treceau la răstimpuri regulate și umpleau cu huruitura lor tăcerea. In ferestre se vedeau lumini depărtate de pe Havel. Ei erau numai niște amănunte pierdute într'o mare poveste a cărei cheie n'o aveau. Fire treceau peste ei, fără să le vadă, care se amestecau în afară de amestecul lor. Alături de dialogul unor oameni fără grijă, moartea își săpa în umbră prăpastiile. Femeile se mișcau în jurul pianului, Olga dădea vieață lui Beethoven, iar

www.dacoromanica.ro

Magdalena Olbert stătea lângă ea, ca o vedenie ieșită albă dintr'o simfonie, și în acest timp, undeva pe Mediterană sau într'un cabinet diplomatic din Balcani, războiul pregătea vijelia care avea să-i împrăștie pe toți, iar pe alții să-i zdrobească.

Peste câteva zile s'au întâlnit pe un peron al gării Potsdam. Pentru întâia oară de când se găsea în Germania călătorea fără Zoica. Ea îi scrisese ieri o scrisoare lungă din Bistrița, din casa părinților Magdei, unde avea să stea până când venea mama. Andrei nu era atât închis cât izolat, până la judecarea procesului. Acțiunea pornise în lipsa lui și, cu toate că se prezintase chiar de-a doua zi, chemat din țară de-o telegramă dată de bunul Moise Bologa, se temeau prostește, sau le plăcea s'o arate numai din răutate, ca nu cumva să fugă. Nu-l putuse vedea, dar îl trimisese vorbă că a venit și că va fi până la urmă lângă el.

Ii povestea de părinții Magdei, cari locuiau sus, într'o casă din zilele Mariei Terezia, și de prietenul lor Bologa și de biroul lui avocațial, adăpostit în patru odăi mari, jos la stradă, cu zăbrele la ferestre și cu o a doua ușă de fier deschizându-se în afară. Ea locuia în odaia Magdei, între perdelușe, învelitoare de pat și de masă, fețe de pernă și șervete albe ca spuma lucrate de mână. Dimineața cobora aproape pe întuneric, în fund, în curte, ca să fie față la mulsul vacilor și să bea lapte proaspăt cald. Era acolo numai de două zile și se simțea ca acasă, ca la ei la vie. Avea să se deprindă foarte ușor. Indrăgise de pe acum orășelul acesta vechiu, văzut abia în fugă și în care o adusese, ori cum, așa năpraznic, o nenorocire. Oamenii erau cam înceți, dar buni și cu purtări boierești. Cele mai multe familii își aveau stema și locul lor în cronica țării.

www.dacoromanica.ro

Nu-i putea vorbi de întoarcere. In curând aveau să înceapă alergăturile pentru pregătirea apărării. I se dăduseră cele mai bune nădejdi. Autoritățile se cam uitaseră urît la pașaportul ei, dar le pusese la locul lor. Incepea să se simtă o cetățeană a țării și intra în opoziție dela început, fără cruțare. I-ar fi scris mai mult, dar se temea de funcționarea la poștă a unui birou negru, care deschidea scrisorile, și n'ar vrea să se dea de pe acum legată în mâinile neprietenilor. Avea să-i scrie zilnic ce se întâmplă, pe cât se putea. Cerea, în schimb, să-i arate și el cum trăește singur și cum se împacă, și cu sine și cu lumea. Avea remușcări că-l părăsise. Draga de ea! Ce inimă de aur au fetele, când vor să te lase s'o vezi!

Se urcară într'un vagon de clasa a patra, cu sacii de drum la mijloc pe podele, iar ei pe băncile de pe margini sau rezemați de pereți. Magda purta beretă turtită pe-o ureche, tricou cu dungi mari albe și cenușii, cu un guler larg răsfrânt și rochie scurtă. Incălțase bocanci negri cu capse galbene. Ciorapii lungi de lână erau cenușii, iar cei mici și răsuciți pe ghiată albi. Avea ceva de zăpadă proaspătă, brăzdată de umbra albăstrie a copacilor. Olga Rittmeister era îmbrăcată toată în roșu, ca într'o flacără, ceva din amintirea portului înfoiat polonez, venită prin trei rânduri de strămoși. Era veselă și râdea mereu.

Se adunaseră acum toți trei în jurul scrisorii Zoichii. Femeile primiseră și ele veste, dar numai un cuvânt, și citeau lacome cele patru pagini trimise lui Vlad. O «pasăre călătoare» se deslipi din grupul celălalt, prezidat de Otto Rittmeister, zodierul solstițiului, și trecu printre ei cu o cutie de smochine tescuite. Sdruncinăturile vagonului o îmbrânceau câteodată în brațele tovară-

www.dacoromanica.ro

Se urcară într'un vagon de clasa a patra, cu sacii de drum la mijloc pe podele.

www.dacoromanica.ro

șilor și atunci râsul se întindea peste tot. Lumina era puțină și tremurătoare.

— Dacă aș vorbi în poloneză, ați putea crede, zise Olga Rittmeister, că sântem o ceată de emigranți polonezi în trecere spre vapoarele Hapag, care așteaptă sub presiune la Brema sau Hamburg pentru călătoria de desnădejde în America.

Magda se apropiase de Vlad. Era ca o mângâiere, pentru câte gânduri răscolise scrisoarea. Se gândea la ai ei, la odaia cu ferestrele spre piață, de unde vedea în fiecare zori de zi ciurda cum ieșea la pășune, strânsă dindărăt de bâtele mișcate numai în aer, fără să lovească, și de alergătura și strigătele pe de lături ale văcarilor. La colț s'a oprit pastorul și spune ceva cu fața foarte serioasă domnului notar. Se aude clopotul dela biserica românească. Numai decât au să treacă la școală fetele în șiruri albe. Viața orașului începe. Ea o privește ca odinioară, de după perdele, dar cu ochii neastâmpărați ai Zoichii. Zoica îi e dragă, așa cum o vede de-aici stând în locul ei, dragă și apropiată ca o soră. Ar vrea să i-o spună și lui Vlad, dar îi vine mai greu și se mulțumește să se lipească și mai mult de el. Vlad o vede cu scrisoarea pe genunchi, știe de ce și-i răspunde. Stau ca în vântul unei înălțimi, proptiți unul în altul, și se uită, nu la vreo stâncărie cu brazi, ci la propriile priveliști sufletești, cu bolți de senin pe care se ridică norii.

— Ești trist și închis. De ce nu te încrezi în mine? Povestește-mi.

Vlad nu răspunde. Poate i se pare numai că-i vorbește și se teme să nu își asculte propria dorință. Călătoria e primejdioasă: înmoaie și împinge la mărturisiri. Magda îl lasă puțin. Tocmai au oprit la o stație în pădure.

www.dacoromanica.ro

Toți se îngrămădesc la ușă ca să vadă peronul și pe cine urcă. Trenul se încarcă, dela fiecare gară, cu încă două trei echipe de excursioniști. Pe alții îi lasă pe drum, pentru alte itinerarii. Uneori două grupe se recunosc și se salută sgomotos. Impiegații de cale ferată mânuiesc semnalele de sosire și de plecare, zâmbind. Iau parte și ei la bucuria tuturor. Pe mulți, drumeți de aceeași linie în orice ajun de sărbători, îi cunosc. E ca un fel de veselă tovărășie între călători și personalul de serviciu, pus parcă numai pentru aceste două zile ca să înlesnească o scurtă fugă într'o țară a utopiei. Numai felinarele au un cearcăn de pâclă roșie. In lumina lor se simte, mai mult decât se deosebește căzând geruiala. Se întețește frigul.

Izbucnesc toți într'un cântec popular, prin care trec vedenii olandeze, sau numai nordice, de râuri înghețate și de patinatori încotoșmănați, pe sub aripile oprite ale morilor de vânt îmbrăcate în zăpadă. Trenul a pornit din nou. Pot vorbi fără să fie auziți.

— Nu vrei să vorbim de Lotte Urban? Nu știi cât mă interesează fata asta, care a plecat în lume fără pricină și pe care ai avut norocul, mai mare decât al nostru, s'o cunoști, îi zise Magda.

Vlad se întoarse aproape cu neîncredere. Cum îi venise gândul? Era el atât de deschis la toți ochii sau era ea de o diavolicească pătrundere? Magda avea ochii ei drepți, lipsiți de orice bănuială. Parcă ar fi întrebat despre vreme sau ar fi vorbit de pelerina de postav păros a domnului Henke.

— Știu că nu-ți plăcea, căuta el să scobească. Dar Magda era mult mai tare.

— Tocmai de aceea. Fapta ei arată că mă înșelasem. Era o ființă deosebită și, în tot cazul, o fire de artistă.

www.dacoromanica.ro

— Nu știi câtă dreptate ai! se repezi Vlad, prins deodată în mierea acestor întrebări, la care nu se aşteptase, dar pe care le dorea, ca un prilej de descărcare și de pierdere într'un subiect scump.

Și vorbiră de Lotte, el în picioare, sprijinit de peretele vagonului, și ea pe bancă. Magda era mai informată decât își închipuise el. Se ducea în fiecare săptămână cel puțin odată în casa Henke, unde veneau știri din toate părțile și mai ales din Italia. Doamna Henke se împăcase cu vărul ei, Waldemar Urban, de când se întorsese la nevastă. Își scriau. Se pare că Lotte ajunsese într'adevăr la Paris și făcea din nou cinematograf. El avusese de gând, la început, când auzise, să plece după ea și poate că îl oprise mai mult o amenințare trimeasă de fiică-sa decât stăruințele speriate ale doamnei Urban.

Vlad îi sorbea cuvintele. Nu venise nicio scrisoare dela Lotte. Avea să se mai ducă și el pe la tante Lene. Și îi povestea iară de seara când descoperise la doamna Henke minunea aceasta de făptură avântată și ascunsă. Magda îl asculta cu luare aminte. Ii cerea uneori chiar lămuriri și îl punea să mai spue odată.

Olga îi vedea dintre oamenii ei, înțelegându-se, și nu se apropia. Până când toată lumea s'a sculat, s'a încrosnat cu sacii și-a aşteptat. Stația următoare era a lor. Ajunseseră între satele vende. Noaptea cea mare a solstițiului, pentru care-i adunase Rittmeister, începea. Dela gara scundă dintre pini erau până la locul din pădure, șapte kilometri, aproape un ceas și jumătate de marș bun.

Șoseaua se întindea bombată înaintea lor, sub copacii făcuți boltă foarte sus, deasupra. Prin câte o rariște se zărea sclipind râul. Era înghețat. Norul era foarte subțire și lumina de lună sau de stele de sub el, dacă nu

www.dacoromanica.ro

putea străbate, umplea cerul de o străvezime de amurg sau de zori. Câteodată se opreau la marginea drumului, când era tăiat chiar în mal, şi atunci, dincolo, peste vale, se arăta o clopotniţă parcă scufundată, cu un fel de scamă de bătrâneţe în jurul turnului. Se uitau la ea în tăcere. Ai fi zis că s'a ridicat anume pentru ei din apele trecutului şi că nu-i aştepta decât să se mişte ca să piară din nou sub ele. Se auzea o bătaie de clopot foarte departe. Toţi numărau, fără să se dea de gol celuilalt. Una, două. Un fâlfâit, jos, şi un ţipăt de pasăre urmărită, sfâşia liniştea. Patru. Cinci. Noaptea se umplea de vieaţa ei ciudată.

— Câte au fost: opt sau nouă? întrebă cineva care pierduse şirul.

Nimeni nu-i răspunse. Prea era tainic. Singurătatea, desfăcută ca de braţul unui înnotător, se aşeză din nou. Cine ar fi putut să spue tare că un clopot în întuneric îşi pusese în mişcare ciocănaşele, anume ca să le bată lor ceasul? Apoi porniră mai departe. Paşii sunau bătut şi plin în şoseaua îngheţată. Parcă umblau deasupra unei pivniţe şi pământul dedesupt era gol. Işi ascultau mersul. Ţinea de urît mai mult decât umbra foarte subţire care-i însoţea întinsă lung alături. Nu vorbea niciunul. In frunte se deosebea Otto Rittmeister, care era astăzi cap de caravană şi adulmeca locurile. Dela o vreme trebuiau să lase drumul mare şi să se abată, de-a coasta, de-a-dreptul prin pădure.

— Staţi! răsună deodată prin toată noaptea.

Era glasul de maior în rezervă al lui Rittmeister. Se găseau la răscruce. De-acolo, cei cinci aleşi dinainte, aprindeau masalalele şi luminau cărarea. Vlad era unul din ei. Alături îi mergea Magda, pe care o ajuta la câte

www.dacoromanica.ro

un suiș peste rădăcini noduroase. Inaintea lor, flăcările fumegătoare pâlpâite de vânt speriau somnul copacilor. In drumul șerpuit, pe care îl țineau, și cu oamenii din urmă cu sacii în spate și cu pană la pălărie ascuțită vânătorească, arătau ca o expediție medievală pentru împresurarea unui castel. Din când în când zarea deschisă subt ei descoperea din nou îngrămădiri negre de acoperișuri sau siluete nesigure de turnuri.

Ca să scape de această pustietate rece și apăsătoare, începură să cânte, dar ciudat, pentrucă erau depărtați unul de altul. Locul clocotitor de ecouri amestecate, le înmulțea numărul și îi înconjura de toate părțile de glasuri care nu erau ale lor. Unii coborau creasta și nu se mai vedeau decât după văpaia de peste capete, pe când ceilalți, rămași îndărăt, abia suiau, anevoie și îndemnându-se. Atunci o chiuitură tocmai din fundul câmpului, pe care îl ghiceau jos, îi ajunse și trecu printre ei ca o suliță. Toți se opriră, fără să înțeleagă. Numai Rittmeister, din frunte, răspunse printr'o chiuitură la fel. Era băiatul dela hanul-ospătărie, unde aveau să înnopteze, și care-i văzuse venind după focul masalalelor. Mai aveau vreun kilometru.

Lăsară toți în fugă sacii, înfipseră masalalele în pământ și se apucară de lucru. Era un lucru greu de lemnar, pentru care, pe lângă toporâștele obișnuite dela șold, unii aduseseră și securi anume. In mai puțin de o jumătate de ceas se ridică un rug făcut din bușteni și umplut cu vreascuri și crăci. Magda și Vlad abătuseră și ei ramuri din copaci căzuți și căraseră lemne în rând cu ceilalți. Unul după altul, veneau și plecau, doi, trei așezau, Rittmeister dădea comenzi. Numai cele cinci masalale stăteau înfipte pe de lături, în aceleași locuri, ca niște martori.

www.dacoromanica.ro

Foarte curând dogoarea se înteți, iar lumea se prinse de mâini și începu o horă iute, cu tropăituri și cântece.

www.dacoromanica.ro

Când totul fu gata, drumeții nopții se strânseră împrejur, își astâmpărară suflarea și își potriviră îmbrăcămintea strâmbată de muncă. Focarii, trei băieți voinici, dădură foc deodată din trei părți. Flăcările izbucniră întâi în vetrele unde se puseseră scuturături uscate, și apoi se înălțară și se încovoiară, trosnind și scânteind, pe lângă toată acea căpiță de lemn rășinos. Un miros bun, ca de nouă tămâie, era purtat în toate părțile de vânt. Foarte curând dogoarea se înteți, iar lumea se prinse de mâini și începu o horă iute, cu tropăituri și cântece. Rând pe rând jucătorii intrau și ieșeau din întuneric, roșii pe-oparte și albaștri pe unde nu-i ajungea lumina. Cineva se rupse din cerc, strânse cele cinci masalale, arse pe trei sferturi, într'un singur mănunchiu, și le aruncă și pe ele în pălălaie. Hora se învârti mai departe. Un fel de furie a flăcării și a învârtirii îi îndârji. Se smuceau aproape cu răutate, se întreceau în sărituri și în iuțeală, strigau până la răgușală. Nu era numai un joc de copii mari, ieșiți din strimtoarea și rânduiala neiertătoare a orașului, ci un adevărat rit al unei religii foarte vechi.

Magda și Vlad n'o trăiau cât tovarășii lor, dar își dădeau seama cu atât mai bine, ca singurii rămași treji, de întreaga frumusețe a acestei rugi desnădăjduite, din fundul pădurilor cotropite de iarnă, către soarele veșnic și nevăzut, care stătea astăzi în cumpănă în pustietatea văzduhului. Cele mai multe din focurile acestea izbutiseră să le stingă, în cele dintâi secole ale Evului Mediu, călugării veniți pe urmele ostașilor creștini ai lui Carol cel Mare, un German bărbos și mustăcios și el, abia curățat de păgânism. Dar mult jăratic sfânt din ele le fugise pe cățui de pământ sau de aramă și fusese ascuns prin peșteri sau prin sate scufundate în ape ca vidra,

www.dacoromanica.ro

cum e și satul nostru vend din smârcurile Spreei, plin de mușchi la marginea câmpiei și fără vârstă. Zadarnic păzește peste el ochiul aprins al catedralei. El își duce în neguri viața de odinioară, lasă zilei partea de fățărnicie, tocmai ca să poată ieși în veșmintele lui păgâne, la acest ceas al miezului de noapte și al trecutului. Și chiar dacă tot acel foc de demult s'ar fi stins de negrijă și de vreme, el a pâlpâit deodată în atâtea minți la o scânteie sărită din datini sau din cărți. Otto Rittmeister avea dreptate. Aici se putea simți mai bine decât oriunde sufletul adânc teutonic, pe care îl căuta și îl îndumnezeia noua Germanie. Alaiul acesta nu era numai al unei cete de cunoscuți, dornici de o petrecere în afară de obișnuit, ci al unei țări întregi îmbătate de puterea ei. Vlad vedea în închipuire toată noaptea plină de focuri și de închinări asemenea, din nisipurile Pomeraniei până în dealurile cu podgorii și cu amintiri clasice ale Rinului.

Bucăți, bucăți din clădirea de crăci, mistuite de flăcări, se surpau. Pâlcuri de scântei furtunoase săltau pe locul lor. Hora se opri. Rittmeister cel dintâiu își făcu vânt și sări de-a-dreptul prin văpaie și peste vatra de jăratic. Dacă s'ar fi împiedicat, ardea fără să-l poată scăpa cineva. Poate că în vremurile curate nu era lucru rar, când oamenii credeau și de aceea zeii cereau jertfe. Acum se răspândi numai un miros de pârlit și, rând pe rând femei și bărbați, trecură în sbor și chiuind prin aceeași probă a focului. Magda, îmbujorată, alături de ceilalți.

Bărbații, întărâtați de jocul lor primejdios, îl duseră mai departe în exerciții militare, pe care le comanda Rittmeister. Lăsară focul să se potolească pe înălțime și se adunară în lunca unui lac, netedă și numai cu un crâng de răchită lângă apă. Mișcările cele mai obișnuite erau

www.dacoromanica.ro

lăsarea de zece, de douăzeci de ori la pământ, până se înmuiau brațele și nenorocitul se prăbușea istovit, în râsetele celorlalți, sau marșul în lac. Cineva era întors, prin comenzi iuți, la dreapta și la stânga, până i se dădea îndreptarea voită și atunci i se spunea să meargă înainte. Toată punerea în scenă părea mai mult o luare în glumă a vieții de cazarmă și a supunerii oarbe din armată, dar ajungea la urmă să cutremure. Omul pornea drept, fără să se oprească, prin gardul viu de răchită, se apropia de mal. Comanda dela spate nu-l ierta. Inainte! Intra pe ghiață, făcea doi, trei pași în aceeași măsură, pojghița, prea slabă ca să-l ție, se spărgea și el înainta până la șolduri în apă, care-l făcea sloiu. Se auzea câte un țipăt de femeie. Lui Vlad îi era aproape rău. Ura pe Rittmeister. Dar Rittmeister nu se îndupleca. Abia când apa îi se urca omului până la piept îi poruncea să se întoarcă și să ridice pieptiș malul în pas alergător, până la aria de tăciuni spuziți, unde să se svânte. Pentru cel următor se născo-ceau lucruri și mai aspre. Toți le primeau cu voie bună și se întreceau să le împlinească întocmai. Făceau parte din aceeași serbare a focului. Poate că răsfrângeau deo-potrivă deprinderi cărunte, de jocuri și de lupte pentru preamărirea aceluiași zeu.

In tot cazul, el nu și-ar fi putut dori un slujitor mai credincios și mai convins decât Rittmeister. Nicăieri firea lui de soldat nu se dăduse mai bine la iveală. Iată de ce chema războiul și socotea Germania dinainte învingătoare, ori cu cine s'ar fi întâmplat ciocnirea. Cu un milion de oameni ca el s'ar fi putut cuceri pământul. Arma, pe care o mânuia Impăratul, era temută. Niciodată cancelarul de fier, pe care Vlad îl vedea ca în serile cu ceață, pe soclul lui din Piața Parisului, cu coiful puțin pe ceafă și cu

www.dacoromanica.ro

sabia ținută cam nereglementar, ca după o noapte bine petrecută, n'avusese în mână, nici pentru cele mai cutezătoare planuri ale lui, o asemenea unealtă.

Cu apă din lac, adusă în găleţile de pânză, stinseră şi cei din urmă cărbuni, ca să nu rămână îndărăt vreo primejdie de foc, şi cu alte masalale noui, luară cântând drumul ospătăriei. Aceeaşi chiuitură, de-acum un ceas îi călăuzi prin pădure. Când ieşiră la luminiş, în noaptea care-i înconjura, cei trimeşi înainte zăriră departe ca un fel de felinare aşezate pe pământ. Erau ferestrele luminate, care-i aşteptau. După un alt kilometru toată expediţia, nu numai prin câmp şi prin codru, dar şi prin istorie şi prin viitor, se găsea la adăpost. Mai era numai un sfert de ceas până la miezul nopţii şi plecaseră din Berlin înainte de şease seara.

Vlad se simţea sdrobit, nu atât de lungimea şi de greutatea drumului, cât de întâmplările lui. Groaza de Rittmeister, regisorul acestei nopţi neaşteptate, nu-l părăsea. După o gustare scurtă îşi căută locul pe podeaua, cu braţe de paie puse aşternut, şi îl găsi alături de Magda. Olga Rittmeister, care pregătise culcuşurile, se gândise să nu-l lase între necunoscuţi. Se uită după ea, ca să-i mulţumească din ochi. Rămaseră îmbrăcaţi, înfăşuraţi în manta sau sub o velinţă.

— Să nu crezi că s'a isprăvit, zise Magda. Stăm tolăniţi pe jos ca nişte ciobani neştiutori, peste cari are să coboare foarte curând lumina cunoştinţei, încât să ne trezim cu glasuri îngereşti. Steaua cea mare a magilor s'a oprit deasupra noastră, ca o smochină coaptă de aur, în smochinul cerului. Sfântul Prunc e aşteptat din clipă în clipă să vie pe lume. Sântem chiar în staulul din Betleem.

www.dacoromanica.ro

Hangiul e catolic şi Olga a pus la cale o Naştere, care ar putea să aibă şi binecuvântarea Papei.

Fură martori atunci ai unui joc sfânt medieval. Un lădoiu plin de paie aurii se arătă pe uşa cea mare din fund. In el era un copil mai mult gol. De o parte hangiul bărbos şedea rezemat într'un toiag lung, iar de cealaltă zâmbea Olga în şaluri, Maica Domnului cu trandafiri: Sfânta Familie. Primiseră poruncă să nu se scoale de jos. Cântară slab, întovărăşiţi de un pian din odaia vecină, cântecul sfânt de Crăciun: O du heilige, o du selige. Era cântecul ciobanilor din Betleem. Sala se stinse şi numai lădoiul rămase luminat, ca un jghiab pe care curgeau stele.

Vlad îşi apropie pleoapele ca să rămână cu vedenia lui în ochii obosiţi. Simţea pe Magda lângă el. În aromeala somnului o întrebă:

— Cum te simţi, Zoico? şi, dându-şi seama, deschise ochii şi văzu pe Magda privindu-l şi zâmbindu-i:

— Nu greşeşti chiar aşa de rău, Vlade. Ii ţin locul. Acum culcă-te. Mă simt şi eu obosită. Mâine în zori, încă pe întuneric, trebue să ne întoarcem. Eu la şapte vreau să fiu la clinică.

El se cuibări mai bine pe locul lui şi se prefăcu atunci că se culcă. Dar i se speriase somnul. Ii plăcea să vegheze pe Magda şi să se gândească alături de ea, fără să ştie nimeni, la vieaţa lor de când se cunoscuseră. Un timp o urmărea printre gene, de când descoperise cu ea steaua dela Blaj între turlele catedralei şi până în ziua când venise la el în odaie, la Charlottenburg, înaintea plecării Zoichii. Ochii cari se uitau la el se tulburau treptat şi din negri cum erau se apropiau, se luminau şi se aureau.

www.dacoromanica.ro

Trăsăturile se ascuțeau, pielița se albea. Acum stătea lângă el Lotte. Fața îi rămânea puțin nedeslușită și tremurătoare, pentrucă fuma. Își scutura câteodată pletele. Râdea. Apoi se întorcea în înfățișarea dintâi și era din nou Magda, cu capul băgat în bereta de lână cafenie și înfundat în paiele mirosind a flori presate și a vară. Când se ridica într'un cot și se uita împrejur, toată lumea dormea. Olga se culcase pe un braț al bărbatului ei. Părul îi scăpase din căciulița roșie și i se împrăștiase pe piept și pe umăr. Era frumoasă. Prin ferestrele deschise adia răcoros o boare de vânt. Suspină și veni îndărăt la visurile lui.

După voie, stătea alături și vorbea când cu Magda, când cu Lotte. Apoi se gândi la Zoica și la iubirea ei, care o cuprinsese ca o vijelie. O vedea alergând printr'un oraș pardosit cu bolovani de râu, luptând și nefăcând niciun spor. Fără să se oprească din mersul ei pe loc, ridica la el capul și-l privea cu ochii măriți de depărtare. La urmă, trăsăturile iubite se împleteau cu ale Lottei și ale Magdei. Le amesteca. Dar le pierdea pe celelalte și rămânea cu ale Magdei, atunci când un ceasornic din odaia vecină bătea înnăbușit orele și, fără să vrea, se trezea de-a-binelea, ca să le numere. A numărat două, a numărat trei. Numai pe patru l-a scăpat. La cinci a auzit deodată, cald lângă obrazul lui:

— Ce faci, Vlade? Sus!

Magda se sculase.

— Ai niște ochi parcă ai fi fost astă noapte în Walhala, pe la buna noastră mamă, Hertha, Zeița pământului, pentru ale cărei îmbrățișeri, ca să le mai slăbim, am fost născociți noi, medicii.

www.dacoromanica.ro

— St! Tăcere la odăile de sus! Liniştea e poliţieneşte garantată, le şopti Olga, ridicată în cot şi făcându-le cu degetul dela locul ei.

Magda îl arătă pe Vlad, aruncând toată vina asupra lui.

— Nu trebuia să chemaţi aici oameni cari sufăr de insomnie şi îşi petrec noaptea făcând studii de fizionomie asupra celorlalţi. Cum ai putut ieşi până într'atât din program încât să adaugi un asemenea punct oprit, cu totul prin surprindere, ordinei de zi? Teme-te! Ai uitat că avem un stăpân aici, care e însuşi principiul ordinei, al oricărei ordine şi prin urmare şi al ordinei de zi. El a dormit şi doarme încă, pentrucă înţelege să se supună el cel dintâiu ordinei prestabilite. Dar numai un mic semn să-i fac, şi-ţi vei auzi sentinţa în latineşte.

— Cine tot vorbeşte aici? mormăi somnoros de lângă ea Rittmeister.

— L-auzi? Leul din Numanţia îşi drege glasul. Toată noaptea a comandat unei armate de umbre, care manevra în mlaştinile noastre mazurice ca să înconjure pe duşmanul intrat în pământul sfânt al Borusilor.— Dragul meu, a trecut de cinci. Domnul Armăşescu a controlat toată noaptea bătaia ceasornicului. Este din nenorocire exact. Trebue să te scoli. Peste un ceas şi un sfert ne pleacă trenul.

— Bine, mai lasă-mă puţin. Mai avem zece minute.

— Il asculţi? făcu Olga zâmbind şi tot în şoaptă lui Vlad. Invaţă ce e punctualitatea germană. De nu te-ai întoarce acasă decât cu ea şi tot ţi-ar ajunge pentru o vieaţă întreagă.

Vlad le asculta glumele şi se desmeticea încet, adică se întorcea din închipuirile şi substituirile nopţii. Ciripitul lor de dimineaţă îi făcea bine şi n'avea nevoie să-i

www.dacoromanica.ro

caute un înţeles, la fel ca al păsărilor. Erau aproape de aceeaşi vârstă, douăzeci şi trei sau douăzeci şi patru de ani, elastice şi proaspete deopotrivă, la mişcări şi la minte, Magda mai omenească şi mai bună, Olga mai literată şi mai ascuţită. Ele îl ajutau să facă trecerea spre firile mai străine, curat germanice. Lotte însăşi nu era o neamestecată. Un fir din rădăcinile ei etnice stătea înfipt în pământurile acestea umede ale Venzilor, pline de amintiri păgâne şi de svonurile de pribegire a popoarelor. Dacă asculta, auzea afară, ca astănoapte, strigătele gâştilor sălbatice rămase la iernat în firidele mai calde ale Spreei. Se putea crede undeva în Miazănoapte, în singurătăţile cu oameni rari, toţi vânători, de pe alte paralèle, cu nopţi de şase luni. Parcă Lotte n'avea fiinţă şi era numai un vis al locurilor pe care îl visase, dar tocmai de aceea nu-l întâlnise şi nu-l putea întâlni aievea niciodată. Vorbeau de el, ceilalţi. Magda, între ei, îl legăna cu proprii amintiri şi păreri, dar, sau se gândeau la altceva, sau îl amăgeau cu basme, ca pe orice bolnav.

In întâia lui toamnă, când trebuia să intre în vieaţă, i se arătase într'un fund de alee de safir şi de aur, acest lucru de artă gingaş şi trecător, făcuse doi, trei paşi de joc, îi zâmbise, îl îmbrăţişase şi se spulberase, ca o făptură de abur sorbită de lumină. Acum o căuta. Fusese vreodată, şi mai ales fusese pentru oricine altul, în toţi cei optsprezece ani ai ei, ceea ce fusese pentru el numai o zi? Ce semne să dea după care să fie recunoscută? Când îi vorbea altcineva, chiar Magda, îşi dădea seama că vorbise de două fiinţe deosebite. De cealaltă Lotte, a oamenilor, ştie acum sigur că e la Paris. Auzise dela Rittmeister, unde petrecuse întâia zi de Crăciun, înaintea unui brad în miniatură, gătit ca un altar păgân, şi auzise

www.dacoromanica.ro

mai bine dela Magda, cu care rătăcise toată noaptea de Silvestru prin Berlinul, frământat, sgomotos şi ieşit în stradă ca un oraş italian. Fusese angajată de un consorţiu care, pe lângă alte întreprinderi de teatru, făcea şi cinematograf. Urban tatăl alergase în Franţa ca să strice contractele şi să-şi ia fata îndărăt, acasă, de unde iară scosese pe doamna Urban. Luna de călătorie nu făcuse decât să adâncească neînţelegerile şi acum tocmai ea era hotărîtă să nu mai încerce, convinsă dinainte de zădărnicie. Dacă soţii nu se mai iubeau, părinţii pierduseră, cu plecarea Lottei, rostul să mai fie împreună.

Urban nu izbutise să oprească nimic. Poate de aceea începuse să tânjească şi teatrul Lessing. Formula naturalistă ar mai fi putut trăi, dacă vechea credinţă ar fi rămas la fel de caldă, ca s'o învioreze. Dar tocmai acea credinţă şovăia. Urban se mulţumea cu reluări. Obosea. Scena nu-l mai atrăgea. Făcea călătorii. Incepea să se vorbească de o lichidare. Reinhardt se întindea cu fiecare zi şi aproape fără luptă. Teatrul german din Schumannstrasse nu mai cunoştea decât triumfuri. Se putea pregăti o nouă Dramaturgie Hamburgheză.

In schimb, Lotte nu scria la nimeni. Vlad o ştia şi nu mai aştepta. Fata apucase să meargă, poate cu tălpi însângerate, şi nu se gândea să se mai uite îndărăt, atât pentru liniştea ei cât şi a celorlalţi. Cu fiecare pas se îndepărta, dar nici el n'ar fi chemat-o. Dorea acum s'o vadă, plin de încredere şi de nerăbdare faţă de arta ei, s'o vadă într'o sală cu toate luminile stinse, frumoasă şi biruitoare. Privirea, pe care avea s'o arunce în lume ca să caute pe cineva şi să se oprească asupra lui anume, ştia că ar fi fost pentru el, sau mai mult pentru un zâmbet şi o făgăduială a vieţii, ieşită deodată în cale,

www.dacoromanica.ro

dătătoare de nădejdi şi pricină a marei hotărîri. Toate puterile fuseseră ale ei şi în ea. El nu le ajutase decât să se mişte, şi cu totul fără voie. Poate că mai târziu ar fi plecat şi singură, dar e destul că, până să-l întâlnească, nu se gândise. Fusese ca un ridicător de stăvilar, pe care apele, în sfârşit liberate, îl iau cu ele şi, în bucuria lor, nici nu-şi dau seama că l-au sfărâmat. Dacă ar putea să vorbească, dimpotrivă, acolo unde acum se desvoltă nestingherite printre pajişti, şi l-ar aduce aminte cu iubire şi s'ar mira numai şi n'ar înţelege, când li s'ar spune că el a suferit şi a murit tocmai de această iubire.

Acum e într'o zi de Martie. Teii sclipesc în soare prin toţi mugurii lor, lăcuiţi, unul câte unul, cu grijă, de primăvară. A întâlnit venind pe jos dela Universitate, spre lacul din Tiergarten, unde luase înţelegere să se vadă cu Magda, pe Kronprinţ cu toată casa lui şi cu trei, patru ogari de pictură spaniolă. Unul dintre ei avea în botul foarte lung, o cracă de lemn câinesc înflorit. Parcă era dintr'un alaiu de legendă, care aducea primăvara. Şi-a scos pălăria, mai mult înaintea lui decât a familiei imperiale, şi a grăbit pasul, ca să-i spue şi Magdei sau ca şi cum s'ar fi temut să nu-i vie vestea prin altcineva şi, scoasă din fire de bucurie, să plece în căutare. Era vesel. Primise scrisoarea cea mare dela Zoica.

Magda îi luase şi acum înainte. Se plimba la doi paşi de chioşc, de unde putea să vadă şoseaua. El îi făcu de departe semn cu mâna şi dădu o alergătură ca s'o ajungă mai curând.

— Ce cauţi aici? N'a fost vorba să ne vedem la bibliotecă?

— N'a fost de loc. Dovadă că ai venit unde a fost.

www.dacoromanica.ro

— Nu ții la mine și mai ești și o profesionistă uscată, o ființă fără niciun misticism, pentrucă altminteri ai fi auzit dorința mea, ori pe unde te aflai, și ai fi sburat, ca să ne vedem cu o jumătate de ceas mai de vreme. Mi-a scris Zoica!

— Ce e cu procesul?

— Hai pe lac. Trebue să fim singuri și la un loc prost, cu primejdii, ca să nu sar în sus.

— Achitat? întrebă Magda, și ochii îi străluciră de o ușurare și mulțumire adevărată.

— Tu crezi că mă desumfli cu un cuvânt și mă pui pe urmă de-oparte pentru tot restul zilei? Achitat! Achitat! Ce poate să însemne achitat, dacă nu afli mai întâi, cum?

Magda îi luă mâna fără să zică nimic și i-o strânse, ținându-l pe loc. Poate că dacă ar fi fost singuri într'o odaie l-ar fi îmbrățișat, ca o soră. El nu-i dădu drumul și duse aceeași mână la gură.

— Aproape pizmuesc pe Zoica. Prea e fericită. Să trăim cu fărâmele căzute dela masa ei.

Luară o barcă. Era încă răcoare, dar lumea se desprimăvăra în haine și în obișnuințe. Porniră încet după lebede, pe canalele mai ascunse. Soarele cădea în apă din crăcile înflorite ale sălciilor, ajunse până la fața ei, ca o mulsoare de argint. Lacul lovit de lopeți cânta verde și rece. Din văzduh venea un marș de muzică de alămuri. Pe cărările de pe margine, perechi cu fete în alb, care căutau și ele singurătatea, se opreau să se uite la alunecarea lor liniștită. Vlad ridică lopețile și le culcă în lungul bărcii.

— A fost achitat. Uite aici scrisoarea pe care n'o puteam scoate în lume, pentrucă nu e decât un singur

www.dacoromanica.ro

chiot de bucurie și toată grădina și-ar fi întors capul după noi. Dar n'a fost ușor. Pentru ceaiul din seara logodnei dela cafeneaua muzicală, unde a apărut Ministrul României, au trebuit să figureze ca martori și Zoica și mama. Lucraseră un adevărat arbore genealogic și au convins în sfârșit tribunalul că Ministrul nu era în acea seară Ministru, ci numai un unchiu al fetei care se logodea singură într'un oraș străin, și ar fi fost de neînchipuit să nu ia parte. Articolele se rezemau pe niște date oficiale și, pentrucă nu trebuia să iasă cu totul nevinovat din mâinile osoase ale dreptății, s'au mulțumit cu o amendă mai rotunjoară. A fost o biruință, pe care Românii au sărbătorit-o cu o masă frățească și cu un fel de retragere cu torțe. Și-a avut și Zoica torțele ei! Știi că îi fusese oarecare necaz pe solstițiul nostru. Fata scapără de fericire și cred că apariția ei în ședință n'a hotărît cu puțin hotărîrea judecătorilor. Vorba lui Frideric cel Mare, patronul nostru al tuturor: Sânt judecători la Arad!

— Intâi, zise Magda, asta nu e vorba lui Frideric, ci a obraznicului de morar, care făcea zile fripte cu moara lui Majestății Sale și îi stingherea Orangeria, cum singur ai văzut în Potsdam, la Sansouci. Și al doilea, deși îmi pare numai și numai bine, pentru Zoica și pentru Andrei, Ungurii mei cred că s'au lăsat legați la ochi de o fată ajutată de o armată de avocați. Andrei e vinovat, nu atât de articolele lui din « Românul » sau de legăturile cu Ministrul României la Berlin, ci de ceva mult mai greu și mai primejdios. Lasă! Nu-l apăra! Eu nu sânt doar Kurt Mikloș. Am vorbit cu el de-atâtea ori. Andrei crede într'o Transilvanie a Românilor, nu-și iubește țara și lucrează la sfărâmarea ei. Simt și ai noștri, au întins plasa după el, dar nu l-au putut prinde. De data asta!

www.dacoromanica.ro

Fii sigur că n'au pierdut nădejdea și că îl așteaptă. Își cunosc ei omul. Andrei nu e din cei cari se învață minte și se astâmpără. Cine pornește pe drumul lui nici n'are ce învăța sau de ce să se astâmpere.

— Vorbești parcă n'ați fi avut și voi martirii voștri și parcă Ștefan Ludvig Roth ar fi fost împușcat de alții decât de Unguri!

— Ți-am spus că aici nu ne putem împăca. Grozăvia cu Ștefan Ludvig Roth nu se potrivește cu zilele de azi. Nu uita că el a avut tot felul de puteri dela Unguri și dela Bem și că a fost omorît la Cluj de niște răsculați. Ești rău că scormoni amintirea acestui prieten al oamenilor, legat cu Pestalozzi și rector al gimnaziului din Mediaș, pentru care mă pregătesc eu. E într'un fel martirul nostru, nu numai al nației săsești, dar al Mediașului, un sfânt al lui, dacă am fi catolici și l-am putea canoniza. Nu-l aduce argument ca să-mi slăbești patriotismul.

— Draga mea, păstrează-ți patriotismul cât vrei, nimeni nu ți-l jignește, dar nu uita că-l avem și noi pe al nostru și că el ne costă mai mult decât al lor pe Sași.

— Vezi că ești rău? Am să te văd peste câtva timp la Bistrița, cu mine de braț, salutând pe domnul Strajamester la poarta cazărmii noastre de honvezi, și am să fiu răzbunată. Am să te duc la mormântul lui Petöfi, păzit de pini negri și de vulturi zădarnici, lângă Sighișoara, și ai să plângi cu mine. Dar ia spune-mi mai bine, ce-au de gând să facă tinerii îndrăgostiți?

— Deocamdată parcă n'ar ști nici ei. Scrisoarea e prea nebună ca să se încheie cu asemenea vești cuminți. Din câte înțeleg, Andrei se duce la Bistrița, acasă la clientelă, și ca să-și pună în rânduială treburile cam oropsite de vreo șase luni și ca să nu dea de bănuit, dacă

www.dacoromanica.ro

ar trece numaidecât în România. Zoica pleacă pe la începutul lui Aprilie cu mama la București, ca să se pregătească de nuntă. Ne chiamă, pe mine și pe tine.

— Drăguța! Cine știe unde am să fiu eu atunci!

— Unde să fii? Sau crezi că are să treacă atâta timp? Zoica n'are obiceiul să amâne prea mult ce are de făcut. Parcă mi-ai cunoscut-o?

— Știi că mă bate gândul să plec?

— Să pleci? Tu? Unde?

— Eu am venit propriu vorbind pentru două semestre, ca să fac practică în clinicile din Berlin și să dau la sfârșit un examen. Superiorii mei, după ce le-am fost internă șase luni, sânt gata să-mi dea drumul de pe acum, dacă-mi mențiu hotărîrea luată.

— De ce hotărîre e vorba?

— Aș vrea să mă duc în Tripolitania, cu o formație sanitară.

— Ce să cauți tu în Tripolitania? Intr'un climat neprieten? Nu te las!

— Bine, dar medicina nu e numai o profesie, e de atâtea ori o misiune și niciodată în așa măsură ca în războiu. Locul nostru e acolo. Poate că nu vezi tocmai rostul meu anume între Turci și Arabi. Asta e altceva. Mi-ar fi chiar mie greu să te lămuresc, pentrucă nu sânt bine lămurită singură.

— Nu înțeleg. Trebue să fie o rătăcire de-o clipă. Mai așteaptă. Are să-ți treacă. Tu îți iubești patria ta mică, Siebenbürgen, Land des Segens. N'ai de loc spirit de aventură, ca Lotte. Nu se poate! Nu mă pot învoi!

— Vlade, nu vrei deocamdată să iei lopețile și să ne duci pe la insula rațelor? Incepi să dai din mâini și să vorbești tare. Se opresc îndrăgostiții pe mal și se uită

www.dacoromanica.ro

la noi. Ar fi foarte mirați dacă ar afla că ne-am retras pe apă ca să ne certăm pentru războiul italo-turc.

— Ție îți vine ușor să glumești, zise Vlad lopătând încet spre largul lacului, pe unde în curând rața mamă împreună cu doi, trei boboci măcăitori aveau să fugă înaintea bărcii, ochind prin desișuri un loc de scăpare și scuturând fără teamă din coadă. Tu pleci fără nicio părere de rău, născocindu-ți temeiuri minunate, de care tare mă tem că te miri singură. Trebue să recunoști însă că afară de tine, și cât de cât, mai sântem și noi, prietenii. Avem dreptul să spunem și noi un cuvânt. Am să-i chem pe toți la o adunare cu discuție contradictorie. Să mai îndrăznești să-ți aperi și înaintea lor punctul de vedere cu nu știu și poate! E neîngăduit. E scandalos.

— Bagă de seamă că plescăi cu lopețile și mă uzi toată. Ich bin ganz nass. E o nenorocire cu tine, Vlade, fiind om cu afecte tari, fie că ai, fie că n'ai ceva pe brațe. E mai cuminte atunci să nu mai vorbim de asta. Să zicem că a fost o vorbă în vânt, într'un vânt de primăvară plin de mirosuri și de îndemnuri bune, și să ne vedem de treabă.

— Ce te poate îndemna să-ți întrerupi internatul, pentru care concetățenii tăi din Mediaș ți-au făcut bursă, și să pleci în lume cu o cutie de unelte și cu câteva lăzi de medicamente, între străini și păgâni? Nu ești legată destul aici? S'a întâmplat ceva acasă? Dacă-ți trebue neapărat bolnavi de vindecat, ei nu lipsesc nici lângă tine și cu fețe ceva mai cunoscute. Ți-am dat chiar eu pe unul în căutare. Il vedeam în fiecare zi mai încrezător, se apucase de lucru, era pe cale să scape. Și uite că ești gata, fără nicio remușcare, măcar profesională, să-l părăsești și să pieri.

www.dacoromanica.ro

— Dragă Vlade, îți mulțumesc pentru stăruința ta. Dar nu-i da un înțeles pe care nu poate să-l aibă. Sântem prieteni. Cred că-ți sânt dragă. Te-ai învățat cu mine. Lucrurile s'au potrivit așa că ne-am apropiat prin Zoica și Andrei mai mult decât ne puteam gândi la început. Mi-ești drag și tu mie. Dacă ași ști că îți mai pot fi de folos la ceva, nu m'ași da îndărăt nici dela jertfa, nu numai, ca până acum, dela plăcerea să-ți fiu un fel de duhovnic și mângâietor oficial. Nu-mi găsi merite deosebite; e firea mea și nu mă pot purta, chiar să vreau, altfel. Unele din noi se nasc anume și nu pot să afle altă mulțumire decât să fie surori de caritate ale omenirei. Sânt niște ființe de râs în care inima cântă mereu și care se plimbă cu ea în toate părțile punând-o tuturor la îndemână. Ție nu-ți mai sânt de folos. Lotte nu te mai doare și nu mai face parte din vieața de azi. E o amintire alături de altele, care-ți împodobește trecutul și singur n'ai mai vrea să te întâmpine aevea pentrucă n'ar mai putea nici să fie la fel cu cea dintâi și nici să-ți aparție atunci cât îți aparține acum. Gândește-te însă ce-ar fi, să începi să-mi trebuești tu mie? Nu te aprinde la poruncă. Lasă-mă să vorbesc mai departe. Cine știe când vom mai avea prilejul, cu aceeași camaraderie și lipsă de pregătire. Bine, îmi pui și jacheța. Ai și început să te îngrijești tu de mine. Nu uita că din noi doi eu sânt mai mare cel puțin cu un an. Dacă îmi șade bine, și ca femeie și ca mai în vârstă, să ocrotesc pe alții, mi-ar ședea foarte rău să mă înșel singură și să fac din ocrotiți, ocrotitori.

Te-ai întrebat vreodată mai de-aproape ce-i cu mine? Bine, sânt Săsoaică, puțin cam îngustă, ca tot poporul meu; cu o pornire practică; acasă locurile în clasa mijlocie și în profesiile libere trebue să rămâie ale noastre;

www.dacoromanica.ro

patrioată, nici eu nu știu bine de ce, la început poate prin cuvânt dat, apoi de teama primejdiei românești, și atâtea altele. Dar știind toate acestea și acele atâtea altele, tot nu vezi ce-i cu mine? Sânt și eu sau nu sânt o ființă de carne, dornică să cunosc lumea, să fiu mângâiată, să fiu iubită? Sânt sau nu în străini, fără nicio legătură cu oamenii și cu obișnuințele vechi, mai în primejdie, prin urmare, să mă las luată de o slăbiciune? Tu n'ai timp să te întrebi, pentrucă ai lucrarea ta și, când îți dă ea răgaz, o ai pe Lotte. Du-mă, plutaș al primăverii! Căldura din mine, care e un jăratic adevărat de Tokai, întețit și luat pe sus de furtuni germanice, își cere întrebuințare. Vrei să fiu și eu ca tine, în voia întâlnirilor întâmplătoare? Pe tine te apără lucruri, care se întorc împotriva mea. Eu de mică am fost într'un fel juruită de familie să rămâiu fată și pe urmă s'a găsit că nicio îndeletnicire, afară de aceea de călugăriță, la care nu se puteau gândi pentru o evanghelică de mărturisire dela Augsburg, nu era mai potrivită decât aceasta de medic, dacă trebue să trăiesc singură. Toate drepturile mele la moștenire și chiar giuvaerurile și lucrurile de casă le-am dăruit, ca să se poată mărita, celor două surori. Și vrei să mă împiedici să mă adâncesc în chemarea mea? Eu nu mai am nimic îndărătul meu. Ai văzut că e hotărît nici să nu mă mai întorc la ai mei, ci să mă așez pe Târnava. Lasă, că n'am hotărît chiar ziua plecării, dar așa am să plec dacă va fi să plec vreodată! Răspunde credințelor și felului meu de viață viitor. O abatere, dintr'o înduioșare, ar fi o greșeală, care ar lovi în întâiul rând în mine, dar și în cel care ar fi fost pricină. Vâslește înainte, luntraș al sorții!

Vlad vâslea într'adevăr. Spunea și câte ceva, care se împletea și se pierdea în spusele Magdei, dar mai ales

www.dacoromanica.ro

vâslea, ca și cum ar fi vrut să fugă de fata pe care o ducea cu el. Iar ea îl urmărea ca o gură de vis și îi mărturisea, aproape vesel, crudă, cele mai neașteptate lucruri. Cu fiecare se înstrăina, se ardea în fața lui ca de o mușcătură de șarpe, cu fierul roșu, sfâșia orice taină cu putință. Asta trebue s'o fi învățat din practica medicinii. O vedea în rochia albă de soră, cu capul strâns în pânze ca o rănită și cu crucea roșie pe frunte. In jurul ei detunau șrapnele umplând de pâlcuri de fum albicios văzduhul. Trecea, într'un cadru de război, fără să se întoarcă la el sau la altcineva, robită numai de sângele care se vărsa pentru ea, și o pierdea. Semăna cu Lotte. Și Lotte se dusese ca să nu șovăie. Își dăduse inima unei credințe, de teamă să nu i-o ia întâiul venit. Aveau, fără să știe una de alta, aproape aceleași cuvinte. O dorea pe Lotte și Lotte era lângă el, nu mistică și artistă, ci gânditoare și samariteană. Lopăta cât putea de repede, pe cărările de apă înroșite puțin de un soare care se spărgea fără puteri la Apus în țăndări. Ea își strângea cu o mână fularul la gât și cu cealaltă se ținea de barcă. Îi zâmbea! Mai avea puterea să zâmbească! După toate câte le spusese! Vâslea, vâslea! Dacă ar fi putut să iasă dintre oameni, ca să iasă mai cu seamă din ochii ei!

Din acea zi de sfârșit de Martie legăturile dintre Magda și Vlad, fără să se fi schimbat, suferiseră ca un fel de mutare de plan. Vlad văzuse deodată, ca într'o cădere de lumină, în viața Magdei adâncimi la care nu se gândise. I se părea că uneori trebue să se apropie de ea în vârful degetelor, ca să n'o sperie și peste spaima ei să tragă un zâmbet ca un oblon. Un fel de sfială coborîse între ei, ieșită, ca o pâclă subțire prin care lucrurile se văd tremurate, din presimțirea unor stări până unde

www.dacoromanica.ro

niciunul nici altul nu voiau să ajungă. Ea căuta să se arate mai rar. Era mai obosită. Lucra mai mult cu cât intra mai adânc în vară. Numaidecât după Paști pierise chiar două săptămâni la un sanatoriu de înălțime în Bavaria, într'o vizită științifică, și Vlad, neînștiințat la vreme, aștepta o scrisoare cu vreo marcă poștală cu palmieri sau cu piramide. Trei zile, până îi scrisese, descoperise în el o fierbere și o amărăciune destul de ciudate. Lotte trecuse ca o urzeală frumoasă de nori deasupra apusului, când se uită soarele îndărăt. Te duci și în alte seri s'o găsești, deși știi că nicio priveliște n'are să mai semene cu cea de odinioară, pentrucă, dacă n'o mai găsești pe ea, îi găsești amintirea. Cu Magda era altminteri. Ea îl liniștea, tocmai pentrucă îl întâmpina mereu aceeași, odihnitoare și senină. Vedea că i se strecurase treptat în viața de toate zilele. De câte ori făcea ceva, se trezea gândindu-se la ce avea să zică Magda. Când avea să se ducă undeva, căuta dacă nu cade la un ceas care era mai bine să i-l dea ei. Vara, știa că aveau să se întâlnească spre sfârșitul lui Iulie sau în August, în Transilvania, chiar la Bistrița, ca să se urce pe Călimman. Intre capitolul al treilea și al patrulea al lucrării de doctorat urmau să umble câteva zile împreună, pe jos, prin câteva sate din Mecklenburg, de pe lângă coastă, pentru lămurirea unor fenomene de limbă, în care ea putea și se oferise să-i fie de ajutor. Descoperise cu uimire că nu mai avea nimic, dela Lotte până la Universitate, în care Magda să nu fie amestecată, dacă nu ca făptașe, cel puțin ca tăinuitoare.

Ii scrisese toate aceste constatări ca răspuns la scrisoarea în care ea îi spusese că voise să-l pună la încercare dacă ar putea să mai rabde o a doua plecare a Lottei.

www.dacoromanica.ro

Nu se potrivea. Ea îi era prietenă şi nu se mai putea lipsi de prietenia ei. Apoi se trezise scriindu-i în fiecare zi câte patru pagini încheiate. Hârtia se făcea cu adevărat mai grea, după ce era acoperită de desimea de cusătură ţărănească a rândurilor. Toată ziua lui se găsea trecută acolo, dela cele mai mici întâmplări, pierderea lacătului dela lanţul în care-şi prindea pardesiul în cuierul dela Universitate, până la un citat, dintr'un autor medieval, care-i schimba cu totul argumentarea unui capitol din lucrare. Vieaţa de care se depărtase, se înălţa ca o deasă ederă pe o tulpină subţire şi o acoperea. Nu-i cerea nimic, dar o urmărea şi o înconjura. Ea îi răspundea mai rar, la două, sau la trei zile, despre o privelişte văzută dela fereastră, despre o convorbire cu medicul-şef, despre o scurtă plimbare în automobil. Odată l-a certat pentru copilăria că trecuse pe dinaintea clinicii, deşi o ştia plecată, numai din trebuinţa să se simtă pe locurile unde trăise ea şi avea să se întoarcă. Uneori îi dădea sfaturi în legătură cu mici nemulţumiri. Dar se ferea să-şi mai spună planurile şi în deobşte să scrie despre ea. Se mulţumea să se ţie pe urma scrisului lui. Numai atât nu se putuse stăpâni, să-i arate că scrisorile dela el îi fac nu numai plăcere, dar bine, în singurătatea în care e silită să-şi petreacă zilele. El lucra dimineaţa în biblioteci sau discuta cu profesorul şi după amiază se închidea în odaie, care era fosta odaie a Zoichii, şi scria. Pe seară ieşea să pue scrisoarea la cutie şi să facă o plimbare pe lună, prin grădini. Teatrele se închideau sau intrau în repertoriul de vară. Incepea să fie prea cald şi aerul apăsător. Lumea se gândea să plece. Chiar plimbările cu Olga Rittmeister şi cu «păsările călătoare» îl atrăgeau mai puţin. Zoica îşi amânase dinadins nunta ca să-l aibă şi pe el, dar nu

www.dacoromanica.ro

vrea să-l facă să lipsească nici patru zile, într'o vreme atât de hotărîtoare pentru întreaga lui ședere la Berlin.

Vlad simțea împrejur legături care se desnodau, ca funiile corăbiilor înaintea plecării.

In ziua când știa că se întoarce Magda, i-a dat întâlnire chiar lângă poarta cea mare a internatului. Se înșera. Jucători de tennis pătimași nu se puteau îndura să lase câmpurile și băteau mingea mai mult la nimereală. Intr'un pridvor, la un cat de casă pe care nu-l mai puteai socoti, se aprinsese o lampă cu glob mare, cât un lampion, de culoarea mării. După el își dădeau seama altădată că se apropiau, atunci când veneau încet pe jos, parcă temători și unul și altul, să nu ajungă prea curând. Se lăsase furat de toate aceste arătări și se trezi deodată cu Magda înaintea lui ca o mare umbră ieșită din noaptea care cobora din stele.

— Pe unde ai venit? zise el mirat și vesel.

— Pe drum de seară. Zic bine? întrebă ea.

— Foarte bine! Să-ți fie drumul înflorit, răspunse el și scăpă pe jos câțiva trandafiri roșii, pe cari îi adusese.

Pe ceilalți ea îi prinse în cingătoare, de partea stângă. Avea o rochie subțire albastră cu boabe albe, care semăna cu o cădere de flori scuturate de măr sau de cireș. Pălăria de dantelă neagră, cu margini largi, îi lăsa capul mai mult gol și avea o mișcare de aripi la fiecare pas.

— Pentru cine te-ai făcut așa de frumoasă? o întrebă el, dându-se un pas îndărăt, ca s'o vadă mai bine.

— Iți place? M'am îmbrăcat din întâii bani pe cari i-am câștigat în străinătate. Sânt foarte mândră. Să mergem pe jos. Vreau să mă vadă lumea. Destul stau toată ziua în uniforma de olandă. Ce plan ai astă seară?

www.dacoromanica.ro

— Ne ducem întâi la cafeneaua cu muzică și apoi la cinematograful dela Grădina Zoologică.

— Primit. Mai ales că vreau să gust ceva. N'am avut vreme nici să-mi iau cafeaua cu lapte dela patru.

— Știi că mi-a fost dor de tine? Găsesc toată activitatea asta de săptămâni de practică departe de Berlin, o faptă rea. Ți-am mai spus-o și ți-o spuiu: de dragul unor clienți anonimi și cari pot avea îngrijitori chiar mai buni și mai conștiincioși, îți părăsești bolnavul tău de credință, pe care îl cunoști și te pricepi numai tu să-l alini.

— Dragul meu, te rog, nu-mi mai vorbi de medicină. Imi placi mai mult în scris. Mă simt îndemnată, pentru buna părere pe care vreau s'o păstrez despre tine, să mă întorc la acest fel de legături între noi.

— Rea ce ești! Bine, n'am să mai vorbesc nici de medicină, nici că ai fost nedreaptă cu mine, nici că te-am dușmănit și nici că te-am iertat de cum te-am văzut pe neașteptate înaintea mea, ca o poezie persană de iubire, la un popas noaptea, cu foc de vrejuri de trandafiri. Intreabă și voiu răspunde. Altminteri mă simt prea plin de două săptămâni de așteptare, ca să nu cad în izbucniri de tot felul.

— Mi-am închipuit întâlnirea noastră, după atâta lipsă, zise visătoare Magda, ca în cărți sau ca într'o scrisoare de-a ta. Mi-aşi fi luat și un șorțuleț, vorbi mai departe schimbând tonul, ca să am ce colț al lui să învârtesc în mână sau să rod în gură, de încurcătură și de nevinovăție. Numai ca o ceartă nu mi-am închipuit-o, și pe care s'o stârnești tot dumneata, domnule Vlad Armășescu, firește de bucuria revederii. Sânt și eu de părerea întrebărilor. Fii gata!

www.dacoromanica.ro

Râseră amândoi și pentru întâia oară el îi luă brațul. Simți o mică tresărire, ca un început de împotrivire sau ca o uimire, dar brațul rămase. Ca o aripă care încearcă să sboare, dar se răsgândește și se închide supusă peste inima plină de bătăi.

Erau atât de tineri, de frumoși, de fericiți, încât se oprea lumea să se uite după ei. Vorbeau fără să mai caute la ce vorbeau. El o strângea aproape, parcă i s'ar fi întors după o mare primejdie. Treptat mâna ei i se lăsase pe braț. Vlad o văzuse înainte mai mult vorbind și ferindu-se după vorbă de celălalt, ca după o ceață; acum o vedea ascultând, dându-se toată și însemnând fiecare cuvânt mai cald cu o scăpărare a ochilor ei bizantini sau cu crețuri neastâmpărate în bărbie, de strunire a unei unde de râs. De câtva timp rosturile lor se schimbaseră. Acum el o căuta, îi pregătea mici petreceri, era cu grijă de gândurile ei, făcea totul ca și cum prietena lui avea nevoie de mângâiere și se simțea dator, fie dintr'o însărcinare, fie dintr'o vină proprie, să i-o dea. De unde odinioară era slab și călăuzit, se făcuse întreprinzător și frate mai mare. Magda băga uneori de seamă, se uita lung la el, zâmbea și, ca înmuiată de o neașteptată oșteneală, primea. Luarea de braț de astăzi intra în rândul acestor mici înfrângeri. Își zicea, în cele din urmă, că tratamentul ei a izbutit. Vlad nu mai avea nevoie de ea. Era, credea, ceea ce urmărise. Nu mergea mai departe cu cercetarea, ca să vadă că îi luase locul și că ea însăși sufera dela un timp de un rău foarte asemănător cu al lui.

Vlad nu era înfrânt de dragoste, care, dimpotrivă, îl crescuse și îl înflorise dela întâiul ei zâmbet, ci de acea rupere de legătură chiar de a doua zi, cu păstrarea încolo întreagă a stărilor din clipa ruperii. Era un fel de

www.dacoromanica.ro

oprire a acestei singure simțiri, ca să rămâie în curățenia dela început, parcă într'o experiență sălbatică făcută cu o inimă vie, pe când toate celelalte întâmplări proprii și ale lumii se puteau desvolta în voie. Tot ce încercase ea fusese să aducă din nou mișcare în biata vietate zăvorîtă în sine și să lase să trăiască, după legile amintirii, ale prefacerii treptate până la înlocuire și ale uitării, episodul acela de-o zi. Se pare că izbutise mai mult decât se așteptase. Tot apărând în numele Lottei, ceva din puterea femeii fără asemănare, pe care un bărbat n'o întâlnește decât odată în viață și după care își închipue și schimbă pe toate celelalte femei, trecuse asupra ei. Vlad, când o vedea pe ea, știa că poate vorbi despre Lotte, că poate aduce pe Lotte, cel puțin ca un gând frumos din fuga și neființa unde se ascundea, că o poate păstra pe aceasta tocmai atâta timp cât rămânea cu ea. Ea, Magda, nu era în totul Lotte, până la amestec și la înlocuire, era ca un mediu într'un proces spiritist, dar nici Lotte nu mai putea fi fără Magda. Puțin încă și i-ar fi putut zice Lotte, umplându-se de încântare și dându-i chiar mângâierile pe care i le deștepta cealaltă. Dar tocmai aceasta o durea, încadrarea și despersonalizarea ei treptată. Nu mai era liberă. Ii era frică de ea și de Vlad. Simțea cum e cuprinsă încet, cum nu vrea să se lase și nu mai găsește puterea să se desfacă și să plece. De aceea, pe măsură ce Vlad se liniștea și își găsea lângă ea vechea pace a sufletului, încondeiată însă acum de un chenar de iubire, ea se posomora și simțea nevoia să se supravegheze tot mai aspru. Se prinsese în laț. Suferea. Ii plăcea să sufere.

Ședeau acum în sala de sus a cafenelei, în locul de care se legaseră prin logodna Zoichii. Era cel mai frumos

www.dacoromanica.ro

popas al vieții lor berlineze pe care nicio întâmplare din cele multe, venite mai târziu, nu izbutea să-l pună în umbră. Vlad avea chef de vorbă. Povestea despre o colegă de bancă și de lucrări, saxonă din Chemnitz, care arăta ca o marchiză a secolului clasic, subțire, zâmbitoare, cu părul alb dela douăzeci și doi de ani, ca pudrat, și purtând peste texte un face-à-main de aur legat cu lanț de brâu, în această țară a ochelarilor, unde nimeni n'are sfiala sticlelor pe nas sau pe după urechi. Ii plăcea să stea de vorbă cu ea. Era iute la limbă și glumeață, deși fusese o bună studentă la filozofie, prețuită, ce e dreptul, pentru spiritul și ascuțimea ei de un om ca bătrânul Lasson, un bolnav al apropierii cu haz și al invectivelor în plină istorie a doctrinelor. Se îmbrăca tot mai gătit și după cea din urmă tăietură pariziană. Era ca o grădină de gulerașe, de volane și de dantele între călugărițele cam otova ale catedrei, îmbrăcate toate în cenușiu și care se adunau împrejurul ei, mai mult ca s'o privească decât ca s'o întrebe ceva. Firea ei de marchiză ieșea la iveală. Colegii credeau că-i face curte, când el era încântat de ea numai ca de un porțelan de Saxa.

In timpul acesta, jos, în sală, orhestra cânta ca din întâmplare o sonatină de Mozart. Poate însă că tocmai ea îi deșteptase anume acea amintire. Magda rămânea gânditoare. Atunci Vlad schimba vorba și-i spunea lucruri de-acasă pe care i le scrisese în ajun Zoica. Andrei se hotărîse să-și ridice un mic sanatoriu la vreo 4, 5 kilometri de Bistrița, unde să locuiască și el cu Zoica tot anul și să poată primi în pensiune 20 până la 25 de bolnavi. Aleseseră locul împreună și săpăturile de temelie și de netezire, aducerea apei și plantațiile de brazi erau în toiu. Credeau că până la încheierea timpului de lucru, în

www.dacoromanica.ro

toamnă, să poată să aibă gata clădirea din roşu. Dacă Magda se întorcea la Bistriţa, Spătar ar fi fost foarte vesel să lucreze cu ea. Atunci s'ar fi putut vedea şi ei mai des.

Magda dădea încet din cap, fără să lase să se vadă ce părere avea, şi nu răspundea decât numai cât trebuia ca să nu înceteze convorbirea.

— Mi se pare că ai încă amintirea Bavariei în oase, izbucni în sfârşit Vlad înciudat, şi nu te mai poţi deda cu noi, oamenii mai greoi nordici. Te rog să spui numai-decât ce mi-ai făcut pe-acolo ca să ştiu de unde s'o leg şi cum să deştept în tine pe Magda drăguţă şi vioaie pe care o cunosc.

— Ai rămas tot băiatul ştrengar, Vlade. Vrei să ştii ce nu ştiu nici eu, zise cu ochii depărtaţi Magda. Sânt puţin mâhnită, pentrucă toate în jurul meu parcă nu fac decât să mă înveţe cu plecarea. Fuseserăm bine împreună! Vara e la uşă. Tu nu ştii că astăzi am început să dau în primire? Intr'o lună, dacă nu-mi prelungesc angajamentul, nu mai sânt pe-aici.

— De ce să nu-l prelungeşti, când asta e şi o cinste, de care Mediaşul are să fie destul de măgulit ca să te mai aştepte?

— Prietenia noastră e o prietenie de ani de studiu, vorbi mai departe Magda, urmărindu-şi propriile gânduri şi fără să se mai lase abătută de întreruperile lui Vlad. Ea are să cadă sau cel puţin să se ofilească odată cu încheierea acestor ani de studiu, sau să rămână, nu te iuţi! la fel de luminoasă, însă încadrată în trecut şi ca parte din el, de unde nu mai poate să iasă şi să vie cu noi în vieaţă. Ştiu ce vrei să zici, că avem să ne revedem acasă, că ai să mă cauţi sau că avem să ne dăm întâl-

www.dacoromanica.ro

nire în scurte rătăciri turistice, al căror bun obiceiu avem să-l păstrăm. Dacă lucrul are să se și întâmple în adevăr, ai să vezi dela întâia punere față în față cât de mare are să fie deosebirea și poate desamăgirea, pe lângă ceea ce ne zugrăvim acum că trebuia să fie. Vieața trăită, ea hotărăște, iar ea are să ne arunce în toate părțile și să ne roadă, și nu vieața visată și meditativă, în care ne găsim ca într'o vacanță cu sorocul apropiat. Pentru mine el a bătut. Bavaria n'a fost decât o scurtă și neașteptată repetiție generală. Ai să-mi scrii și pe urmă câte patru pagini pe zi, câtva timp, și ai să le împuținezi și rărești, nu din oboseală, ci, la început, din conștiința treptat câștigată că tot ce povestești tu nu mai are răsunet dincolo, pentrucă viețile noastre s'au cuibărit în împrejurări străine. Venim din două neamuri deosebite, care nu se pot înțelege. N'au să te înșele popasurile tale de câte o jumătate de ceas, la un an sau doi, la unchiul Gustav, înainte să iei trenul și să sbori între ai tăi. Când ne vom întoarce fiecare între oamenii și stările de-acasă, ceea ce a fost cu putință departe, unde niciunul n'avea rădăcini, are să pară nefiresc și zadarnic. Lumea, în care ne-am născut, are să ne ceară și să ne ia îndărăt. Iată de ce nu puteam să răspund la vorbele tale, calde ca un cântec de leagăn, care încearcă să ne adoarmă necazul, să ne ție în vieața visată până când vom câștiga puteri și asprime pentru vieața trăită. Eu nu mai am nevoie și nu mai am nici voie să te ascult. Sânt în ea! Peste o lună plec. Dar fii pe pace! Nu înainte să mergem prin satele din Mecklenburg. Deși orice «marchiză» ți-ar putea fi mai de folos decât mine.

— Tot ce spui tu e de o răutate și de un egoism într'adevăr săsești, de care am să te lecuesc mai târziu. N'am să fiu singur. Am să te dau puțin în seama Zoichii.

www.dacoromanica.ro

Cât despre cele patru pagini, de care nici nu se putea să n'ajungi să-ți baţi joc, să ştii că nu-ți mai scriu un rând. Cum ăi pleca, viu după tine. Haide, zâmbeşte! Aşa! Cu ochii tăi mari cari strălucesc atât de puternic în lumină că parcă ai sta să plângi. Eşti lucrată toată numai în caligrafii şi în lacuri japoneze. Dacă îți mai afunzi acum şi obrazul în bieții mei trandafiri roşii, eşti ca un apus de vară, care se retrage în pânzele serii.

— Nebun, nebun ce eşti! Şi muzica asta care mă leşină! E un local primejdios! Mai bine să mergem.

— Cum vrei. Alege tu ce facem, în cele două ceasuri pe care le avem până se închide poarta la voi la internat. Ne plimbăm prin Tiergarten sau ne ducem la cinematograf?

— Facem cum te-ai gândit întâi: mergem la cinematograf. Incepi să vorbeşti prea mult.

— Nu ştiu ce-ar ieşi dacă am socoti cât vorbeşte fiecare, dar nu în număr de cuvinte, ceea ce nu e mare lucru, ci în greutate de ameninţări şi de hotărîri. Uite ce fericit e Polonezul Olghii, cu arcuşul în mână! Dă-i şi tu din cap, să nu bănue că el ne-a gonit de-aici.

Intrară fiecare într'un despărţimânt al uşii rotitoare cu sticlă până în podele şi se treziră în strada înnoptată, ca aruncaţi de vânt. Nu ştiau că n'aveau să se mai întoarcă niciodată împreună în aceste locuri.

Cinematograful era numaidecât după colţ, luminat ca un altar de nuntă sau de Inviere. Nici nu se uitară la afiş ca să vadă ce se joacă şi cu ce artişti. Le ajungea că sunt unul cu altul. Se aşezară în scaun şi aşteptară. Orhestra îşi începu uvertura ei. Se făcu linişte. Apoi deodată scena se adânci şi se populă, ca şi cum s'ar fi deschis pe nebăgate de seamă o cortină. Sala se umplu

www.dacoromanica.ro

de un fel de freamăt, care era jocul luminii prin aer, și filmul începu.

Actul întâi arăta un drum de pădure, cu stejari groși dintr'o țară unde toporul nu s'a ridicat să lovească de două, trei secole. Orhestra cânta dedesupt un cântec de primăvară, cu ciripit de păsări și cu îngânări de dimineață, de mierle și de privighetori. Din fund venea trasă de patru cai o caleașcă veche, cu vizitiu și ajutor pe capra înaltă și cu valet la spate, care să sară și să deschidă ușa, îmbrăcați toți trei în livrele și cu tricornuri pe cap. Crescu, se apropie și pieri la o răscruce. Înăuntru, o femeie în rochie lungă de nuntă, ținea capul pe umărul unui tânăr, care se uita înainte și nu simțea parcă dulcea povară de alături. La fiecare sguduitură a caleștii, ea se prindea speriată cu brațul de mijlocul lui. Bărbatul nu lua parte în niciun fel și se uita mereu în același loc, fără să vadă. La capătul pădurii, care era un parc bătrân, se ridica un castel cu turnuri și cu ferestre ascuțite. Deoparte și de alta a scării, cu foarte multe trepte, se înșirau camerieri și fete de casă. Caleașca ieși dintre copaci și trase înaintea intrării. Perechea se coborî, cu spatele la lume, primi întâile plecăciuni ale personalului din castel și porni încet și măreț pe scară. Coada rochii, ținută de fete, se întindea și se frângea după muchiile treptelor, ca o cascadă albă.

Ajunși în ușă, înainte să intre, femeia se întoarse, ca să vadă parcă ce lasă îndărăt sau cum arată pământul dela pragul iubirii ei. Era și timpul. Publicul i-o cerea. Nu i-ar fi iertat-o, după ce începuse să-l ațâțe cu oarecare dramă de inimă în perspectivă, dacă ar fi pătruns înăuntru fără să se lase văzută. Femeia în rochie de nuntă, proiectată pe o pânză de cinematograf din Grădina Zoo-

www.dacoromanica.ro

logică, era Lotte Urban. Se uita cu ochi măriți de fericire în lume, care era sala încărcată și luătoare aminte, spectatorii întâmplători pentru cari de acum trăia. Ca ochii unei statui ea privea deodată pe mai mulți și fiecare îi credea opriți numai asupra lui.

Vlad dăduse să strige. Nu se putuse întoarce la Magda, ca să nu piardă apariția. Mâna lui căutase însă brațul ei și i-l strângea. Brațul ei răspunsese. Văzuse prin urmare și ea cine era artista urzită din lumină. Lotte stătea înaintea lor plină de o frumusețe pe care niciunul din ei nu i-o descoperise înainte. Ii izbise poate căutătura țâșnită deodată verde și albastră, cum i-o știau, de sub părul întunecat lăsat pe frunte; pasul cu picioare lungi, nici apăsat și nici legănat, ci abia pus și plutitor; brațele cu viața lor aparte; stăpânirea de sine; visul buzelor, dar toate la un loc și ceva nou mai mult decât ele, aceasta le scăpase. Artista întrecea pe femeie cu toată patima pe care o punea în joc și putea să o arate. Intârzia în ușă, anume ca să fie văzută, și, cum i se năzărea lui Vlad, ca să se uite în sală și să-l găsească între ceilalți. Avea un zâmbet pe care i-l cunoștea, pe care i-l iubise pentru întâia oară la doi pași de-aici, pe care avea să i-l întâlnească pe fiecare culme a filmului și a nenorocirilor ei.

Bărbatul pe care îl îndumnezeia, avea alte legături și o părăsise chiar după întâia noapte. După tot felul de încercări vitejești ca să-l recâștige și după ce-i făcuse un copil, care semăna aidoma cu ea, plecase în aceeași caleașcă în care venise și în aceeași rochie lungă de nuntă. La podul din pădure, se dăduse jos, poruncise oamenilor s'o aștepte mai departe și se aruncase în apă. Inainte însă, întorsese aceeași față, tot așa de tainică spre lume

www.dacoromanica.ro

și cu același zâmbet căutase ceva, care la început crescuse într'un oftat de dorință toate piepturile și acum le înlăcrimase și le sdrobise.

Lotte se ținuse de cuvânt. Tăcuse și lucrase. Nu erau în toată siguranța ei numai înzestrare și dragoste de scenă, ci școală și muncă. Avea mișcări line și nesfârșite, o întoarcere de umăr gol în oglindă, în fața unui bărbat nepăsător și trebuind să fie câștigat, care ieșeau și din altceva decât numai dintr'un simț înnăscut al situațiilor și al vieții. Se speria de agerimea ei. Atâtea din cele mai îndrăznețe purtări, în potriveli de înaltă artă, trebuiseră deprinse prin silințe, de care numai o femeie e în stare. Iar acum se arăta stăpână pe sine și pe toată lumea care o urmărea. Dacă era numai întâiul ei film și o încercare, celelalte aveau să-i fie cerute. Cinematograful nu putea să se desvolte decât în jurul ei, adică al jocului și al tipului pe care le făurise ea. Teatrul naturalist, pe unde trecuse, îi fusese de ajutor, poate mai mult prin părțile lui negative. Artista nu declama, dar nici nu vorbea ca în toate zilele. Parcă mergea pe o podea mișcătoare; dacă ar fi umblat cu mersul obișnuit le-ar fi părut celor de pe margini, privitori rămași pe loc, de-a-dreptul o alergătoare. Toată arta ei era o problemă de măsură și de potrivire a pasului, care poruncea întregii trupe. Nicio grabă, deși era vorba de un teatru mecanic de atâtea învârtituri pe minut, sus în odaia cu ochi de fascicule luminoase a operatorului, și nicio întârziere sau stăruință clasică asupra unei intenții, deși prin lipsa cuvântului și scurtimea în sine a oricărei acțiuni, atâtea puteau să rămână neînțelese. Ea însăși era numai tinerețe și o fărâmă de omenire în care o găseai toată pe cealaltă și n'aveai de ce s'o mai dorești.

www.dacoromanica.ro

Toate acestea și altele Vlad i le șoptea Magdei, fără să se întoarcă, pentrucă nu-și desfăcea ochii de pe pânză.

— Vezi, Magdo, Lotte a venit. Aveai dreptate. Eu eram un nerod, să cred că am pierdut-o. Ceilalți și tu credeți că joacă pentru voi, dar eu știu mai bine. Nu joacă decât pentru mine, ca atunci în atelierul cu luminile stinse. Nimeni n'o înțelege, ca prostul de bărbat din film, pentrucă nici ea nu vrea să fie și nici nu poate să fie înțeleasă decât de unul singur. Uite-i ochii când fumează! Nu sânt cum ți-am spus și nu e o primejdie să te uiți la ei?

Stătea cu mâna înfiptă în brațul Magdei și aiura așa, cu friguri de uimire și de iubire. Dacă nu l-ar fi tras blând cu ea, ar fi rămas și la cealaltă reprezentație, și până ar fi fost scos afară la miezul nopții. Il lăsă și pe drum să-i ție brațul și primi să se întoarcă pe jos. Acasă poarta și așa nu mai era deschisă. Intârziase prea mult și nu mai avea de ce să se grăbească. O lună plină plutea în fundul străzilor cu tei înfloriți, pe care se duceau ca doi îndrăgostiți, rezemați aproape unul de altul. Ii era drag să se lase așa, în voia nopții de vară, după hotărîrea pe care o luase încă din sală, când Lotte Urban se oprise albă și scăpărătoare, ca o constelație a iubirii, înaintea lor, frigându-i cu privirea ei de mare dramaturgă, încărcată de toate durerile. Tot ce avea să-i rămâie, era să fie amintirea acestui drum. L-ar fi făcut nesfârșit de lung. Nu simțea nici nevoia să vorbească și abia îl asculta pe Vlad, care cânta pe Lotte. Își avea și ea gândurile și oamenii ei.

Il vedea pe băiatul care-i strângea brațul și sânul stâng, dela întâia lui întrupare în mulțimea din catedrala mitropolitană a Blajului. Făcea încă odată drumul prin

www.dacoromanica.ro

piață, pe luncă, peste râu, povestind fără șir, numai cu bucuria că se găsiseră împreună și se plăcuseră dela întâiele cuvinte. Își aducea aminte cu ce fior, pe care n'a încercat să și-l lămurească, auzise că pleacă și el la Berlin și se învoise să se caute. Trăiseră aici aproape un an de zile, văzându-se des, plimbându-se în doi, citind, petrecând și împletindu-și mai cu seamă viețile, așa ca să nu le mai poată niciodată desface cu totul.

Ea își avea, firește, rosturile ei, pentru care se dăduse legată de mâini și de picioare și înțelegea să se ție. Era de alt neam decât el și din altă țară. Se găsea înaintea acestei prietenii neașteptate și aproape bolnave, care treptat își pierduse trupul, dar înviase mai puternică în vedenia proiectată de-aici până în insulele Polineziei, cu același zâmbet nepământean. Crezuse că a îndepărtat-o și se întorsese. Își ceruse drepturile de mare fermecătoare. Numai că toate acestea n'o putuseră împiedica să fie singură cu Vlad pe ulițele pline de lună și cu mireazma teilor peste capete. El spunea tare și ea gândea numai pentru sufletul ei, lucruri pe care niciunul nu le asculta, pentrucă bătuse ceasul când fiecare trebuia să fie numai cu sine și cu ale sale. Vedea în sfârșit foarte limpede ce avea de făcut. Câteodată își zicea că împrumută, până în amănunt, mijloacele celeilalte. Că ea n'avea de ce să-l turbure. Dar că era vorba tot de el și că putea să-l apere mai bine de departe, decât izbutise din vecinătate. Pașii i se făceau grei, cu cât se apropia. Parcă n'ar mai fi vrut. Se pleca mai mult pe brațul lui și-i dădea sânul. El nu simțea nimic și preamărea pe Lotte.

Printr'o înlocuire obișnuită la apucați ca el credea poate că duce pe străzile Wilmersdorfului pe cealaltă, și nu pe ea. Se aprindea tot mai mult. Umbla fără să se

www.dacoromanica.ro

uite la ea, ca să nu se deştepte din visul lui de lunatic. Atunci Magda se opri. Tremura puţin. Vlad se uită mirat împrejur. Porţile internatului nu mai erau decât la douăzeci de paşi. Ea trebuia să sune şi, pentru ca portăriţa să nu vadă că venise însoţită, el rămânea îndărăt. Magda ştia că se uită după ea până pierea sub bolţi, dar nu se întorcea, cu tot dorul să-i facă din mână. Vorbea în şoaptă cu sora de serviciu, care venise să-i deschidă, şi se ducea întunecându-se treptat.

— Ce-ar fi dacă n'ai intra astăseară? zise deodată Vlad.

Magda se cutremură.

— Ne-am plimba încă un ceas sau două, până se ridică bine luna, şi pe urmă ai veni să te culci în odaia Zoichii. Doamna Wisotzky mi-a făcut îngheţată, care m'aşteaptă în găleata cu ghiaţă. Pe fereastră în pridvor sânt flori. Dimineaţa nu te trezeşte nimeni până la nouă sau la zece. Perdelele sânt lăsate. Atunci poate ai să auzi o bătaie în perete, ca din fundul pământului, dela un întemniţat care te chiamă. Avem să bem ciocolata împreună, servită de doamna Wisotzky, ca pe vremea când soră-mea nu făcuse aripi, şi avem să facem planuri de viitor. Dacă vorbele mele au să te obosească, ai să citeşti Morgenpost. Vino!

Magda îl simţi întorcând-o cu o putere pătimaşă. Credea mereu că era cealaltă sau se încălzise de propriile cuvinte?

— Nu se poate, zise ea împotrivindu-se şi desfăcându-şi cu o spaimă care părea hotărîre, braţul din braţul lui; simţea că, dacă mai întârzia, pierdea puterea să mai plece. Sânt aşteptată şi lipsa mea, de care n'am înştiinţat pe nimeni, şi în ziua când abia am intrat în Berlin, ar stârni de-a-dreptul scandal. Spuiu drept că mi-ar fi plăcut

www.dacoromanica.ro

şi mie. Prea e frumoasă seara. Ceea ce e mai rău, e că trei zile nu trebue să mă aştepţi şi nici să nu întrebi de mine. Ţi-am spus: tocmai dau în primire şi nu pot să ies. Dar pentru gândul tău bun şi pentru aşteptare, ţine.

Ii puse repede un braţ pe după gât, îi luă o mână, i-o apăsă pe sân şi îl sărută ca o nebună. Numai cât licărirea unui fulger şi se smulse fugind spre poartă. Sună, i se deschise şi se pierdu înăuntru, mai înainte ca Vlad să se fi desmeticit despre ce se întâmplase cu el. Când îşi mai veni în fire, alergă după ea şi ridică mâna la sonerie. Puţin lipsise să nu facă o nebunie.

Nu mai ştia cât rămăsese în faţa porţii. Acasă n'a ajuns decât spre ziuă, obosit şi fără să-şi aducă aminte pe unde rătăcise. Doamna Wisotzky îi spusese la amiază, când se sculase, că hainele îi mirosiseră a teiu. Capul lui era încă plin şi poate poleit de lumină de lună şi de ochii mari, cu adâncimi de noapte, cari se apropiaseră de-ai lui şi-i înnecaseră deodată. Sărutarea ei nu fusese a unei prietene. Il ardea încă patima din ea şi-i alerga prin vine. Braţele îi erau descordate şi grele. Stătea cu pleoapele mai mult lăsate, ca s'o vadă ca atunci. Era ameţit. Nu înţelegea. Işi dădea seama că s'a întâmplat ceva nou, dar nu îndrăznea să ghicească. Avea nevoie neapărat s'o vadă.

Se svârcoli fără să poată să se apuce de nimic şi pe seară ieşi prin aceleaşi locuri. Se duse pe la cafenea. Orhestra era la locul ei şi Polonezul îi zâmbi, făcându-i semn cu arcuşul. In sala de sus masa lor era goală. Se aşeză întors spre scară şi tresărind la fiecare cap de femeie care se arăta deasupra ei.

După un ceas de aşteptare chinuită se coborî şi apucă spre cinematograf. Se opri înaintea afişului. Casa de filme

www.dacoromanica.ro

Îi puse repede un braţ pe după gât.

www.dacoromanica.ro

era germană. Lotte se putea să fie nu numai în Germania, dar chiar în Berlin? Regisorul era însuși Waldemar Urban, care se lăsase convins. Fiica se întorsese la tată sau părintele își adusese îndărăt pe fată. Își aminti de vorbele cu două înțelesuri ale operatorilor cinematografici din atelier și chiar de unele cuvinte din singura scrisoare a Lottei. Crezuse odinioară că are datoria s'o apere de o primejdie, de care nu-și dăduse bine seama sau nu voise să-și dea atunci seama și care se prea putea să fie aceasta. Se prindea judecând foarte liniștit toate acele groaznice lucruri. Parcă nu-l mai priveau. Venise până aici hotărît să intre și să vadă filmul, așa cum altul s'ar fi așezat la o masă cu alcooluri, și se trezi, aproape înfricoșat, trecând mai departe. Vedea, n'o căuta pe Lotte, care-l aștepta, împreună cu alte mii înăuntru, ca să-l subjuge; nu trăia decât pentru atât și ca să fie cât mai mult a tuturor. Îi trebuia Magda și Magda nu era, care nu se dădea în niciun fel, decât lui. N'avea de ce să stea.

Luă același drum de aseară. Simțea aproape cum îi cade pe creștet și pe umeri, ca o ploaie, mirosul de teiu. Luna apărea roșie printre copaci, ca o poartă deschisă spre un castel luminat, ardea îndărătul vreunui turn sau făcea pârtie pe asfaltul ud, care dădea amăgeli de senin de lac. Iuți pasul ca și cum era în primejdie să piardă o întâlnire. Ajunse mai mult alergând înaintea internatului clinicii. Se opri în umbră, sub bolta unui gang, și îi căută fereastră cu fereastră, la toate caturile, ca un proiector. Una avea flori și perdeaua ridicată, alta mișca pe pânza trasă o umbră de femeie care-și schimba rochia, alta era deschisă și stinsă. Știa unde e sala de mâncare și unde e biblioteca. Urmărea de-acolo viața acestei clădiri, în care se silea să vadă pe Magda râzând cu fetele,

www.dacoromanica.ro

trecând într'o condică, aducând ceva împrumutat dela o vecină, întrerupându-se ca să se gândească poate la cineva de-afară. Pensionare întârziate intrau, iar altele învoite pentru seară, plecau repede pe lângă ziduri, dintr'o trebuință veselă să se ascundă și să fugă. I se părea că le aude hihotind. Pe unele le-a urmărit, cu speranța care făcea să-i bată nebunește inima, că sunt cineva cunoscut. Ca să n'atragă luarea aminte s'a plimbat în sus și s'a plimbat în jos, întorcând mereu capul și alergând de atâtea ori îndărăt, de teamă să nu scape cumva pe Magda. A luat parte la pregătirile de somn și la culcarea casei, care la zece își stinsese toate ferestrele. Numai câte o întârziată se înălța la aceeași sonerie, unde văzuse aseară pe Magda și nu bănuise prin nimic, niciun glas lăuntric, nicio sfârșeală neașteptată, niciun junghiu prin inimă, că o văzuse aici pentru cea din urmă oară.

A treia zi, în loc de un cuvânt la telefon, primi o scrisoare pusă în trecere la gara din Dresda. Magda plecase cu o formație sanitară, așezată sub conducerea ei, în Turcia, la Constantinopol, și-și cerea iertare că multele pregătiri și îndatoriri, într'o grabă într'adevăr de evacuare inamică, o împiedicaseră să-și ia rămas bun, altfel decât pe această cale. Apucase să vorbească mai de mult despre gândul ei cu medicul-șef și la întâia cerere el o propusese. Nu mai putuse da îndărăt. Se părea că Răsăritul balcanic se afla în ajunul unor mari frământări. Călătoria lor nu era o călătorie de plăcere, cu surori în alb, tinere și dornice de aventuri, și cu ajutoare bărbați, cari aveau poate și alte însărcinări, rămase ascunse. Stăvilarele stăteau să se ridice și să dea drumul sângelui. Dacă-i părea rău de ceva era că n'avea să poată să ia parte la nunta Zoichii. Lăsase însă pentru el o cutie, care avea să-i

www.dacoromanica.ro

vie tot astăzi, cu o brățară veche cu pietre, dar dela niște rude bătrâne și lucru de giuvaergii sași medievali. Il ruga s'o dea din partea ei iubitei mirese. In aceeași cutie avea să găsească și un ac, pe care dorea să-l poarte el, în amintirea ultimei seri berlineze petrecute împreună.

Citea hârtia scrisă cu scrisul ei înalt și drept, ca un testament, și, fără să-și dea seama că plânge, lacrimi mari cădeau peste rânduri. Se uita la ele ca un străin, ca și cum n'ar fi fost în puterea lui să le verse sau să le oprească, și citea mai departe. Lacrimile acestea îi limpezeau sufletul și-l ajutau să vadă.

Știa acum că iubise pe Magda dela întâia lor întâlnire. N'avusese nevoie să fie cu ea sau să se mărturisească ei și lui, ca să se simtă bine. Lumina care-l însoțise în anul acesta de Berlin, cu descoperirile între oameni și cu sârguința lui de învățăcel în știință, fusese lumina ei. Ea îl stăpânea și îl mângâia de departe. Nici nu se gândise că s'ar mai fi putut despărți vreodată. De aceea nici nu se hotărîse să-i spue ceva. Băga abia astăzi de seamă că nu-i spusese. Dar nu-i arătase prin nimic? Se putea să nu-i fi fost puțin și el ei ceea ce îi era ea lui?

Plecase fără trebuință, ca să se jertfească între străini, ca și când n'ar fi avut pe nimeni lângă ea de care să se simtă legată. Fugise fără să-l vadă, ca și cum s'ar fi temut să nu slăbească și să nu se lase convinsă să rămâie. Lacrimile curgeau înainte și mintea descărcată de ele ca de-o povară, se făcea tot mai ageră. Magda îl căutase și ea dela început. Ori cu cine s'ar fi nimerit undeva, îl părăsea și venea la el. Își aducea aminte de bănuelile pe care le avusese pe rând față de Bologa întâi, chiar de Spătar, și pe urmă de Lutz și de Murgu. Ce însemnau toate aceste legături puse alături de prietenia lor? Din tăcută și

www.dacoromanica.ro

observatoare, Magda se făcea vorbăreață și alintată, îndată ce trebuia să-i ție lui tovărășie sau să-l ducă în lume. Indrăgostită numai de lucrul și de orele ei de consultație, lăsa totul ca să-l însoțească în rătăcirile lui de atâtea ori sentimentale și ca să-i dea o mână de ajutor la înseilarea lucrării de doctorat. Ochii ei mari îl urmăreau când vorbea. Simțea grija ei femeiască mereu aproape, într'o carte trimeasă, într'o mică petrecere pusă la cale. Când plecase Zoica se oferise singură să-i ție locul. Când i se păruse că sufere și că i se stricase viața prin arătarea și pieirea Lottei, găsise în ea puteri de mângâiere, care îl vindecase fără să prindă de veste. Fulgerul acesta al Lottei Urban nici nu se înțelegea fără starea de înduioșare, căreia nu-i dăduse un nume și care venea întreagă dela Magda.

Magda îl iubea și ea. Se înfricoșase de el și de ea și de aceea se depărtase. Nu voise să se destăinuiască sau se îndoise de el. Poate chiar stăruința smintită cu Lotte o hotărîse. Era în purtarea ei oarecare mâhnire, că nu-l putuse câștiga, și oarecare gelozie, că alta izbutise să-și facă loc. Nici vorbă că Magda îl iubea. Niciodată altminteri firea ei chibzuită și știința purtării cu lumea n'ar fi împins-o la un asemenea pas. Acum vedea și când luase hotărîrea. Vorba cu medicul-șef era o născocire, cum fusese și aceea cu cele trei zile. In timp ce el îi mergea alături și se îmbăta vorbind tare de farmecele Lottei, Magda, într'o răzvrătire, rămasă numai ei cunoscută, își poruncise să plece numaidecât. Magda îl iubea și el o gonise. Izbutise s'o acopere și s'o șteargă pe Lotte, așternând peste fiecare faptă și amintire a ei, o faptă și o amintire asemănătoare. Se purtase la fel, numai ca să-i smulgă vechile imagini și să le înlocuiască prin altele

www.dacoromanica.ro

noui, care să-l împiedice să mai ajungă până la cele dintâi.

Stătea mereu cu scrisoarea în mână, la masă, deşi se înnoptase şi toate lucrurile din odaie, împreună cu mâna care ţinea scrisoarea, se scufundaseră în întuneric. Un curier îi adusese cutia, pe care n'o deschisese. Trăise până acum singur, cu toată mulţimea în care se mişca; de astăzi începea o nouă vieaţă, cu Magda, şi tocmai din clipa când n'o mai avea.

www.dacoromanica.ro

Vara înainta plină de svonuri și de îngrijorare. Turcia slăbită de prefacerile dinăuntru și atacată de Italieni, deștepta lăcomia popoarelor creștine din Balcani. Cercul de studenți, din care făcea parte, îl pusese să le ție conferințe despre problemele Peninsulei și mai ales despre Macedonia. Germania simpatiza cu Turcia. Generalul von der Goltz era pașă și întărea Strimtorile. Spătar credea că România trebuia să intre în alianța care se bătea pe nicovală atunci cu ciocane rusești, pentrucă războiul, care stătea la ușă, era purtat propriu zis nu împotriva Turciei, ci împotriva monarhiei habsburgice. Toți Românii din Transilvania o simțeau și intraseră în fierbere. Poate că ceasul mântuirii era mai aproape decât visaseră vreodată. El avea să treacă dincolo și să se înscrie voluntar. Vlad ce-avea de gând? Trecuse vremea filologiei și năvălise peste pământ o vârstă nouă, de fier și de sânge. Popoarele trebuiau să lupte din nou, pe vieață și pe moarte, pentru drepturile lor. Deocamdată grăbeau nunta, ca să fie găsiți gata, și-l chemau peste zece zile la Bistrița.

Zoica îi scria și ea în același plic și se bucura să-l vadă, ca să-l strângă în brațe și să-l ție o noapte întreagă treaz, de vorbe și povești. Trebuia să bage de seamă să nu uite brățara Magdei. Voia să și-o pue la nuntă. Abia aștepta să audă cum a plecat și de ce o cuprinsese așa, pe nepusă masă, dragoste de Enver-bey și de Turcălăii lui.

www.dacoromanica.ro

Aproape de o lună, de când Magda fugise, Vlad nu primise decât două bilețele scrise în fugă. Unul era din Insulele Prinkipo și celălalt dela Smirna. Nu se așezase încă și nu-i putea trimite o adresă. Mizeria era mare și nevoia de îngrijiri medicale, spăimântătoare. Formația lor, în așteptarea altora care trebuiau s'o urmeze, alerga în toate părțile. Semiluna roșie o primise ca o binecuvântare dumnezeiască. Nici gând să se întoarcă, mai cu seamă dacă se adevereau temerile, de care erau pline unele cercuri. Ea se învățase cu noua vieață și, orice s'ar fi întâmplat, avea să-i rămână recunoscătoare Turciei, pentrucă abia aici i se desvelise chemarea. Dacă ar fi putut s'o vadă, n'ar mai fi cunoscut-o. Se schimbase cu desăvârșire în Samariteană și se pătrunsese în sfârșit de adevărul că piatra unghiulară a creștinismului rămâne iubirea aproapelui. Il știa ce vieață încadrată duce și n'avea nicio grijă. Deocamdată n'avea nevoie de știri dela el și n'avea nici cum le primi. Il credea pe el dornic să afle ce se întâmpla cu un suflet căzut între păgâni și se grăbea să-lliniștească. Scria de lângă un pat de mare rănit, cu pântecele deschis de un obuz sau așa ceva, în liniște, la miezul nopții. Lazaretul era pe un vapor. Se auzea în întuneric foșnetul valurilor. Luna era tot atât de plină și de aprinsă ca acum treizeci și una de zile, când umblau împreună alături, ca și cum porniseră ca să intre în ea. Cu cât mergeau, cu atât se suia și se depărta. La catarg păzea un marinar alb. S'ar fi putut ca un torpilor italian, strecurat până aici, să le trimeată o torpilă. Gândul din urmă al ei ar fi fost astfel, vrând, nevrând, la el, și i l-ar aduce poate la Berlin o poștă aliată, după ce l-ar fi cules printre sfărâmăturile spitalului înnecat. El nu trebuia să uite

www.dacoromanica.ro

că Magdalena Olbert din Bistrița se găsea pe câmpul de război, la cusătura celor trei continente clasice.

Intr'o zi fusese, cu doi colegi români, între cari unul era Șotrea, ca să vadă în Schöneberg, pe Caragiale mort. Capul lui de medalie se înfundase în pernă cu îndărătnicie. Vorbea mai departe, cu cineva poate din stele, răzvrătit și pătimaș cum îi era firea. Lumea dimprejurul lui Vlad începea să se dărâme.

In Iulie era în Transilvania, printre hotarele pline de secerători. Se ducea la Bistrița, ca un urător la o nuntă a grâului, cu o brățară în fundul cufărului, din partea Magdei, și cu un serviciu întreg de masă, de porțelan de Saxa, din partea lui. Ajunsese în aceste părți ungurești pe alte drumuri, ocolind Budapesta și coborînd de-a-dreptul la Solnoc. Incă dela Berlin locul de-alături rămăsese neluat și i se părea că e locul Magdei, cu care plănuise de-atâtea ori să meargă împreună. La trecerile vijelioase prin tunelurile Tatrei, când întunericul e ca o pelerină aruncată în cap, credea că e alături de ea, că o cuprinde în brațe, cu ochii închiși.

In Cluj s'a dat jos și, în așteptarea trenului de Dej și Beclean, s'a dus pe uliți lăturalnice până la clinici, cum s'ar fi dus și cu ea, ca să n'o vadă vreun cunoscut în tovărășia unui bărbat străin, și a cârmit apoi la stânga până la statuia lui Matei Corvinul. Clujul îi era drag, dacă se putea zice, numai ca oraș al procesului Memorandului, unde năvălise țărănimea ca niște cete de tăciunari, ca să-și scape domnii. Magda voia să i-l arate din mândrie patriotică, vatră de magnați și de universitari maghiari, care lumina toată Transilvania. El nu-l văzuse până atunci, dar nu i-a scăzut întru nimic Blajul. Mitropolia țărănească a Românilor era mult mai puternică, pentrucă

www.dacoromanica.ro

era mai aproape de firea poporului și ieșită din vlaga lui, decât cetatea de maghiarizare, ridicată din bucăți, de pe Someș. La o încercare a puterilor era încredințat că avea să fie bătută.

La gară în Bistrița îl aștepta o întreagă lume. Era mama, pe care n'o mai văzuse de un an, cu părul înzăpezit puțin pe la tâmple de dor, Zoica, parcă mai înaltă și mai zvârlugă, Spătar, bărbătesc și zâmbitor, Bologa, ridicat peste ceilalți și, ca totdeauna, nedreptățit și rămas la spate, mama și surorile Magdei, venite ca să-l cunoască și să audă vești despre plecată.

— Cum ai lăsat pe Magda să se ducă? fu întâiul cuvânt al Zoichii.

Aici, în orășelul acesta, plin de amintirea ei, aproape orice pas era o durere. Toate vorbeau de ea, oamenii și locurile, și ea lipsea. L-au găzduit în cele două odăi albe ale ei, în care locuise și Zoica. Intâia noapte n'a dormit de loc: a stat la fereastra deschisă, cu perdulețele străvezii mișcate de adiere și s'a uitat în piață, ca și cum ar fi așteptat-o să se arate, și peste acoperișurile poleite de lumină. In zare i se părea că se gheboșează cupolele dela casele Smirnei. El era marele rănit de pe vaporul-spital. Știa că Magda îl veghiază, dar n'o putea vedea. Valul foșnea dedesubt. Torpiloarele italiene pândeau în larg.

Numai odată se simțise atât de mișcat, dar atunci o avea lângă el, în satul vend de pe Sprea, din ajunul Crăciunului, când fusese ca o logodnă a lor, ascunsă de toți și mai ales de ei înșiși. Acum întorcându-se îndărăt și amintindu-și vorbe și stări, își dădea seama că intrase în acea noapte într'o legătură pe care nimic n'o putea desface. O vedea într'o zi la el în odaie, cosând ceva în

www.dacoromanica.ro

pridvor, un șervețel cu ațele negre și cu geometria bătută a Sașilor. Soarele se amesteca și el, ca un puiu alb de pisică, între gheme, în poale, pe umăr, în părul cârlionțat dela ceafă. O privise câtva timp și un val îi urcase din piept în gură. Dacă ar fi vorbit, poate că n'ar fi stat de veghe, el aici, între lucrurile ei de fată, iar ea la un căpătâiu de pat, prin lazaretele Asiei. Greșeala nu era a celorlalți sau a împrejurărilor, ci a lui și numai a lui. Nu băga de seamă când trebuia să se hotărască. Îi plăcea să urmărească în creșterile ei o anumită stare de suflet, ca și cum n'ar fi fost a lui. Se bucura de înfățișarea pe care o lua. O aștepta să se descarce. Celălalt, care nu știa și tânjise după un semn, se ducea cu moartea în inimă. Trezit, el alerga după prilejul pierdut și nu-l mai găsea. O adevărată învălmășală se năștea, a lucrurilor rupte dela locul lor fără trebuință și a ostenelilor zadarnice, ca să fie așezate în vechiul făgaș.

Vlad era prea măcinat de propriile îndoieli, ca să ia parte din tot sufletul la serbare. Cei doi logodnici, la rândul lor, prea tremurau de bucurie, ca să vadă schimbarea lui. A fost în biserica unită a orașului, a auzit corul cu solista soprană la concert, a fost martor la alaiul țărănesc, pregătit la ieșire de șapte sate grănițărești din jur, pentru medicul care le îngrijea de sănătate fără plată, dar și pentru omul politic pus pe lupte și pe jertfe. Dela ospăț, mirii strălucind de fericire au plecat în călătoria lor de nuntă, la conacul de vie părintesc din Prahova. El a mai rămas cu mama încă două zile, până s'a pus totul în rânduială, și a pornit spre un orășel din Bucegi, unde rămâneau în fiecare an cel puțin o lună.

Temerile de războiu se întețeau. Era aproape sigur că puterile balcanice aveau să lovească Turcia. Românii

www.dacoromanica.ro

fierbeau și ei. Nimeni nu credea că micile țări, până mai ieri închinate și tributare, aveau să fie în stare să birue, chiar și numai într'o singură ciocnire, marea împărăție. Deocamdată Vlad voia să se odihnească și să uite. Dela Magda nu mai primise niciun rând. Dacă între ea și el se așeza zidul de foc al războiului, se puteau socoti ca pierduți pentru luni și poate pentru ani.

In Septembrie se întoarse îndărăt, cu lucrarea aproape isprăvită, afară de acel capitol pe care ar fi trebuit să-l cerceteze împreună. Se sui la doamna Henke după știri, alergă la Olga Rittmeister. Nimeni nu știa mai mult decât el. Se dusese să afle și se trezea că dă informații. Universitatea nu-l mai atrăgea destul. Erich Schmidt, de care se legase, fusese tot timpul suferind, se posomorîse și erau oameni cari se temeau, și teama lor s'a adeverit, că nu mai apucă semestrul viitor. Din țară auzea de mici concentrări. Se aștepta să fie chemat. Praful de pușcă luase din liniștea studioasă pe care o găsise și o îndrăgise acum un an.

Când la sfârșitul lui Septembrie Muntenegrul începu războiul, urmat peste două săptămâni de ceilalți, orice nădejde de legătură cu Magda se pierduse. Simțea nevoia să se apropie de casă și de ea și se pregătea de întoarcere. Auzise în țară de moartea lui Erich Schmidt, care-i dăduse lucrarea și i-o cunoștea. Trebuia să înceapă dela capăt, cu Roethe, dacă vremurile aveau să-i mai lase răgaz. Turcia era la pământ, țările balcanice semețe peste fire, România îngrijorată. Incepuseră nenorocitele târguieli dela Silistra.

O singură amintire mai luminoasă avea din acele zile: convorbirea, nu de un ceas sau două, ci de o săptămână încheiată cu Șotrea. Venea din Germania, unde

www.dacoromanica.ro

făcuse cunoștință cu o mare artistă de cinematograf, fata regisorului Urban dela Teatrul Lessing. Auzind că e Român, îl întrebase de un prieten al ei, la care ținea foarte mult. Il căutase, până auzise dela bătrâna Wisotzky că părăsise Germania, și era nemângâiată. I se păruse că de dragul lui, al lui Vlad, nu se mai putea despărți de el, Șotrea. Il dusese cu automobilul ei la un mic atelier, unde își începuse cariera și jucase pentru el o scenă, pe care Vlad trebuia s'o cunoască. Filologul clasic din sine se bucurase de o înțelegere a antichității la această fetișcană de nouăsprezece ani, pe care n'o găsise nici la profesorii lui. « Quo Vadis » rămăsese cu câteva lipsuri de anul trecut și regisorul și proprietarul au fost încântați că Lotte Urban a primit să joace. Fără amintirea lui Vlad acest lucru nu s'ar mai fi întâmplat. Oamenii îi erau, de aceea, recunoscători.

— Să-i spui, dacă îl vezi, îi zisese artista, că m'am gândit la el, jucând. Fără prietenul dumitale poate că nu m'aș fi hotărît să-l părăsesc pe tata și să-mi caut în lume norocul.

Vlad îl asculta, ca și cum Șotrea îi vorbea de foarte departe. Pe Lotte Urban n'o mai vedea aievea, așa cum o cunoscuse, ci numai în film, cu mișcările cugetate și urmărite de faruri și cu zâmbetul aproape neomenos și înfricoșat. Indărătul ei stătea acum, în mărime îndoită, Magda.

La sfârșitul lui Iunie trecea cu regimentul Dunărea în Bulgaria. Cu cât înainta spre Miazăzi, prin munții goi, pietroși, rupți de chei adânci, avea numai bucuria că se înfundă în lumea unde trăiește Magda. Nu s'ar fi mirat s'o întâlnească într'unul din sate, printre soldați bulgari răniți și veniți la vatră ca să moară acolo. Pe urmă se îmbolnăvise de holeră și nu mai știuse de el

www.dacoromanica.ro

două luni. Il îngrijea-o soră, pe care în aiurelile frigurilor, o credea Magda. Ii zisese tot timpul pe acest nume și stăruia încă, după vindecare, cât, fie că nu se limpezise deplin, fie că era prea slăbit, nu se putea învoi cu o desamăgire.

In primăvara următoare stătuse o lună la odihnă, la munte, și pe urmă plecase în Germania, ca să-și reia lucrarea cu Roethe. In August își trecuse doctoratul. Ministrul României îi dăduse o masă, la care se găsea, scăzând pe Caragiale mort, pe Magdalena Olbert plecată și pe Murgu chemat telegrafic la regimentul lui de honvezi, toată societatea dela logodna Zoichii. Orhestra cânta ca atunci, cu Polonezul ei plin de o tinerețe fără bătrânețe. Nu mai era însă bucuria de odinioară. Oricât se ascundea sub o bună dispoziție, mai mult profesională, Ministrul avea griji. Alergase de altminteri la Berlin, din vacanța lui de vară, chemat de urmările atentatului dela Saraievo. Nimeni din cei de față nu credeau că se poate întâmpla ceva, afară de pedepsirea Serbiei. El le dădea încredințări zâmbind, îi servea cu bunătăți și rămânea neliniștit. După masă, la cafea, se dăduse lângă Vlad, îl întrebase de gospodăria lui Spătar și a Zoichii și-i spusese, numai pentru el, că ar fi fost mult mai bine să plece cât mai curând.

El însuși nu crezuse și se urcase într'un tren care să-l ducă la Paris. Chiar după întâile zeci de kilometri își văzuse greșala. Pe la gări apăreau soldați, duși de neveste sau de cunoscuți. Se urcau în trenurile lor, echipați de mobilizare, și făceau același drum spre Apus. Privise noaptea dela geamul deschis, stâlpii de foc dela topitoriile din Liège și fumul cu vâlvătăi roșii de deasupra orașului, ca o presimțire a soartei care se pregătea.

www.dacoromanica.ro

In Franța neliniștea creștea cu cât se apropia de Paris. Războiul venea. Băncile își închiseseră ghișeurile. Oamenii treceau prin vagoane vorbind tare. Decretarea mobilizării nu mai putea să fie decât o treabă de ceasuri. Gările treceau una după alta prin fața trenului care nu oprea. Se uitau toți să zărească steaguri fâlfâind deasupra orașelor. Ziua rămânea însă caldă și plină de pace, aurită de soare până la marginile lumii văzute. Câte un soldat se arăta, în îmbrăcămintea strălucită de roșu și albastru, cu tunică lungă și pantaloni scurți umflați, ca în gravurile colorate de pe timpul războiului Crimeei. Părea că nu-și dă nici el un rost mai mare decât cel decorativ. Copiii se strângeau împrejurul lui și îl priveau.

In fața lui Vlad, pe canapea, o pereche care se așezase acolo dela graniță, făcea ochi tot mai mari cu cât trecea vremea și trenurile care-i întâmpinau aduceau dindărăt din țară ca o pulbere de știri și de spaime. Vorbeau împreună rușește. Poate că nu erau Ruși și nici Slavi de sânge, pentrucă fața lor oacheșe și părul creț și lucios dădeau de gol alte obârșii. Femeia era de o frumusețe nevinovată și tragică, Iudită cu o carne marmoreană și cu ochii numai flacără. Neastâmpărul ei se vedea numai în jocul mâinilor, care scoteau și puneau o brățară dintr'un lanț de aur închis cu o piatră verde. Bărbatul îi spunea ceva în limba lor necunoscută și ea se oprea. Dar nu pentru mult timp. Se vede că neliniștea femeii urca și în el și o ruga să lase brățara la locul ei.

Se duceau la un congres internațional de medicină la Londra. El era medic în Odesa. Din limbile europene nu știau niciunul nici altul decât englezește și nemțește. Aveau un cec la Banca de Lyon și voiau să-l încaseze până la plecarea acceleratului de Boulogne, pentru care

www.dacoromanica.ro

aveau biletele de drum de fier și care era cel din urmă tren potrivit, dacă țineau, și țineau! să fie mâine la deschidere. Vlad se rugă să-i dea voie să le fie de ajutor. Din acea clipă femeia nu-și mai scosese și pusese brățara. Se legase de el ca Tobie de înger, când pornise în părțile Eufratului și ale Babilonului.

Parisul nici nu mai aducea cu orașul vesel și primitor, pe care îl știa. Lumea umbla pe străzi fără rost, îngrămădindu-se la câte un loc, lipsind din altele, ca niște troiene sub viscol iarna. Grija nelămurită, pretutindeni de față, gâfâitoare, trecea ca un viscol, tăind toate suflările. Stăpânii mulțimii, cei cari o făceau să alerge sau să se oprească la un colț sau înaintea unei vitrine și să discute sgomotos, erau vânzătorii de gazete. La restaurant, când fură auziți vorbind nemțește, erau să aibă neajunsuri. Rușii n'aveau bani franțuzești și altă monetă nu se mai primea, nici la birourile de schimb ale gării nici în oraș. Vlad căpătase de-acasă toți banii de drum în aur, ceea ce l-a scăpat și pe el și pe tovarășii lui întâmplători.

Iudita de marmoră și de văpaie începuse din nou să-și scoată și să-și pună brățara, când îl vedea plătind la bagaj, la automobil, la masă. Abia când se duseră la bancă își dădură seama de grozăvie. Cecul nu se mai plătea și operațiile de schimb erau întrerupte, fără excepție, prin măsură de Stat. Ajunseră până la director. Toate intervențiile se dovediră zădarniee. La ambasada rusă era un val-vârtej de oameni speriați, ministrul lipsea, ajutoarele lui la fel, duse prin ministere. Vlad alerga prin toate părțile cu cei doi congresiști, dar își dădea seama tot mai limpede că războiul începuse. Nu-i rămânea altceva decât să plece la noapte spre țară, cu un tren de margine care să ocolească marile drumuri ale mobilizării. Insoți

www.dacoromanica.ro

întâi pe Ruși până la Gara de Nord, îi așeză în vagon, sili pe bărbat să primească zece napoleoni, pe cari n'avea decât să-i trimeată prin poștă la întoarcerea acasă, se aplecă peste mâna fermecătoare a femeii și le făcu semn cu batista de pe peron ca la niște rude sau vechi cunoscuți.

Bărbatul era așa de speriat de necunoscutul în care se ducea și nu se mai aștepta nici el să dea de congres, încât nici nu se pricepea să mulțumească, pe când femeia îl privea numai cu ochii ei de jăratic și se ținea strâns, cu amândouă mâinile, de marginea ferestrei, ca și cum s'ar fi temut să nu cadă sau să n'o smulgă cineva. N'avea însă obrazul nemișcat dinainte, ci zâmbea. Era cel mai frumos zâmbet pe care-l văzuse vreodată, un zâmbet numai pentru el, în care se dădea cu tot sufletul, și poate nu numai cu sufletul. A stat fâlfâindu-le batista și încălzindu-se de acel zâmbet fără cuvinte până când trenul s'a depărtat. Iar la ieșire, când a băgat mâna în buzunarul mantalei de drum a dat acolo de brățara Rusoaicei, cu cartea ei de vizită scrisă englezește, tremurat de grabă: « Ține-o dela o femeie care nu vrea să te uite! ».

Intâia mișcare, văzând-o ca printr'un farmec la el în palmă, a fost una prostească, de fugă îndărăt pe peron și la tren. Pe urmă s'a prins întrebându-se, prin ce meșteșug degetele acelea lungi și albe, atât de absente, izbutiseră să-i strecoare, și când, giuvaierul destul de greu, cătușa aceasta de iubire, fără să aibă nici cea mai ușoară bănuială? Piatra verde îl privea cu un ochiu mare din pleoapa ei de aur. Ii aducea aminte de altă piatră, dintr'o seară și țară de legendă, când o cunoscuse într'adevăr pe Lotte, și care-i ținea rochia la piept, chiar la rădăcina celor doi sâni. Avea s'o caute pe Iudita cu brățară și să i-o dea. Poate avea să-i ceară atunci altă amintire. Va-

www.dacoromanica.ro

luri ale bărbăției, care te scot deodată din așezarea ta! Dar astăzi, pentrucă amintirea era, o desfăcu din încuietorile ei și și-o puse la mâna dreaptă ca s'o simtă la orice mișcare. Da, nu i-o dăduse numai din mândrie, pentrucă nu putuse să sufere să-l vadă cheltuind pentru ea. Era o femeie ciudată, cu porniri vijelioase, care l-ar fi lăsat pe bărbat dacă ar fi chemat-o, așa cum avea să-și dea seama peste patru ani, la Odesa, unde a găsit-o între marile diplomate ale Revoluției rusești.

Atunci a ieșit în Paris pe gânduri. Ceasuri întregi s'a plimbat prin orașul, care, pe măsură ce trecea ziua, se umplea de tot mai mare fierbere. Ii căuta locurile dragi, casa din Strada Sorbonei, unde locuise într'o scurtă expediție de studii, la o gazdă monumentală, totdeauna veselă, cu mâinile în buzunarele șorțului alb, schimbat în fiecare dimineață; cu o copie în miniatură de marmoră a Venerei dela Milo, pe polița înaltă a căminului, văzută de două ori, în oglinda până în tavan dindărătul ei și aievea; cu cafeaua cu lapte de dimineața la pat, cu cele mai bune cornuri din lume. Văzuse Arcul cel Mare de triumf al lui Napoleon într'o pulbere de aur, departe la capătul Câmpiilor Elisee și al bulevardelor, plutitor ca și cum se pregătea să plece și el, în soarele care apunea și în praful unei zile de secetă, răscolită de miile de pași ai celor vii și ai celorlalți, întorși din istorie și nevăzuți, la chemarea neauzită pentru urechile lumii a goarnelor de piatră.

Trenul pleca aproape de miezul nopții. A mâncat la un restaurant mic, la doi pași de gară, plin de călători porniți la unitățile lor. Pariziencele se simțeau, după fire și deprinderi, surori de caritate sau vivandiere, râzând cu dinții lor frumoși celor cari se duceau să moară sau aș-

www.dacoromanica.ro

zându-li-se pe genunchi. Peroanele forfoteau, liniile erau înțesate de tot felul de vagoane, deschise, cu etaj, cu zăbrele, scoase parcă din remize pentru o expoziție istorică de căi ferate. Vlad se ducea spre granița elvețiană, fără prea mare speranță că avea să ajungă. Odată cu el plecau tineri Alsacieni, însoțiți de lume multă. Dela ferestrele vagoanelor se auzea strigătul iredent: « Scăpați-ne! » rostit însă de guri prea pline de viață ca să sperie, cu toată greutatea lui.

A doua zi era în Elveția. Un cunoscut, pe care și-l făcuse pe drum, îl sfătuia să intre în țară cu el, pe la Veneția, și l-a părăsit la o stație de încrucișare. Dacă l-ar fi ascultat ar fi dat de marea închisă de Goeben și, după crucișătorul german, de urmăritorii lui, și n'ar mai fi văzut casa decât peste o lună. Il cuprinsese, însă, spre norocul lui, o oboseală care-l împiedica să mai gândească și să ia orice fel de hotărîri. Se ducea înainte cu același tren, care trebuia să-l poarte, după itinerarul de timpuri obișnuite, până la Viena și mai departe.

Tirolul, unde se găsea a doua seară, era ca o legendă. Muntenii se coborau din munte, cu pantalonii lor scurți de piele cusută cu verde, cu genunchii goi și cu pălărioara cu pană, cântând și hăulind, cu femeile și copiii alături și mai târziu cu făclii aprinse. Innsbruckul, luminat întreg, stătea sub cerul de vară, în întunericul des, ca un candelabru într'o sală de serbare. Trenul se încărca de toată lumea văzută și nevăzută și își tăia drum mai departe.

Vlad începea să simtă binefacerea fiecărui kilometru lăsat îndărăt. Se îndoia că avea să meargă până la capăt și nu dorea decât să audă porunca de oprire cât mai târziu. A doua zi părăsea orașul împărătesc dela Dunăre

www.dacoromanica.ro

într'o mare învălmășeală, dar fără piedici. Budapesta era un uriaș roiu bâzîitor și înnebunit. Gările fuseseră năvălite de tot felul de călători răsăriteni, Egipteni groși cari căutau Mediterana, Bulgari grăbiți, luați uneori drept Sârbi și înconjurați cu dușmănie, Greci vorbăreți, peltici și zăpăciți. Pe linii ședeau sub presiune trei, patru trenuri cap la cap și fiecare plecând într'o direcție deosebită. Se cuibărea tot omul unde putea, pe bănci, pe culoare, pe scări, pe tampoane.

Vlad se urcase întâi într'un tren de Graz, din care a sărit după ce pornise, pentrucă auzise întâmplător pe vecinul lui, unde se ducea. Nu-i fusese prea greu, așezat cum se găsea pe treapta de jos a unei scări de vagon de clasa a treia. Se vedea încă, în cel din urmă tren al păcii, mișcându-se încet, cu popasuri lungi prin gări și încărcându-se peste orice socoteală cu oameni, cei mai mulți țărani, la început Unguri și dela o vreme Români. De două nopți nu mai închisese ochii și stătuse în picioare, ținut de înghesuială, între ceilalți. Așa a ajuns, a doua zi, pe la patru după amiazi, în locuri cunoscute, pe valea Mureșului, a Târnavelor, la Blaj, cu îndoitele turnuri negre ale catedralei mitropolitane, cu amintirile, scufundate acum ca în alt secol, de acum trei ani, și în sfârșit la Mediaș. Se uita pe geam, așteptând să pornească mai departe. Se gândea că, la nevoie, de-aici putea să ajungă până la graniță și pe jos sau în căruță. Numele nu-i trezea nimic deosebit, ca orice localitate de pe hartă. Era prea aiurit. Pe peron se petreceau mereu oameni, unii cu cioareci și desagi, dar alții îmbrăcați și gata de îmbarcat pentru front.

In forfota de-acolo, cineva împărțea în grupuri, îndrepta spre o ușă sau alta, bătea pe umăr pe un soldat

www.dacoromanica.ro

fâstâcit sau dădea de mână unei mame un copil rupt de val. Era o femeie îmbrăcată ca soră. Trenul lor trăsese destul de departe de peron, pe a treia sau a patra linie, și le vedea toate ca prin ochean, fără să deosebească fețe și oameni. Nici nu se căsnea, pentrucă tot nu cunoștea pe nimeni. Tocmai când trenul se urni, gemând de încărcătură, sora se întoarse. Brațele ei păstraseră încă mișcarea de călăuzire și de ajutor, de care asculta toată lumea aceea necăjită. Era ca un fel de îmbrățișare, care nu se închidea asupra niciunuia în parte, pentru ei toți, cari plecau. Vedea pe Samariteana, trăită în timpuri bune de-a-valma cu ceilalți și necunoscută, dar desfăcută dela sine din învălmășeală, când bătuse clopotul durerilor, ca să lege răni și să mângâie. Samariteana era Magdalena Olbert.

Vlad ședea strâns între tovarășii de drum, cu lădițele și dăsagii lor cari îi tăiau picioarele, și o vedea depărtându-se încet, parcă ea pleca. Inaintată până la marginea pardoselei de piatră a peronului, singură lângă stâlpul înfășurat cu verdeață, care împodobea gara și își clătina ramurile deasupra, ea semăna cu una din femeile plângătoare la piciorul Sfintei Troițe, cu însăși Magdalena Evangheliei. El încercă să-și facă loc deodată cu coatele, dornic să se libereze și să sară, se aplecă pe fereastră și strigă din toate zuterile:

— Magdo! Magdo!

Cei din jurul lui abia dacă simțiră că domnul vrea să sburde. Stătea între ei ca o piatră într'o zidărie și nu mai putea să se desfacă. Iar ferestrele erau înțesate de sute de capete care chiuiau și urlau în voie, la nimeni și fără să știe de ce. Magda se uita la toți, cu ochii ei mari și le zâmbea, fără să-l vadă. Pentru ea trenul acesta era încă un tren al

www.dacoromanica.ro

morții, dus către o soartă pe care nimic nu mai era în stare s'o schimbe, și-i dădea tot ce mai aveau oamenii vii: inima și zâmbetul. O privi desnădăjduit, lacom, până o pierdu, măruntă și albă. Abia atunci simți că războiul rupe unul de altul și prăbușește între cei mai apropiați prăpăstiile despărțirilor fără întâlnire.

Toropeala în care era Vlad de atâtea ceasuri îl părăsi. Văzu limpede că nenorocirea se întâmplase, lucrul în care nu mai credeau, starea pe care o socoteau numai o teză de discuție. Se mira că de-a-dreapta și de-a-stânga lor nu se sparg nourașii de fum alb ai șrapnelelor. Chiar de astăzi nu mai aveau niciun preț încântările studiului, dorul întâiei cărți scrise, bucuria familiei, legăturile de prietenie, iubirile. Orașele, în care ai trăit și ai la fiecare colț o amintire dragă, se acopăr de flăcări, țara de care ții, nu numai cu brațele tale, dar cu brațele strămoșilor și ale gândului, e călcată de puzderia neagră a oștilor dușmane, și tu te trezești pe o brazdă de pământ, ieșit din înnec, fără să mai știi nici de ce să trăiești și nici de ce să mori. Unde era acum Zoica? Poate că, asemenea Magdei, ajuta plecarea flăcăilor din Bistrița, după ce mai întâi îl însoțise pe Andrei, îmbrăcat în locotenent de honvezi, până la poarta cazărmii. Ce se întâmpla cu Andrei? Pentru cine lupta el?

Acum i se deschidea înainte o nouă suferință, la care nu se gândise, pentrucă toate i se păruseră până adineauri numai ca o punere în scenă fără urmare. Unde se duceau toți oamenii aceștia cari îl sdrobeau în înghesuiala lor tânără și pietroasă, vorbeau același graiu ca și el și plecau poate din satul unde trăiau atâția dintre cei mai scumpi ai lui? Puțin ar fi lipsit, o retragere a mamei lor acasă, la casa transilvăneană, după moartea tatei,

www.dacoromanica.ro

ca să se găsească și el între ei și între ghiarele vulturului bicefal, împins cu milioanele spre hotarele sângelui. Dacă Andrei trecuse cumva munții și nu primise, cât era el de dârz, să lupte pentru o pricină care nu era a neamului lui și l-ar fi adâncit și mai crunt în robie, atunci când ar fi fost câștigată? Poate îl găsea în țară, la ei, împreună cu Zoica. Ce avea să facă țara însăși? N'o afla intrată și pe ea în războiu, cu regimentele de cazaci trecute peste Prut și cu Bulgarii în Dobrogea, pământ de răscruce pismuit pentru orice ridicare și poftit pentru belșugul lui, de atâția? Toate se învălmășeau, ca în palele de fum amestecate cu scântei, ale locomotivei, Magda și el, Zoica și Andrei. Nu voia să se mai gândească la nimic; numai să ajungă, să știe odată ceva sigur.

In dreptul Cohalmului lor, când credea că zărește pe o înălțime, în deschizătura dintre dealuri, cetatea posomorîtă a copilăriei, se trezi între doi pereți de flăcări. Un tren, care trecuse mai de vreme, aprinsese mirișstea. Intrară orbește în foc. I se părea lui Vlad, amețit de neodihnă, că arde Transilvania și vatra părinților lui, la care se uitase cu o clipă înainte s'o piardă în vâlvătaie. Plânse fără pricină, ca un copil, și adormi doborît, pe jos, în culoar, peste ceilalți.

La amiazi alerga pe valea Prahovei spre București. Venise într'adevăr cu cel din urmă tren al păcii, care mai trecuse prin cele două țări vecine cuprinse de războiu.

După aceea intrase în viața cea nouă armată, cu doi ani de concentrări în munți de-a-lungul granitei și cu alți doi de lupte și de suferințe. Cu toate silințele, nu putuse primi nicio știre dela Magda. Știa atât că fusese într'un spital de campanie și că străbătuse toate fronturile. Cât mai rămăsese Zoica la Bistrița, căutase să afle

www.dacoromanica.ro

prin ea; apoi scrisese Elsei Roth, care se chema acum Else Kurtmayer. Toţi vorbeau de râvna şi de vitejia ei dispreţuitoare de osteneli şi de primejdii, dar nimeni n'o văzuse. Samariteana nu venise niciodată acasă, fie şi într'o învoire cât de scurtă. De altminteri, mai bine de un an îl petrecuse pe frontul Bagdadului şi al Ierusalimului, unde legăturile ei dinainte cu Turcii o chemau. Apoi, intrarea României în războiu tăiase orice putinţă de cercetare.

Andrei căzuse prizonier la Ruşi, încă din întâia toamnă galiţiană. Zoica mai rămăsese la Bistriţa vreo şase luni, încercând prin Crucea Roşie să dea de urma bărbatului şi să-i trimeată veşti despre ea şi ai ei. După aceea, chemată de Vlad, trecuse în ţară, ca să trăiască pe lângă mama lor şi războiul românesc o prinsese dincoace. Din întâiele zile plecase în Rusia, unde îl găsise pe Andrei într'o tabără pe Volga. Gospodărea voiniceşte, laolaltă cu alţi o sută de Români, pe pământurile unei mânăstiri, şi toată lumea, în cap cu Stareţul, care îl îndrăgise, deşi îl descoperise că era unit, îi zicea numai Arhimandritul. Zoica a fost acolo a doua oară fericită în vieaţa ei.

Se întorseseră la Iaşi, cu întâiele echipe de voluntari ardeleni. Vlad avusese pe Andrei sub comanda lui la Oituz. Zoica era îndărătul frontului cu o formaţie sanitară, unde făcea de obiceiu treabă bună de infirmieră, iar, în răstimpuri, când bărbatul avea două sau trei zile de odihnă, făcea, pentru desfătarea lui şi a camarazilor, tot aşa de bună muzică.

La încheierea păcii trecuseră cu toţii muntele, ca să vadă ce se alesese de ai lor, dela sat, Andrei ca să răspundă chemării Consiliului Dirigent, unde era însărcinat cu organizarea sanitară a Transilvaniei, Banatului, Cri-

www.dacoromanica.ro

şanei, Maramureşului şi Părţilor Ungurene, iar Vlad ca să dea de urmele Magdei. Satul era tot aşa de frumos pe valea pe unde-şi căuta pe sub pădure un drum cu repezişuri spre Olt. In zarea lui se ridica tot aşa de tainică şi de sură cetatea Cohalmului. Lipseau câţiva din bătrâni şi mai mulţi din flăcăii şi oamenii duşi pe front, unii morţi şi ceilalţi prizonieri prin Rusia, Franţa, Italia. La Bistriţa găsiră scrisori dela Magda, care, după revoluţia din Ungaria, ajunsese tocmai lângă doamna Henke, neînvoindu-se să vie acasă sub stăpânire românească.

Dintre cunoscuţii lor, Rittmeister căzuse la lacurile mazurice, în luptele prin care Hindenburg scăpase Germania, şi parcă pentru pământul, încă odată primejduit de unde îi venise soţia. Olga avea doi copii şi trăia destul de greu cu doamna Wisotzky din două pensioare, care nu se plăteau în fiecare lună. Lutz făcuse pe desenatorul de război, îşi pierduse bărbuţa galbenă de Musset şi se gândea să se întoarcă la Braşov, împreună cu alţi Saşi căpătuiţi la Berlin, ca să înceapă o revistă literară şi artistică pentru apărarea şi noua îndrumare a poporului lor, scos din vechile rosturi. Henke, sdrobit de schimbările Germaniei şi de cârmuirea cu totul spre stânga pe care o căpătase ţara, îşi pierduse orice legătură cu vieaţa. Gazeta lui încetase. El însuşi era dus cu căruciorul. Numai ceva păstrase din trecut, cu toată mintea slăbită: pardesiul cu pelerină. Lotte Urban era una din cele mai mari speranţe ale cinematografului german şi aştepta să se deschidă din nou Oceanele ca să treacă în America. Erau văzuţi pretutindeni împreună, ea şi tatăl ei.

Vlad voise să-i scrie numaidecât Magdei. Zoica îl oprise. Ea simţise de mult, deşi nu-l întrebase nimic niciodată, că între ei se petrecuse ceva. Avea să-i scrie ea.

www.dacoromanica.ro

Dacă era vorba de șovăieli patriotice, care o împiedicau să vie la părinți, la cunoscuți și la rosturile ei, era mai potrivit să primească scrisoarea de chemare dela altcineva decât dela un ofițer acoperit de glorie al nouei Românii. Andrei îi dăduse și el dreptate. Vedea, sub întâmpinarea glumeață a femeii lui, o pricină mai adâncă, de care nu se îndoia că trebuia ținut seamă.

Scrisoarea, așa cum fusese ticluită, pentru această sperioasă capră neagră, nici nu părea că se gândește la întoarcerea ei, o întoarcere asupra căreia nu era de stăruit și trebuia să se întâmple în chip firesc foarte curând. Ea însărcina mai mult pe Magda să convingă pe Olga, pe Maica Domnului cu trandafiri a lor, să vie cu copiii ca oaspeți vreo două luni la ei, la Spătari. Le era dor s'o vadă, să vorbească despre timpurile fericite și să-i ajute să-și vie în fire de lipsurile războiului. Poate, pentrucă drumurile de-a-dreptul erau închise, Magda se hotăra să-i însoțească până în Transilvania, unde-i aștepta la sanatoriul lor de lângă Bistrița, care nu suferise prea mult și nu cerea decât să fie locuit de cât mai mulți.

Tocmai atunci se întâmpla însă atacul lui Bela Kun și expediția românească de ocupare a Budapestei. Răspunsul sosea abia după trei luni, aducea câte o vorbă bună la toți, și lui Vlad între ceilalți, mulțumirile mișcate ale Olghii, bucuria în fața călătoriei plănuite a copiilor Rittmeister, dar neputința ca ea să fie întreprinsă acum, cu războiul încă în marș prin mijlocul Europei. De întoarcerea ei, niciun cuvânt. Lucra deocamdată în clinica unde își sfârșise studiile. Corespondența se urmase apoi cu mari întreruperi, datorită vremurilor turburi, mai mult cu Olga decât cu ea. Apoi îi pierduseră urma, până când în acest drum pe Negoiu, Zahei le deschisese deodată

www.dacoromanica.ro

ochii. Femeia, de care le vorbise el, nu se putea să fie decât Magda, întoarsă pe furiș și intrată într'un așezământ medical săsesc, zăvorît și el ochilor de-afară ca o mânăstire. Grozăvia cu Murgu nu se putea să fie însă adevărată. Țăranul povestea țărănește lucruri îngroșate în trecerea prin gura lumii. Nu se putea!

Ei fuseseră prieteni la Berlin. Nicio mirare că se revăzuseră aci, mai ales că Murgu, rănit, fusese căutat la spitalul ei, iar acum era șef de ocol silvic în Făgăraș și cu treburi toată vremea la Mediaș. Se silea să-și aducă aminte ceva în purtarea Magdei, care să fi dat de bănuit că între cei doi puteau fi legături mai mult decât colegiale, și nu găsea. Dar era într'adevăr femeia, care umpluse deodată povestea lui Zahei ca o sfântă catolică o firidă, iubirea lui visată, călcată în picioare și fugărită de toate furiile atâția ani de zile? Puteau să-și stea pe neașteptate față în față? Ce-avea să zică? Ce putea să facă?

— Te-ai odihnit? îi zise Zoica punându-i mâna pe braț.

Vlad se uită împrejur, clipind des din ochi, ca să gonească întunericul și amintirile. Era la masa din casa de petrecere a lui Gabriel Kutler, fostul gospodar al adăpostului dela Bârcaciu. Nu dormise, ci se lăsase înmuiat de căldură și de jale, și călătorise în trecut.

— A venit Kutler? întrebă el, aducându-și aminte de hotărîrea cu care intraseră.

— Să fii sănătos! îi răspunse, râzând băiețește, Zoica. Ascultă, fată, strigă ea chelneriței, pe care o oprise acum un ceas, cât îi arătă lui Vlad ceasul dela mână că lăsase să-i scape firul întâmplărilor, așază cele trei tacâmuri și fii gata să ne servești. Să știi numai că ne plac mâncările

www.dacoromanica.ro

fierbinți. Ține un rând de farfurii calde. Eu sânt gazda. La mine aduci tot.

Vlad nu înțelegea nimic și o întreba din ochi.

— Așteaptă! Nu mă sili să-ți înșir tot ce-am pus la cale cât ți-a plăcut ție să-ți întregești somnul de azi dimineață. Tremur și eu puțin. Iese, nu iese? Ca toți oamenii de faptă, fără să las de o parte pe Napoleon, cu care mă simt înrudită, mai ales prin aceea că trebue să îngrijesc nu numai de soarta mea, dar și de a fraților mei, sânt superstițioasă. Mi se pare că, dacă aș vorbi, nu s'ar mai împlini.

Vlad vedea numai atât, că Zoica sta să izbucnească de bucurie și își chinuia mintea să ghicească de ce. Un domn între două vârste, îmbrăcat în haine de seară fără greș, cu pantofi de lac, se apropie de ei și se plecă. Avea o mustață pe buze și atât de galbenă, că parcă era un râs al întregului obraz.

— Domnul Gabriel Kutler, zise Zoica. Fratele meu, doctorul în filologie germanică dela Berlin și amatorul de capre negre din Carpați.

— Imi pare foarte bine și mă simt foarte onorat, vorbi Kutler într'o românească fără nicio șovăire, afară de o mică legănare, care punea accentul frazei la nimereală și, firește, totdeauna alături, pentrucă, se gândea Vlad, cu slăbiciunea pedantă a filologului, gândirea era făcută în altă limbă. Lăsați, că nu șed. Scaunul este pentru altcineva. Omul meu trebue să se întoarcă dintr'un moment într'altul. Mali mi-a acordat un concediu de trei zile și mâine la șase dimineața, cu voia dumneavoastră, vă țiu tovărășie până la Negoiu. E destul că pot să-mi iau pușca: nu trebue să-mi mai mulțumiți. Dacă ar fi de mulțumit, ce-ar trebui să zic eu? Am făcut

www.dacoromanica.ro

Uite şi pe Magda urcând pe scară.

www.dacoromanica.ro

rost pentru toți și de un rând de colți. Fără ei nu putem să trecem prin Strunga Dracului, care e sigur plină de ghiață. Vremea stă să se usuce. Vântul a luat norii. Dacă nu mâine, poimâine e soare la munte.

Vorbea dulce, repede și de toate, plin de curtenia călăuzei de pe vremuri și a restauratorului de lux de astăzi. Zoica era încântată și-i sorbea cuvintele. Se vedea că domnul Gabriel Kutler îi plăcuse.

— Dar n'auzi, Vlade, ce cântă orhestra? zise ea cu supărare prefăcută și făcu lui Kutler cu ochiul. Te rog să închizi pleoapele și să încerci să-ți aduci aminte.

Kutler zâmbea și întoarse și el capul spre scara care ducea în sala de jos. Femeia săpată în lemn, cu o tipsie de poame în mână și cu un șal înnodat în jurul șoldurilor, îi răspundea parcă de pe piedestalul ei înalt. Muzica pătrundea subțire în toate părțile.

Vlad asculta și își lăsa pleoapele. Da, era partea a doua din Concertul pentru vioară în Re major de Beethoven. Îi suna prin cap și prin inimă cu o vechime de nouă ani, legând cu un fir de armonie luminos prin neguri vieața de atunci cu vieața de acum, peste atâtea catastrofe, și mai ales peste tinerețea lui, care-și pierduse idealurile ca un porumbel sălbatic penele și aripile sub clonțul de fier al unui erete, rămas cruce în văzduh deasupra pământului. Seara logodnei Zoichii trăia vie înaintea lui, cu oamenii de-atunci, dintre cari unii nu mai erau, și cu vremea de încredere prăbușită țăndări în prăpăstiile istoriei. Uite, Polonezul înalt și galben, prietenul doamnei Wisotzky și al Olghii, bătând măsura cu arcușul, în răstimpurile când vioara primă nu intra. Uite și pe Magda urcând pe scară, oprită pe la mijlocul ei, ca să aștepte pe cineva și vorbind întoarsă spre sala de jos. Ce limpede

www.dacoromanica.ro

i se vede pălăria lipită de cap, cu o egretă albă deasupra ochiului stâng! Uitase acest amănunt şi, astăseară, iată-l că iese din uitare. La fel mănţăluţa cu un guler mare de mătase! Era atât de aievea încât îl aiurea.

Orhestra îi însoţea paşii, cu muzica ei care era mai pornită şi mai focoasă decât cealaltă. Locul pianului îl ţinea vreun ţambal monumental, în stare să cânte singur. Şi nu mai ştia, cântecul întorcea toată acea lume sau lumea nu se mişcase din loc, ea şi cântecul ei, şi numai el visase nouă ani de lucruri care nu se întâmplaseră şi nici n'aveau de ce să se întâmple? Ca să scape de toate aceste vedenii, se hotărî să deschidă ochii şi-şi dădu seama abia atunci, cu spaimă, că avea ochii deschişi. Ceea ce vedea nu era închipuire, ci oamenii pe cari îi ştia, îi plângea şi-i dorea de-o vieaţă întreagă. Magda venea pe scară, chiar ea, neschimbată, parcă era în anii lor de studiu şi de iubire nelămurită, din cafeneaua muzicală de pe Kurfürstendamm.

www.dacoromanica.ro

Își pusese dinandins rochia și pălăria de-atunci, pe care trebuia să le fi prețuit pentru amintirea legată de ele, dacă le putuse păstra pe vreun fund de ladă, purtată prin trei continente, sub bombe. Zoica îi ieșise înainte și o îmbrățișase, svăpăiată, fericită, nesătulă. I se părea lui Vlad că nu-i mai dă drumul și nu băga de seamă că el nici nu se sculase de pe scaun.

— Văd, Vlade, că Zoica mi-a scris adevărul și că nu știai de venirea mea, zise ea cu puțină glumă în glas. Bine te-am găsit! E bine, nu? întrebă, luându-și singură în răspăr șovăiala de limbă dinainte. Ochii priveau drept, măriți încă de o îndrăzneală desnădăjduită.

Acum vorbesc ceva mai bine românește, urmă parcă în treacăt, dar lui Vlad i se păru că prinde în cuvintele ei un tremur de amărăciune. Poate că suferise, avusese desamăgiri, plânsese, și numai din vina lui, pentrucă, la fel ca acum, privea lumea mai mult ca un spectacol în care stătea la îndoială să se amestece la timp și să îndrepte încotro trebuia întâmplările și oamenii. Magda din fața lui era o femeie de treizeci, treizeci și doi de ani, în care fata de odinioară se păstrase tot așa de nevinovată și de frumoasă. Numai fruntea, poate din pricina părului altfel pieptănat, avea o înălțime, o răceală și ca o putere de stăpânire și de îngenunchere, pe care nu i le cunoștea. Presimțea femeia și se înfiora. Ochii aceiași, mari și

www.dacoromanica.ro

năpraznici, nu mai opreau, ca odinioară, ei întâi, și ardeau sub această boltă albă parcă numai ca s'o lumineze. Gura își adâncise puțin colțurile. Buzele îl speriară, și fugi puțin în lături, înghețat.

Era ea și nu mai era ea. Nu știa cum să-i vorbească. De aceea, ca pe vremuri, vorbea ea. Se simțea privită, pusă în cumpănă cu cealaltă și judecată, și se cheltuia mai mult, ca să abată.

— Nu-mi venea să cred că sânteți în Sibiu. Și încă anume pentru mine! Am alergat numaidecât. Iată-mă. Trei zile am să fiu cu voi. Mă bucur mai cu seamă că am să-l văd pe Andrei. Am să vă povestesc atunci. Toți trebue să avem de povestit.

— N'am să te iert că te-ai ascuns de noi, și atâta timp, sări Zoica, de teama vălului de mâhnire care se simțea că plutește peste întâlnirea lor. Cum n'am să-mi iert că, după întâia ta tăcere dela Berlin, am lăsat să-ți ștergi urma. Dar acum te-am găsit și n'ai să ne mai scapi.

— Aveam foarte multe îndatoriri rămase îndărăt, zise Magda repede și ochii i se aprinseră ca două făclii. Am făcut studiile, cum prea bine știți, cu o bursă a orașului Mediaș și iscălisem la plecare un contract. E drept că de-atunci multe nu mai sânt ce-au fost, numai că, după întâia sguduitură și după ce s'au adunat cei scăpați din ruine, vieața și-a urmat cursul. Războiul meu a fost mai lung decât al altora, a început înainte și a mai ținut după ce s'a încheiat, dar trebuia să se sfârșească și el. Anul acesta, de când m'am întors, am muncit mai mult decât în toți cei cinci ani de pe front. Nu mi-am dat nicio zi de răgaz. Cele trei zile de-acum sânt întâia mea ieșire din temniță. Am să fac nebunii.

www.dacoromanica.ro

Mişcarea mâinii cu care îşi potrivi mai bine peste ochi egreta, nu era însă o mişcare de ştrengărie. Fără să vrea, Vlad se gândea la vorbele lui Zahei şi la Murgu. Dacă nu ieşise din clinică, unde se întâlniseră? Ii stătea pe buze s'o întrebe. N'o credea în stare să mintă, dar putea să acopere. Nimeni n'avea dreptul să scotocească în ceea ce era numai al ei. Cât n'ar fi dat, ca să aibă să acopere pentru el şi nu să pună înainte această vioiciune după care cine ştie ce se ascundea!

— Dar tu ce faci, Vlade? zise frăţeşte Magda şi se întoarse cu totul către el, ca altădată. Eu fac tocmai ce m'am gândit să fac până la sfârşitul zilelor mele. Tu visai cercetări, lupte spirituale, o vieaţă de scutier al adevărului. S'a împlinit? M'am gândit deseori la tine, când şedeam în cort şi nu puteam să dorm în câte o noapte de Bagdad sau în Siria, cu spitalul încărcat pe cămile şi gata să-l evacuăm la cea mai mică şovăială a liniilor. Ai timp în pustie. Atunci am înţeles că numai de acolo puteau să iasă întemeetorii de religii şi de State. Imi ziceam că pentru noi, medicii, războiul, această masă de operaţie mereu plină de cele mai felurite cazuri, e cel mai bun prilej, trebue să-mi ierţi cuvântul, de perfecţionare profesională. Pentru voi, oamenii de carte, el ameninţă cu două morţi. Cinci ani toate izvoarele, din care vă hrăneaţi voi, au stat închise. Iar astăzi curg vijelioase şi otrăvite, de prea multă stagnare silită. Ce s'a întâmplat cu domnul Şotrea?

— Şotrea e ceea ce a dorit, zise Zoica, unul din marii profesori ai Universităţii din Cluj. Vlad e colegul lui.

— Trebue să mă ierţi că n'am aflat încă, Vlade. Imi pare bine că pot să mă bucur cu tine de faţă şi să te felicit din inimă. Celelalte au să vie dela sine.

www.dacoromanica.ro

De ce s'a oprit așa de scurt și s'a întors, ca și cum voia să asculte la muzică? Vlad o privise pentru întâia oară astăseară, cu privirea prieteniei lor, privire de dojană, îndurerată și întrebătoare. Celelalte, care trebuiau să vie, se aflaseră în mâna ei și ea deschisese acea mână și le lăsase să cadă pe drumurile nenorocului.

— Eu, după ce mă dau jos din munte, spuse Magda ca o încheiere și scuturându-se de acea privire, ca o încheiere a vorbelor ei și a privirii lui, mă duc la București. Nu știți că mi se împlinește marea mea dorință și pot să plec peste cincisprezece zile la coloniile germane de pe Serra Geraes. Mediașul mi-a dat deslegare. Are să fie o adevărată încununare a vieții mele.

Vlad simți deodată un mare frig. Parcă se deschiseseră în ploaia țârâită de toamnă toate ferestrele localului. Magda se depărta în rotocoale de apă, ca și când ar fi văzut-o până acum răsfrântă într'un lac și o pasăre, muindu-și aripa din sbor, îl turburase. Trebuia făcut ceva ca să fie împiedicată. După ce o descoperiseră într'un chip aproape minunat, ar fi fost o cruzime și o neghiobie să fie lăsată. Serra Geraes și cafelăriile Braziliei puteau să mai aștepte.

Toate plecările ei erau o fugă. Aveau să caute și pricinile acestei fugi și să le înlăture. Numai cu luare aminte, pentrucă ființa era mândră și sperioasă, și nu îngăduia, nici să-i vadă cineva în suflet nici să-i tragă potecile. Acum, după atâția ani de vieață eroică și de sine stătătoare, trebuia să fie și mai crâncenă.

— Te-ai învățat călătoare, draga mea, zise Zoica. Ce faci tu nu fac decât călugărițele misionare. E însă numai-decât nevoie de tine în Brazilia germană? Nu poți să fii mai de folos acasă Sașilor? Aici orice gol are să se simtă.

www.dacoromanica.ro

In Transilvania lupta abia începe. Ai noștri n'au avut până acum nimic și încep să aibă. Vor să aibă din ce în ce mai mult. De unde vrei să ia? Dela domnii de ieri, dela Unguri și dela Sași. Apărați-vă și lasă pe cei de pe Serra Geraes; sânt destui Germani în Germania cari să le poarte de grijă.

— Dacă ne-am fi întâlnit mai de vreme, poate m'ași fi lăsat convinsă, zise zâmbind aproape trist Magda. Acum e prea târziu. Nu sânt cel puțin singură. Conduc o adevărată caravană și locurile pe vapor sânt oprite. Plecăm din Genova.

— Ar mai fi o cale, zise Zoica, spre inima noastră, pe care te-am putea ruga s'o calci. Ce-ar fi dacă l-ași pune pe Andrei să intervie la Siguranța Generală, pe care și așa n'o iubiți destul, ca să nu-ți libereze pașaportul? Ar fi poate nu singurul ei fapt arbitrar, dar care ar fi o faptă bună... Nu, adevărat, Magdo, lasă gluma: te gândești să te expatriezi în America? Ai vreo pricină mai adâncă? Pleci numai de oboseala odihnei? Nu izbutești să te încadrezi? Dacă n'ai fi găsit nicăeri iubire, știi că noi te iubim și că te poți rezema oricând pe mica noastră comunitate. Arhimandritul n'are să te lase să pleci. Ești tu o hotărîre, dar el e două. Dacă tu ai făcut războiul în spitale de campanie și te-ai oțelit, el l-a făcut în tranșee și s'a împietrit. Are să-ți comande ca un ofițer. N'are să-ți dea voie să părăsești postul.

— Doamnă, domnișoară și domnule Armășescu, se amestecă deodată în mijlocul hărțuelii lor de vorbă, Gabriel Kutler, dacă vreți să pornim mâine dimineață la timp, trebue să mergem la culcare. Altfel nu-mi iau nicio răspundere. Iertați-mă! Pe domnișoara doctor mai

www.dacoromanica.ro

trebue s'o ducem îndărăt la clinică înainte de orele zece. Nu mai avem decât un sfert de ceas.

Zicea, zâmbea și se apleca. Le aduse, fără să-i spue nimeni, hainele — anticipează! mormăi Zoica, — li le ţinu, le dădu la femei flori și-i însoți până la poartă, sub lampa dela gang ținută de un braț de fier înflorit.

— Să ne aduci atunci pe Zahei, la șase, la Impăratul Romanilor, domnule Kutler, zise Zoica dându-i mâna, vânătorește. Și salută din partea mea pe doamna Mali. Spune-i că are un bărbat de treabă. Avem s'o căutăm la întoarcere. Să ne pregătești atunci niște pește ca ăl de astăseară. Dar ca pentru niște mâncăi, după trei zile de munte.

— Se face tot ce doriți dumneavoastră, doamnă Spătar.

Magda îl privea cu oarecare răutate, ca și cum se simțea umilită de serviabilitatea aproape slugarnică a conaționalului ei.

— Să-l lăsăm, să nu răcească, zise ea; îi dădu mâna și porni.

— Imi place mult mustața lui, râse Zoica, luând-o de braț. Luminează în întuneric, e o mustață turistică, fosforescentă încă dela Maria Terezia. Știi când ne-apucă noaptea în pădure și ne agățăm ceva alb ca să ne vadă șirul, și mai cu seamă vreun tovarăș mai miop? Kutler n'are nevoie de ștergar. N'are decât să întoarcă din când în când capul către convoiu. « Aici! Să nu alunecați în râpă! Țineți-vă de mustață ». Ce zici?

Luaseră pe Magda între ei și porniseră în jos, pe ulița Gușteriței.

— Parcă te-am duce la internat în Wilmersdorf, zise Zoica. Mi se pare că am fi tot acolo și împreună. Arhi-

www.dacoromanica.ro

mandritul meu e un fel de Zaratustra în munte, care nu vine să le vorbească muritorilor decât din când în când și atunci ca să le spună că numai supraoamenii au dreptul la viață.

— Știți că, de câte ori a trebuit să ies seara, chemată la vreo bolnavă, la întoarcere mi s'a părut același lucru și m'am gândit la voi. Ai să vezi, Vlade, chiar pe strada unde intrăm, un fel de pridvor ieșit în drum și luminat totdeauna de o lampă albastră, ca în plimbările noastre.

Vlad ar fi plâns. Orice pas și orice cuvânt îi aduceau aminte. Se întreba ce-ar fi făcut, dacă ar fi fost fără Zoica? Poate că atunci Magda n'ar fi venit. Vedea că ținea la trecut, dar se ferea cu mare grijă să-l facă să se verse în prezent. Magda de astăzi le scăpa. Dacă ar fi întins mâna, avea bănuiala că n'ar fi găsit-o, pentrucă cealaltă rămânea o făptură de abur și depărtată, strunită bine ca să nu treacă un anumit hotar.

Magda de astăzi se pregătea să plece în America. El știa, era un gând al ei de opt ani, de pe lacul din Tiergarten. Atunci voia poate să se ferească de el: dar acum de cine fugea? Poarta clinicii semăna în întuneric aidoma cu poarta internatului berlinez. Vlad i-ar fi spus că a stat înaintea ei o noapte întreagă, atunci, când tânăra doctoriță călătorea pe furiș spre Turcia. Dar tot ce voia să zică avea înțelesuri oprite și de aceea toată seara rămase mai mult tăcut. Zoica, neastâmpărată ca de obiceiu, avusese grijă să nu se bage de seamă.

Magda le mai făcu semn din poartă, după ce aprinse, așa că stătea înaintea lor într'un cadru de lumină și arăta mult mai puternică, și se șterse sub bolta cu ecouri.

Zoica și Vlad rămaseră câtva timp fără să se miște, în același loc și cu ochii la poarta închisă. Poate că se

www.dacoromanica.ro

De sub gluga Magdei alunecată pe spate, doi ochi mari şi catifelaţi de capră neagră oglindeau brădeturi şi stâncării.

www.dacoromanica.ro

gândeau amândoi la unul și același lucru, dar nu și-o mărturisiră. Și unul și altul simțiră nevoia să se ferească.

— Ce zici? îl întrebă Zoica.

— Mi-e frică, răspunse Vlad, și, fără să-și lămurească nici întrebarea nici răspunsul, merseră în tăcere până la hotel, care era la doi pași, și intrară în odăile lor, plini de gânduri.

A doua zi erau pe munte. Drumul era înmuiat și așternut cu frunze. Kutler mergea în frunte, pe jos, cu pușca răsturnată și cu țevile înainte. Ducea de curea doi câini. Intinerise cu zece ani. Indărăt venea Zahei cu un cal de dârlogi, încărcat de merinde. La mijloc ei trei, Zoica și Magda îmbrăcate bărbătește și călare, iar după ele, Vlad. Din când în când Magda se întorcea și îl privea cu ochii aceia nemăsurat de mari și de negri, cari îl urmăreau de ani și de ani. Nu-i zâmbea, nu căuta să lege cu nimic dinainte, ci numai îl scormonea, parcă voia să afle dacă știe ceva. Uneori, cum mergea între ei doi, cu mantaua neagră de ploaie și cu gluga pe ochi, pentrucă bura, lui Vlad i se năzărea că e vreo osândită medievală pentru farmece sau alte vini și că o duc la un loc de pedeapsă departe de lume.

Zahei vorbea, după obiceiul lui, cu calul sau le arăta vreun semn, după care se cunoștea vremea. Când ajunseră la căderea de apă a Șerbotei Kutler se opri în mijlocul grohotișului spălat și alb. Câinii adulmecau pe sus, mârâiau slab și trăgeau de curea. Cei trei călăreți se apropiară. Zahei veni și el.

— Aici e, domnișorilor, șopti el.

Și deodată Vlad, care se gândea la altceva, își aduse aminte. Sus, pe creastă, se zărea o bucată de pășune încă verde. Tavanul de nori se spărsese și prin sdrențele

www.dacoromanica.ro

lui se adâncea fără sfârșit un albastru cum nu cunosc decât tomnile târzii. Era țarcul caprelor negre, unde ducea sare în dăsagă vânătorul de altădată.

Nu-i mai întâmpina, ca la venire, făptura subțire a unui căprior tăiat pe cer ca un idol păgân, Zahei nu mai povestea povestea care-i mânase în vale și-i întorcea cu scumpa lor prinsoare, poveste ca un ison vechiu la acea vedenie.

Magda era lângă Vlad. Caii lor se lipiseră ca să încapă pe locul cel strimt. Piciorul lui era în lungul piciorului ei. Și cum se uitau luători aminte la vârful din față, Vlad, ca s'o sprijine și s'o ferească de amețeală, o cuprinse cu brațul drept pe sub manta, și o ținu strâns. Ea nu se întoarse, nu tresări, nu zise nimic. Privea cu aceiași ochi mari, cari se măreau treptat și se îmbrobonau de lacrimi, în același loc, pierdut și pustiu. Apoi târziu, după un timp cu neputință de socotit, pentrucă între începutul și sfârșitul lui se dărâmaseră cele mai grele stăvilare, își lăsă deodată capul pe umărul lui Vlad.

Ceilalți porniseră înainte. Ei îi urmau încet, în voia cailor, pe drumul de piatră din care uneori copita poticnită scotea scântei, spre înălțimile Negoiului. Nu vorbeau. Clipa lămuririlor nu venise încă, poate n'avea să mai vie niciodată și nici nu mai era trebuincioasă.

Se simțea că se întoarce seninul la munte. Kutler cânta în frunte un cântec de vânătoare. De sub gluga Magdei alunecată pe spate, doi ochi mari și catifelați de capră neagră oglindeau brădeturi și stâncării.

---

www.dacoromanica.ro

3050 ex. XII. 1938

www.dacoromanica.ro

MONITORUL OFICIAL ŞI
IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAŢIONALĂ
BUCUREŞTI — 1938.

www.dacoromanica.ro

C. 52.728.

PREȚUL LEI 80.—

www.dacoromanica.ro